ÖMER FARUK TOPRAK

PÎINE şi SARE

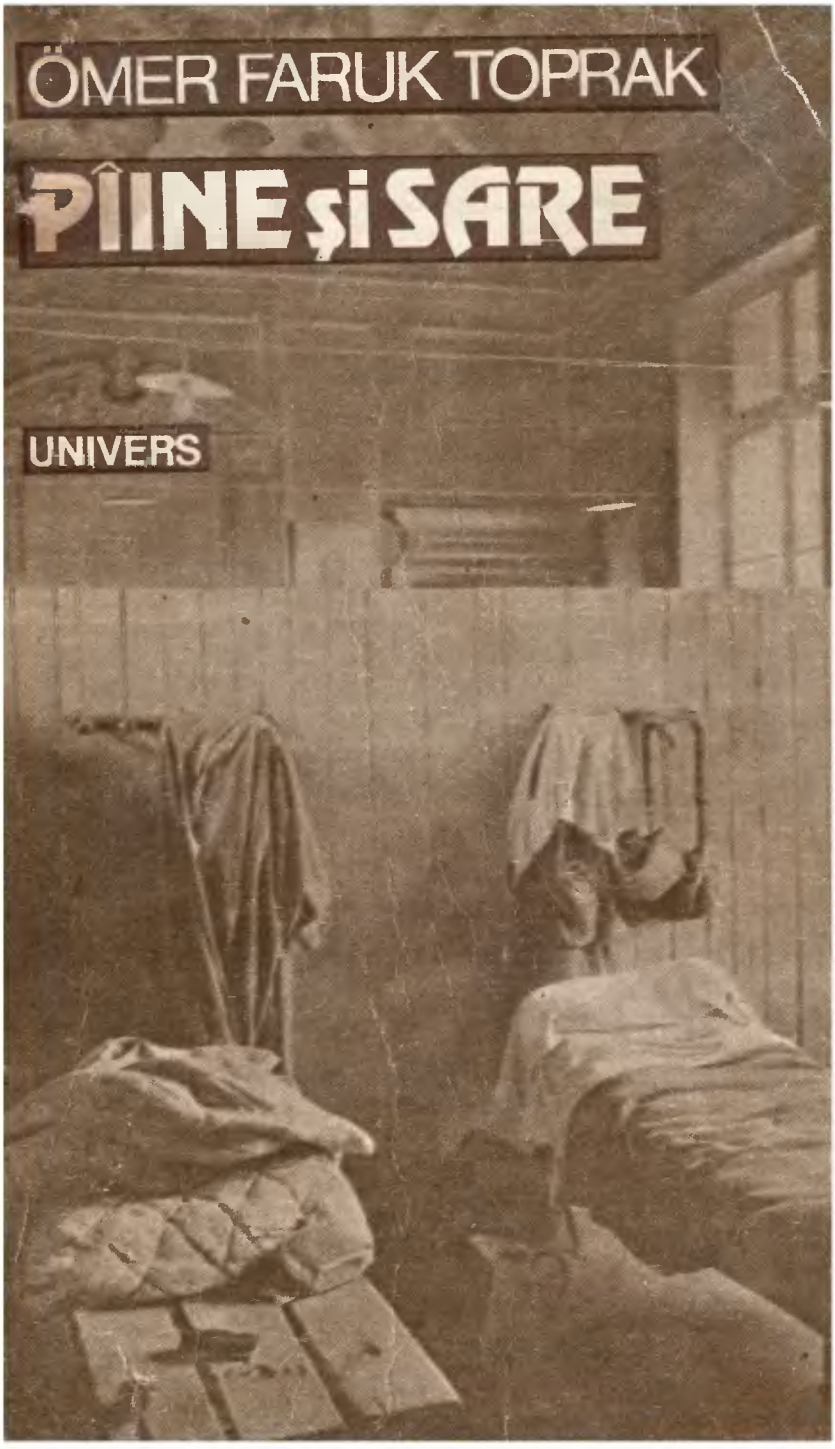

UNIVERS

Ömer Faruk Toprak

PÎINE ŞI SARE

Coperta de *Dan Stanciu*

ÖMER FARUK TOPRAK
TUZ VE EKMEK
(c) Sinan Yayînlarî, Istanbul, 1973

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS

ÖMER FARUK TOPRAK

PÎINE ȘI SARE

Traducere de
AGIEMIN BAUBEC

EDITURA UNIVERS
București, 1986

1

Lunile friguroase încă nu au sosit, dar în ochii oamenilor se citește deja gîndul la iarnă. Zilele sînt tot mai scurte. Dimineața, vîntul rece se oprește în geamurile noastre și o lumină tremurătoare pătrunde înăuntru, dar, din păcate, nu-i mai simțim mîngîierea caldă. Deși am vrea ca iarna să întîrzie încă mult, umbra ei începe să ne învăluie. Îi simțim din cînd în cînd suflarea în păr.

E o astfel de noapte prevestitoare a iernii.

În curînd se vor ivi zorile. La ora aceasta podurile de peste Cornul de Aur sînt închise. Partea din mijloc a podului Galata e trasă la mal. Prin porțiunea deschisă trec, îndreptîndu-se spre apele strîmtorii, vase mari și mici. Multe dintre ele au stat luni de zile în golf. Lemnăria și tăblăria le-au fost schimbate ori revopsite. Miroase a vopsea proaspătă. Abia scăpate de apele murdare ale golfului, însoțite de un zgomot ușor, vasele lunecă prin fața oamenilor care așteaptă la cele două capete ale podului. Oamenii de pe vase și cei de pe pod se privesc în tăcere. Nu-și pot distinge bine fețele. Luminile de pe punte sînt destul de palide, iar felinarele podului, stînd de atîta vreme în aerul cețos și plin de fum, par niște baloane gri, din care iradiază o lumină atît de slabă, încît abia reușesc să lumineze stîlpii de care sînt suspendate.

Ca niște ființe zdrobite de oboseală, vase cu vopseaua mîncată, bărci cu motor cufundate pînă la o palmă de linia desenată pe pîntece, se strecoară în Cornul de Aur despicînd apele murdare.

La cele două capete ale podului Galata s-a strîns deja destulă lume, evident mulți muncitori.

Covrigarii, în spatele tarabelor goale, fumau primele țigări. Dacă ați fi ispitiți să vă apropiați să recunoașteți eventual cine se află în spatele tarabelor, n-ați reuși să vedeți decît niște mogîldețe cu capul între umeri, care se distingeau cu greu în întuneric.

Iar dacă totuși îi vezi, observi că somnul le-a rămas în priviri. Vorbesc foarte puțin între ei. Dincolo sînt vînzătorii de chiftele care n-au închis o clipă ochii în noaptea asta. Stau în spatele cărucioarelor lor cu cauciucuri și vitrine, moțăind. E mare lucru dacă, pe timpul nopții, izbutesc să se întindă două-trei ore ca să doarmă, așa că se gîndesc numai la un pat în care să se odihnească.

De partea cealaltă a podului e mai multă lume. Sînt tinerii vînzători de ziare care se vor duce la tipografii pentru a lua presa de dimineață. Țin sub braț mapele lor de carton, agățate în curele de piele care li se încrucișează pe piept. Ei se culcă ceva mai devreme dar, întrucît zi de zi trebuie să se trezească în zori, îi ustură ochii de somn. După ce se va deschide podul, urcînd pe jos bulevardul Ankara, vor uita însă repede de oboseală.

Dacă vă veți întoarce privirile peste umăr, veți putea distinge imaginea Istanbulului. Mai ales la ora aceasta, peste oraș domnește tăcerea. Clădirile, din ce în ce mai mici, pe cît de departe se zăresc, formează o buclă, de la cartierul Yemiș, pînă dincolo de cartierele Cibali și Kasîmpașa. Treci pe lîngă oameni în tăcere. Ei te privesc și parcă ar vrea să te tragă deoparte pentru a-ți spune ceva, dar renunță, preferînd să rămînă în tăcerea ce-i înconjoară. Și cînd te gîndești că orașul acesta a fost martorul unei istorii zbuciumate, că odinioară a fost capitala Bizanțului... Mai tîrziu, cînd a devenit capitala Imperiului Otoman, a cunoscut, împreună cu acesta, la început înflorirea și mai apoi decăderea, dar a conservat pînă în zilele noastre trăsăturile vechiului oraș bizantin.

Contemplîndu-l îți poți imagina cîte taine or fi rămas fărecate între zidurile acestei metropole atît de agitate și astăzi...

Vasele care urmau să fie reparate începuseră să intre în Cornul de Aur. Se auzeau voci de undeva de pe mare, de pe bărci. În ambele părți ale podului se adunase și mai multă lume. Printre acești oameni se afla și Sabahattin. Nu se prea simțea însă în apele lui. Se aplecă ușor. Își trase șapca peste ochi parcă pentru a-și acoperi figura. Ținea amîndouă mîinile în buzunare și tremura. Haina de pe el nu era subțire, dar era foarte frig. Sabahattin îi privi din nou pe cei de lîngă el. Unii păreau cufundați în gînduri, alții priveau indiferenți spre mulțimea din partea cealaltă a podului. Nici unuia nu-i păsa că el scruta, bănuitor, lumea din jur. Se temea să se întîlnească din întîmplare cu un agent de siguranță, sau să fie urmărit de mai mult timp.

Era absolut sigur că tot timpul agenții au urmărit-o pe soția sa, convinși că ea ar fi cea mai bună momeală. Era un mare pericol să-ncerce s-o vadă. Și, deși știa acest lucru, voia neapărat să-i vorbească. Poate că totuși nu o supravegheau, cine poate ști ? Avea o presimțire, o teamă, ca de o viespe care ți se plimbă pe ceafă, că, în cazul în care se va duce la soție, va fi prins. Trebuia să scape de obsesia asta, pentru a uita că este un om hăituit. Însă neliniștea nu-l părăsea.

Din față, se auziră strigăte dar își dădu seama, după vocile care veneau de pe mare, că se făceau pregătiri pentru redeschiderea podului. Partea de mijloc a podului era trasă de remorchere și adusă la loc.

Cineva strigă :

— Gata !

Era liber. Oamenii porniră din ambele capete ale podului. Între ei, înghesuit, ca toți ceilalți, mergea și Sabahattin.

2

Omul slab, cu ochelari, proptit de speteaza scaunului, vorbea fără încetare :

— Știu bine că Sabahattin se ascunde la un prieten. Dar îi cunoaștem pe toți. Deci omul la care se află

nu ne poate fi necunoscut, ne rămîne să aflăm la care dintre prietenii lui ar putea fi. Asta vreau să aflu de la voi. Are prieteni în Fatih, în Balat, în Kurtuluș. Pe fiecare dintre ei îi cunoaștem bine, doar îi urmăriți zi și noapte! Îmi spuneți mereu: „N-am văzut pe nici unul făcînd vreo mișcare dubioasă". Auzi vorbă! Mișcare dubioasă! Noi îl vrem pe Sabahattin, nu mișcările lor. Mă rog! Pentru a da mai multă eficacitate, cercetările noastre trebuiesc verificate ca și celelalte cunoștințe ale lui Sabahattin. Avea înainte prieteni sau pe cineva cu care discuta mai des la Universitate? Despre asta nu-mi puteți spune nimic sigur. Mîine urmăriți-l cu atenție pe Nihat, cel de la economie. Observați la ce ore se întoarce acasă, cîtă pîine cumpără. Face vreun lucru căreia nu i se poate găsi rostul la prima vedere? Asta e important să știm.

Omul cel slab și cu ochelari îi privi lung pe cei din jurul său, care-l ascultau cu atenție. În cameră erau opt bărbați. Pe fețe le era întipărită o expresie de nerăbdare. Abia așteptau să se termine ședința care ținea de mai mult de două ore.

— Tarik, spuse Ahmet Hulusi, tu îl urmărești mîine pas cu pas pe Nihat. După prînz, de la ora două, te schimbă Ferit. Hüseyin, de data asta, ia tu postul din Kurtuluș. Ce va face soția lui Sabahattin? Să mergi tot în Balat, Orhan. După părerea mea acolo îl vom prinde pe Sabahattin. Necmi, tu fă cercetări, interoghează-i pînă la prînz pe cei de la Universitate, după prînz pe cei de la cafeneaua „Adliye". Poate reușești să prinzi vreun fir. Vă puteți imagina că superiorii noștri de la comandamentul stării de asediu s-au plictisit să tot ceară rezolvarea acestei probleme.

Se ridică în picioare și cu un semn îi invită să iasă.

Afară ploua, iar stropii le șiroiau pe față. În lumina felinarului de la colțul străzii, ca într-un ecran, se vedea că ploaia se întețise. Ploua cu găleata. În fața gării Sirkeci, în afară de vreo opt-zece persoane grăbite să ajungă repede acasă, nu mai era nimeni.

3

Tocmai se luminase cînd cineva sună la ușă. Nihat se trezise, dar încă nu se sculase din pat. Se grăbi să deschidă, dar văzîndu-l pe Sabahattin, amețeala îi trecu imediat. Îl trase repede înăuntru și apoi închise cu grijă ușa. Își auzea bătăile inimii. L-o fi urmărit cineva? Sabahattin îi simți teama și-i spuse :

— Nu te teme, nu mă urmărește nimeni.

Într-adevăr, nimeni nu-l urmărea. Intrară în casă. Camera avea patru ferestre iar perdelele albe de in erau trase.

Sabahattin aruncă o privire grăbită prin cameră.

— Ridică, ca de obicei, perdelele celor două ferestre din stînga, pe celelalte lasă-le coborîte. Să tragem patul tău în dreapta. De două nopți n-am închis un ochi. Mă culc așa, cu hainele pe mine pînă la prînz. Dacă aud o bătaie suspectă în ușă, fug prin grădină.

Cunoștea bine partea din spate a casei.

— Să-ți fac întîi un ceai cald. Mănîncă niște pîine cu brînză și-apoi culcă-te. Pînă mă-ntorc eu, încearcă să-ți alungi oboseala.

Sabahattin se prăbuși în pat. Se uită discret afară prin spațiul îngust lăsat de perdele. Pe stradă nu trecea nimeni care să-i atragă atenția. Afară era un aer care voia parcă să oprească timpul în loc. În casele din apropiere nu se observa nici o mișcare. Ferestrele nu se deschideau, nimeni nu ridica perdelele. Stînd culcat, începu să simtă oboseala împrăștiindu-i-se încet în tot corpul. Picioarele ude de ploaie îl dureau. Epuizarea nervoasă nu i-ar fi trecut nici de-ar fi dormit zile întregi. De treizeci și nouă de zile era hăituit. Schimbase de două ori locul unde se ascundea. De trei ori încercase să doarmă în cafenelele de noapte, dar cînd ațipea acolo, visa că se prăbușește într-o prăpastie. Se trezea și iar se cufunda în somn, apoi se făcea că fuge și o prăpastie îi iese în cale. În momentul cînd își spunea „să nu cad, să nu alunec", se trezea tremurînd. De-ar fi fost soția lui lîngă el, i-ar fi dat încredere și ar fi dormit liniștit. Fiind însă singur, în cafenelele de noapte, neliniștea,

nesiguranța nu-l părăseau o clipă. I se părea mereu că e privit cu bănuială. Însă celorlalți din cafenea puțin le păsa de prezența lui. Nu puteau fi ușor treziți din somn. Cerul inimii lor nu era niciodată albastru și senin ca cerul de vară. Viața lor evolua, irevocabil, spre o lume întunecată. Se vedea clar că cei mai mulți dintre ei aveau antecedente penale. Îți dădeai seama că apucaseră de multă vreme pe o cale murdară. În afară de dorința de a fi liberi de dimineața pînă seara, nu-și mai doreau nimic. Chiar de s-ar fi oprit, cîteodată, să se gîndească la zilele bune din trecut, realitatea prezentului își făcea mereu simțită duritatea.

Lui Sabahattin îi era milă de ei, dar condițiile grele prin care el trecea îl loveau în plin. Era în floarea vîrstei, căsătorit doar de un an. O dragoste nebună îi pusese pe amîndoi la grele încercări, dar se căsătoriseră pînă la urmă. El era profesor de trei ani, soția sa preda de un singur an. Erau suspectați datorită convingerilor lor politice. Oare să fii revoluționar, patriot, nu este țelul vieții multor oameni din țara noastră ?

Tresări. Se trezi din visare. Nihat intrase în cameră cu o tavă pe care o așeză pe scaunul de lîngă Sabahattin.

— Haide, bea-ți ceaiul, Sabahattin, îi spuse și adăugă : N-am mai ieșit să cumpăr pîine proaspătă. Nu e bine să le atragem atenția. Întotdeauna e cîte un polițist care stă în cafeneaua din colț. Așa că ți-am adus pîine de ieri. Tu stai și mănîncă, după aceea întinde-te să dormi puțin. Eu plec la opt ca să nu întîrzii la facultate. După ce plec, dacă sună cineva la ușă, să nu cumva să deschizi, fie cine-o fi. Și, fii atent, nici să nu se vadă că e cineva în casă. Azi vine fratele meu din Dardanele. S-a înscris anul ăsta la facultate. Are cheie. Să nu te temi de el, că te cunoaște. Și tu trebuie să-l fi văzut cu mine. O să ți-l reamintești.

Nihat își bău ceaiul în cea mai mare grabă. Se îmbrăcă. Nu mai spunea nimic. Tăceau amîndoi, iar Sabahattin își scoase haina. În cameră nu mai era frig. Se băgă sub plapumă cu pantalonii pe el și așteptă să i se închidă singuri ochii copleșiți de atîta oboseală.

Puțin mai tîrziu, Nihat își luă cărțile sub braț.

— Somn ușor, șopti el. Eu nu vin decît după ora două.

Sabahattin nu auzi nici măcar cînd se închise ușa. Se cufundase încet în somn. Sus pe tavan, un păianjen-femelă intră în cuib. Se repezi la masculul său. Pînza tremură. Pe stradă, o pisică galbenă fugi spre ușa casei din față, apoi așteptă să se deschidă.

Trecînd prin fața cafenelei din colț, Nihat își întîlni fratele. Îl sărută pe amîndoi obrajii. Ca să nu întîrzie la ore, nu mai trecură pe acasă și lăsară valiza la cafenea. Porniră împreună spre facultate. În cafenea, un om mic de statură, care stătuse pînă atunci lîngă fereastră, se ridică. În vreme ce ei ieșeau, îl întrebă încet pe chelner :

— Cine e cel de lîngă domnul Nihat ?

— Fratele lui. Anul ăsta începe facultatea. Seamănă foarte bine cu domnul Nihat.

Omul cel scund încercă să-și ascundă mirarea. Își spuse :

— N-au făcut nimic care să dea de bănuit.

Ieși din cafenea. Începu să-i urmărească fără să-i scape o clipă din ochi. Pe bulevardul larg, trebuia însă să meargă în spatele lor fără să-i privească prea insistent. Își aprinse enervat o țigară, simțea nevoia să facă ceva. Înțelese că mergea prea încet. Peste puțin, cei doi o vor lua pe strada de unde urmează să ia tramvaiul. Își înteți pași. Mai căzuse el într-o astfel de cursă și în alte rînduri, pierzîndu-l pe cel urmărit.

Cînd dădu colțul, îi văzu urcînd în primul vagon al tramvaiului pentru Edirnekapî. Nu reuși să se urce și el. Cînd ajunse, tramvaiul pornise deja. Se aruncă în tramvaiul de Harbiye-Fatih. Îi revăzu pînă la urmă la Beyazît. În capătul lui Şehzade, erau o mulțime de tramvaie înghesuite unul în spatele celuilalt. Omul cel scund se urcă pe platforma dinainte, de-aici putea să-i vadă bine pe cei care coborau și urcau în vagoanele din față. La Beyazît îi văzu pe Nihat și pe fratele lui coborînd. Coborî și el imediat. Cele două ceasuri așezate de o parte și de alta a ușii Universității arătau unul 8,45, iar celălalt 8,24. Intrară pe aleea străjuită de arbori. Ei mergeau înainte, iar omul cel scund îi urmărea din spate.

Peste turnul Beyazît treceau repezi norii, umbrind pămîntul. Drumul acesta, care era întotdeauna învese-

lit de voci și de ciripitul păsărelelor, în ciuda mulțimii de studenți, în dimineața asta era copleșit de tăcere. Nu se auzea nici zgomotul pașilor. După-masă însă, la terminarea cursurilor, vocile tinerilor, care glumeau și discutau aprins, te învăluiau în atmosfera universitară.

În liniștea de la această oră, gîndul te poartă la o grădină în care albinele, așezate pe flori, zumzăie ușor, mulțumite de munca lor.

4

Mulțimea de copii, din fața școlii primare, se împrăștiase. Se îndepărtaseră și cei cîțiva elevi mici, cu șorțuri negre, rămași mai în urmă. Profesoara Ayșe privi obosită în jur. Rezemat de copac, o aștepta același polițist, îmbrăcat în civil. Iar avea s-o mai întrebe ceva. Ea însă se obișnuise. Încerca să pară liniștită, senină. Voia să-i arate că nu se teme. Se îndreptă direct spre locul unde se afla polițistul. Se apropie și el de ea :

— Bună ziua, doamnă profesoară, ce mai faceți ?

— Mulțumesc, așa cum știți.

— N-ați primit nici pînă acum vreo veste de la Sabahattin ?

— Cum de nu l-ați putut găsi după atîta vreme ? N-o fi fost reținut la comandamentul stării de asediu ? Aș vrea să întreb de el la închisoarea militară.

— Noi îl predăm comandamentului stării de asediu. Fără știrea noastră nu poate fi închis acolo.

— Și dacă, totuși, este predat comandamentului stării de asediu, fără cunoștința dumneavoastră, și deținut în închisoarea militară, cum aș putea eu afla de asta ?

— Dacă ar fi așa, noi am ști imediat și n-am mai veni mereu să vă întrebăm. Se opri puțin, apoi continuă rînjind : Aveți posibilitățile dumneavoastră de informare, știți bine unde se află și nu vreți să ne fiți de ajutor. Dacă ar veni să se predea, n-ar mai fi hăituit atîta, nu și-ar agrava și mai tare situația. Procedează greșit, să știți.

— Dumneavoastră îmi cunoașteți fiecare mișcare, știți tot ce fac, unde și la ce oră plec, cu cine și despre ce vorbesc. Vedeți bine că îmi împart timpul între casă și școală. Și, ceea ce mi se pare mai important decît oricе, este faptul că eu nu cunosc motivul pentru care îl căutați pe soțul meu. Dacă sînt sigură de ceva, e că Sabahattin este complet nevinovat. Nu știu să fi avut altă ocupație decît serviciul. N-am observat să-mi fi ascuns ceva pînă acum. Mă tot gîndesc ce învinuire îi puteți aduce și nu pricep ce aveți cu el.

Apoi plecă, fără să mai aștepte răspunsul polițistului civil Hüseyin. Se gîndea cu tristețe cum se va sfîrși povestea asta. O întrebară și cei de la școala lui Sabahattin despre el ; le spusese : „S-a dus la Ankara și s-a îmbolnăvit acolo, o să vă dea certificatul medical la întoarcere". Se opri puțin, necăjită. Respiră adînc. Porni iar. De-ar fi putut să-l vadă, de-ar fi putut vorbi între patru ochi cu soțul ei, ar fi aflat tot ceea ce ea nu știa, ar fi înțeles cît de cît cum ar trebui să procedeze ca să iasă din acest impas. Dar nu l-a mai văzut de patruzeci de zile. I se transmisese de vreo două ori că e sănătos și să nu-și facă nici o problemă, doar atît. Numai că dorul de el o înnebunea. În fiecare clipă, fără încetare, ardea de dorința de a-l revedea, de a-l simți alături de ea. Era prima oară, de la căsătorie, cînd se despărțeau mai mult timp. De patruzeci de zile nu gătise, pîinea pe care o cumpăra se usca, se mucegăia. Apa din carafă, din care nu mai bea nimeni, era stătută, își pierduse limpezimea. Iar ea era foarte supărată. Nu avea absolut nici un chef să mai facă vreo treabă. Mîinile n-o mai ascultau. Cînd omul e însetat, cînd își simte gura uscată, parcă nu mai poate bea nici apă. O încerca tot mai des o asemenea senzație. Cel mai mult se temea de singurătate. Îi era însă frică să se ducă pe la prieteni, să-și mai viziteze cunoștințele ca nu cumva să încurce și mai tare situația soțului ei. Oare cum ar putea-o ei ajuta să iasă din impas ? Dacă lua o carte în mînă, citea trei rînduri și nu înțelegea nimic. Gîndurile o luau razna tot timpul numai la soțul ei. Unde s-o afla acum, ce-o fi cu el ? Se întreba întruna, dar nu găsea răspuns.

5

În cele două camere, plasate în colțul din dreapta al etajului de sus al vechii și impunătoarei clădiri, era din nou lumină. Cădea o ploaie măruntă. O asemenea vreme îți dă întotdeauna o senzație de plictiseală... Îmbrăcați în haine, cu gulerele ridicate, ținîndu-și capul ușor aplecat între umeri, oamenii treceau pe stradă fără să se privească unul pe celălalt. Fiecare aleargă după un adăpost. Fiecare ar prefera să se afle acasă. Cu sentimentul acesta intră Tarik, fără să-l mai salute pe funcționarul de poliție de la poartă. Începu să urce scările largi. La capătul celui de-al doilea etaj, îl întîlni pe Ferit discutînd cu un prieten. Își aruncară unul altuia priviri întrebătoare. Tarik trecu apoi mai departe. Ajungînd la etajul patru, îl văzu pe Hüseyin în fața ușii cu sticlă mată. Acesta îi făcu semn cu mîna, în sensul : „Ei, ce mai e nou ?“ iar el ridică la rîndu-i umerii și-și deschise larg brațele, adică „Nimic“. Străbătură coridorul împreună. Îl salutară pe șeful poliției așezat în lumina albă a lămpilor fluorescente, care le răspunse scurt la salut, printr-o simplă smucitură a capului. Puțin mai tîrziu intrară Ferit și alți cîțiva colegi de serviciu. Șeful era foarte slab. Totdeauna stătea așezat picior peste picior. Privirea i se plimba peste oameni ca o muscă enervantă și obositoare. Își scoase ochelarii și și-i șterse cu deosebită grijă. Înțelesese totul fără ca cei din fața lui să fi rostit vreun cuvînt. Îi privi pe toți cu vădită intenție de a-i minimaliza. Ridică mîinile :

— Deci una peste alta n-ați făcut nici o brînză. Ați venit toți cu mîinile goale, așa-i ?

Tarik, cel care ținuse sub observație casa lui Nihat încă din zorii zilei, spuse :

— Stimate șef... se opri brusc pentru cîteva secunde căutînd să găsească niște cuvinte mai convingătoare. Apoi, renunțînd la acest gînd reîncepu : N-am văzut nimic suspect. Nihat s-a întîlnit cu fratele lui în fața cafenelei de unde pîndeam eu. Și-au lăsat valiza acolo. După asta s-au dus la facultatea de drept. Două ore am stat în rîndul din spatele lor. Sükrü Baba ținea cursul.

În măsura în care am putut auzi eu, n-au discutat nimic nelegat de învățătură. De fapt, tot timpul au stat și-au urmărit cu mare atenție cursul.

După Tarik, fu rîndul lui Ferit să vorbească :

— Ieșind de la Universitate, s-au întors împreună acasă, tot cu tramvaiul. Au cumpărat pîine de la brutărie și altele de-ale gurii de la băcănie. Pînă la miezul nopții n-au stins lumina. N-a intrat și n-a ieșit nimeni din casă.

Șeful poliției, Ahmet Hulusi, notă ceva pe hîrtia de pe birou. Lui nu i se părea deloc normal faptul că cei doi frați n-au mai ieșit din casă după-amiază. Scrise pe hîrtie un semn de întrebare. Se-ntoarse apoi spre Necmi, invitîndu-l astfel să vorbească. Corpul lung al lui Necmi păru deodată mult prea deșirat cînd încercă să se așeze mai bine pe scaun ; pur și simplu nu putu răspunde imediat. Apoi se ridică în picioare și începu :

— Stimate șef, în urma cercetărilor întreprinse la Universitate n-am putut afla nimic nou. Pentru că toți suspecții au fost arestați, toți cei care avuseseră cît de puțin de-a face cu ei erau foarte înspăimîntați. Nu vorbesc cu nimeni decît dacă au într-adevăr de spus cine știe ce lucru extraordinar. Par absorbiți de cursuri. Din cauza asta n-am putut obține nici un rezultat. La prînz, ducîndu-mă la cafeneaua Adliye, m-am întîlnit cu vechiul nostru agent Orhan. Din cîte știa el, în primele zile Sabahattin a stat ascuns la un prieten numit Fehmi ; a plecat de-acolo fără să spună unde se duce. Orhan i-a chestionat pe toți prietenii apropiați ai lui Sabahattin, dar n-a putut afla de la ei în nici un chip unde s-ar afla. Toți cei întrebați i-au spus însă că-l credeau închis. De acolo m-am dus la cafenea. Semsettin stătea de unul singur și citea ziarul. N-a vorbit cu absolut nimeni. Un grup începuse să joace cărți. Jocul a ținut pînă la ora 18. După asta s-au împrăștiat cu toții.

Șeful se încruntă și-și aruncă creionul pe masă :

— Incapabililor, nici unul dintre voi nu-i bun de nimic ! Pînă la urmă eu o să-l prind pe Sabahattin ! Vom afla mai ușor strecurînd printre ei mai mulți agenți decît urmărindu-i atîta. Tu, Necmi, mîine caută-l pe Fehmi și vorbește-i deschis. Vezi ce mai știe și el. Spu-

ne-i că e într-o situație dificilă pentru că a ascuns în casa lui un om periculos ; fă-l să înțeleagă că, dacă nu ne spune unde se ascunde acel om acum, va fi arestat. Dacă-l intimidezi puțin, ne-ar putea ajuta să dăm de vreun fir.

6

Sabahattin se trezi speriat. Ciuli urechile la zgomotele care veneau de jos. Cineva deschisese ușa de la stradă, se auzeau voci. Își încordă atenția. Brațele îi erau ca electrocutate. Ascultă o vreme. Discuția era calmă, liniștită. Îi fu o clipă rușine de el însuși. Cum putuse să se lase cuprins de angoasă, ca un fugar fricos, încolțit. Își apăsă cu mîinile pieptul ; „Trebuie să fiu liniștit", își spuse.

Ușa camerei se deschise. Intră Nihat, împreună cu fratele său. Nici unul dintre ei nu părea neliniștit. Zîmbeau. Respiră ușurat de parcă plămînii s-ar fi umplut deodată cu aerul curat din largul mării. Norii amenințători de la orizont se risipiră ca prin minune. În fața ochilor îi apăreau zilele copilăriei, cînd privea zborul porumbeilor albi, mișcările lor grațioase prin aer. Dar Nihat nu-l lăsă să se piardă în gînduri :

— Ei, ai dormit bine ? Noi am mai întîrziat nițel. Am vrut să te odihnești ca lumea.

Se-ntoarse apoi spre fratele său :

— Poate că tu îl vezi pentru prima oară pe fratele meu. Azi a fost prima lui zi de student. Pe mine iertați-mă cinci minute, sîntem cu toții flămînzi. Să mîncăm întîi ceva. Mă duc chiar acum să pregătesc.

Din nou lui Sabahattin îi apăru în fața ochilor imaginea soției. Zilele cînd mîncau împreună, stînd unul în fața celuilalt, i se păreau mai îndepărtate ca oricînd. Dorul de ea îl învălui ca un nor alb.

Un avion zgomotos trecu pe deasupra casei. Se trezi din visare. Coborî din pat. Se spălă în baie pe mîini și pe față. Prin geamul toaletei privi copacii goi. Își zise că dacă ar sări pe-acolo, trecînd de perete, ar ajunge

ușor în stradă. Între fereastră și pervaz era o distanță de o jumătate de deget. Pe-acolo vîntul rece pătrundea înăuntru. Un tremur ușor îi scutură umerii : „De ce fug, oare ? De ce mă ascund ?“, se întrebă. Era limpede că, legal, nu era vinovat. Făcu un gest a lehamite din mînă : „Las-o-ncolo, Sabahattin, băiete !“ Intră tăcut și trist în cameră.

Pe măsuță erau așezate măsline, brînză, pîine, cîrnați, pastramă, dar cel mai mult îi făcea poftă ciorba fierbinte. Își regăsi din nou optimismul. Speranța în zile mai bune îl făcea să devină încrezător. Se așeză pe scaun purtînd în suflet dorința de a trăi într-o lume mai bună. Nihat intră în cameră cu o farfurie de mere în mînă ; se așeză în fața lui. Lîngă el stătea Cihat. Din cînd în cînd îl privea pe Sabahattin și-i zîmbea. Erau cu toții atît de flămînzi încît aproape că nu mai aveau timp de vorbit. Cînd au terminat de mîncat, în timp ce curățau merele, Sabahattin a fost cel care a deschis discuția :

— Vedeți vreun inconvenient în faptul că mă ascund la voi ? Spuneți-mi fără nici o supărare. Atît pentru liniștea voastră sufletească, cît și pentru siguranța mea, e mai bine să ne cunoaștem gîndurile.

— Eu și cu fratele meu vom fi tot timpul ori la facultate, ori acasă cît timp vei rămîne tu aici. Pe cît va fi posibil, vom încerca să ne ținem departe de persoanele periculoase. Dacă nu e neapărată nevoie, am vrea să nu mergem nici măcar la cafenea. Nu știu ce părere ai tu despre asta, îl întrebă Nihat.

— Sînt în principiu de acord cu tine. Sigur, pentru a nu atrage atenția agenților, așa trebuie procedat. Numai că eu, chiar dacă-i foarte periculos, trebuie neapărat să-mi văd soția. E singură și tracasată de poliție. Trebuie să găsim împreună o cale de a-i reda încrederea în sine.

— Într-adevăr, să găsim cu toții o soluție și să ne gîndim serios. Altfel, știi cum e, un singur amănunt neluat în seamă poate da totul peste cap.

— Frate Nihat, ce vină om fi avînd noi în afară de aceea de a fi persoane suspectate de poliție, spune-mi

și mie dacă asta poate fi numită vină... Eu fug de poliție de atîta vreme și totuși nu știu încă ce acuzație mi-or fi punînd ei în spinare ? Vezi și tu cum îl împing pe om în prăpastie din cauza convingerilor lui, sau a faptului că e revoluționar. De fapt, într-o asemenea orînduire la ce te poți aștepta ? Nu știu ce crezi tu despre toate astea.

— Trăim într-un regim de oprimare și nu ne-așteaptă altceva mai bun. De la facultate i-au arestat pînă și pe colegii care încearcă să-și spună convingerile în mod deschis. Pe toți i-au băgat la închisoare. Și pe mine mă pot ridica în orice moment. Atîția studenți au fost închiși, încît nu-ți vine să crezi, rămîi uimit cînd auzi. Ei fac toate astea ca să-i sperie pe tineri. Cred că pentru a-și menține autoritatea e suficient să-i descurajezi pe patrioți, indiferent prin ce metodă. Încearcă să asmută lumea împotriva patrioților. Presa, forțele de ordine aflate în mîna lor ni-i prezintă mereu drept dușmani pe intelectualii ori studenții care subminează interesele lor.

În fața ochilor Sabahattin părea că vede figura soției sale. Ce făcea oare, singură ? Dacă au părăsit-o puterile, dacă nu mai poate suporta singurătatea cu care pentru prima oară dădea piept ? Ce-ar fi să iasă deodată pe ușă și apoi să se strecoare neobservat în propria-i casă ? Dacă ar fi prins și dus la poliție ? Uite, gîndul acesta îl ținea de fiecare dată pe loc ; dorințele, impulsurile sale erau înlăturate de rațiune. Procedînd astfel, ce-ar fi avut de cîștigat el sau ea ? Absolut nimic. I se părea că e mult mai înțelept să mai aștepte puțin ; poate, cine știe, nu e decît o chestiune de zile și în scurt timp situația se va limpezi, va reveni în sfîrșit la normal.

Nihat nu se arătă deloc îngrijorat. Știa să fie optimist în asemenea situații. Nimic nu putea să-l demoralizeze, să-i frîngă aripile. Nu era pesimist din fire. În fața oricărei situații potrivnice spunea zîmbitor : „Ce să fac dacă au ieșit lucrurile pe dos ? Doar nu întotdeauna merge totul ca pe roate. Nu fi trist, prietene", apoi uita de orice necaz. Chiar și acum pe fața-i negricioasă stăruia un zîmbet imperceptibil. Se întreba : „Cum se va sfîrși oare jocul acesta ?" Și, deși era conștient

că i se va cere să dea seamă de toate, nu-și făcea probleme. Întîmpina toate lucrurile cu o firească înțelepciune : cîte nu se pot întîmpla în viață ! Și mîine, pe stradă, poate să-l rănească, sau să-l omoare o grindă căzută de pe cine știe ce clădire. Pe cînd acum se afla în fața unuia dintre cei mai dragi prieteni... După părerea sa, odată ce ai acceptat să te sacrifici pentru un prieten, nu avea sens să faci caz de asta.

Cît despre Cihat, fratele lui Nihat, plutea în altă lume. Avea o prietenă pe care o iubea. Se-ntreba cîteodată dacă nu cumva dragostea venise prea devreme pentru ei, dar nu asta îl preocupa.

Nihat a fost primul care s-a eliberat de gînduri. Își aprinse o altă țigară. Fața îi era luminată de același zîmbet optimist. Ochii îi străluceau. Băiatul ăsta ar fi fost în stare să rîdă și în fața plutonului de execuție ; ar fi fost în stare să le zică : „Glumiți, așa-i ?“

— Uite, Sabahattin, ce mi-a trecut prin minte... Să se ducă Cihat mîine sau poimîine să ia două bilete pentru ora 18,30 la cinematograful „Alemdâr“. Un bilet să fie pentru tine, iar pe celălalt să găsească o cale ca să i-l dea soției sale, Ayșe. Puțin după ora de începere a filmului vă duceți, fiecare în parte, la cinematograf. Fiindcă la ora aceea se întunecă, o să vă fie destul de ușor să intrați în sală fără să vă observe nimeni. Oricum, puteți să mai vorbiți între voi cît de cît, să vă încurajați, să vă simțiți iar alături, sprijin unul altuia. Ei, ce zici de asta ?

— Dacă aranjăm totul cum trebuie, am putea să scăpăm neurmăriți. S-o lăsăm pentru poimîine. Dacă nu face Ayșe vreun pas greșit, reușim. Cel mai important lucru este ca Cihat să-i explice foarte clar lui Ayșe ce trebuie să facă.

Pe chipul lui Sabahattin se citea bucuria. Ca niște nori albi ce alunecă în înălțimi, tot așa Sabahattin se simțea purtat pe aripile fericirii. Era și puțin emoționat. Acum gîndurile îi zburau vesele, parcă eliberate. Din coșurile caselor de peste drum, ieșea fum, care împins de curenții de aer se încovoia, rămînea o clipă pe loc, apoi, luat de vînt, se risipea. În casa lui Nihat,

cei trei oameni rămaseră un timp cu privirile ațintite în gol, apoi luară cîte o carte din raft și începură să citească.

7

În sala mare a cafenelei, discuțiile, uneori zgomotoase, alteori șoptite ale celor ce stăteau în grupuri la mese, se amestecau cu zgomotul de table jucate aici cu atîta pasiune. Era oră de vîrf. Polițistul civil Necmi se așezase singur la o masă. Plictisit să-i tot urmărească ba pe cei din dreapta lui, ba pe cei din stînga, începuse să caște. La masa din față, un om slab, pipernicit, stătea nemișcat cu privirea ațintită asupra unui manual de fizică rămas deschis în fața sa. Cufundarea lui dura cîteodată ore întregi, de asta i se mai spunea și „morfinomanul". Abia dacă-și putea reveni cînd se închidea cafeneaua. Se vorbea despre el că ar fi fost un adevărat om de știință. După unii, ar fi suferit un accident de mașină și ar fi fost rănit grav. Pentru a nu simți durerea insuportabilă, i se dăduseră calmante puternice, anestezice. Se pare c-ar fi rămas cu obiceiul ăsta de-atunci.

Necmi terminase de citit ziarul pe care-l avea la el și murea de plictiseală. Cum de ajunsese să se ocupe tocmai el de cazul acesta? Îi era ciudă că la noapte mai era și de serviciu. Se va duce la direcție, unde urma să facă de pază, jos la subsol pînă la miezul nopții. Va străbate străzile murdare și se va urca într-un tramvai care-l va duce la casa lui din Aksaray.

Se cufundă mai departe în gînduri. Simțea deja pe umeri apăsarea, greutatea zilei de mîine; nu-i mai vedea pe cei din jurul său, zăngănitul tablelor îi trecea pe lîngă ureche.

O mînă i se așeză pe umăr. Se scutură ca trezit din somn. Își ridică privirea și-l văzu în fața lui pe Arap Cemal.

— Ce ai, îl întrebă acesta, ți s-au înecat corăbiile?

— Măcar de-aș fi avut eu corăbii să mi se înece! Spune și tu asta-i viață? Înnebunesc de plictiseală.

— Fii serios, ce-i așa de plictisitor ? Comandă-mi și mie o cafea și hai să facem o partidă de table. Peste puțin o ștergem amîndoi, la ora șase seara sînt și eu de pază. Plecăm împreună.

— Desigur. Sînt și eu de pază jos, la subsol.

Cafeneaua se umpluse. Fizicianul de la masa de alături își mai revenise de sub influența narcoticului. Palid la față, se ghemuise de parcă i-ar fi fost frig. Stătea nemișcat, dus pe gînduri.

La celelalte mese, elevii plini de viață de la licee discutau aprins, sau, pasionați de jocul de cărți, își iroseau clipele de neprețuit ale vîrstei lor de aur. Niciodată, acele zile ale tinereții nu se vor mai întoarce. Lui Necmi i se aduse un ceai tare, iar lui Cemal o cafea ușor îndulcită. Necmi cîștigă foarte ușor prima partidă. În timp ce Arap Cemal își aștepta norocul, Necmi cîștiga în continuare ca un adevărat maestru. Într-un tîrziu se uitară la ceas. Își spuseră unul altuia că e ora șase fără opt minute. Ieșiră imediat, scăpînd de aerul plin de fum de țigară dinăuntru, de ferestrele în care se reflecta lumina murdară. Afară era un aer curat, ușor umed, prevestitor de ploaie. Se încheiară mai bine la paltoane, Necmi își ridică gulerul și porniră împreună în josul bulevardului Cagaloglu. La încrucișarea cu strada Türbe, se opriră să traverseze. Apoi se strecurară printr-o mare de oameni. Prin fața lor trecu tramvaiul, cu două vagoane, de Edirnekapî — Bahcekapî. Nu era foarte aglomerat. Nu observă însă, în spate de tot, pe partea cu scaune pentru o singură persoană, un tînăr în picioare, a cărui inimă era plină de dor. Văzîndu-i pe cei doi care așteptau să traverseze, Sabahattin se duse în partea din spate a tramvaiului. Simți că-l cuprinde frica. Numai că pînă la Sultanahmet tramvaiul nu se mai oprea. Cei doi, după ce se mai uitară o dată în jur, intrară în bulevardul Ankara.

Tot cam pe la aceeași oră, la Karaköy, tramvaiul de Beyazît-Kurtuluș ducea o femeie spre omul iubit. Tramvaiul era arhiplin. La stația Karaköy, cei de pe scară încercară să-și facă loc înăuntru. Dacă la fiecare oprire coborau cam două-trei persoane, pe puțin alte șase-șapte persoane se străduiau să urce. Gîndul la apropiata reve-

dere cu omul pe care-l iubea cu toată ființa sa o coplesea; implora providența ca nu cumva să întîlnească pe cineva de la poliție. Ce-ar fi să schimbe tramvaiul la Sirkeci? Dar asta n-ar fi oare și mai periculos, n-ar intra cumva singură într-o cursă? Nu, nu va schimba tramvaiul. Oricum plecase mai devreme de acasă; îi vor mai rămîne vreo cinci-zece minute ca să cerceteze cu atenție împrejurimile cinematografului înainte de a intra în sală.

Se uită la ceas. Era ora șase și douăsprezece minute. Tramvaiul înainta greu, cu multe opriri — n-avea nici o șansă s-ajungă prea devreme. Apoi nu exista nimeni care să-i trezească bănuieli. Dar dacă greșea? Printre cei de pe platforma din spate ar putea foarte bine să fie vreunul care o urmărea de mult. Dacă s-ar întoarce n-ar fi și mai periculos? Uf, trebuia să nu se lase cuprinsă de frică! Își spuse că, printr-o mișcare inteligentă ar putea să se uite și în partea aceea. Întorcîndu-și capul liniștită, ca din întîmplare, privi întîi în partea dreaptă. Întoarse și mai tare capul și reuși să-i vadă bine pe cei de lîngă ușa din spate. Nu era nici printre ei vreunul care ar fi putut s-o urmărească. Respiră ușurată. De fapt, va coborî la Gülhane, la intrarea în parc. De acolo va merge în susul bulevardului, spre morgă și apoi mai departe. Dacă pe acest drum pustiu se asigură că nu este urmărită de nimeni, ar putea ieși direct în fața cinematografului, fără nici o teamă. Iar dacă nici în fața cinematografului nu avea nesansa unei întîlniri neplăcute, s-ar liniști aproape pe deplin. Refuză să se gîndească la o eventuală situație neplăcută chiar în sală; oricum, acolo era întuneric. Înăuntru, își spunea, o întîlnire neplăcută, nedorită ar fi posibilă numai dacă s-ar întrerupe filmul și s-ar aprinde brusc luminile. Ajunse la Eminönü. Îi măsură din ochi cu atenție pe toți cei care urcau. Înaintă și ea. Își făcu loc între o femeie grasă și un bărbat înalt și puternic, care stăteau în picioare lîngă ușă. Platforma din față era extrem de periculoasă — acolo era locul unde stăteau ofițerii și polițiștii. Pe ferestrele tramvaiului se scurgea ploaia. Nu știa dacă trebuie să se bucure sau să-i pară rău că plouă. De cum opri tramvaiul în stația de la intrarea

în parcul Gülhane, se strecură afară printre oameni. Ploua mărunt, era o ploaie de toamnă. Își strînse haina mai bine și-și ridică gulerul. I se părea că înaintează prin întuneric către o lume necunoscută. Făcu zece pași de la stație și se mai uită o dată, atent, în jur. Vreo optzecе oameni înaintau grăbiți în aceeași direcție cu ea. Nici unul dintre ei n-o privea. Respiră adînc. Mări pasul urcînd panta lină a bulevardului. O luă apoi pe strada care dădea în piața Sultanahmet. Vîntul începuse să împrăștie norii. Simțea un nod în gît, dar se străduia să-și țină firea. Avea mîinile înghețate în buzunarele paltonului. Dorul de soțul ei îi creștea tot mai mult în suflet. Emoționată, ajunse la colțul care dădea în strada Ayasofya.

Obosise. Ploaia stătuse, vîntul se întețise. Se opri acolo. Un minut sau două cercetă cu privirea împrejurimile. Se gîndi c-ar fi mai bine să treacă pe partea cealaltă a străzii și de-acolo să coboare spre cinematograf, în felul ăsta îi va vedea bine pe cei de la intrare și abia după aceea să intre și ea.

Pîlcul de copaci, din fața geamiei Ayasofya, și bulevardul larg erau slab luminate, chiar întunecoase, în ciuda numărului mare de becuri puternice instalate. Sabahattin, din stația Sultanahmet, de unde coborîse, porni spre cinematograf chiar pe acest drum. Intenționa să meargă pînă la fîntîna cea mare a geamiei, plasată în partea dinspre marea Marmara. Acolo putea să-și dea bine seama dacă era sau nu urmărit, iar apoi va intra în cinematograf. Partea asta a pieței era aproape goală. La o distanță destul de mare treceau două-trei persoane. Își dădu seama că nu era nimeni preocupat de persoana lui. Ajungînd în colțul geamiei, se întoarse puțin spre stînga să vadă ce se întîmplă în spatele lui. Venea cineva, dar nu i se păru suspect. Se îndreptă spre fîntînă; pe de altă parte, însă, pîndea fiecare mișcare a celui din spate. Necunoscutul trecu în josul străzii prin fața tipografiei Milli Egitim. Nu greșise, bietul om se grăbea spre casă.

Ajuns la fîntînă, se întoarse să se mai uite o dată înapoi. Era pustiu. Porni iar pe drumul pe care venise. Trecu pe trotuarul de vizavi al străzii care ducea către

cinematograful „Alemdâr". Aruncă o privire prin geamurile cîrciumilor de acolo. Nu cunoscu pe nimeni. Ploaia stătuse, dar vîntul îi sufla în față un aer umed, care îl înghețа. Ajuns în dreptul cinematografului, cercetă cu atenție încordată de jur împrejur. I se păru nefiresc să fie atît de nehotărît. Traversă repede strada. Privi un timp neatent pozele din vitrină. Simulînd apoi că se uită la ele, examină în fugă figurile celor din holul cinematografului. Păși înăuntru, cît se poate de degajat. Vreo doi-trei oameni, întîrziați ca și el, se grăbeau să intre ; nici nu se uitau la omul de la ușă care le rupea în două biletele. Se putea considera trecut de primul obstacol. Îi dădu plasatoarei biletul. O urmă, ghidîndu-se după lumina slabă dată de lanterna ei. În momentul acela inima lui, care fusese pînă atunci ca o mare calmă, își înteți nebunește bătăile. În gînd își repeta celebrul vers al lui Baudelaire „Taci inimă-mpăcată ; dormi somnul tău de brută", încercînd în zadar să-și stăpînească tulburarea. Merse o vreme în spatele luminii lăsate de lanternă, apoi lumina se opri în dreptul unui rînd, unde îi fu indicat locul liber. Simți că miroase a aer curat și a ploaie ; se așeză. În întuneric, își dădu deodată seama că ea era acolo, cu respirația ei, cu parfumul ei... Trecînd prin fața lui Ayșe, se așezase în stînga ei. Se aflau iarăși unul lîngă altul, un fior cutremurător părea că îi străbate pe amîndoi, apropiindu-i strîns. Nici nu se așezase bine și soția îi luă mîinile în ale ei. Parcă zbura pe aripile nesperatei bucurii. Privea prin întuneric ecranul, fără să vadă, fără să înțeleagă nimic...

Ayșe se întoarse puțin către stînga, Sabahattin spre dreapta. Nimeni nu le acorda nici un pic de atenție și nici ei nu se uitau la cei așezați alături.

— Cum te simți, Ayșe ?

— Eu sînt bine, nu de mine e vorba, *tu* ce faci, ești bine, sănătos ? îi șopti soția lui.

Sabahattin dădu din cap în semn că totul e în ordine, se aplecă spre urechea lui Ayșe :

— Vorbește încet, să nu atragem atenția celor din jur.

— Atunci, să ieșim de-aici ! oricum, cred că nu ne-a urmărit nimeni. Rămîi o noapte și mîine te întorci la prietenul tău.

— Nu te grăbi, ieșim spre sfîrșitul filmului. O să mergem fiecare pe alt drum. Acum nu mai vorbi, fii atentă la film.

În sfîrșit, ochii i se obișnuiseră cu întunericul și putea acum distinge bine figura lui Ayșe. Plîngea. Tînăra femeie își apăsa batista pe amîndoi obrajii. El îi atinse ușor genunchii spunîndu-i :

— Liniștește-te.

Filmul, melodramatic, era o producție egipteană. Mulți plîngeau. Urmăriră filmul, cu oarecare atenție, cam o oră. Chiar dacă vorbeau foarte puțin, inimile lor scăpaseră de primele emoții, de tensiunea interioară de mai înainte. Pe ecran, se derula lent un peisaj de iarnă cu nori grei, plumburii. Sabahattin se aplecă să se uite la ceas. Trecuse de opt. Pînă la sfîrșitul filmului mai erau cel mult douăzeci, douăzeci și cinci de minute. Peste cinci minute trebuiau să iasă. Aerul călduț din cinematograf îi uscase de ploaie, dar nu le diminuase oboseala nervoasă.

— Ieșim, spuse Sabahattin.

Se ridicară ; la ieșire se opriră puțin. Trecură pe rînd prin holul cinematografului : Ayșe întîi, Sabahattin pe urmă. La ușă, moțăiau cei care se ocupau cu controlul biletelor ; nu le dădură nici cea mai mică atenție.

Afară, îi aștepta libertatea. Numai că ei se simțeau parcă mereu prinși, opriți de o mînă așezată pe umăr. Ajunseră repede, într-un suflet, în stația Sultanahmet. Își dădeau seama că tramvaiul putea fi în același timp și foarte periculos și complet lipsit de orice risc. Chiar atunci sosi în stație tramvaiul de Kurtuluș-Beyazît. Se repeziră spre el. Încasatorul le deschisese ușa din spate ca să le dea biletele. I-au putut observa atunci bine pe cei dinăuntru. Erau puțini oameni, toți întorși cu spatele la ei. Dacă ar fi rămas lîngă ușa din spate, atunci i-ar fi văzut orice călător care se urca în tramvai, întrucît era nevoit să urce prin spate ; ar fi însemnat să dea prilejul unei întîlniri neplăcute. Sabahattin se gîndi că e mai bine să se urce amîndoi prin față, dacă într-adevăr nu descoperă nici un individ nedorit, să intre în vorbă cu vatmanul. Înaintară, ajunseră la ușa din față. O deschiseră, vatmanul era singur.

— Domnule vatman, soției mele i se face rău din cauza tramvaiului. E bolnavă, dacă ne-ați permite, am rămîne aici puțin.

Trecînd peste pod, mirosul puternic de mare se înalță pînă la ei umplîndu-le nările. Treceau prin noaptea puțin luminoasă ca printr-un tunel. Oameni nefericiți, obosiți, umblau cu capetele aplecate, necăjiți. Aproape că nu scoaseră nici un cuvînt pînă la Taksim. Într-adevăr, cel mai sigur loc era pe platforma din față, dar nici nu se mai gîndeau la asta, n-ar fi dorit decît să-și trăiască toată viața unul în fața altuia, duși pe gînduri.

Această întîlnire clandestină, momentele petrecute împreună vor rămîne pentru totdeauna întipărite în sufletele lor. Mîine, despărțindu-se vor trece clipele astea printre amintirile lor cele mai dragi.

La Pangaltî, trebuiau să coboare.

— În stație vom coborî împreună, tu să te duci direct acasă, eu am să vin după ce voi cerceta împrejurimile, îi șopti.

Ayșe tresări, readusă brusc la realitate. În ochii ei se oglindea liniștea unui cer înstelat, pe o mare calmă. Fericirea de a trăi, de a iubi se combina într-un mod straniu cu frica de a pierde totul. Cînd se opri tramvaiul în stație, îl mai strînse pe Sabahattin o dată de mînă și coborî. În urma ei, venea Sabahattin, de parcă nici n-ar fi cunoscut-o pe femeia din fața lui ; porni într-altă direcție. Ayșe, mai în față, dădu colțul străzii, pierzîndu-se apoi din vedere. Unele magazine era încă deschise la acea oră, iar strada relativ luminată. Pe partea cealaltă a străzii se afla o cafenea. Văzînd-o, Sabahattin se întoarse din drum. Trecu din nou prin stație. Se apropia momentul cel mai greu. Ajungînd în colțul străzii sale, se opri puțin. Strada era pustie. Aruncă încă o privire de-a lungul bulevardului. Nici un pericol. O luă pe strada sa. Găsi ușa din față întredeschisă. Pătrunse în casă, în timp ce Ayșe închidea repede și fără zgomot ușa. Ayșe i se aruncă în brațe. O strînse cu toată puterea la pieptul lui, îi sărută fără încetare ochii, buzele, obrajii. Simțea, cu toată ființa sa, apropierea caldă a femeii iubite. Minutele treceau, nu se mai puteau desprinde unul de altul. În brațele lui, Ayșe tremura.

— Ți-e frig ? îi șopti.

— Tremur de fericire, îi răspunse. Nu se mai puteau sătura unul de altul.

Sabahattin simțea din ce în ce mai acut, din cauza frigului și umezelii de afară, o durere insuportabilă care începea de la picioare. Își mai sărută soția o dată :

— Iubito, mergi sus și, cu lumina stinsă, uită-te atent pe fereastră să vezi fiecare colțișor mai ascuns al străzii ; să nu fie cineva suspect prin apropiere. După aceea o să vin și eu.

Ayșe urcă scările încercînd, pe cît posibil, să nu le facă să scîrțîie. Strada era complet pustie, nu se vedea nici țipenie de om.

— E-n ordine, poți să vii, îl liniști ea pe Sabahattin.

Urcînd scările, se clătina de oboseală, dar nu-i era deloc somn. De-ar putea să-și liniștească nervii încordați ca să-l prindă în sfîrșit somnul binefăcător !

Ayșe se dusese în bucătărie să facă ceva de mîncare. Sabahattin intră și el. În bucătărie, Ayșe pregătea ceaiul și pîinea prăjită pentru gem. O luă pe după umeri și o strînse la piept.

8

De cîte ori deschidea cineva ușa cafenelei, pătrundea înăuntru un frig necruțător. Noii clienți, de îndată ce închideau ușa la loc, se repezeau la tejghea și dădeau pe gît băutura care-i încălzea. Cu toate că băuseră mult, picioarele tot țepene de frig le rămăsese. Ce-o mai fi și cu vremea asta așa de rece ? Gerul necruțător îi va îngheța întîi pe cei care n-au nici foc în sobă. De două ore, trei poeți străteau în picioare și nu mai conteneau cu băutul. În afară de ei, tot la tejghea era un bărbat singur care bea ceai. Dar cu toate că părea foarte preocupat de pregătirea ceaiului, nu scăpa o vorbă din discuția celor trei. În partea dreaptă erau doi bărbați vîrstnici, care beau cu mare plăcere vinul din carafe. Poeții discutau despre creațiile lor, despre problemele poeziei. Din cînd în cînd își citeau unul altuia cîte un poem. Veni însă un moment

cînd își simțiră grele și țepene picioarele. Cerură socoteala și plecară. Afară împărățea gerul înroșind și mușcînd fețele și urechile trecătorilor. Odată cu ei ajunse în stație și un tramvai de Edirnekapî. Ali Turgut trebuia să meargă în direcție opusă și se despărți de ceilalți doi prieteni. Sait Hüsnü și Osman Fuat se urcară la clasa a doua. Frigul pătrunzător de afară nu-i lăsase să simtă multă vreme efectele calde ale băuturii. La Sehzade, Sait Hüsnü coborî urînd noapte bună amicului său. Din stație, o luă pe prima stradă la stînga.

Osman Fuat simțea că paltonul lui vechi era mult prea subțire pentru o astfel de vreme. Pe la Sarachane, un vînt năprasnic intra pe o ușă a tramvaiului și ieșea pe cealaltă. De obicei, după această oră, se năpustește asupra Istanbulului un vînt puternic.

Osman Fuat, dorind din tot sufletul să ajungă cît mai repede acasă, coborî din tramvai la Eskiâlipașa. Urcă într-un suflet bulevardul ușor înclinat; traversînd, își zări strada. Cu mult înainte de a ajunge la ușă, își scoase cheile. Ajunse, în sfîrșit, în cameră unde era frig, dar reușise, totuși, să scape de aerul tăios de afară. Se dezbrăcă repede și se băgă în pat. Își trase plapuma groasă peste el. Mai era încă amețit. Își dădu seama de asta de cum se întinse pe pat. Închise ochii și se simți plutind ușor ca dus de valurile unei mări liniștite. Adormi în cîteva minute cufundat în adîncurile amețitoare ale unei mări de alcool.

Minutarul ceasului, pe care-l lăsase pe masă, se învîrtise de opt ori în jurul cadranului. Cînd deschise ochii, fu întîmpinat de razele unei lumini palide care se putuse strecura printre norii plumburii și prin geamurile murdare ale casei. Era lumina unui cer mohorît de februarie.

I se păru că aude pe cineva sunînd la ușă, apoi că sora lui, Rezzan, îl striga. Se grăbi să se ridice din pat, își luă pe spate paltonul și coborî. Sora lui îi spuse speriată:

— A venit un domn de la sector. Mi-a zis să-ți comunic să te duci pînă la primărie chiar acum.

Îl privea întrebător; îi păștea oare vreo primejdie? Rezzan îl măsură cu privirea o vreme, de parcă astfel și-ar fi putut da seama de ceea ce avea să se întîmple

la primărie. Dar pe fața fratelui său mai mare nu văzu nici umbră de îngrijorare. Osman Fuat urcă la el în cameră fără să-i spună surorii lui vreun cuvînt. Se îmbrăcă la repezeală. De ce-l chemau la primărie ? Venise o hîrtie sau ceva în legătură cu armata, sau poate nu era vorba decît de un simplu joc al poliției ? Dar ce legătură avea el cu ei ? Mergea la primărie, de bunăvoie, cu toate că știa foarte bine că acest drum, în condițiile actuale, putea fi fără întoarcere. Cincizeci de pași mai în față, două persoane priveau fără mult interes în altă parte, ca și cum nici n-ar fi observat apropierea lui Osman Fuat.

— Fuat Bey, îl strigă unul dintre ei, cînd ajunse în dreptul lor.

Se opri în fața lor. Cel care vorbise voia să se arate binevoitor :

— Eu sînt Hüseyin de la secția 1. Te vom duce la Siguranță. Adăugă apoi :

— Dar vom începe prin a percheziționa casa.

La aceeași oră, în casa lui Sait Hüsnü doi funcționari de la poliție inspectau una cîte una toate cărțile pe care le puteau găsi.

În privința lui Ali Turgut se acționase din vreme ; în momentul acela, el urca deja scările de la Siguranță, însoțit de doi agenți.

Dacă ai privi acum Istanbulul de undeva de sus, ai vedea că este acoperit de ceață ; se disting ca întotdeauna, cupolele plumburii, minaretele subțiri, dar acoperișurile nu strălucesc ca în zilele însorite de iunie... Fără îndoială că, pe zi ce trece, umbra lunii februarie devine și mai apăsătoare. În ceea ce-i privește pe oamenii de pe stradă, aceștia sînt parcă mai rezervați, discutînd între ei în șoaptă. Numai zgomotul pe care îl făceau tramvaiele cînd virau, și flamele de pe cablurile electrice îi mai trezeau din gînduri pe puținii trecători. Trei prieteni își petreceau primele ore de detenție copleșiți de cele mai sumbre gînduri și sentimente. Erau despărțiți unul de altul, fiecare închis în altă secție ; la subsol, Osman Fuat rămăsese departe de lumina zilei. De n-ar fi fost becul de 15 wați, care îi mîngîia singurătatea, s-ar fi putut considera aruncat și părăsit în cea mai întunecoasă lume.

Ali Turgut se așezase pe o saltea dintr-o celulă de la parterul clădirii. Își sprijinea capul în mîini și se lăsase dus de cele mai negre gînduri, nebănuind ce îi rezervă minutele viitoare. Frica nu-l putuse prinde în cleștele ei.

Sait Hüsnü fusese închis într-una dintre celulele de la cel mai înalt etaj. După zgomotele care ajungeau la el, înțelesese că nici celula alăturată nu era goală. Se auzeau mereu pași și în fața ușii : deduse că acolo era un loc de trecere. Presimțea de mult că va ajunge și el aici odată. Orice om de bună-credință, în anii celui de-al doilea război mondial, a putut să-și dea seama destul de repede că, în Istanbulul acelei perioade, între cuvintele vinovat, nevinovat nu era decît diferență lingvistică. Oricine putea fi foarte ușor arestat, pentru niște încălcări ale legii cu totul imaginare, inventate de poliție. Iar lumea se obișnuise cu o asemenea stare de lucruri.

Celula avea o ferestruică prin care se zărea un petic de cer. Chiar culcat pe salteaua de paie, vedea acoperișul de țiglă al unei clădiri a cărei poziție n-o putea încă stabili cu precizie ; asta îi dădea un sentiment de bucurie. Și apoi, nici orizontul nu era chiar lipsit de viață ; într-o asemenea celulă, cel mai bun lucru era să privească cerul și să viseze. Dacă nu ar fi fost ferestruica, ce s-ar fi făcut el ore, zile în șir, aruncat parcă într-un puț secat ? De l-ar chema odată la interogatoriu să vadă ce va mai afla și acolo, ce vor și de la el ? Fără îndoială că îl vor întreba de fapte cu totul necunoscute lui, de numele unor persoane de care nu a auzit niciodată pînă acum. Putea să ghicească asta dintr-o experiență similară prin care trecuse cu altă ocazie, și din cele cîteva întîmplări povestite de prieteni.

9

Așa cum procedaseră și cu două nopți înainte, stinseră lumina și, printr-un colț de fereastră, încercau să țină sub observație întreaga stradă. Totul era ca de obicei. Ploaia de peste zi se potolise, iar pietrele caldarîmului, umede, reflectau luminile becurilor.

— Vezi că nu s-a întîmplat nimic ? Mai rămîi o noapte, Sabahattin ! Nu crezi că ai putea ? îi șopti Ayșe.

Soțul ei se hotărîse însă ; citi pînă și în ochii lui hotărîrea de a pleca.

— Și eu aș dori foarte mult să mai rămîn, draga mea, dar conform celor convenite cu Nihat, dacă nu mă întorc la el în două zile, va crede că mi s-a întîmplat ceva ; nu se poate să-l lăsăm să aștepte și să se îngrijoreze. O să mai vin și în altă noapte, imediat ce-mi va fi posibil. Oricum, tu noaptea ești mereu acasă, chiar dacă vin fără să te anunț, te găsesc.

Ayșe tot nu se îndura să-și lase soțul să plece. „Ce-ar fi, își spunea ea, dacă ar rămîne ?"

— Trimit vorbă, sau mă pot duce chiar eu să-i caut, să le vorbesc...

— Să nu forțăm lucrurile ! Dacă mă paște vreun pericol acolo, mă întorc imediat. Așteaptă-mă pînă la ora unsprezece și jumătate. Nu pot să stau în stradă nopțile astea atît de friguroase. M-am îmbrăcat cu haine destul de groase, dar să-ți petreci noaptea pe stradă acum e foarte greu.

Lăsînd lumina stinsă, au coborît fără zgomot în stradă. Ayșe își ștergea pe furiș de lacrimi ochii, tocmai ea care crezuse atîta vreme că numai copiii plîng.

Sabahattin, pe de altă parte, știa că dacă va mai lăsa să se prelungească momentul despărțirii, nici el nu va mai putea rămîne nestrămutat în hotărîrea lui ; încă puțin și îi va spune „Nu mai plec".

O mai sărută încă o dată pe Ayșe, apoi, urîndu-i somn ușor, se strecură afară și se depărtă în mare grabă.

Nu se mai lăsa călăuzit de imboldurile ascunse ale inimii, ci doar de glasul rațiunii. Privea cu mare atenție în jur, examina figurile celor pe lîngă care trecea. Ajunse în stație ; nu avea nici un sens să-și continue drumul pe jos. Va aștepta tramvaiul.

Se întoarse cu spatele spre partea carosabilă a străzii și începu să se uite la vitrine. Așa trecură cam cinci sau șase minute. Auzi zgomotul unui tramvai care venea ; cînd îl putu distinge prin ceață, se simți mai bine.

Se urcă și își luă un bilet. Înăuntru nu erau mai mult de trei-patru persoane. Se așeză pe primul loc din față,

pe rîndul pentru o singură persoană. Apoi se gîndi că poate ar fi fost mai bine să se fi așezat undeva în spate. „Lasă, că e mai bine aici ! În spate m-ar fi văzut toți cei care urcă", își spuse el, mai optimist.

În fond, arăta destul de schimbat așa, cu șapcă și ochelari. Străzile erau pustii, noaptea rece luase în stăpînire întregul oraș. Ziua, oamenii își pot vedea bine unii altora trăsăturile feței, își pot distinge umbra de îndoială din priviri ce apare o clipă și apoi dispare.

Cînd trecea peste pod, prin deschizătura ferestrei pătrunse un vînt rece, trezindu-l din visarea în care se cufundase. Se uită la ceas : zece și cinci minute. Peste cîteva minute vor fi în fața înfricoșătoarei clădiri care poartă numele de Hanul Sansaryan. Nici nu-și dădu seama cînd trecu pe lîngă Vakîf Han. Stația Sirkeci era destul de periculoasă. Tramvaiul se aglomerase binișor și vatmanul părea grăbit. Sabahattin își zise că asta trebuie să fie ultima călătorie. Se apropiau de Beyazît cînd își aminti că trebuia să schimbe tramvaiul ; în stație la Beyazît, lîngă Küllük, sări din tramvai. Se uită în dreapta și în stînga nerăbdător să vadă mai repede tramvaiul de Fatih făcîndu-și apariția cînd, nu după multă vreme, zări un tramvai roșu. „Ce bine ! își spuse, poate am început să am și eu un pic de noroc". De aproape o oră stătea într-o mare încordare nervoasă și se simți obosit, nu se mai uita acum la călători.

Tramvaiul era plin. Avea să călătorească în picioare. Pe peron, din cauza frigului, era imposibil de stat. Urcă. Iar îl apucase supărătoarea durere de picioare. La fiecare închidere și deschidere a ușii un frig pătrunzător îi tăia respirația ; doar între stații, cu ușa închisă, curentul rece dispărea complet.

Deodată îndoiala, nesiguranța începu să îi dea din nou tîrcoale. Hotărî să fie cu ochii în patru. Auzise că mulți dintre funcționarii secției I de poliție locuiesc în cartierul Fatih. S-ar putea să fie tocmai asta ora la care se întorc acasă. Cu puțina forță care îi mai rămăsese, începu să examineze cu atenție fața fiecărui călător. Nu cunoștea pe nimeni. Se mai liniști, dat fiind că pericolul de a fi prins nu părea să îl amenințe deocamdată. Înaintă spre ușa din față, străduindu-se să nu se lovească

de nimeni. Ajunseră la Saraçhane. În spatele vatmanului, un polițist în uniformă discuta cu cineva. Cînd ieși pe platformă, aceștia tăcură, cîntărindu-l pentru un timp cu privirea.

Sabahattin trase grilajul pregătindu-se să coboare. Cînd tramvaiul încetini, sări afară. Trecu în grabă prin fața brutăriei. În dreptul stației de pompieri se întoarse ca din întîmplare spre stînga și aruncă o privire în urmă. I se păru că unul dintre cei care veneau spre el era civilul care discutase pe platformă cu polițistul. O luă imediat la dreapta și se uită iar în urmă. Omul părea că-l urmărește. O luă pe o stradă paralelă cu cea pe care locuia Nihat și grăbi pașii. La capăt, mergînd la dreapta, se uită iar în urmă ; nu mai zări pe nimeni. Se îndreptă spre locuința lui Nihat. Acolo era pericolul cel mare. Ceea ce îl speria mai mult era ca nu cumva casa lui Nihat să fie supravegheată de poliție. În spatele lui nu mai era nimeni. La capătul străzii își făcu însă apariția un bărbat înalt, cu mersul greoi. De fapt pe omul acela în civil, pe care îl văzuse pe platforma tramvaiului, nu-l zărise decît o clipă. Acesta din față nu era oare cel ce venea în urma sa adineaori ? Strada era îndeajuns de întunecată, încît nu putea face distincție. Grăbi pasul și trecu de casa lui Nihat. În camera în care dormiseră cu toții acum cîteva zile era lumină. Răsuflă un pic mai ușurat, gîndind că prietenii lui erau acasă. Merse pînă în capătul străzii și își zise că trebuie să fie mai curajos, să îndrăznească mai mult. Privi iar în amîndouă părțile. Nu se zărea nici țipenie de om. Își zise să se întoarcă și să treacă iar în revistă toată strada. De partea stîngă, în fața porții, două femei stăteau la taclale. „Asta îmi lipsea acum !“ își spuse. Dacă discuția lor avea să dureze mai multă vreme, el ar fi fost nevoit să hoinărească pe stradă, așteptîndu-le să termine. Femeile nu trebuiau să-l vadă intrînd în casa lui Nihat. Se îndepărtă. Porni pe bulevardul care tăia strada din care tocmai ieșise. Trecătorii nu-i dădeau multă importanță. I se părea că totul nu fusese decît o farsă, că în zadar își chinuise nervii.

Tresări la un fluierat scurt. Omul acela aflat la cincizeci de pași putea fi un paznic. Trecu pe lîngă el, indi-

ferent. Acum nu se mai putea întoarce. După ce paznicul se îndepărtă binișor, Sabahattin reveni pe același drum. Strada se golise. „S-o fi încheiat oare conversația femeilor?“ se întrebă el. Dînd colțul, observă că pe stradă nu mai era nimeni. Privi în urmă. Noaptea îi dădea siguranță, încredere. Conform celor hotărîte împreună cu Nihat, aruncă în geamul acestuia un bob de năut, care căzu fără să atingă fereastra. Mai aruncă un bob și de data asta nimeri în geam. Îi păru că perdeaua se mișcă ușor. Lovi încă o dată în același loc. O umbră se mișcă în fața ferestrei. Așteptă puțin. Tocmai atunci auzi mai aproape de el fluieratul paznicului. Ușa se deschise ușor. Intră în semiîntunericul casei. Nihat și cu fratele său îl priveau întrebători.

— Eram numai ochi și urechi. Te așteptam, fiind siguri că te vei întoarce în noaptea asta.

Urcară scările. Ceasul arăta ora douăsprezece fără douăzeci de minute. Sabahattin se prăbuși pe pat. Îl dureau amîndouă picioarele. Aerul umed și tăios de afară îl epuizase. Își lipi picioarele de sobă.

— Coborînd din tramvai l-am suspectat pe un individ în civil. Am crezut că mă urmărește. De trei sferturi de oră mă plimb pe străzi. Dacă vreți, uitați-vă de la fereastra de jos, lîngă ușă, să vedeți dacă nu e nimeni care să țină sub observație casa. Trebuie să știm în ce situație ne aflăm, să putem dormi liniștiți.

Nihat coborî. Voia să vadă clar, să se asigure cu proprii-i ochi. Veni înapoi după trei minute.

— Totul e în regulă, le spuse.

Adăugă apoi :

— Ești foarte obosit. Haide să ne culcăm, noaptea e cel mai bun sfetnic. Discutăm mîine.

10

În spatele unei mese lungi, stătea un judecător în ținută oficială. În partea lui dreaptă, se afla șeful poliției Ahmet Hulusi ; omul acela slab, mai bine-zis scheletic, îl cîntărea cu atenție pe tînărul îmbrăcat în palton, cu

părul crescut și barba nerasă, așezat chiar în fața judecătorului. Era limpede că tînărul nu-și văzuse de zile figura într-o oglindă. Nu-și pieptănase nici părul. În priviri i se citea o licărire de speranță de libertate.

Dacă ați încerca să vă aduceți aminte, l-ați putea recunoaște pe poetul Osman Fuat. Era prima oară, după zile întregi, cînd ieșea la lumină. De data asta era bucuros. Își spunea : „Azi e întîi martie. Praful de pe țiglele acoperișurilor strălucește acum în plin soare".

Judecătorul citea în fugă unele paragrafe din depozițiile scrise la mașină.

Ridică puțin capul. Se uită la omul slab și cu ochelari de lîngă el, dîndu-și seama că acesta urmează să pună întrebările.

Șeful poliției tăcu, plecîndu-și capul. Judecătorul, cu un zîmbet ironic, abia catadicsi să-și miște buzele cînd întrebă pe neașteptate :

— Este adevărat că dumneavoastră cunoașteți locul unde se ascunde Sabahattin, domnule Osman Fuat ?

Cu întrebarea aceasta, de mult pregătită, voiau să-l atragă în cursă. Nu se mai simți emoționat. Răspunse tot printr-o întrebare :

— Sabahattin nu este arestat într-una din secțiile dumneavoastră ?

Pe fața judecătorului nu se clinti nici un mușchi.

— De cînd nu l-ați mai văzut pe Sabahattin ?

— Cred că știți că sînt deținut de opt zile. Înainte de asta, nu l-am mai văzut de o lună, o lună și jumătate. Credeam că-i arestat.

Ahmet Hulusi, aflat în partea stîngă a judecătorului, se amestecă și el în vorbă :

— Cum de nu cunoașteți locul unde se ascunde, domnule Fuat ? N-ați scos împreună o revistă ?

Osman Fuat înțelese că cei doi aruncă întrebări la nimereală cu speranța că îl vor prinde într-un fel sau altul pe picior greșit.

— Revista o scoteam anul trecut. Scriam articole pentru revistă, dar după ce a fost interzisă, relațiile dintre noi s-au răcit și nu ne mai întîlneam decît întîmplător. Nu știu nici măcar unde locuiește.

Pe fața judecătorului se văzură urmele furiei neputincioase. Vorbi iar. Înțelesese că Osman Fuat nu știe nimic, dar îl întrebă :

— După părerea dumneavoastră, unde se poate ascunde Sabahattin ? Vă întreb asta, pentru că mai devreme sau mai tîrziu tot o să ne cadă în mînă ; ascunzîndu-se, nu face decît să-și îngreuneze și mai tare vina. Dacă ar veni să se predea, ar fi mult mai bine pentru el.

— Nu știu unde este.

Tăcură toți trei. Judecătorul reîncepu să răsfoiască hîrtiile din față. Reciti unele fragmente. În josul fiecărei foi se afla o semnătură. Osman Fuat le recunoscuse. Înseamnă că puțin înainte, fuseseră interogați tot aici și Ali Turgut și Sait Hüsnü.

Judecătorul se întoarse către șeful poliției, Ahmet Hulusi. Îi făcu semn să vorbească, dacă mai are de întrebat ceva. Șeful poliției tăcea. Judecătorul apăsă pe sonerie și gardianul din fața ușii își făcu apariția imediat.

— Duceți-l pe domnul Osman Fuat !

Vorbea fără să privească pe nimeni, nevrînd să-și dea în vileag profunda nemulțumire.

— Poftiți.

Oamenii pe care îi întîlnea pe scară, pe coridoare, îl priveau cu un amestec de mirare și frică ; unora li se citea în ochi ura.

Coborîră de la etajul patru la parter fără să fi întîlnit măcar o singură figură cunoscută.

Privi cîteva clipe strada. De opt zile îi era un dor nebun de lumea de afară. Ziua era pe sfîrșite. Se apropia cu pași grei întunericul serii, care aducea cu sine însingurarea, tristețea. Abia cînd ajunse în dreptul scărilor de piatră care duceau către subsol, observă becurile cu o lumină galbenă, bolnăvicioasă, cu ajutorul cărora se puteau cît de cît zări treptele.

Coborî scările întorcîndu-se mereu să vadă un colț de stradă ; de pe ultima treaptă, nu se mai zărea deloc lumina de afară. Îl închiseră din nou în celula lui murdară cu iz de igrasie.

11

Șeful poliției Ahmet Hulusi își scoase ochelarii și îi așeză cu grijă pe masă.

— De-acum nu mai există nici o scuză. Se împlinesc exact șaptezeci și cinci de zile de cînd cutreierați peste tot. Ați încercat toate posibilitățile fără a ajunge la cel mai mic rezultat. Doar nu l-a înghițit pămîntul pe Sabahattin. Vă plimbați de dimineață pînă seara cu mîinile în buzunare, prin Istanbul. Asta-i treaba voastră? Vă mai dau un răgaz de două zile să-l prindeți pe Sabahattin. Să-l căutați zi și noapte, să-i urmăriți pe toți suspecții și să mi-l găsiți. Funcționarii pe care i-am numit îi vor urmări douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru pe soția și prietenii lui, vor ține sub observație locuințele acestora, fără să închidă un ochi, cu toată atenția trează. Acum treceți la treabă. Atît am avut de spus...

Ahmet Hulusi, intră printr-o ușă de trecere în biroul lui. Era obosit, dar nu terminase încă tot ce avea de făcut. Către miezul nopții, avea de interogat două persoane. Agenții de poliție își luară paltoanele, pălăriile și ieșiră stingînd lumina. Scaunele vechi, mesele bătrîne se cufundară în întuneric.

Agenții, ca niște elevi care cum ieșeau pe ușă uitau deja mustruluiala primită, își aprinseră țigările și începură să discute.

Afară, gerul unei zile de sfîrșit de martie domnea pe străzi. Cerul era senin, înstelat și limpede pînă către Marmara. Două ore după miezul nopții apele vor îngheța și o dimineață nouă va coborî peste cei treziți din somn devreme.

În aceeași noapte, în casa lui Nihat, Sabahattin își freca mîinile, încercînd să-și înfrîngă stingherealа. Nihat stătea în fața lui, dorind să-i prevină crizele de disperare cu vorbe calde, prietenești. Sabahattin aluneca încet într-o tristă izolare.

— Mă gîndesc să mă predau, spuse el hotărît, făcînd cu mîna un gest semnificativ. La început mi s-a părut că-s îndreptățit să fug. Dar acum mi se pare că fugind,

ascunzîndu-mă, nu fac decît să-mi pierd timpul. Pe de altă parte, din cauza greșelilor pe care nu le-am comis, atrag atenția poliției asupra mea. Starea asta poate să mai țină ani de zile. Condițiile economice se vor schimba și ele cu timpul. Alături de o nouă ordine economică, trebuie să aducem țării noastre și o educație revoluționară. Dacă ne vom gîndi bine, schimbarea așteptată nu va fi o problemă de lungă durată.

Nihat îl asculta zîmbind. Mai trase o dată din țigară. Slobozi fumul spre tavan.

— Sabahattin, încearcă să scapi tu mai întîi din această încurcătură. Și, mai cu seamă, caută să te smulgi din pesimismul care te-a cuprins. Încearcă să întîmpini ceva mai degajat, mai încrezător fiecare întîmplare. Condițiile istorice sînt de partea noastră, persecutarea căzută asupra intelectualilor, va fi înlocuită într-o zi cu prietenie, dragoste și respect.

Sabahattin se ridică. Luă din cuier paltonul și pălăria. Nihat se ridică și el. Coborîră împreună. Se uitară afară pe fereastra de lîngă ușă. Strada era pustie. Aerul călduț de peste zi fusese alungat de noaptea rece.

— O să stau două nopți acasă. Nu știu dacă o să mă pot întoarce, dacă n-or să mă prindă cumva. Rămîi cu bine !

— Mergi sănătos. Te aștept după două nopți.

Deschise ușa doar atît cît îi trebuia să se strecoare afară ca o umbră nedeslușită. Chiar în acele momente șeful poliției Ahmet Hulusi își mustra inferiorii. De-ar fi știut Sabahattin că agenții însărcinați cu urmărirea sa se află în clădirea Direcției, ar fi putut merge liniștit pe stradă.

Ajunse într-un suflet la Saraçhane ; de la tutungeria de pe colțul străzii, care cobora către Horhor, se opri să-și cumpere două pachete de țigări. Așteptă tramvaiul de Harbiye. Veni întîi cel de Beșiktaș-Fatih. Se întoarse cu spatele pentru orice eventualitate, nu voia să fie văzut de cei din tramvai. Se și depărtă puțin de stație. Prin spatele lui trecu tramvaiul de Edirnekapî. Privirile lui se ridicară de la platanii dezgoliți de frunze spre înălțimile cerului. Nu apăruse nici o stea. Se săturase deja

de iarnă. Mai trase un fum din țigară și-o aruncă pe jos...

De sub umbra platanilor apăru un tramvai. Sabahattin recunoscu ușor pe cel care mergea la Harbiye-Fatih. Se urcă imediat. Înăuntru erau patru femei și un bărbat. Simula că citește ziarul, dar, de fapt, în fiecare stație, îi urmărea cu atenție pe călătorii care coborau și urcau scara. Se aruncă apoi în tramvaiul de Kurtuluș care venea chiar în spate. Izbuti să alunge moleșeala care-l stăpînise înainte. Ca de obicei, imediat cum se văzu în tramvai, privi întîi călătorii cu mare atenție. Nu i se păru nimeni cunoscut. De fapt, ajunsese de-acum la cea mai apropiată stație de casă. Văzînd cofetăria din fața stației, își aminti deodată că soției lui îi plac mult prăjiturile. Cumpără pentru ea o cutie mică de prăjituri. Mai merse puțin și ajunse pe strada unde locuia. Din față veneau doi bărbați. Tresări, dar nu vru să se întoarcă. Trecu pe lîngă ei fără să-i mai privească. Puțin mai înainte, în fața ușii casei lui, se întoarse să se asigure. Cei doi bărbați dădură colțul și dispărură.

Cu mîna dreaptă în buzunar, ținea strîns cheile. Ferestrele celor două dormitoare erau luminate. Deschise ușa repede și intră. Ayșe auzise zgomot și înțelesese că el trebuia să fie. Se năpusti pe scări și îl strînse în brațe. Îl sărută cu patimă. La lumina becului de pe scară, Sabahattin căută să regăsească în ochii soției liniștea mult dorită. Își zise : „Uite, dacă n-ar exista aceste momente de fericire, viața ar fi mult mai grea". Ayșe îi strînse mîinile. Sabahattin simți fierbințeala trupului.

— Du-te sus să te mai încălzești puțin. Am făcut focul în sobă. Ești înghețat, dragul meu, uite ce reci îți sînt mîinile și fața.

Dar el voia mai întîi să se asigure că poate sta liniștit în casă :

— Să vedem întîi ce se întîmplă pe stradă. După aceea mergem împreună sus.

Priviră printr-un colț al ferestrei strada goală, apoi respirară liniștiți. Pe stradă nu se zărea nici o suflare de om.

12

Dormi fără întrerupere opt ore. Cînd se sculă n-o găsi pe Ayşe lîngă el. Trebuia să fie în bucătărie. Îşi aminti de dimineţile fericite, din vremurile cînd nu era urmărit. Totul părea ca înainte, dar iată că concepţia cu care se înarmase de-a lungul anilor, citind operele marilor gînditori, îl îmboldea mereu spre acţiune. De aceea, ideile exprimate în tot ceea ce publicase, mai ales în ultima vreme, erau în contradicţie flagrantă cu ideologia regimului. Condiţiile sociale actuale îl chemau la luptă, iar înăuntrul său exista o voce care îi spunea că el nu mai avea cale de întoarcere.

Deşi nu încălcase cu nimic legile ţării, era urmărit de poliţie. Dar după felul autorităţilor de a înţelege lucrurile, era de ajuns să se spună despre cineva că e suspect şi acea persoană intra în atenţia poliţiei. Cu trecerea timpului creştea şi dosarul lui. În anii celui de-al doilea război mondial, Istanbulul, aflat în stare de asediu, îi dezrădăcinase pe intelectualii cu vederi libere pentru a-i arunca în cele mai îndepărtate şi pustii provincii ale Anatoliei. Nici cei rămaşi pe loc n-au avut o soartă mai bună : revistele le-au fost interzise, iar ei închişi sau intimidaţi.

Gîndurile lui Sabahattin pluteau undeva departe, cînd în cameră intră Ayşe cu o tavă plină cu mîncare.

— Haide, să ne bem ceaiul, îi spuse ea încet şi tandru, vrînd să-l readucă la realitate. N-aş vrea să întîrzii tocmai astăzi la şcoală.

Se aşezară unul în faţa celuilalt. Ayşe îşi bău ceaiul în grabă. Cu acelaşi zîmbet cald cu care îl întîmpinase de cu seară, făcu restul pregătirilor. Îşi sărută soţul, apoi se auziră întîi paşii ei grăbiţi coborînd scara, apoi uşa de la stradă închizîndu-se. Sabahattin se ridică, dădu puţin perdeaua într-o parte şi printr-un colţ al ferestrei urmări mersul uşor al soţiei sale, pînă o pierdu din vedere. Rămăsese singur în casă.

Trebuia să nu facă mult zgomot. Plecă din faţa ferestrei. Cărţile îi erau în dezordine. Agenţii care percheziţionaseră casa în lipsa lui lăsaseră totul vraişte. E

drept, soția lui încercase să aranjeze lucrurile din nou dar, privind cu atenție, își dădea seama că ea le așezase la întîmplare. Se întinse iarăși pe pat, citind ziarul.

Puțin mai tîrziu începu să se întunece de parcă s-ar fi lăsat seara. Se ridică și se uită, prin deschizătura perdelei, la cer. Nori negri și amenințători coborîseră aproape de pămînt. În cîteva minute începu să plouă și văzu strada, geamurile ude de primele rafale. Cîțiva dintre cei care tocmai treceau pe stradă grăbiră pasul, alții se adăpostiră sub acoperișul porților largi. Unul dintre aceștia din urmă îi atrase în mod deosebit atenția : de la o vreme se uita numai la ferestrele lor. Sabahattin își dădu seama că nu fusese observat, dar se trase înapoi, pentru orice eventualitate. I se păru o figură cunoscută. Sabahattin se aplecă și se depărtă din fața ferestrei. Era mai potrivit să privească în continuare de pe fereastra de jos, din dreptul ușii de la stradă. Coborî la parterul locuinței mergînd în vîrful picioarelor. Se putea foarte bine ca un agent, sub pretextul ploii neașteptate, să se adăpostească chiar sub ușa lui și să audă astfel zgomot de pași și scîrțîitul scării. Era mai bine să fie cît se poate de prudent. Ajunse în dreptul ferestrei. Presupunerea lui fusese justă, în ușă stătea un om a cărui față nu putea fi văzută. Îl privi din nou pe cel care se afla în fața ușii casei de vizavi. După toate aparențele nu greșise, omul continua cu încăpățînare să scruteze ferestrele casei. Însemna că locuința îi era ținută sub cea mai strictă observație. În mod sigur, însă, ieri seară situația nu fusese aceeași. Sau poate nici nu voiau să-l prindă atît de ușor.

Jos era frig, începu să tremure. Urcă încetișor scările. Se uită la ceas : era ora unsprezece fără zece minute. Soția lui trebuia să se întoarcă peste o jumătate de oră. Întinse mîna spre pachetul de țigări, dar tocmai cînd era gata să aprindă un chibrit, puse țigara la loc, pe pachet. Perdelele erau albe și subțiri iar fumul țigării s-ar fi putut vedea de afară. Se întinse către ușița sobei, o deschise și se uită înăuntru. Tot jarul se prefăcuse în cenușă, iar focul încă mai licărea. Puse încă două lem-

ne, sperînd să îi ajungă pînă la întoarcerea soției. Hornul casei era plasat mai în spate dar, dacă cineva ar fi privit cu mai multă atenție, ar fi putut observa că iese fum.

Se apropie din nou de fereastră. Își spuse că nu ar fi prea periculos dacă s-ar uita afară trăgînd puțin perdeaua. Ploaia se rărise și cei adăpostiți sub acoperișurile mai largi ale caselor vecine plecaseră. Se uită la ceas, era ora unsprezece și douăzeci de minute. Un tremur nervos îi scutura umerii. Picioarele îi înțepeniseră pe loc. Se aplecă și se strădui să ajungă pînă la ușa încăperii. Cînd se ridică, avu un vag sentiment de neliniște, de teamă. Crăpă ușa camerei. Din marginea ferestrei, care dădea în spate, se vedeau grădinile. Nu era nici o ființă pe acolo în afară de vreo două pisici lenețe. De la fereastra de la toaletă se puteau observa și mai bine împrejurimile. De acolo privi cu mare atenție curțile. Nu era absolut nimeni, dar odată ce îndoiala își făcuse loc în sufletul lui, nu o putea alunga ușor. „De-ar veni Ayșe, aș înțelege ce se petrece" își spuse.

Reveni în cameră. Privirea îi alunecă din nou la ceas. Se făcuse unsprezece jumătate. Se întinse pe pat și trase la întîmplare o carte de pe etajeră. Era primul volum al *Povestirilor* lui Cehov. Începu cu prefața. Cînd ajunse la rîndurile de jos se opri puțin :

„O lume plină de griji, amărăciune, banalitate. Pornim în viață plini de avînt, cu dorința conștientă de a munci, dar societatea ucide încet-încet tot ce avem mai bun în noi, respingîndu-ne".

Lăsă cartea din mînă. Cehov, pe de o parte, dă omului speranță și încredere în ziua de mîine, iar pe de altă parte te face să fii teribil de pesimist. Numai că de data aceasta Sabahattin nu avea nici un chef să intre în atmosfera cehoviană. Duse mîna la bărbie. Barba îi crescuse cam mult, totuși nu dorea deloc să se bărbierească tocmai atunci. Se întoarse spre dreapta și privirea îi fu atrasă de ceas : douăsprezece fără un sfert. Camera se răcise. Probabil că lemnele pe care le pusese puțin mai înainte arseseră deja. Îi era foame și gîndul la mîncare îl făcu să înghită în sec. Încă puțin și soția lui

se va întoarce. Se plictisea singur. De mai mult de două luni de zile trăia mereu singur ; nu vorbea cu nimeni, era ca și cum ar fi trăit într-o casă pustie. De mult nu mai ducea o viață normală, nu lucra după voia lui, nu scria cît și ce îi plăcea, nu putea nici să treacă pe străzi la lumina zilei. Iar noaptea, mergînd pe stradă, dacă auzea în spatele lui pași, intra imediat în panică și era adesea tentat să-și întoarcă capul să vadă dacă nu cumva e urmărit. Asta nu era o stare de spirit care să poată dura mult timp. Într-adevăr, încordarea anilor din timpul celui de-al doilea război mondial, în Istanbulul aflat în stare de asediu, îl copleșise. Cum să iasă el și prietenii lui din acest cerc de foc care îi sufoca ?

De jos, de la parter, se auzi deodată o cheie învîrtindu-se în broască. Se ridică repede. Nu putea să fie decît Ayșe. Se duse la marginea ferestrei să vadă dacă nu o urmărește cineva. Îl văzu pe Arap Cemal, avusese dreptate să se îngrijoreze acum două ore. Situația se schimbase așa cum bănuise.

Ayșe intră. Era mai palidă ca de obicei. Așa era ea, dacă avea vreo supărare, grija i se oglindea imediat pe față. Începu să vorbească repede ca să-și alunge gîndurile negre :

— Să văd întîi ce fac cu soba și să pregătesc de mîncare. Ți-e foame, nu-i așa ? Eu de-abia mă țin pe picioare de foame. Am și înghețat pe drum de la școală pînă aici.

Își scoase paltonul și îl agăță în cuier. Se chirci în fața sobei.

— Mai are puțin și se stinge. Au ars toate lemnele înăuntru. Tu nu te-ai mai uitat deloc la sobă ?

— Cînd ai ieșit de la școală n-ai văzut pe nimeni suspect ? Nu te-a urmărit nimeni ?

— Ei bine, era un ins brunet care stătea cu domnul Hüseyin, acolo, sub arborii de pe alee. S-au despărțit apoi și brunetul a venit pînă acasă în urma mea. Nu știu, dar poate pentru că eu nu i-am văzut prea des, nu m-am putut încă obișnui cu figurile lor.

— Cînd am auzit cheia în ușă, m-am uitat pe geam. L-am văzut pe Arap Cemal. Trebuie să fim mai atenți. Omul ăsta e în stare să-mi dea de urmă.

— Nu fi îngrijorat, dragul meu. Nu uita că firul se rupe acolo unde e mai subțire... Lasă, o să treacă și necazul ăsta! Eu pregătesc repede mîncarea și vin.

După jumătate de oră se cufundaseră în liniște și mîncau cu poftă. Totuși, în mintea fiecăruia problema stăruitoare și dureros de acută era viitorul lui Sabahattin.

Își înălță capul. Aprinse o țigară. Privirile lui se întîlniră cu acelea ale lui Ayșe. Citi în ochii ei licărind aceleași gînduri, nu era nevoie să o mai întrebe: „La ce te gîndești?"

Ayșe dorea din tot sufletul să fie calmă, lucidă, nevrînd să se lase învinsă, simțea că ea îl poate îmbărbăta pe Sabahattin.

— Noi nu mai avem nimic de pierdut. Ai putea foarte bine să nu ții cont de urmăririle și presiunile poliției. Ajunge să știi că atitudinea ta este în conformitate cu legile acestei țări, să arăți că ai dreptate.

Sabahattin se cufundă în tăcere. Nici nu mai auzea cuvintele lui Ayșe. Privirea obosită îi alunecă spre ceas. Ce repede se scursese timpul! Ayșe puse iar lemne în sobă. Deși se întunecase binișor rămaseră încă așa, cu lumina stinsă.

13

Trecuseră două zile. Peste Istanbul se lăsase o noapte întunecată. Becurile de pe stradă aveau paloarea morții. Nori apăsători erau apropiați de pămînt. Încă puțin și ploaia avea să înceapă.

Ayșe tremura din cînd în cînd, nu din cauza frigului ci cuprinsă de frica ce prinde pe neașteptate omul în plasa ei. Sabahattin stătea neclintit în picioare, în încordarea rece a nervilor, mîngîindu-și cu un gest reflex mustățile negre ca pana corbului. Cu gulerul paltonului acoperindu-i pînă la jumătate fața, era gata de

plecare. Înainte de a ieși, aruncă încă o privire pe stradă, printr-un colț al geamului de lîngă ușa de jos.

Se mai întoarse o dată spre Ayșe și o trase spre el. O sărută ca pentru o lungă despărțire. Pe obrajii lui Ayșe străluceau două lacrimi.

— Vezi, nu trebuie să te porți așa. Trebuie să-mi dai forță prin încrederea ta în mine, îi șopti el.

Se uită iarăși pe fereastră. Doi bărbați trecură prin fața ușii lor, nu le putea distinge figurile. Nu voia să lungească mai tare momentul despărțirii.

Deschise puțin ușa și se strecură afară. Lumina din fața casei era stinsă. Se gîndi că niciodată nu a fost atît de întuneric pe strada lor. Și becul din colțul străzii, de unde începea bulevardul, era stins. Lămpile cu neon și cele fluorescente, ale magazinelor de pe bulevard, străluceau puternic. Acolo era lumină, ca întotdeauna. Dădu colțul de unde se putea vedea stația de tramvai. Unul tocmai pornise. Regretă că nu a ieșit cu două minute mai devreme din casă. Chiar atunci două persoane îi apucară deodată brațele. Nu încercă să scape.

— Salut, Sabahattin, îi spuse bărbatul brunet din stînga lui.

Sabahattin se întoarse spre el și îl recunoscu pe Arap Cemal. Îi era imposibil să mai scape acum. I-ar fi fost foarte greu să li se opună. Așteptară toți trei în stație. Avea țigări, dar le ceru voie să îl lase să cumpere două pachete de la tutungerie. Îi dădură drumul — înseamnă că își dăduseră seama că nu are de gînd să fugă.

Se urcară în primul tramvai, pe platforma din față. Nu vorbea nici unul. Ploua mărunt. Pe strada Direcției generale grăbiră pașii. Agentul din poartă îl privi cu mare atenție. În fața secției stăteau doi funcționari în uniformă. Urcară pe scara care se afla în stînga. La ora asta clădirea era cufundată în tăcere. La fiecare etaj, de lîngă scară începea cîte un coridor slab luminat. În fața lui urca un agent pe care nu îl cunoștea, la mijloc era el urmat de Arap Cemal. În capul scărilor de la etajul al patrulea, în partea dreaptă se afla o ușă cu geam, pe care scria „Interzis". Deschiseră ușa și intrară.

De acolo începea un coridor interminabil și întunecos. Ușile, de o parte și de alta, se distingeau cu greutate. Arap Cemal bătu la o ușă din partea stîngă. „Intră!“, i se răspunse. Ochii lui Sabahattin fură izbiți brusc de lumina becului din tavan. Își luă în mînă șapca și se propti în fața mesei. Omul slab din fața lui nu scoase cîtva timp nici un cuvînt. Acele două minute s-au scurs greu, înnebunitor, ca orele unei nopți de insomnie.

Apoi Ahmet Hulusi îi spuse aspru :

— Așezați-vă !

Sabahattin se prăbuși pe scaun. Nu-și putea da bine seama dacă era sau nu obosit, dar nervii îi erau încordați la maximum.

Cei care îl aduseseră șoptiră ceva la urechea șefului lor, apoi ieșiră. Rămaseră singuri.

Își zise că trebuie să fie stăpîn pe sine, frica nu începuse să îi dea încă tîrcoale.

Ahmet Hulusi răsfoi puțin filele unui dosar apoi se opri. Oare citea ceva acolo sau se gîndea ? Dacă te uitai la el din față, era greu să-ți dai seama. Trecură cel puțin cinci-șase minute. Se obișnuise de-acum cu lumina palidă.

Dar somnul încăpățînat încerca să-l acapareze cu orice preț. Deschidea cu greu pleoapele. Dacă ar fi fost lăsat acum liber, s-ar fi plimbat pe un drum străjuit de copaci bătrîni. Parcă vedea un nor alb și mic, pierzîndu-se printre frunze și luna ieșind de după muntele dezbrăcat al nopții.

Se vedea că Ahmet Hulusi era obosit. Și el încerca să-și biruie somnul. Înălță capul. Își scoase ochelarii și îi puse pe masă.

— Unde-ai fost pînă acum, Sabahattin ? îl întrebă.

Sabahattin începu să-l privească pe omul din fața lui. Pe fața palidă a lui Ahmet Hulusi apărură pete roșii, iar ochii lui miopi aruncau priviri de gheață. Se așeză mai bine în fotoliu.

— Hai, spune odată, unde te-ai ascuns atîta amar de vreme ?

— Am fost bolnav, am stat acasă în pat, îi răspunse Sabahattin.

Ahmet Hulusi zîmbi imperceptibil. Dacă nu-l priveai cu atenție, nu-ți puteai da seama că zîmbește. Îi aruncă lui Sabahattin o privire care voia să spună : „Nu-mi vinde mie minciuni de genul ăsta". Apăsă pe sonerie. Intră un funcționar cu o față prelungă și mîncată de vărsat. Ahmet Hulusi spuse :

— Du-l la numărul șaptesprezece !

Sabahattin porni înainte și funcționarul veni în dreapta lui. Din cînd în cînd, cu o mișcare scurtă a brațului, funcționarul îi indica direcția. Trecură în partea din spate a aceluiași etaj. Acolo se aflau celule așezate față în față. De pază stăteau întotdeauna cîte doi gardieni, unul dintre ei îmbrăcat în uniformă, celălalt în civil. Cel care îl adusese pe Sabahattin se aplecă spre ei și le șopti ceva. Aici se discuta totdeauna încet, astfel încît să nu ajungă ceva la urechile deținuților.

Deschiseră celula numărul șaptesprezece și, în fața ușii, începură să-l percheziționeze ; nu se dădea voie să păstreze asupra sa obiecte ascuțite. Dar, încă din tramvai, Sabahattin își ascunsese briceagul în buzunarul rezervat ceasului, de la pantalon. Știa că deși era mic, îi va fi de mare folos în închisoare.

Intră. În partea de sus a ușii exista un gemuleț lat de douăzeci de centimetri, acoperit cu o rețea de sîrmă. În fața ferestrei, un bec mic și plin de praf abia lumina încăperea. Se așeză pe ceva ce voia să semene a canapea. Pipăind cu mîinile își dădu seama că era vorba de o saltea de paie ; pe aceasta se va ghemui, încercînd să doarmă.

Pierise acum fără urmă oboseala aceea grea, de plumb, care îl copleșise cu cîteva minute înainte. Somnul nu i se mai lipea de ochi. Se întinse, îmbrăcat în palton cum era, pe salteaua de paie. Își puse amîndouă mîinile sub cap. Din cînd în cînd își privea ceasul. Ultima oară cînd s-a uitat la ceas era două noaptea. Adormi.

Se sculă cu dureri ascuțite în brațe și în umeri, atunci cînd frigul dimineții devenise greu de suportat. Gîtul îi era țeapăn. Deținuții din celelalte celule băteau în ușă pînă ce paznicul îi întreba : „Ce număr ?" ; dacă cel dinăuntru dădea răspunsul : „Douăzeci", de

exemplu, ușa cu numărul douăzeci era deschisă și arestatul era dus la toaletă. Înțelese după puțină vreme aceasta. Lovi o dată în ușă. „Nu te grăbi !“ îi răspunse funcționarul poliției. Adăugă peste puțin : „Să termine celălalt și apoi te duc și pe tine“. După ce mai trecu puțin îl întrebă și pe el : „Ce număr ?“ Își spuse numărul și ușa se deschise. Merse împreună cu paznicul. Sabahattin vru să închidă ușa. „Ușa rămîne deschisă“ îi atrase acesta atenția. Apoi, își spălă mîinile fără săpun în lavaboul murdar. Se întoarseră la celula lui. Paznicul îi încuie ușa. Cînd auzi vocea celui care aducea ceaiul simți ce foame îi era. De data asta ușa se deschise fără să mai bată în ea. „Vrei un ceai ?“ îl întrebă funcționarul de serviciu.

— Ni se poate aduce împreună cu ceaiul, puțină pîine, brînză și două ziare ? întrebă el îndoindu-se că i se va da un răspuns afirmativ.

— Dă banii și o să ți se aducă ! i se răspunse.

Înseamnă că nu se făcuse nici o restricție în privința asta. Dădu banii celui care trebuia să-i aducă ceaiul. Ușa fu din nou încuiată. De data asta, paznicul nu văzuse nimic rău în a cumpăra două ziare.

Dintre cei din celulele alăturate nu recunoscu după voce pe nimeni. Gemuletul aflat în ușă putea să fie deschis numai din afară. Paznicul putea oricînd să-l deschidă să vadă ce face deținutul. Cu un băț de chibrit îl putea deschide și el dinăuntru. Încercă încetișor. Întredeschise gemuletul ; de-acum putea să-i vadă pe cei care treceau prin fața ușii lui.

Chiar atunci, paznicul deschisese ușa uneia dintre celulele din fața celei în care se afla Sabahattin. Ieși de acolo un bărbat cu părul lung și îmbrăcat în trenci. Avea umerii căzuți și fața galbenă ca ceara. Cine știe de cîtă vreme era aici ? Deținutul îi arătă funcționarului de poliție unghiile :

— Mi-au crescut unghiile foarte tare. Dați-mi, vă rog, un cuțit sau un foarfece, o să mi le tai în prezența dumneavoastră, vorbi el cu o voce rugătoare.

— Nu se poate, e interzis, i se răspunse.

Ce bine făcuse că își ascuțise briceagul ! La drept vorbind, într-un loc ca acesta, unde nici mîinile nu și le

putea spăla, cine știe cîtă vreme nu avea să facă baie.

Puțin mai tîrziu, se auzi iar vocea celui care aducea ceaiurile. I se aduseră împreună cu ceaiul, pîine, brînză și două ziare. Mîncă dintr-o înghițitură pîinea și brînza ca și cum ar fi fost grăbit să ajungă mai repede undeva. Bău și ceaiul. Începu apoi să citească unul dintre cele două ziare.

14

Primăvara se ascunsese în spatele platanilor înalți din parcul Gülhane. Luna martie trecuse. La o adîncime de o palmă, pămîntul fremăta de viață. Dacă te uitai cu atenție, pe ramuri apăruseră mugurii, unii explodaseră deja.

Cîțiva oameni lipsiți de mulțumiri sufletești și de lucru stăteau cu spatele la soare, simțind încă pe fețe respirația umedă a iernii. Cîte unul, cîte doi pe băncile din parc, cufundați în noianul gîndurilor, se întrebau încotro aveau să apuce.

Poetul Sait Hüsnü și cu poetul Ali Turgut mergeau agale de-a lungul aleii de platani. Sait Hüsnü vorbea :

— M-au ținut douăzeci și nouă de zile. Nu știu nici de ce m-au luat, și nici de ce mi-au dat drumul.

— Ce e greu de știut în asta ? Te-au închis să te intimideze și ți-au dat drumul ca să te urmărească si să afle și alte lucruri despre tine sau despre prietenii noștri.

— Eu am ajuns la altă concluzie : vor să răspîndească printre oameni sentimentul de dușmănie față de intelectuali și revoluționari. Profitînd de ignoranța polițiștilor, autoritățile îi determină pe aceștia să fie duri cu intelectualii. Dar nu-și dau seama că încercările lor vor eșua.

— Mustafa Kemal a spus limpede în discursul său de la Bursa că se vor ivi ocazii în care nu ne vom mai putea încrede în slujbașii statului. El a prevăzut cu mulți ani înainte această situație. Acum noi ducem greul. Generațiile viitoare, însă, scăpate de optica duș-

mănoasă cu care sîntem priviți astăzi, vor trăi o altă viață, omenească.

Ali Turgut tăcu. Se apropiaseră de Sarayburnu. De aici se vedea marea. Urmăriră un timp cufundările precipitate ale pescărușilor. Trecură de statuie și se apropiară binișor de țărm. Priviră Üsküdar-ul rămas în spatele Kîzkulesi-ului. Case de lemn îngrămădite, parcă proptite unele de altele, constituiau o priveliște a sărăciei.

În ochii lui Sait Hüsnü sclipi un gînd stingher și generos. Ca să împrăștie tristețea lui Ali Turgut continuă povestirea pe care o începuse :

— Să vezi ce mi s-a întîmplat pe cînd eram închis. Celula mea era la catul cel mai de sus. Parcă uitată din greșeală acolo, se afla o ferestruică ce dădea spre stradă. Nu era mai mare de două pagini de caiet. Casele din spatele direcției nu erau înalte și, de acolo, se vedeau bine etajele trei și patru ale clădirilor de pe celelalte străzi. În fiecare zi, după ce îmi citeam ziarul, așezat pe salteaua de paie, priveam cerul albastru de primăvară, ferestrele de vizavi. Mă bucurau mult clipele cînd priveam prin fereastra aceea însorită. Privirea mi-a fost atrasă de una din ferestrele din față, de la etajul al patrulea, care era deschisă. În cadrul ferestrei apăruse o fată. Zîmbea. M-am întrebat dacă nu-mi zîmbește mie cumva și m-am apropiat mai tare de fereastră. Mă văzuse, i-am făcut semn cu mîna și ea mi-a răspuns. Parcă am fi discutat într-un cod numai de noi știut, fără să ne observe nimeni. Mă gîndeam că locul unde era fata trebuie să fie o instituție. Era pauza de prînz și probabil nimeni nu se afla lîngă ea. De atunci, aproape în fiecare zi ne străduiam să ne facem înțeleși unul altuia prin semne. Am reținut bine așezarea camerei și a ferestrei, etajul la care se afla. Mă hotărîsem s-o caut cînd voi scăpa de acolo. Azi pe la prînz vreau să mă duc acolo. Poate ne vom înțelege într-adevăr și vom deveni buni prieteni. Ți-a trecut vreodată prin minte că o dragoste ar putea începe și așa ?

Ali Turgut nu se mai gîndea de mult la lucrurile care mai înainte îl întristaseră, ascultase cu interes povestirea.

— Un început foarte interesant. Mîine vreau să aflu de la tine ce s-a mai întîmplat, spuse el.

Sait Hüsnü își amintise între timp de altceva și schimbă subiectul :

— L-ai mai căutat pe Osman Fuat ? Mai știi ceva de el ? L-au lăsat liber ? Ție ți-au dat drumul mai devreme, n-ai aflat nimic ?

— Am fost ieri pe la el pe acasă, răspunse Ali Turgut fără nici o tragere de inimă. Sora lui nu știe încă nimic. Îi venea să plîngă cînd am întrebat-o. Ar fi vrut să afle noutăți de la mine. Am încercat s-o încurajez, i-am spus că o să-i dea sigur drumul cît de curînd. Se pare că Sabahattin n-a fost prins. Se ascunde. Pe mine nu mă întrebau decît unde se află el. Îți spun sincer că n-am înțeles, ce-o fi făcut de-l caută cu atîta insistență ?

— Cum n-ai înțeles ? După cîte știu eu Sabahattin nu-i practic vinovat de nimic. Dar pentru că se ascunde și nu se duce să se predea polițiștii au intrat la idei. Își spun că trebuie să fi făcut ceva foarte rău dacă se ascunde mereu. Și pe mine m-au întrebat unde e Sabahattin. Ce le puteam spune, dacă într-adevăr nu știam nimic ?

Amîndoi tăcură un timp. Se întoarseră. Mergînd sub aceiași vechi copaci, ajunseră în fața porții. Ali Turgut zîmbea.

— Am început o nouă poezie, cum ajung acasă o continui. Primele versuri le-am scris în celulă. Sper să o termin astăzi. La revedere și mult noroc !

— Mulțumesc, prietene, la revedere.

Ali Turgut porni spre Sultanahmet. Sait Hüsnü se opri puțin în spatele zidului înalt al parcului apoi refăcu pe jos drumul tramvaiului care ducea către Sirkeci. Era emoționat la gîndul că urma să înceapă o nouă perioadă în viața lui. Trecuse de perioada primelor iubiri de la vîrsta de douăzeci și cinci de ani și încă nu-i ieșise în cale un om de care să se lege cu adevărat.

Prin fața ochilor lui trecu întîi Cahide, fata care rămăsese cu fața ciupită de vărsat de vînt. Erau de aceeași vîrstă, amîndoi în primul an de liceu. De cîte ori se

întîlneau dimineața pe stradă, se uitau lung unul la altul. Cînd îl privea în ochi, ea se arăta chiar mai îndrăzneață. Oricum trecuse repede de la stadiul de copil la acela de domnișoară. Îi trimisese două scrisori și primise trei răspunsuri. Îi scria nerăbdătoare că trebuie să se întîlnească cît mai repede. S-au întîlnit pentru prima și ultima dată și s-au așezat unul lîngă altul în parcul Sultanahmet. Ea vorbea mult. Poate că jumătate din ceea ce spunea era minciună. Încă de la vîrsta aceea vorbea de unii care o doreau. Lui nu-i plăcuse acest soi de discuție ; prima dragoste nu putea începe astfel. Se despărți în mare grabă de ea. Apoi, de cîte ori o întîlnea, întorcea capul în altă parte ca să scape de privirile ei insistente. Cu sufletul liber, vrînd să se păstreze așa, a preferat să evite drumul pe care mergea ea.

Într-o dimineață, mergînd spre școală, schimbă priviri cu o tînără brunetă. Umblă o săptămînă în minte cu imaginea ei.

Într-o zi, cînd fugi de la școală mai devreme, plimbîndu-se în ploaie, se opri în fața unuia dintre cinematografele de pe Șehzadebașî. S-a uitat la vitrină. Filmul se numea *Viața lui Beethoven*. Știa doar că e vorba de un mare muzician, atît și nimic mai mult. Își cumpără un bilet și intră.

În întunericul sălii de cinematograf, pe fundalul unor fragmente de muzică tulburătoare, se așeză pe unul dintre locurile rămase libere. Auzea probabil pentru prima oară o astfel de muzică. Se plimbă împreună cu Beethoven prin singurătatea naturii. La sfîrșitul filmului se simți matur. Încă de la vîrsta aceea fragedă, viața marelui compozitor i se imprimă pentru totdeauna în minte. La întoarcere, pe străzile pustii, și-o imagina lîngă el pe Neriman, cea de-a doua dragoste a lui. În cameră, culcat pe pat așteptîndu-și somnul, n-a vorbit decît cu ea. Adormi în acordurile tot mai slabe ale „Probei sărutului“ de Beethoven.

S-a sculat dimineața devreme și s-a îmbrăcat repede. Ieși pe stradă pentru a se reîntîlni cu dragostea sa. Mergea încet. Ea apăru în colțul străzii. Se priviră lung, lung de tot pînă ce trecură unul de altul. Dar focul pe care îl purta în el de cînd văzuse filmul, în-

cepu să se stingă. Deodată, i se păru stupid să treacă în fiecare dimineață unul pe lîngă celălalt fără să-și spună vreun cuvînt. Sentimentul de iubire abia înfiripat nu putea trăi numai din întîlniri neprevăzute : s-ar fi cuvenit să se întîlnească, să se plimbe, să discute, să se cunoască. Jocul acesta n-a durat decît o lună sau două și a venit o zi cînd și-a dat seama că sentimentul său pierise fără urmă.

Trecură anii. În timpul liceului, cunoscu mai multe pasiuni fugitive de același gen. Acestea se perindară precum întîiele zile de toamnă. În versurile pe care le-a scris apar părți din tinerețea sa. Nu iubise pe nimeni cu adevărat, iar dacă din cînd în cînd observase că este îndrăgit de cîte cineva nu dăduse multă importanță faptului. Totuși, pe una dintre ele n-o va uita niciodată. N-o iubea pe Marta, dar pasiunea din ochii ei, care ajunsese subiect de discuție pentru toți cunoscuții, o înțelegea foarte bine. Încerca să n-o supere, să n-o jignească. Ea a fost cea care a vîndut prima lui carte de versuri. De cîte ori se ducea să vadă cum se mai vinde cartea, ochii Martei se luminau și se opreau vrăjiți pe fața lui. El, văzîndu-i umerii slabi și înguști, spatele cocoșat, simțea o strîngere de inimă, însă își spunea că și fata aceasta avea dreptul de a iubi ca oricine pe lume și, tocmai de aceea, nu voia să-i arate că n-o iubește. Omul suferă din cauza unei iubiri neîmpărtășite, nu-și revine ușor. Citise asta în cărți și atunci se mirase, nu reușise să înțeleagă. De cîte ori îi venea acum în minte, nu se mai mira.

Nu-și mai aduce aminte, ori s-a închis librăria aceea, ori el s-a mutat într-alt oraș... După vreun an își amintise iar de Marta, dar n-o mai văzuse. Oare se uita la lumea de afară, de la o fereastră de la etajul de jos, cum fac copiii invalizi din Strasti Mordasti ? Îi dori din suflet, ca oriunde s-ar găsi, să fie fericită.

Ajunsese pe strada din spatele clădirii poliției și, ca prin farmec, lumea populată cu umbra amintirilor trecute dispăru...

Se opri în fața clădirii pe al cărui zid, la marginea ușii de intrare, erau agățate tot felul de tabele. Trecu apoi pe trotuarul celălalt. Se uită încă o dată la a doua

fereastră din porțiunea stîngă a etajului al patrulea. Se gîndi că urcînd acolo va vorbi cu cea pentru care venise. Intră în clădire. Pe atunci, la etajul al treilea și al patrulea se aflau birourile Baroului. Urcă încet, străduindu-se să-și învingă emoția intensă. Și dacă o va găsi, cum va primi ea vizita lui? Chiar dacă ea i-a făcut semn cu mîna doar așa, în joacă, ar putea foarte bine să-i spună că acum lucrurile s-au schimbat, că situația e alta, că nu-l cunoaște de nicăieri. Se opri în loc, în dreptul etajului al treilea, de parcă acum ar fi fost convins că așa se va întîmpla. Intră pe coridorul de la etajul al patrulea. Se afla în fața biroului, a cărui fereastră intrase în lumea viselor lui. Privi în stînga, în dreapta... Atunci, din spatele unei uși, care părea să fie ușa de la toaletă, apăru o tînără avînd în mîini un prosop și un săpun. Cînd ajunse în dreptul lui se priviră. Fata se opri și întrebă :

— Pe cine căutați ?

— Cred că pe dumneavoastră vă caut, dacă lucrați în camera aceasta.

— Da, aici lucrez. Sînteți avocat ?

— Nu, nu sînt avocat. Eu sînt deținutul pe care dumneavoastră l-ați făcut să trăiască clipe de neuitat, în fiecare zi pe la ora prînzului. Ce ușor ați uitat...

Pe fața tinerei trecu un zîmbet fugar. Ochii îi străluceau.

— Vai, iertați-mă, vă rog, nu v-am mai văzut de multe zile la fereastră ! Mă întrebam chiar ce s-a întîmplat cu dumneavoastră... Vă rog, poftiți înăuntru !

Intră. Înăuntru erau două mese așezate față în față, iar pe ele se aflau unele peste altele teancuri de hîrtie de scris și indigo.

Sait Hüsnü se așeză pe locul care îi fusese indicat. Fata nu era deloc intimidată, de parcă l-ar fi cunoscut de mult.

— Uitați-vă cum se vedea de aici fereastra dumneavoastră.

Îi arătă apoi una dintre cele două ferestre ale biroului în care lucra :

— Și asta este fereastra mea. Dacă nu vă supără mi-ar face plăcere să-mi vorbiți puțin despre dumneavoastră.

Tocmai atunci intră omul de serviciu care aducea niște indigo de scris. Îl lăsă pe masă.

— Domnule Idris, sînteți drăguț să ne faceți două ceaiuri tari ?

— Vă aduc totul imediat, spuse el și ieși.

Purtarea amabilă și deschisă a fetei împrăștie teama de ridicol a lui Sait Hüsnü. Îi spuse :

— Scuzați-mă, nici măcar nu m-am prezentat. Mă numesc Sait Hüsnü, student la facultatea de medicină, am și preocupări literare.

Tînăra zîmbi iar.

— Numele meu este Leylâ, răspunse ea continuînd să zîmbească. Lucrez aici ca secretară.

— Bucuros de cunoștință, îi spuse Sait Hüsnü și adăugă : Cred că nu se cuvine să vă deranjez în continuare în timpul orelor dumneavoastră de serviciu. Dacă vreți, am putea să ne întîlnim astă-seară să putem discuta în liniște. Dacă nu se poate, mîine după prînz, pentru că tot este sîmbătă, am putea face împreună o plimbare pe Bosfor.

Leylâ nu răspunse imediat, stătu să se gîndească de parcă s-ar fi aflat la o răscruce. Avu o îndoială în suflet dacă să accepte sau nu propunerea. Întoarse capul și-i întîlni privirea. Tînărul o privea, fără urmă de zîmbet pe buze. În ochii lui Leylâ deslușì bătaia curată a inimii. Îi zîmbi.

— Aș putea veni mîine după-amiază pe chei. Ies de aici la ora 13. Oricum, la 13,30 voi fi acolo.

— Atunci sîntem înțeleși. Mîine vă aștept pe chei.

Își strînse mîinile. Îl petrecu pînă la capătul scărilor. Leylâ îl privea fără încetare cu zîmbetul pe buze. Sait Hüsnü coborî scările și dispăru. Leylâ rămase profund impresionată. Reîntorcîndu-se în biroul ei, fata se întreba dacă așa poate începe prima dragoste. Se așeză în fața mașinii de scris. Rămase pe gînduri. Exista vreun temei pentru a se lăsa cuprinsă de sentimentele acestei legături ; putea avea încredere în el ?

Deși se întîlniseră pentru prima oară nu se purtaseră ca niște străini. Se gîndi că păreau prieteni de cîteva luni de zile ; fața îi ardea. Se întrebă iarăși dacă așa începe dragostea. Nu se mai emoționase niciodată în felul acesta. Și ce-o mai fi cu bătăile acestea puternice de inimă de parcă pieptul îi e gata să se spargă ?

Apoi intră colega ei Rezzan care fusese învoită. Se așeză la locul ei. Privirile li se întîlniră. Leylâ se ridică și se duse pînă în dreptul ferestrei. Se uita afară. Căuta cu privirile ferestruica aceea ; acum nimeni nu se mai uita de acolo.

Își duse mîinile la față : obrajii îi ardeau ca focul. De unde venise acest vînt fierbinte ?

Rezzan o privi cîteva clipe. Apoi nu se mai putu abține :

— Ce s-a întîmplat cu tine, Leylâ ? Obrajii ți-s roșii. Ești cumva bolnavă ?

— N-am nimic, îi răspunse Leylâ. Îmi simt fața fierbinte, nu știu nici eu de ce.

15

Era mult mai frig acum față de cum fusese cu trei ore înainte. Se trezise puțin la ora nouă seara, dar somnul durase o oră și douăzeci și cinci de minute. Își privi iar ceasul : „E miezul nopții" își spuse.

Lua în fiecare seară cîte o pîine pe care o învelea în șapcă și asta era perna lui pentru întreaga noapte. Peste cinci sau șase ore, cea de-a patra noapte, pe care și-o petrecea în această celulă, se va sfîrși. Stătea încovrigat pe salteaua lui de paie. Îi dăduse de cîteva ori de știre soției lui că are nevoie de niște lucruri. Dar nu primise nimic, cel puțin nu-i fuseseră aduse. Dacă ar avea pătură și o pernă s-ar culca ca și acum îmbrăcat, dar nu i-ar mai fi frig. Biletelele pe care le dăduse paznicilor, rugîndu-i să le trimită la el acasă, fuseseră rupte sau puse la dosarul lui, deși i se promisese că vor fi expediate.

Chiar atunci se auzi un zgomot de pași. Pașii se opriseră întîi în dreptul paznicului. Apoi se îndreptară spre celula lui și atunci ușa se deschise. O voce îi strigă : „Hai, scoală !“ Se îndreptă spre saltea. În lumina palidă a becului îl recunoscu pe bărbatul ciupit de vărsat care îl închisese în această celulă. N-ar mai fi vrut să-l reîntîlnească vreodată, nu-l putea privi decît cu o ură de neînțeles. Se ridică în picioare. Nu întrebă unde va fi dus.

Trecură pe coridorul din dreapta. De data aceasta, în față mergea polițistul. Sabahattin îi văzu pistolul atîrnîndu-i de șoldul drept. Odată chiar își scoase pistolul și, strîngînd din dinți, urlase la el : „Mergi mai repede, dobitocule !“ I se vorbea de parcă ar fi fost un prizonier de război în tabăra dușmană. Unde putea fi dus un om la ora asta ? La miezul nopții te luau fie ca să te bată, fie să te omoare. Îi trecură prin minte tot felul de gînduri. Ce ar fi dacă i-ar opune rezistență ? Se opriră în fața ușii. Omul cu fața aceea dușmănoasă își vîrî la loc pistolul.

Bătu de cîteva ori în ușă. Dinăuntru se auzi : „Intră !“ Intrară. Lumina puternică îl orbi pe Sabahattin. Omul slab și cu ochelari pe care îl întîlnise în prima noapte, cînd fusese adus, stătea pe un scaun la marginea biroului. Urmărea fumul țigării și nu scotea un cuvînt. Lîngă masă mai era un tînăr funcționar de securitate pe care îl vedea pentru prima oară. În ochii celor doi polițiști strălucea intermitent ura hrănită la adăpostul legilor.

În cameră era cald. Nu-i mai era frig ca înainte. Ahmet Hulusi spare primul tăcerea :

— Te ascult, Sabahattin. Povestește-ne și nouă cîte ceva despre Cercul revoluționarilor. Cine face parte ? Spune-ne tot ce știi !...

Sabahattin se miră întîi : însemna că fusese adus aici pentru a da informații în legătură cu o organizație al cărui nume îl auzea pentru prima oară.

— N-am mai auzit pînă acum de existența acestui cerc. Deci nu poate fi vorba să fac parte dintr-o organizație de care n-am auzit în viața mea.

Tăcură iarăși. Voiau să încerce și altfel. Era limpede că la asta se gîndeau. Noua replică îl zăpăci tot așa de tare pe Sabahattin :

— Foarte bine, vorbește-ne atunci despre bielorusa cu care ai discutat atunci la pavilion, în Asmalîmescit. Despre ce era vorba ?

Sabahattin își spuse întîi că nu mai aude bine. Sau i se pusese lui o întrebare care trebuia să fie adresată altcuiva...

— Nu obișnuiesc să merg la expoziții. Ați fost informat cît se poate de greșit.

— Dacă vrei, îți pot spune ora și data acestei întîlniri. Pe 7 octombrie ai coborît din tramvaiul de Harbiye la stația Tepebașî. De-acolo ai intrat pe Asmalîmescit. Acolo, la pavilionul chinezesc, te-ai întîlnit cu rusoaica aceasta. Acum spune-ne tu ce ați discutat.

Sabahattin zîmbi puțin. Întîmplarea aceasta nu putea să se bazeze decît pe un raport mincinos întocmit după o urmărire nereușită. Își dădea ușor seama de asta.

— Polițistul care trebuia să mă urmărească m-a pierdut din privire și, punîndu-și mintea și imaginația la contribuție, a scornit povestea aceasta cu pavilionul. A scris raportul și vi l-a înmînat. Dacă deschidea mai bine ochii vedea că am trecut de Asmalîmescit și am intrat la librăria de cărți franțuzești.

Ahmet Hulusi ridică mîna și o trînti cu putere pe masă vrînd să-l oprească.

— Hooo, nu e chiar așa de încurcată treaba. Funcționarii mei nu scriu în rapoarte lucruri pe care nu le-au văzut, iar dacă fac o asemenea greșeală, eu nu-i iert ! Auzi, cum să scrie rapoarte născocite ? ! O să vă pun față în față să văd care dintre voi doi minte.

Tăcură ambele tabere. Ahmet Hulusi făcu un semn cu mîna cerînd să fie dus de acolo Sabahattin. Tînărul funcționar așezat în partea cealaltă a mesei, se ridică de la locul lui. Îl chemă de afară pe polițistul care îl luase din celulă. Cînd ieși de acolo, Sabahattin era buimac de oboseală și de somn. Trecură pe aceleași coridoare întunecoase. Paznicul fusese schimbat. Ușa celulei fu deschisă și închisă la loc, lăsîndu-l pe Sabahattin înăuntru. Acum înțelegea grozav de bine că nu putea nici să vadă

cerul înalt și plin de stele, și nici să se lase mîngîiat de vîntul răcoros care aleargă nebun peste cîmpurile verzi! Totul rămăsese îngropat aici, în aerul împuțit al acestei celule. Se întinse pe salteaua de paie. Somnul care îi dădea ghes mai devreme, îi fusese iarăși alungat. Acum dorea din tot sufletul să se poată încălzi puțin la foc, să se bucure de o frîntură de libertate. Paznicul, încălțat în ghete cu cuie, se plimba prin fața celulelor ca să nu-l fure somnul.

Oare cît să fie ora? Dacă s-ar uita la ceas somnul pe care îl așteaptă de atîta vreme ar fugi iar. Îl aștepta cu ochii închiși. Deodată, o figură îi lumină fața. Ayșe îl privea fără să clipească din ochi, se aplecă asupra lui: „Nu fi trist, trece și asta!" o auzi el spunîndu-i... Se cufunda parcă în întunericul unei fîntîni. Somnul îl purta departe...

16

Trecură opt zile de cînd Sabahattin se despărțise de Ayșe. Nici un semn de viață. Ayșe se gîndea că, dacă s-ar ascunde la vreun prieten, i-ar parveni într-un fel sau altul vreo veste. Cel mai bine era să-l caute pe Nihat. Dacă imediat ce ar ieși de la școală s-ar duce fără să mai treacă pe acasă, la Beyazît, l-ar putea găsi așteptînd la poarta Universității. La școală, la ultima oră, ochii îi alunecară pe calendarul de pe peretele clasei: 17 martie 1945. Dacă ar pleca cu zece minute mai devreme de la ore, ar putea ajunge la timp în Beyazît, cu primul mijloc de transport.

Într-adevăr, ieși mai repede din clasă anunțînd unei colege că pleacă. Abia reuși să prindă tramvaiul care tocmai pornea din stație. Simțea pe față suflul primăverii care se apropia după iarna ce era pe sfîrșite. Pe cer, de la nord la sud, alunecau norii albi. La ora aceasta tramvaiul era destul de plin. La stația de pe pod, o tînără care stătea jos, pe rîndul cu locuri pentru o singură persoană, coborî și o invită să se așeze. Dacă s-ar fi lăsat legănată de mersul tramvaiului ar fi adormit

imediat, atît de obosită era. Îi păru că tramvaiul merge mai repede decît înainte. Iată, se și apropiau de Beyazît. Cotiră prin fața stației de benzină din colț. Cafenelele din jur erau goale. În aceste localuri urmele iernii erau evidente, sobele nu fuseseră demontate iar perdelele erau murdare. Ceasurile de la ușa de intrare în Universitate arătau fiecare ora unu fără cinci. Trecu pe lîngă havuz. Nu se uita aproape deloc în jurul ei. Grupuri de studenți se îndreptau către casă.

Tocmai cînd era să intre în grădina Universității, o strigă cineva. Se întoarse să vadă cine e. Îi zări pe Nihat și pe fratele lui. Se apropiară de ea zîmbitori.

— Ce mai faci, Ayșe ? o întrebă Nihat, strîngîndu-i mîna, dar își potoli entuziasmul văzînd-o așa de gînditoare. Probabil că Sabahattin a fost prins. N-ai de ce să fii tristă pentru asta ; or să-i dea repede drumul, văzînd că e nevinovat. Le-au dat drumul și lui Ali Turgut și lui Sait Hüsnü, cu care a scos împreună, mai demult, revista. Primul a fost reținut douăzeci și cinci de zile, iar celălalt douăzeci și nouă.

Ayșe, simțind apăsarea unei spaime pe care încercase tot timpul s-o îndepărteze, oftă din greu și spuse :

— Nici măcar nu m-au anunțat că a fost arestat... Probabil că are și el nevoie de cîte ceva acolo, spuneți-mi voi cam ce-ar trebui să-i duc, pentru că eu nu știu.

— Hai, zise Nihat, avînd pe buze nelipsitul său zîmbet, să ne gîndim împreună de ce ar fi nevoie, ca să i le poți duce cît mai repede. Se face frig iarăși ; o pătură groasă, o pernă și niște lenjerie de corp sînt lucruri extrem de folositoare.

— Atunci mă duc acasă și îi pregătesc pachetul, spuse Ayșe.

Se îndreptară către stație. Vîntul aspru de martie alunga acum norii strînși deasupra Istanbulului. Ayșe se simți eliberată de singurătatea apăsătoare care o chinuise zile în șir. Oricît de puternic ai fi, cînd nu ai pe nimeni alături îți pierzi curajul, iar viața te înfrînge ușor. În schimb, atunci cînd gîndurile a doi, trei sau mai mulți oameni se unesc, pentru ei nu mai există piedică.

Toți trei încercau să analizeze situația lui Sabahattin. Ce-o fi făcînd în acel moment ? Fusese supus la torturi ? Sau e bătut pînă la sînge în închisoare ?

Dar poate că nu pățise nimic din toate acestea și aștepta să fie interogat. Ținînd cont că era căutat de două luni și jumătate, era imposibil ca interogatoriul să fi fost amînat atîta.

Grijile și temerile lor, pentru soarta lui Sabahattin erau întemeiate, nutrind în același timp speranța că rațiunea în cele din urmă va birui.

17

Sait Hüsnü se uită la ceas. Între ceasul lui și cel de pe chei era o diferență de trei sau patru minute ; probabil că al lui mergea înainte. Judecînd după bătăile inimii nu se putea spune că e emoționat. Oare nu e ea, tînăra aceea în palton albastru deschis ? Întîlnirea lor de ieri ținuse mai puțin de o jumătate de oră și acum nu-și mai amintea bine chipul ei. Nici n-o văzuse vreodată pe stradă... Se apropie timid. Amîndoi se temeau să nu greșească. După ce ea mai înaintă trei sau patru pași se recunoscură. Leylâ îi vorbi prietenește :

— N-am întîrziat prea tare, nu-i așa ?

— Nu, în nici un caz, și eu am venit doar de cinci sau șase minute. De fapt, trebuia să ne întîlnim mai tîrziu, la unu și jumătate.

Se îndreptară către bătrînul și încercatul vapor „Kalender". Soarele, care stătuse pînă atunci ascuns printre nori, ieși la iveală să lumineze marea murdară. Podul se mișca ușor ridicîndu-se și coborînd, dar oamenii care treceau pe el, obișnuiți cu această legănare adormitoare, pășeau cufundați în gînduri.

Sait Hüsnü se opri deodată, cînd ajunse pe scările vaporului, amintindu-și brusc de ceva :

— Trebuie să vă cer scuze. Ieri am uitat să vă spun că vom lua masa împreună... Probabil că n-ați mîncat nimic.

— O, mulțumesc, dar eu mănînc întotdeauna de prînz la birou ; ori îmi aduc ceva de acasă, ori ies în oraș. Astăzi mi-am luat de acasă și am luat masa la ora douăsprezece cu colegele.

— Atunci vom prînzi altădată împreună. Eu voi mînca pe vapor cîteva sandvișuri cu ceai.

Se așezară unul în fața altuia în salonul de sus al vaporului. Acum se puteau vedea mai bine, în lumina soarelui. Pe fruntea ei se putea observa urma veche a unei răni. Fața, încadrată de părul castaniu și bogat, era luminată de o frumusețe interioară, iar în ochii ei se putea citi puritatea sufletească. Felul de a vorbi și mișcările ei erau destul de libere și te făceau să ai, la început, o părere greșită despre ea. Numai că, doar după o jumătate de oră, Sait Hüsnü își dăduse seama de toate acestea. Mîncară împreună cîteva sandvișuri și băură cîte un ceai.

Treceau pe lîngă Arnavutköy-ul cel cuprins de tăcere. Tînărul își dădu seama că e cazul să treacă la problema esențială :

— Domnișoară Leylâ, am să vă povestesc totul, deși nu m-ați întrebat ; desigur că ați dori și dumneavoastră să aflați cum am ajuns în spatele ferestrei de unde zile întregi v-am făcut semn cu mîna. Nu știu dacă vă place literatura, ca să puteți înțelege că pasiunea care m-a dus acolo a fost tocmai aceasta. Scriu poezii, dar nu în maniera obișnuită, ci marcate de o puternică trăsătură socială. Împreună cu vreo zece prieteni ne-am apucat să editățm o revistă în care să ne exprimăm mai bine pe noi și convingerile noastre în ce privește menirea artei. Firește, autoritățile s-au temut să nu subminăm cumva ordinea și au încercat să ne reducă la un numitor comun, au exercitat presiuni asupra noastră, dar văzînd că nu ne impresionează în numele legii, dar de fapt nelegal, ne-au interzis revista. Știți că Istanbulul se află sub stare de asediu ; mîna de fier a celor care ne conduc astăzi zăbovește adesea deasupra capetelor noastre. Dintre noi, au închis mulți în clădirea pe care o vedeți în fiecare zi. Unii au fost supuși presiunilor morale, alții au fost torturați, și toți am fost ținuți pe nedrept două sau trei luni acolo. Vă spun aceasta pentru că aș dori

să începem o prietenie adevărată bazată pe încredere, și s-ar fi putut întîmpla ca situația mea de atunci să vă dea de bănuit, să vedeți vreun inconvenient în asta. De aceea v-am vorbit deschis. Noi sîntem nevinovați, dar nu toată lumea e sigură de asta, pentru că mulți îi urăsc, conștient sau nu, pe revoluționarii și pe intelectualii noștri. Noi știm că într-o zi toți vor înțelege că sîntem adevărați patrioți... Dar n-am ajuns încă la timpurile acelea de care însă ne apropiem pas cu pas. Atunci cînd poporul nostru se va trezi, cînd va putea înțelege și va deveni conștient, va vedea adevărata față a lucrurilor, va deosebi bine adevărul de minciună, și nimeni nu ne va mai urî pe pămîntul acesta ; toată ura se va preface în cea mai curată dragoste.

— Vreți să spuneți că trăim o vreme în care oamenii nevinovați sînt considerați vinovați și tratați ca atare ? Da, vă înțeleg. Am avut și eu o rudă care a pățit lucruri similare celor care vi s-au întîmplat dumneavoastră. Săracul de el, a murit de tuberculoză înainte de a termina liceul. În clipele acestea mi-am amintit de el. Ce copil bun era bietul Cahit... Da, ne e dat să trăim zile grele. V-aș spune să fiți mai prudent, mai moderat, dar din păcate nu putem ști unde începe și unde sfîrșește prudența...

Sait Hüsnü o asculta și se uita la pletele ce-i fluturau în vînt. Era captivant și aproape că nu-i mai vedea pe călătorii care stăteau pe băncile alăturate. Tăcură amîndoi un timp. Vaporul acostă la debarcaderul Emirgân, apoi porni iarăși, lăsînd în urmă un nor gros de fum.

Leylâ aștepta să-l mai audă vorbind. Sait Hüsnü se gîndea.

— Ați căzut pe gînduri... Sînteți trist ? spuse ea, ca să-l determine să vorbească.

— Da, într-adevăr... Mă gîndeam la cîte au de îndurat intelectualii în perioada aceasta și că, totuși, peste treizeci de ani, de suferințele de acum se va vorbi cu un zîmbet amar. Fără motiv au fost azvîrliți în închisori, în cele mai grele condiții, iar sănătatea le-a fost distrusă. Mă întreb dacă cei ce vor trăi în anii '80, vor putea într-adevăr să uite. Cine să stăvilească răul inimaginabil pe care omul îl face semenilor săi ? Nu știu dacă vă place

să citiți, eu, însă, numai așa înțeleg lucrurile în toată profunzimea lor. Astfel am realizat că unele țări au ajuns în perioada de criză a vechii ordini politico-sociale mai repede, altele mai încet, ca urmare a contradicțiilor sociale. Noi sîntem destul de înapoiați în privința asta. Pe deasupra înaintăm greu. De aceea n-aș putea să spun cînd va veni acel regim care să acorde cu adevărat omului respectul cuvenit.

Leylâ asculta, dar nu înțelegea chiar totul. Sait Hüsnü observă aceasta și schimbă subiectul :

— Iertați-mă, cred că v-am plictisit. Dar, atunci cînd mă veți cunoaște și înțelege mai bine nu o să vă mai plictisiți auzind lucrurile acestea. Își scoase pachetul de țigări. Nu doriți o țigară ?

— Nu, nu fumez, de fapt nu m-am obișnuit cu asta.

— Foarte bine ați făcut, spuse tînărul și își aprinse o țigară. Trase fumul în piept și, dîndu-și capul pe spate, îl suflă în sus. Se apropiau de Sarîyer. Priveau malurile bătute de ape.

— Cred că a fost o plimbare plăcută, prietenia noastră are un început frumos.

Leylâ zîmbi. În zîmbetul ei se simțea fericirea, iar în ochi străluceau lumini. Privirea lui Sait Hüsnü se opri iar asupra cicatricei de pe frunte. Oare timpul le aducea astăzi primele lor ore de dragoste ? Vaporul acostă la Sarîyer, unde coborîră și ei pe țărm.

18

Primăvara se apropia. În Europa sute de mii de oameni tineri se jertfiseră pe cîmpurile de luptă.

Ieri seara, cînd se întunecase deja, îl scoseseră din celulă. Îi dădură drumul sperînd că l-au intimidat. Oamenii care în 1945 susțineau conducerea conservatoare a lui Inönü, în ciuda obscurității vieții lor neînsemnate, făceau să dureze ordinea aceasta șubredă. Străduindu-se s-o apere, nu reușeau decît să împingă oamenii în cea mai cumplită suferință prin purtările lor dure, necugetate ; călcau cu ușurință legile, răsplătindu-i pe intelec-

tualii vremii cu cele mai grele opresiuni. Intră în cafenea gîndindu-se la acestea, lăsînd să i se deruleze prin fața ochilor filmul întîmplărilor recente.

Cafeneaua era goală. Printre puținii consumatori căută fețe cunoscute, dar nu găsi pe nimeni. Tinerii de vîrstă universitară, prinși de pasiunea jocului de cărți, nu se gîndeau în acele momente nici la faptul că cel de-al doilea război mondial era pe sfîrșite, nici la criza din ce în ce mai acută în care intrase Turcia. Majoritatea erau ca aceștia. Existau și tineri preocupați de problemele țării, dar ei erau în minoritate deocamdată...

Osman Fuat, negăsind nici un cunoscut, se așeză la o masă liberă de lîngă fereastră, părăsindu-și astfel vechiul lui obicei. Se gîndea că va citi și ziarele și va putea să se și uite pe fereastră la oameni.

Dormise pînă la prînz și se odihnise. Habib, proprietarul cafenelei, îl privea cu ochi suspicioși. Cînd i se aduse cafeaua potrivit de dulce, așa cum îi plăcea lui, lăsă ziarul din mînă și începu să-și caute cunoștințele printre cei care intrau în cafenea. Ar fi vrut să aibă pe cineva alături căruia să-i povestească necazurile. În închisoare i se dăduse numai ceai, nu băuse niciodată cafea. Era adevărat că ceaiul era absolut necesar, dar și de cafea avea nevoie. În închisoare trebuise să-și socotească fiecare bănuț cheltuit.

Deveni deodată mai atent. Omul îmbrăcat în haine albastru-închis, care trecea pe trotuarul de vizavi, semăna cu Mülkiyeli Fikret. Da, el trebuia să fie. Trecea pe stradă fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga. Osman Fuat ieși repede în ușa cafenelei și îl strigă: „Fikret!" Nu fusese auzit. Îl mai strigă o dată, mai tare. Fikret se opri și se uită în jur. Trecu atent strada. Venea împiedicîndu-se parcă de bucuria de a-l întîlni mai repede. Cînd ajunse lîngă el îl îmbrățișă. În ochii lui Fikret puteai citi o liniște rău prevestitoare, o neînțeleasă prăbușire. Intrară și se așezară unul în fața celuilalt. Fikret nu arăta deloc bine. Fuat uită pînă și de celula din care nu demult scăpase.

— Ce-i cu tine, Fikret, ți s-a întîmplat ceva? îl întrebă el.

— Nu mă mai întreba, Osman, m-au făcut guvernator al districtului K. din provincia G. Cred că acum mă poți considera și pe mine unul dintre conducătorii acestei țări.

Trase aer în piept de parcă ar fi fost gata să se sufoce. Îi aduseră cafeaua. Sorbi o dată iar Osman Fuat se impacientă, nerăbdător să afle mai departe :

— Bine, dar ce s-a întîmplat, Fikret, povestește !

— Ai puțină răbdare, să-mi beau cafeaua, îi răspunse.

Din cîteva înghițituri termină cafeaua fierbinte. Se mai liniștise. Prin ochii lui trecu urma unei licăriri de tinerească veselie.

— Cîți ani sînt de cînd nu ne-am văzut ?

— Oricum, mai mult de trei. Tu erai pe atunci în anul trei, parcă.

— Ai dreptate. Anul trecut am absolvit Facultatea de științe politice, mi-am făcut stagiul, și așa am început prima mea slujbă de guvernator în districtul K. Dacă mergi pe linia care duce către est, nu întîlnești decît sate neelectrificate, urîte, murdare, înnoroite și înghesuite. Majoritatea caselor au un singur etaj și pereții făcuți din lut, foarte rar întîlnești case cu cîte două etaje... Am ajuns în capitala districtului la mijlocul verii. Cunoști bine pasiunea mea pentru muncă, dorința mea de a mă face folositor, lucruri care m-au determinat să plec de la Ankara. Nu-mi păsa mie de mizerie, sărăcie, sau ceva de felul acesta. Voiam să car la nevoie, pe spatele meu, pămîntul chinuit al Anatoliei. Mi-am făcut cinci luni de zile slujba fără să țin cont de lucruri ce nu mi se păreau importante. Locuiam singur, nimeni din familie nu mă însoțise. Îmi luasem, e drept, o mulțime de cărți. Noaptea cîteodată citeam, altădată mă duceam la cafeneaua în care profesorii și funcționarii orășelului jucau cărți. M-am împrietenit cu procurorul, cu niște profesori și inspectorul pentru clasele primare. Dacă n-aș fi mers din cînd în cînd la cafenea, din cauza pesimismului și a tristeții în care aș fi căzut în orele cînd rămîneam singur, după serviciu, m-aș fi apucat de băutură. Ca să nu mi se întîmple așa ceva, dacă rămîneam acasă patru nopți

să citesc, alte trei nopți mergeam neapărat să-mi întîlnesc la cafenea prietenii.

Două zile înainte de Anul Nou, inspectorul școlar Necdet veni la Primărie, unde lucram. În discuția pe care am avut-o cu el îmi propuse să mergem împreună la balul de Anul Nou dat în provincia G. Era și el burlac ca și mine. Am invocat scuza că nu am altceva la mine în afară de costumul albastru de pe mine și că nu se poate să merg așa, dar el mi-a spus să-l calc mai pe seară, să fie mai arătos și, după aceea o să mergem cu jeepul. Adevărul este că nu voiam să merg. Era o iarnă aspră. Către seară, nimeni nu mai ieșea, încuiau ușa și nu se mai clinteau din fața sobei calde. Dacă e să spun adevărul, casele lor din lemn și lut nici nu se încălzeau bine. M-am gîndit pînă la urmă că nu mi-ar strica o plimbare și am acceptat propunerea lui Necdet. Am rugat pe cineva să-mi calce haina, după cum mă sfătuise el. Cînd se întuneca, am pornit la drum. Înaintam pe drumurile acoperite de gheață. Nu se vedea picior de om pe nicăieri. Ne înveliserăm noi cît mai bine în paltoane, dar picioarele ne amorțiseră de frig. Noroc că ne dăduse prin minte să luăm cu noi niște coniac, pentru că fără el, nu știu cum am fi putut rezista vîntului rece care pătrundea de peste tot în jeep.

Un iepure fugi în lumina farurilor dintr-o parte în alta a drumului. I-am spus prietenului meu : „De-ar fi tata aici n-ar mai continua pentru nimic în lume drumul, s-ar întoarce imediat acasă.“ „Nu mai ține cont de toate superstițiile !“ îmi spuse el. Dar în sufletul meu se rupsese ceva. Nu pentru că aș fi crezut în asemenea lucruri, dar convingerea aceasta a tatălui meu mi se imprimase cu atîta putere în minte, încît nu puteam să mă dezbar așa de ușor de ea.

Am mai mers puțin și am început să uit de ceea ce se întîmplase. Ajunși în G., am coborît din mașină și am constatat că fie din cauza celor două sticle de coniac pe care le băuserăm singuri, fie din cauza frigului, ne clătinam pe picioare. Timpul trecuse, se apropia de miezul nopții. Am intrat în salonul unde se dădea petrecerea. La masa lîngă care se afla cea a prefectului provinciei, colegul meu de clasă, Kemal, guvernator al

unui district aparținînd de aceeași provincie, bea cu un prieten. Văzîndu-ne, ne făcu semn cu mîna. Ne-am dus și ne-am așezat la masa lui. A comandat și pentru noi de mîncare și băutură. Ne-am pus și noi pe ciocnit pahar după pahar. Din cînd în cînd mă uitam la prefect, dar întorceam repede privirea în altă parte. Nu ne aveam prea bine dintr-o chestie mai veche. Pe cînd abia venisem acolo, șeful cu finanțele îmi vorbise despre niște lucruri necurate realizate prin luare de mită ; spunea că toți evitaseră cazul pentru că era vorba de un om al prefectului. Am analizat problema. Oho, încasa serios omul și lua bani fără să se ascundă. L-am prins pe neașteptate, într-o zi, dar cei de la judecătorie n-au vrut să-l acuze. Din cauza asta prefectul s-a supărat bine de tot pe mine ; probabil că erau asociați. De atunci nu ne-am mai putut înțelege cu prefectura, nici o propunere nu-mi era acceptată, mi se trimitea imediat înapoi. Era limpede că mai devreme sau mai tîrziu trebuia să izbucnească furia lui împotriva mea. Se vede treaba că momentul acela, noaptea aceea, fusese aleasă pentru încheierea socotelilor.

Lîngă el stătea o femeie. Sincer să fiu, era de o frivolitate evidentă. L-am întrebat pe prietenul meu cine e. El făcu semn cu ochiul către guvernatorul provinciei K. care se plimba încolo și încoace ca un chelner și mai și zîmbea fericit ca un copil. Mi-am zis că prefectul fiind celibatar, s-a hotărît să-și petreacă Anul Nou împreună cu soția prietenului său. Fiecare se poartă conform caracterului...

Simțeam apăsarea celor cinci luni de singurătate pe care le trăisem în orășelul de provincie. Pe măsură ce goleam pahar după pahar, nu mă mai speria noaptea friguroasă, neprietenoasă de iarnă. Nu era nici o femeie cu care să dansăm. Prefectul se scula una, două să danseze cu femeia aceea. Eu mă cam îmbătasem, vorbeam emoționat, cu voce tare. Inspectorul Necdet îmi atinse genunchiul : „Vorbește mai încet, toată lumea ne privește !“ Asta mă enervă mai tare. Am continuat să vorbesc folosind din cînd în cînd, ca și ceilalți, cuvinte deocheate. Știi doar că astfel de lucruri sînt perfect normale la masa unor bărbați care beau. Omul tinde întotdeauna

să treacă dincolo de o anumită limită. Uneori ajunge un cuvînt ca să fie prilej de bătaie... Am simțit că mă apucă cineva ușurel de braț, un bărbat care nu știu cum își făcuse apariția lîngă mine. Îmi spuse : „Permiteți-mi, domnule guvernator, să vă însoțesc pînă la hotelul dumneavoastră". Un altul, care văzuse că port un pistol la șold se străduia să mi-l scoată. M-am repezit la ei și i-am lovit pe amîndoi, trîntindu-i la pămînt. Cînd s-au ridicat și am văzut că vin spre mine, mi-am scos pistolul : „Dacă vă apropiați, trag !" am spus. Tot salonul era în picioare, năucit. Pînă la urmă, fugiră pe margine. Unul încercă prin spate să-mi prindă mîinile. L-am pus și pe el la pămînt. Mă simțeam puternic și sigur pe mine de parcă n-aș fi băut nimic. Prietenii încercau să mă aducă la sentimente mai bune, dar eu nu puteam să tolerez nicicum ideea că unui guvernator i se compromite seara Anului Nou.

Profitînd de zăpăceala generală, am ieșit repede afară. Mi s-a spus mai tîrziu că cei doi erau polițiști care căutaseră ceartă din ordinul prefectului. Fugiseră să se ascundă afară, unde mă așteptau, fiecare cu cîte un băț în mînă. Din cauza întunericului nu i-am putut vedea, însă unul dintre ei m-a lovit în cap și imediat după aceea am mai primit o lovitură și în umăr. M-am împleticit. Atunci s-au năpustit amîndoi asupra mea. Pistolul căzuse undeva fără să-mi dau seama. Ne-am luat la bătaie cu pumnii. Pînă la urmă mă tîrîră pînă la postul siguranței. Nu mai aveam pe mine nici urmă de haină, rămăsesem în cămașă. Dar bătaia mai serioasă n-o primisem încă. M-au legat și m-au bătut o oră încheiată, de nu mai știam de mine, măi frate. M-au părăsit apoi pe un așternut de paie. Mi-au adus apoi paltonul și l-au aruncat înăuntru. M-am învelit cu el. Vreo oră m-am răsucit în culcușul pe care stăteam întins.

O dimineață friguroasă îmi bătu în fereastră. Mă gîndeam că nu se poate să stau așa ; am vrut chiar să fug. Fereastra camerei în care fusesem încuiat nu era la prea mare înălțime. Puteam să sar de acolo. Apoi m-am gîndit că dacă procedez în felul acesta voi fi considerat vinovat. Am așteptat să se mai lumineze. M-am urcat pe pat și am privit strada, nu trecea nimeni. Provincia

G. nu se trezise încă. M-am întins din nou pe pat, care era din fier rece, ruginit și rigid. Mă gîndeam ce bine mi-ar prinde un salep fierbinte sau un ceai tare. Dar nimeni nu trecea prin apropiere.

M-am apucat să mă plimb în sus și în jos prin cameră ca să mă mai încălzesc. De afară începură să se audă voci. Ușa se deschise. Apăru o față necunoscută.

— La ce vă uitați rînjind așa ? am întrebat.

— Pregătiți-vă, sînteți chemat la judecătorie.

— Sînt gata să mergem chiar acum.

Primind răspunsul meu, închise ușa. Puțin mai tîrziu ușa fu deschisă larg. Urma să fiu însoțit de trei polițiști pe care nu-i cunoșteam. Deși continuam să fiu guvernator, eram dus de parcă aș fi fost un vinovat oarecare. Nu mai lipseau decît cătușele. Meseriașii care își deschideau magazinele, cunoscînd bine pe cei care mă însoțeau, cine știe cu ce ochi mă priveau. Am ajuns pînă la urmă la judecătorie. Judecătorul era un bonom și m-a întîmpinat cu amabilitate. Erau acolo și cei doi polițiști care își bătuseră joc de mine cu o seară înainte. Judecătorul a citit acuzația. După cum se povestea acolo, eu aș fi început deodată să înjur întreaga adunare ; apoi i-am bătut și i-am insultat pe cei doi polițiști care au vrut să mă ia și să mă ducă la hotel. În vreme ce erau citite toate acestea eu zîmbeam fără voie. Judecătorul termină de citit și îmi spuse :

— Să ascultăm acum încă o dată povestea în relatarea dumneavoastră.

— Domnule judecător, am spus, uitați-vă, vă rog, la mine, să vedeți cum arăt. (M-am descheiat și mi-am arătat pieptul). Dacă nici nu mă apăram, închipuiți-vă că n-ar fi rămas nimic din mine, din cauza acestor oameni. Vedeți și dumneavoastră în ce hal au fost în stare să aducă pe un guvernator. Dacă pe mine acești oameni au fost capabili să mă bată instigați fiind de prefect, ce n-ar face ei cetățeanului de rînd ? I-am vorbit încontinuu cam jumătate de oră în aceeași manieră, pînă ce judecătorul a spus :

— Am înțeles, și a hotărît să fiu eliberat pe loc.

M-am întors în orășelul nostru, împreună cu prietenul meu inspectorul. După două sau trei zile mi-am pu-

tut da seama că prefectul îmi făcuse raport la Minister, prezentînd lucrurile din punctul lui de vedere.

Am primit un ordin telegrafic care suna cam așa: „Încredințînd slujba dumneavoastră secretarului șef, veniți imediat la Ankara". Am pornit la drum într-o zi în care viscolea. Pe drum n-a fost necaz de care să nu dau. Trenul nu avea apă și, drept să-ți spun, n-am putut să mă spăl pe mîini sau pe față. Eram plin de noroi din cap pînă în picioare. Cred că tovarășii mei de drum erau obișnuiți cu astfel de călătorii pentru că nu-i prea deranjau condițiile acestea. În stațiile pustii, țăranii noștri, îmbrăcați cu haine țesute în casă, nu arătau nici triști, nici veseli. Dacă nu-i cunoști îndeaproape, nu înțelegi semnificația gesturilor lor. Privirea lor era ațintită în zare. Nu se apropiau de cei ca noi decît dacă nu aveau altă scăpare. De această sfială, urmare a suferințelor îndurate în timpul celor șase secole cît a durat imperiul otoman, nu se poate scăpa în numai o jumătate de secol.

Am coborît la Ankara zdrobit sufletește. Eram nevoit să merg la Minister direct fără să mă mai aranjez după drum.

La Ministerul de Interne era unul dintre profesorii mei de la facultate. Mă cunoștea destul de bine. M-am gîndit că, ducîndu-mă la el în halul în care eram atunci, și-ar fi putut da seama mai bine de realitate și s-ar fi arătat înțelegător.

Ministrul era la el în birou. Cînd secretarul l-a înștiințat de sosirea mea, am fost chemat înăuntru. Cu el era și Consilierul, lucru ce-mi convenea de minune. Intrînd în biroul lui, am întîrziat puțin în dreptul ușii să poată avea o privire generală asupra stării mele. I-am salutat. „Apropie-te!" îmi spuse. M-am dus și i-am sărutat mîna.

— Ei, dar ce ți s-a întîmplat?

— Funcția de guvernator m-a adus în halul ăsta. Am venit la dumneavoastră fără a mai pierde o secundă.

— Stai jos și povestește.

I-am povestit rînd pe rînd tot ce-am pătimit. Din cînd în cînd buzele lui cărnoase se deschideau pentru a invoca numele lui Allah.

Cînd am terminat de istorisit aventurile mele, Ministrul îmi zise :

— Îți dau un concediu de cincisprezece zile ca să te refaci, apoi se întoarse spre Consilier să-l întrebe : În regiunea mea electorală, care dintre districte nu are momentan guvernator ?

— N. stă de două luni fără guvernator. La ordinele dumneavoastră, îl trimitem acolo.

— Perfect. Vii peste cincisprezece zile să-ți iei funcția în primire și să te duci în noul tău district.

Am ieșit de acolo disperat, orbit, dezorientat, așa cum te trezești singur și trist într-o dimineață fără soare. Problema funcției mele părea aranjată, dar cine putea să oprească prăbușirea mea sufletească ? Ajunsesem rău. Cum să-mi revin ? Credințele, cărțile, proiectele mele de viitor, toate fuseseră călcate în picioare, strivite. Încercînd să-mi mai vin în fire, am plecat chiar în ziua aceea din Ankara ; am coborît ieri din tren în Istanbul cu speranța că aici mă voi reface. Uită-te bine la Fikret, scăpat de una din cele mai groaznice prăbușiri sufletești.

Osman Fuat ascultase cu sufletul la gură. Însemna că amîndurora li se întîmplaseră lucruri urîte, de neuitat, cam în același timp.

— Așa e peste tot, spuse el ca pentru sine. Și eu am ieșit ieri din pușcărie.

Osman Fuat începu să povestească și el trista lui aventură.

Fikret se îndreptă în scaun :

— În cazul ăsta, vor să ne distrugă pe toți, zise el, numai așa se explică furia lor împotriva noastră. Ne-au devenit dușmani.

19

Între timp trecuseră patruzeci și două de zile. Sabahattin își zicea în sinea sa : „Omul e rezistent". Biletelele pe care le trimisese acasă nu ajunseseră la Ayșe. Ea venise să-l caute probabil, dar i se închisese ușa

în nas, spunîndu-i-se : „Nu-i sînt permise vizitele“... Îi fuseseră aduse oare și pătura, lenjeria și lucrurile de care mai avea nevoie și nu voiau să i le dea ? Se uită la ceas, era două noaptea. Nu mai deosebea ziua de noapte. De cele mai multe ori dormea și pe la ora nouă seara se trezea. Apoi, iar adormea. Se făcuse primăvară, dar în orele nopții era frig, trebuia să se plimbe de colo-colo prin celulă pentru că oricît s-ar fi ghemuit în salteaua de paie tot nu se încălzea.

De pe coridor se auziră pașii pazînicului încălțat în bocanci. Se mai auziră și alți pași. Se opriră în dreptul unei celule discutînd între ei ceva de neînțeles. Ușa se deschise.

— Hai, scoală, îi ordonă cineva pe care nu-l putea vedea în lumina slabă a becului de cincisprezece wați.

Se ridică fără un cuvînt. Era același agent de poliție cu fața plină de vărsat și privirea răuvoitoare. Lua omul din celulă de parcă urma să fie împușcat. Poate dacă ar fi fost de competența lui să hotărască asta, ar fi făcut-o fără să-i tremure mîna. Săptămîna trecută, tot pe la miezul nopții îl sculase omul acesta. Îl dusese la Ahmet Hulusi, unde, în timpul interogatoriului, printre altele, i se atrase atenția să spună tot ce știe despre organizația revoluționarilor.

În momentul în care el negase, pe bună dreptate, că nu știe nimic în legătură cu presupusa organizație, cu urlete bestiale îl apucaseră de mîini și îl scoseseră afară. Îl duseseră într-o cameră dosnică și joasă, plină de praf și păienjeniș, arătînd ca o mansardă ; îl dezbrăcaseră pînă la brîu, îi prinseseră mîinile în cătușe, la spate. Apoi au deschis larg geamul cu gratii de fier și l-au lăsat așa, în ger, să tremure pînă dimineață. Cînd l-au dus iarăși în celula lui, gîtul i se inflamase și tușea încontinuu. Trei zile s-a zvîrcolit cu o febră mare, de care doar o minune l-a salvat. Spatele încă îl mai durea.

Se temea ca acum să nu pățească la fel. Trecură prin întunecoasele coridoare. De data aceasta îl duseră în altă cameră. La birou stătea un om cu păr negru, cu ochelari, pe care nu-l mai văzuse niciodată. Spre margine, era așezat Ahmet Hulusi pe care începuse să-l cunoască binișor. În partea stîngă, era agentul înalt, care mai

luase parte la un interogatoriu. Din faptul că toți i se adresau cu mult respect domnului cu părul negru, înțelese că acesta trebuia să fie director sau ceva asemănător.

— Uite, Sabahattin, începu primul Ahmet Hulusi, domnul director dorește să te vadă. Răspunde cinstit și limpede la întrebări.

Nu-l invitară să se așeze, așa că rămase în picioare. În cele din urmă directorul îi făcu semn să ia loc.

— Vorbește-mi acum despre organizația revoluționarilor, ce urmărește ea, ce fel de activitate desfășoară ?

— Întrebarea aceasta mi s-a mai pus și înainte. Nu știu nimic în privința asta. Aici, după ce m-ați închis, am aflat că ar exista o asemenea organizație.

— Dar s-a cercetat, toți cei care fac parte din ea sînt prieteni de-ai tăi, cum să nu-ți fi vorbit de așa ceva ?

— Nu știu, nu mi-au spus nimic.

— Au spus că și tu faci parte din această organizație, dar nu vrei să recunoști și au mai spus că ești alături de ei, că acționați împreună. Ce zici de asta ?

— Dacă au spus într-adevăr așa, fie se înșelau, fie v-au mințit, dar nu prea cred că au putut afirma asemenea lucruri.

— Deci continui să negi. Bine, ție îți va dăuna cel mai mult o asemenea atitudine. Vei fi închis într-o carceră cu cătușe la mîini. Acolo nu primești nimic de mîncare pînă ce nu vei răspunde cum trebuie la întrebările noastre. Duceți-l !

L-au scos afară, îmbrîncindu-l și lovindu-l în toate felurile. Ducîndu-l cam prin aceleași locuri, îl închiseră într-o celulă în care nu se putea sta decît în picioare. Pe deasupra, cu mîinile prinse la spate în cătușe, era imposibil să se ghemuiască... După jumătate de oră umerii începură să-i amorțească. Pe salteaua de paie reușea pînă la urmă să adoarmă, dar aici somnul nu venea... În noua sa celulă se simțea ca într-o mare de întuneric. Trăia un sentiment confuz. Părea purtat spre infinit. Și ce mult întîrzia dimineața !... Nu se mai hotăra să vină. Se uită în partea de sus a ușii : becul galben care lumina afară, nu-i dădea însă nici o indicație, nu-l lăsa să vadă dacă se făcuse zi sau noapte. Își mișcă umerii și bra-

țele și amorțeala păru că trece. Se propti cu spatele în zid. Durerile din picioare deveneau insuportabile.

Atunci, cineva bătu în ușa uneia dintre celulele apropiate. Paznicul îl întrebă ce număr este; dinăuntru i se răspunse: „Șapte". Pașii se îndreptară către celula unde stătea închis Sabahattin. O ușă fu deschisă. Zgomot de cătușe desprinse de la mîini. Sabahattin înțelese că deținuții erau duși la toaletă. Se gîndi să încerce și el. Așteptă vreo zece minute. Celălalt era adus înapoi. Îl strigă pe paznic.

— Ce număr? întrebă gardianul. Nu știa ce număr are celula lui.

— Nu știu ce număr are, răspunse el.

— Abia ai intrat acolo, mai așteaptă o oră, strigă cu asprime gardianul.

Înseamnă că ăsta era ordinul. Gura i se uscase. Somnul nu-i mai venea și nu putea să-și alunge din fața ochilor imaginea unui izvor cu apă rece, clipocind înviorător. Omul se obișnuiește pe parcurs cu orice greutate. În primele minute crezuse că aici îi va sosi sfîrșitul.

Nu-și dădea seama de trecerea timpului din cauză că nu se putea uita la ceas. Oricum, trebuia să se fi făcut dimineață, ori răsăritul se apropia. Simțea frigul în ceafă și în umeri. Somnul îi coborîse pe pleoape. De cîteva ori era să cadă, dar se sprijini de perete. Își pierdu cunoștința și se prăvăli în locul unde era. Probabil că geamătul lui fu auzit, pentru că pînă la urmă ușa se deschise. I se scoaseră cătușele și îl duseră la toaletă. Își spălă fața, bău apă.

Ieșind, zări, prin fereastra din fundul coridorului, lumina unei dimineți sumbre. Soarele nu răsărise încă. Mîinile îi fură iarăși legate la spate. Trupul îi era îngreuiat ca și cum ar fi dus în spate sute de kilograme. Orice făcea, se simțea tot mai obosit, tot mai epuizat.

Cînd deținuții ceilalți începură să se trezească, somnul îi fugi de tot. Paznicii primiseră deja ceaiul pentru toată lumea. Chiar dacă ar fi cerut și el, nu credea că ar fi primit. Nu ceru, se mulțumi cu apa băută la toaletă.

Era atît de cufundat în gînduri încît nici măcar nu observă că cineva deschisese ușa celulei. Fără să-și dea

seama, stătuse pînă atunci sprijinit de ușă. Cădea dacă nu l-ar fi ținut polițistul. L-a ajutat să iasă și i-a scos cătușele. Cel de-al treilea om care luase parte la interogatoriu aseară, cel care nu scosese o vorbă, era prezent și acum. Crezură că Sabahattin leșinase sau că era pe cale să leșine.

— Du-l în biroul meu, îi spuse paznicului.

Îl apucară de brațe și-l purtară astfel în birou. Fu așezat pe un scaun. În camera aceea mare erau trei mese, la una dintre ele se așeză omul care ordonase, celelalte două rămaseră libere.

Prin ferestrele care dădeau spre stradă pătrundeau razele de soare. Era un cer de primăvară. Parcă intenționat, cerul albastru le imprimă celor ce-l priveau cu jind o stare euforică. Se sprijini de masă, proptindu-se în coate.

Cineva îi zgîlțîi umerii. Cîtă vreme să-l fi lăsat în întunericul inconștient al somnului ? Nu-și amintea nimic. I se păru că trecuse foarte mult timp.

— Bea-ți ceaiul ! îi spuse funcționarul care venise lîngă el. Fereastra din fața lui era deschisă. Fumul de țigară din cameră se oprea întîi în dreptul ferestrei și apoi se strecura afară. Trei polițiști discutau aprins între ei și nu luau seama la fumul acesta albastru care ieșea afară.

A pus zahăr în ceai și începu să-l amestece. Se gîndea la mirosul de pîine proaspătă. Dacă ar fi putut să aibă atunci în mînă o chiflă, și-ar fi spus : „Iată, asta-i singura mea fericire". Nu-și lăsă ceaiul să se mai răcească, ci îl sorbi din cîteva înghițituri. Se mai învioră un pic.

Tocmai cînd se pregătea să privească afară pe fereastră, își făcu apariția Ahmet Hulusi. Îl măsură cu multă insistență, din cap pînă în picioare. Se întoarse apoi către funcționarii care întrerupseră discuția odată cu venirea lui.

— Duceți-l la vechiul lui loc ! răcni la ei.

Ieșiră din birou și porniră de-a lungul coridorului. Trecînd prin fața unei uși deschise, cineva dinăuntru îl strigă pe polițistul care îl însoțea. Agentul intră, lăsîndu-l să aștepte afară, în dreptul ușii. Aruncînd o pri-

vire înăuntru, Sabahattin recunoscu pătura lui de culoarea cafelei aruncată într-un colț. Își spuse că Ayșe i-o adusese, dar ei nu voiseră să i-o dea. Se duse la polițist :

— Pătura aceasta e a mea, pot s-o iau ?

— Aaaa, a ta e deci, răspunse celălalt funcționar, nu știam a cui este cînd ne-a fost adusă. Uită-te cu atenție și dacă e a ta, ia-o !

Își luă pătura, legată strîns cu sfoară. Înăuntru trebuie să mai fi avut cîte ceva, se gîndi, continuîndu-și drumul pe coridor.

Agentul se opri în dreptul șirului de celule și discută puțin cu paznicul de acolo. Sabahattin se uită mai atent la celule ; toate păreau ocupate. Ajungînd în dreptul vechii lui celule îi spuse polițistului că îi e foame ; acesta se mulțumi să-i facă un semn scurt paznicului, iar Sabahattin îi repetă ce mai spusese înainte.

— Cînd vine colegul meu, pun pe cineva să-ți aducă, întră acum înăuntru, îi promise paznicul. Ușa celulei fu închisă. Se întinse pe saltea. Închise ochii. Pe umeri îi cobora greutatea oboselii. Gînduri nelămurite îi treceau la întîmplare prin minte, imagini fugare i se perindau prin fața ochilor. Întîi figuri de prieteni defilau în tăcere prin față. Apoi figura lui Ayșe, chinuită de tristețe, îi capta imaginația. Îl privea fără să-i spună un singur cuvînt. Căzu din nou în fîntîna adîncă a somnului.

Fu trezit de niște zgomote. Ușa celulei se deschise.

— A venit bărbierul, vrei să te rad ? îl întrebă paznicul.

Sabahattin își duse mîna la barbă :

— Da, aș vrea.

De cînd fusese închis, nu se mai bărbierise și nici nu se mai tunsese. Nu se văzuse încă în oglindă, dar își imagina că barba îl făcea să arate ca un sihastru.

Se așeză în fața bărbierului pe scaunul din rogojină împletită, iar acesta fu obligat să-l săpunească mult pentru a-i mai muia puțin barba lungă și aspră ; oricum, era obișnuit. Spre deosebire de bărbierii de afară, acesta nu scotea un cuvînt. Probabil că așa i se ceruse. Cînd

fu gata, Sabahattin se simți alt om, cu fața proaspătă, curată, scăpat de barba murdară.

Se ridică în picioare și epuizarea de o noapte se făcu simțită întîi și întîi în genunchi. Acum erau doi paznici. Cel mai tînăr mergea din celulă în celulă scriind pe o bucată de hîrtie ce dorea fiecare deținut de mîncare. Sabahattin comandă halva, brînză și pîine. Foamea devenea din ce în ce mai puternică. Se făcuse deja seară. În clădire zgomotul se mai potolise. Frigul care îi mai chinuia pe deținuți întețea tăcerea din celule. Gălăgia de afară, cîntecul cocoșului vestind dimineața, vuietul vîntului răzbind printre arbori nu pătrundeau în clădire. Cît de dor îi era lui Sabahattin de mare... Simțea cîteodată dorința de a se duce pe țărmul mării să audă valurile lovindu-se de stînci. Deodată, îi apăru imaginea bunicii. El își pierduse mama la șase ani și din imaginea de atunci nu-i mai rămăsese decît umbra vagă a unei siluete. Își amintea cîteodată de o figură plăcută ale cărei contururi incerte se topeau repede. Dar nu era la fel și cu bunica. Era o femeie micuță cu un suflet plin de omenie. Ea îl învățase ce e dragostea de oameni. În copilărie și apoi în perioada adolescenței, îi arătase zilnic multă dragoste și făcuse pentru el foarte multe sacrificii. Îi dăduse tot ce avea, de parcă ea n-ar fi existat decît pentru a nu dormi nopți în șir ca să-l crească, să-l facă sănătos și puternic. După cum ea însăși spunea datoria ei va lua sfîrșit : „Cînd Sabahattin s-o putea descurca și singur". O lună de la căsătoria lui cu Ayșe, cînd lucrurile luaseră o întorsătură fericită pentru toți trei, moartea ei lăsă un gol în sufletul tinerei perechi.

Se trezi din visare după o oră, cînd ușa se deschise iarăși. O mînă îi întinse mîncarea cerută și ușa se închise la loc.

Lanțul amintirilor se rupea... Bunica, după ce-i făcea mîncarea, își urmărea nepotul drag cum mănîncă, dar Sabahattin uitase de mult aceste priviri...

Noaptea stăpînea totul. Un păianjen se îndreptă spre musca ce se zvîrcolea în capcana întinsă de el, cu atîta iscusință.

20

După șase zile ușa celulei se deschise brusc. Se arătă o față batjocoritoare pe care o vedea pentru prima oară.

— Hai, scoală odată, ești liber !

Fața-i nebărbierită se crispă ușor. Se ridică. Se frecă la ochi. Vestea era și așteptată și uimitoare în același timp. Se gîndise mult la această clipă. I se păru deodată că toată închisoarea se cufundă într-o liniște deplină și că vocea libertății, ca un șlagăr franțuzesc, îi mîngîie urechile.

A fost dus mai întîi sus. Ahmet Hulusi stătea în biroul său împreună cu alți doi polițiști. Îl priveau cu ură, fără milă, zîmbind cu perfidie. Nu puteau să fie ei aceia care hotărîseră să i se dea drumul. Dacă ar fi fost după ei, ar fi trebuit să-și șteargă din minte orice gînd de libertate. Așteptă în picioare. Se comportau de parcă uitaseră de motivul chemării lui, măsurîndu-l din cap pînă în picioare. După un timp abia i se adresă Ahmet Hulusi :

— Ascultă, Sabahattin, îți dăm drumul, dar fi foarte atent să nu ne mai ieși vreodată în cale. Nu te mai băga în treburi dubioase că altădată nu mai ieși tu așa ușor de aici.

Se întoarse cu același polițist la celula lui. Sabahattin își strînse lucrurile. Se grăbea, dorea din tot sufletul să se vadă scăpat o secundă mai devreme. Coborîră și polițistul, care-l însoțise tot timpul, făcu semn portarului că deținutul fusese eliberat.

Din fața ușii năvălea zgomotul străzii. Seara cobora pe caldarîm. Se urcă într-un taxi ; pe fereastră pătrundea un vînt călduț de mai. Era nerăbdător s-o vadă pe Ayșe.

Îi indică șoferului adresa. Cînd ajunseră în dreptul casei, nici nu-i spuse bine : „Aici" că și aruncă o privire la ferestre ; în camera de sus era lumină. Își luă lucrurile și coborî din taxi. Plăti drumul.

Sabahattin își scoase cheile, deschise ușa și intră. Strigă : „Ayșe !" Soția lui coborî ca fulgerul. Parcă nu

mai avea glas. Cîteva minute nu-și spuseră nimic. Îl îmbrățișă. Pe obraji îi curgeau șuvoi lacrimile. Apoi îl întreba întruna dacă l-au eliberat cu adevărat și îl strîngea la piept. Sabahattin simțea și acum ca întotdeauna mirosul de fîn al părului soției sale. Nu se gîndea nici unul să urce ; așa rămaseră minute în șir și abia dacă schimbaseră cîteva cuvinte. Ochii lor spuneau mult mai mult. Ceva mai tîrziu, le veni în minte să urce, nici nu mai stinseră lumina din hol. Se așezară alături pe canapea.

În zilele în care el venea acasă pe ascuns, nu puteau să se așeze pe canapeaua aceasta. Acum, cu fereastra deschisă, admirau cerul plin de stele. Dar Sabahattin se prăbușise în pat, frînt de oboseală. Își va regăsi echilibrul din vremurile de odinioară ? Își întinse picioarele și le ghemui sub el, dar nu putu scăpa de durerea apăsătoare.

— Ce-ar fi să fac un duș fierbinte ? îi șopti lui Ayșe.

— Venirea ta m-a zăpăcit complet, am uitat de toate. Întinde-te puțin, îți pregătesc totul imediat.

Sabahattin prinse un post cu muzică ușoară la radio și se întinse în pat.

Valurile se loveau ritmic de țărm. Vîntul aducea miros de iod. Era o adiere umedă, de după ploaie. Legănarea ușoară a muzicii îl purta spre un țărm acoperit cu stînci. Închise ochii. Somnul îi dădea tîrcoale. Din cauza stării nervoase nu mai iubea orașul, agitația. Iubea munții, vîntul aspru din creștetul lor. Viața singuratică pe care o trăia de luni de zile îl îndepărtase de semeni, iar presiunile la care fusese supus îl aruncaseră în afara societății ; asta îi hrănise și lui dorința de singurătate. Trebuia să-și revină cît mai repede. De mai mult timp avea în minte subiectul pentru un mic roman. Se gîndise mult în închisoare și la articolele pe care le va scrie despre condiția și responsabilitățile intelectualilor.

Întredeschise ochii. Intrase Ayșe.

— Haide, totul este pregătit, spuse ea cu blîndețe.

Se sculă de pe pat mai destins. Se dezbrăcă repede. Așezată în partea unde era canapeaua, Ayșe îi turna

apă cu o cană de lut. Își săpuni părul. După ce și-l săpuni a doua oară, Ayșe îi spuse :

— Să știi că se termină apa, nu te mai poți săpuni decît o dată.

Aduse vasul cel mic care se încălzea pe foc și turnă conținutul într-un ibric unde adăugă și apă rece. Îi turna cu ibricul puțin cîte puțin. Se mai curățase, dar cel mai important era că se simțea liber ; nu mai rămăsese nimic din tristețea vieții de deținut. Se șterse și îmbrăcă lenjerie curată. Zilele întunecoase rămăseseră departe.

21

Sait Hüsnü și Leylâ se aflau pe o culme cu brazi de pe insula Burgaz. De acolo dacă te uitai în jos, aveai senzația căderii în prăpastie, în gol. În duminicile cu lume multă locul nu mai era la fel de plăcut. Bucățile de ziar, cutiile goale de conserve, șervețelele murdare aruncate la rădăcina copacilor, stricau frumusețea priveliștii.

În ochii lor se puteau deslușì primele înfiripări ale iubirii. Unde să se ducă, ce să mai vadă ? Nu se hotărîseră, dar de cîte ori li se întîlneau privirile, un tremur nelămurit le cobora din tîmple către buze. Obrajii lui Leylâ se înroșiseră iar ochii îi străluceau. De cîte ori se întorcea spre ea, Sait Hüsnü putea vedea de aproape șuvițele negre ale părului ei fluturînd în bătaia vîntului.

În spate se auzi un trosnet. Pe drum trecea un om care îi privea cu deosebită atenție ; dar, deși privirile lui erau pline de suspiciune, ei nu-i dădură vreo importanță. De fapt nu-i interesa — aici, la rădăcina copacilor admirau în voie marea. Pe poteca din spatele lor putea trece oricine. După cinci-șase minute, un alt zgomot le tulbură liniștea. Se întoarseră să vadă despre ce era vorba și-l văzură pe același om, străduindu-se să pășească cu mai multă prudență. Întreaga lui atenție, însă, era concentrată asupra lor.

Sait Hüsnü se ridică în picioare, luînd în același timp de jos o creangă uscată de brad.

— Ți-o fi foame, să coborîm, dacă vrei. Și adăugă : Mie mi-e o foame de lup.

— Bine... spuse Leylâ.

Leylâ se pieptănă și se mai aranjă. Drumul îngust pe care mergeau era acoperit cu ace ascuțite de brad. Trebuia să înainteze atent.

În inima lui Sait Hüsnü se rupse ceva, o presimțire sumbră îl cuprindea încet-încet. Era posibil deci și așa ceva. În apropierea lor și a dragostei lor curate se plimba un om în misiune. Leylâ părea să nu fi înțeles încă nimic, dar la un moment dat a simțit și ea ceva.

— De ce nu mai spui nimic, Sait ? Ești îngrijorat de ceva ?

— Nu, ți-am spus doar că sînt cam flămînd. Nu-i așa că oamenii sînt cîteodată teribil de nerăbdători ?

— Și mie mi-e foame, dar ajungem în cinci minute jos, n-ai de ce să mai fii nerăbdător.

— Uite că acuși începe drumul drept, e obositor să cobori atîta.

— Mergem la rotiseria la care am fost săptămîna trecută ?

— Nu e mai bine să luăm cîte două sandvișuri la bufetul de aici ?

— Avem destui bani să mîncăm chebab și am putea lua și cîte o sticlă de bere.

— N-am zis că nu mergem fiindcă n-ai avea tu bani... Facem cum vrei.

Cînd au intrat în restaurant au văzut că chebabul era pe sfîrșite. Comandară imediat chelnerului două porții. Se așezară apoi în dreptul ferestrei unul în fața celuilalt, Leylâ stătea cu spatele la ușă. Sait Hüsnü se uită în jur și-l văzu din nou pe omul cu care se mai întîlniseră pe culmea cu brazi, stînd singur la o masă. „E clar, ăsta e Mister Moto care ne urmărește", își spuse.

Chelnerul le deschisese deja sticlele de bere și le turnase elegant băutura în pahare, nelăsînd spuma să se împrăștie. Pînă să vină chebabul, băură cîte o jumătate de pahar. Marea nu se vedea de aici. Restaurantul mai avea în spate o grădină cu viță iar în mijlocul ei se afla un splendid havuz.

— Ce bine ar fi fost să stăm numai noi doi pe marginea lui, își spuneau tinerii.

— Chebabul dumneavoastră, strigă chelnerul trezindu-i din visare. Adusese două farfurii pe care le așeză în fața lor. Carnea mai aburea încă.

Sait Hüsnü mai luă puțin din chebab, ciocni paharul cu al lui Leylâ și, în același timp, îl urmări cu coada ochiului pe omul care stătea singur la masă.

Acesta rînjea și îi fixa fără cea mai mică jenă.

Și-au „economisit" cu grijă berea, pentru că dacă o terminau înainte de-a mînca, chelnerul le-ar mai fi adus un rînd. Din acest motiv cerură imediat desertul. Lor nu le-au fost aduse decît două felii tăiate dintr-un pepene uriaș, care nu erau nici a treia parte din cît ar fi dorit să mănînce ; văzuseră mai înainte, cînd stăteau sub brazi și contemplau marea, trecînd pe apă șlepuri care transportau pepeni. De acolo le venise pofta grozavă de pepeni.

Sosi nota de plată și Sait Hüsnü constată că suma depășea aprecierea sa. De fapt, așa era totdeauna. Nu întrebă nimic pe chelner. Plăti și ieșiră.

Se îndreptară spre țărm, cu intenția de a privi marea. De data aceasta, Leylâ era îngîndurată. Se uita la el în așa fel de parcă ar fi vrut să-i vorbească. Sait Hüsnü nu înțelegea ce anume o întristase și de ce nu se bucură, ca altădată, de splendoarea mării albastre în acea zi însorită. Ce se întîmplase cu ea în ultimele zile ?

— Ne-am înțeles, deci, sîmbăta viitoare vin să te cer mamei tale...

— Ne-am înțeles, numai că ar fi mai bine să-mi dai mai întîi un telefon, sau să treci pe la mine, pe la birou. Dacă se întîmplă ceva între timp, să-ți pot da de veste, e bine așa ?

Porniră de-a lungul malului. Grecoaicele în șort, bărbații în costume de baie și cămăși se hîrjoneau rîzînd zgomotos.

Sait Hüsnü privi, în trecere, către micuța cafenea pescărească, se duse chiar să-și caute tizul, pe Sait Faik[1],

---

[1] Sait Faik Abaseyanek (1906—1954) cunoscut scriitor turc (n. t.).

dar nu era acolo. Vaporul urma să sosească. Toată lumea se îndrepta către debarcader. „Cine știe pe unde contemplă marea, avînd pe cap cunoscuta-i pălărie de paie" își spuse el.

Trecură de debarcader. S-ar mai destinde în cazinoul doamnei Onnik : să bea cafea chiar pe malul mării, să admire apele învolburate și să urmărească trecerea șlepurilor încărcate cu pepeni. Se așezară la o masă cu vedere spre mare. Pe albastrul deschis al apei, gîndurile lor pluteau pe crestele valurilor ca să se piardă în adîncuri.

Schimbară cîteva cuvinte. Amîndoi se cufundaseră în noianul unor gînduri de care nu reușeau să se desprindă. Renunțaseră să-și mai pună întrebări. Ceva mai încolo, răsunau cîntece napolitane. Se lăsară amîndoi legănați de ritmurile muzicii. Soarele coborî în spatele insulei și nu se mai arătă.

Sait Hüsnü se întinse de parcă acum s-ar fi sculat din pat. Își privi ceasul.

— Vaporul o să sosească în cîteva minute, hai să mergem !

Se amestecară din nou în mulțimea de pe mal. Cînd se apropiară de locul unde urma să fie ancorat vasul, îl văzură pe Sait Faik.

— Ce faci, tizule, nu ne vedem decît la plecare ?

— M-am uitat în cafenea și nu erai, iar la debarcader vii abia seara.

— Lasă asta, că doar știi unde-i casa mea ! Nu puteai să intri ? N-ai binevoit să mă vizitezi pentru că erai însoțit de o domnișoară, nu-i așa ?

— Mi-am zis că pe vremea asta frumoasă nu poți rămîne în casă. Venim noi, negreșit, cu altă ocazie, atunci o să facem și o baie. La revedere !

Sait Faik nu plecă imediat, se apropie și mai mult de el și îi șopti astfel încît să nu fie auzit de Leylâ :

— Dacă nici data viitoare nu vii, să știi că nu te iert cu una cu două...

Vaporul acostase, călătorii veniți coborîră. Se deschiseră porțile debarcaderului și urcară pe vas. Întunericul serii coborîse pe mare.

Trecură cîteva zile relativ liniștite. Un amestec de nemulțumire și nerăbdare pusese stăpînire pe Sait Hüsnü, deși nu încetase să-și repete că nu avea nici un motiv de neliniște. Fusese arestat, întemnițat și în cele din urmă, eliberat. De fapt, era chiar normal să-l urmărească pas cu pas, el însă nu trebuia să-și piardă cumpătul din cauza acestora. Era într-o vineri. Se gîndi s-o caute pe Leylâ, la telefon. Intră în farmacia de cartier, se îndreptă spre telefonul public și ridică receptorul. Palmele îi erau amorțite de emoție. Formă numărul și o voce necunoscută îi răspunse, sau așa îi păru lui din cauza emoției...

— Aș dori să vorbesc cu domnișoara Leylâ.

— La telefon ! replică vocea de la celălalt capăt al firului. Apoi, după cîteva clipe de răgaz, Leylâ începu să vorbească foarte repede și confuz, pe un ton afectat :

— S-a întîmplat ceva important, nu te mai putem primi mîine ; nici nu mă mai căuta cîteva săptămîni. Sau, mai bine, nu veni pînă nu-ți dau eu de veste. La revedere ! spuse ea și închise telefonul.

Sait Hüsnü încercă să-și mențină ținuta normală ; așeză telefonul cu grijă la locul lui și ieși din farmacie. Mergea pe partea carosabilă. Avea sentimentul că o pereche de ochi îl urmăreau subtil încontinuu. Ori de cîte ori închidea pleoapele, imaginea lui Leylâ se strecura printre gene : mergea alături de el, îl privea, îi vorbea. Ce se putuse întîmpla în numai cîteva zile cu această fată de care se simțea atît de legat ? Dacă s-ar duce acum la ea la serviciu, cum l-ar întîmpina oare ? Cum să procedeze în asemenea situație ?

Atunci cînd s-au întîlnit prima dată, s-au plimbat cu vaporul. Dacă s-ar duce acum acolo, amintirile l-ar copleși năvalnice, dar și-ar mai limpezi gîndurile.

Se urcă în primul tramvai și rămase pe platforma din spate. Se uita la cei din jur fără să-i vadă. Din spate se auziră apropiindu-se sirenele pompierilor. Tramvaiul încetini, apoi se opri. Mașini cu pompieri trecură pe aproape. Atunci se trezi din visare. În timpul celui de-al doilea război mondial, în Istanbulul aflat sub o continuă amenințare, era normal să aibă loc asemenea evenimente. Tramvaiul

porni din nou și Sait Hüsnü reuși să scape de starea psihică în care se zbătuse pînă atunci. Omul cade adesea pradă unor astfel de gînduri negre. Coborî la Eminönü. Își luă un bilet de la ghișeu și porni pe chei.

Gîndurile îl furaseră din nou. Atunci urcase împreună cu Leylâ la salonul de sus și se așezaseră lîngă fereastră... Dar nu-și mai putea aminti cum au coborît scările și cînd s-au așezat pe canapeaua cu vedere spre mare.

Își aprinse o țigară. Fumul se înălța în cercuri din ce în ce mai largi. Mai avea timp destul pînă la plecarea vaporului. „O prietenie trecătoare" își spuse Sait Hüsnü. Pe vapor, căută locul unde stătuse prima oară alături de Leylâ și se lăsă cuprins de fiorul amintirii.

O scurtă smucitură și scrumul de țigară îi căzu pe genunchi. Vaporul porni. Se îndreptă în larg, dincolo de pod. Trecînd pe lîngă Kîzkulesi, începu să privească locuințele de lemn înnegrit, îngrămădite unele peste altele, din Üsküdar. Casele acestea, întunecoase și în zilele cu soare, aveau grădini cu viță, duzi înalți de jur împrejur. Cînd, cu trei ani în urmă, s-a dus să viziteze un profesor care locuia acolo, locul nu i se păruse chiar atît de trist și însingurat așa cum apărea acum de pe vapor, de departe. Simțise chiar o plăcere să treacă pe strada lui. Voia să privească, din acel unghi, Üsküdarul...

22

Ali Usta, ghemuit pe scăunaș, repara un pantof și în același timp îi povestea lui Sabahattin :

— Le-au făcut prietenilor noștri foarte mult rău : pe unii i-au dus la spitalul de boli nervoase, altora le-au tăiat venele. Nimic din toate acestea n-a fost dat publicității și de aceea oamenii nu cunosc situația reală, iar cei vinovați socotesc că nimeni nu-și dă seama de nimic. Dar va veni o zi cînd totul va fi dat la iveală.

Termină de reparat pantoful drept și începu să lucreze la perechea lui. De data aceasta puse altfel problema :

— Tu, însă, să nu stai degeaba, să scrii. Nu trebuie să te descurajezi la gîndul că revista nu mai apare. Scrie în continuare, fără oprire, căci va veni o zi cînd tot ce scrii se va publica.

Sabahattin urmărea în tăcere mișcarea mîinilor lui Ali Usta, cusătura care se vădea dreaptă și frumoasă.

Ochii îi alunecaseră pe umerii subțiri, pe figura palidă a lui Ali Usta și se întrebă dacă nu e cumva bolnav. Cu toată înfățișarea aceasta firavă fiecare mișcare a lui era sigură și energică. Lucra repede și fără zăbavă. Se spunea despre el că lucrează diminețile aici și nopțile stă acasă și citește. Puteai să-l întrebi despre oricare scriitor sau mare gînditor al omenirii și Ali Usta îți spunea cîte ceva despre el.

De doi ani de zile Sabahattin își repara pantofii numai la Ali Usta. Prietenii lui i-l prezentaseră ca pe un om luminat. Intrase de cîteva ori în închisoare și îi dăduseră drumul. Dar despre asta discuta ca despre un lucru lipsit de importanță. Povestea rîzînd întîmplări stranii pe care le trăise acolo. Sabahattin, de cîte ori se ducea la atelierul lui Ali Usta, devenea mai încrezător în viață, se mai debarasa de gîndurile sumbre, care în ultimul timp îl copleșiseră. Ali Usta avea fața osoasă iar ochii lui mici și vioi îl fascinau pe cel cu care discuta. Cînd vorbea, aveai impresia că sufletul lui strălucește ca stelele în nopțile întunecoase. Sabahattin se mira de fiecare dată cum poate exista un suflet atît de generos, o minte atît de sclipitoare în spatele unei figuri palide și răvășite, într-un piept slab ca scîndura.

— Știi ceva de cei surghiuniți? îl întrebă Ali Usta pe Sabahattin.

— Am auzit că trăiesc în condiții deosebit de grele. Aflăm mereu vești noi în legătură cu locul unde a fost surghiunit fiecare.

— Tu n-ai reînceput încă activitatea la școală?

— Am făcut cerere de reîncadrare acum o lună. Răspunsul nu mi-a sosit... Dacă n-ar lucra soția mea, n-am avea ce să mîncăm. Cred că dacă îmi vor da din nou de lucru, mă vor trimite în alt oraș. Oriunde-ar fi, numai să fie!

— Ce-ar fi dacă te-ai duce la Ankara să vezi ce se întîmplă, să discuți cu ei, să te lămurești de ce nu ți-a sosit răspunsul.

— Mai aștept o săptămînă. Dacă nu se rezolvă nimic pînă atunci, mă voi duce personal.

— Mîine ți-s gata pantofii, treci seara pe-aici.

— Rămîi cu bine. La revedere, Ali Usta.

— Mergi sănătos, Sabahattin.

Cîte camere să aibă hanul acesta ? Cine știe cîte ateliere de reparat pantofi adăpostește ? În camerele înguste, lipsite de aerisire, lucrează cîte trei-patru cizmari. Aproape la orice oră a zilei, în fața lor arde cîte un bec galben. Mirosul de pap și de pingele ude se amestecă cu mirosul lămpii de spirt, care parcă îți arde nările. În zilele de mare aglomerație, se lucrează cîte paisprezece sau șaisprezece ore. O muncă ce te omoară cu zile și totodată una dintre cele care se plătește foarte prost. Sabahattin ieși pe ușa hanului gîndindu-se la toate acestea. Pe celălalt caldarîm dădu nas în nas cu un polițist civil pe care îl cunoștea. Îl privi cu ură. Se întrebă dacă nu cumva greșește ; își zise că probabil urmărește pe altcineva. Trecînd prin fața ghișeului Milli Piyango, al actorului Naşit, se întîlni de data aceasta cu Arap Cemal, cel care îl prinsese în miez de noapte și îl luase la închisoare. Oare întîlnirea lui Sabahattin cu acești doi polițiști fusese întîmplătoare ?

Trecu pe trotuarul celălalt și începu să aștepte tramvaiul de Kurtuluș în stația Kapalî. Se uită în dreapta și îl văzu pe polițist, așteptînd puțin mai încolo de stație. Se întîmplase, oare, fără știrea lui Sabahattin vreun lucru ieșit din comun ? Ce putea să fie ? Ce-o fi o fi, nu avea de gînd să meargă pe alt drum acasă. Se uită vizavi, acolo unde era cafeneaua Küllük. Din tramvaiul de Kurtuluș coborau călătorii, îl va duce pînă la Universitate și de acolo se va întoarce.

Pe cer nu era urmă de nori. După două ore se va sfîrși ziua frumoasă și caldă. Norul cel negru n-o întunecase decît o singură dată...

Înainte de a se urca în tramvai, trase de două ori, adînc, aer în piept. Apoi se duse să se așeze în rîndul cel mai din spate. De aici se vedea mai bine toată lu-

mea. Își duse mîna la tîmple și se cufundă în gînduri. Privea fără să vadă pe cei care treceau pe stradă, pe lîngă tramvai. Un păianjen atîrna parcă de tavan, deasupra capului și de cîte ori era pe cale să-i cadă în păr, se trăgea înapoi... Neliniștea din suflet înainta greu și nesigur ca o insectă supărătoare.

În fața ceasornicarului din Cemberlitaș, îl revăzu pe Arap Cemal. Mergea foarte repede. Sabahattin își aminti de celălalt polițist și se uită după el prin tramvai, dar nu-l zări ; ar fi putut totuși să fie pe platforma din spate. În fond, de ce-și făcea probleme cînd se întîlnea cu oamenii ăștia ? E adevărat că arestau oameni nevinovați pe care-i țineau închiși zile întregi și apoi le dădeau, tot fără nici o explicație, drumul ; problema se punea altfel : nu era deajuns, pentru ei, să fii nevinovat. Atîta vreme cît nu-l pîndea vreun necaz nu trebuia să se frămînte în zadar la gîndul că se afla în nesiguranță.

Ajungînd la Kurtuluș, unde urma să coboare, ieși întîi pe platforma din spate. Polițistul nu era acolo. Vînzătorul de la tutungeria din stație agățase ziarele la loc vizibil. Sabahattin se opri pentru cîteva minute să citească titlurile mai importante. Porni apoi spre strada lui. Pe măsură ce se apropia mai tare de casă și neliniștea lui creștea. Scoase cheile înainte de a ajunge în dreptul ușii. Deschise și se uită în direcția de unde venise, nu văzu pe nimeni. Intră.

— Tu ești, Sabahattin ? strigă Ayșe din bucătărie. Sînt aici, fac chiftele.

Vocea ei era plină de bucurie. Bănuiala care își făcuse iarăși loc în inima lui, se risipi. Deci nimeni nu venise acasă să-l caute. Sabahattin intră în bucătărie și își sărută soția pe obrajii roșii de foc și cu gropițe. O întrebă ce mai face și urcă scările.

Înainte de a se dezbrăca, se duse lîngă fereastră și se uită în toate direcțiile. Nu era nimeni dintre cei pe care îi căuta el. Întîlnirea pe care o avusese cu cei doi fusese ca o glumă proastă pentru Sabahattin. Se dezbrăcă și se întinse pe canapea. Afară se întuneca, seara coborîse și învăluise totul. Pînă și încăperile erau cufundate într-o tăcere apăsătoare. Nu aprinse lumina. Gîndurile i se întoarseră în urmă cu cîteva luni. Se întreba

dacă va veni din nou o perioadă cu zile tot așa de încărcate cu teamă și nesiguranță. Cîteodată amintirea acelui timp îi năvălea în minte tăindu-i respirația, coplesindu-l ; atunci se trezea tremurînd și se uita cu ochii încărcați de groază în ochii soției sale.

23

Omul de serviciu veni cu cinci minute înainte de terminarea pauzei de prînz și se apropie de Leylâ :

— Un domn vă așteaptă afară.

Inima lui Leylâ era cît pe ce să sară din piept ; își spuse că trebuia să fie Sait Hüsnü. Era deja joi și încă n-o căutase. Cînd ieși afară, un bărbat pe care nu-l văzuse în viața ei se proptise în capul scărilor. Se uită în dreapta și în stînga să vadă dacă n-o căuta de fapt altcineva. Nu văzu pe nimeni. Iar străinul se apropiase deja de ea.

— Domnișoara Leylâ, începu să-i vorbească, adresîndu-i-se pe nume. Sînt aici pentru a vă însoți pînă la direcția poliției. E nevoie de o informație de la dumneavoastră.

— În ce privință ?

— Nu știu.

— Cînd mergem ?

— M-au trimis să vă aduc chiar acum.

— Ei bine, să mă pregătesc.

Leylâ se speriase. Își spuse că trebuie să fie ceva în legătură cu Sait. Cînd intră în birou, colega ei începuse deja să bată o lucrare la mașină. Nu-i observă figura emoționată.

— Am o problemă urgentă de rezolvat. Mă întorc repede, spuse ea, își luă geanta și ieși în grabă.

Omul părea să fie înțelegător. Cînd o văzu ieșind cu poșeta în mînă, din birou, începu să coboare scările. Leylâ îl urmă fără grabă. Pe stradă au mers unul lîngă altul. Ajungînd în dreptul ușii direcției, Leylâ se simți scuturată ca de frig. Alături de polițiștii în uniformă văzu oameni îmbrăcați dezordonat și nerași, de parcă ar

fi vrut să-și ascundă mizeria pe care erau obligați s-o suporte, coborînd scările cu capul în jos.

Începură să urce scările. Omul de lîngă ea mergea acum în față. Cei care treceau o priveau lung și insistent. În privirile lor se putea citi aceeași întrebare: „Cine să fie oare fata aceasta?“ La stajul patru, intrară pe ușa pe care era scris „Interzis“.

Agentul de poliție bătu la o ușă de pe coridorul din stînga. I se răspunse încet: „Intră“, și intrară. Camera era destul de mare. Pe ferestre se vedeau etajele de sus ale clădirilor de alături și țiglele acoperișurilor. În cameră erau trei birouri, dintre care două goale. La al treilea, însă, stătea Ahmet Hulusi, omul cel slab cu ochelari. În ochii lui ascunși în spatele lentilelor se oglindea prezența rece a unei oboseli vechi. La vederea lui Leylâ oboseala păru că dispare, fiind repede înlocuită de o neliniște bănuitoare. Închise dosarul din fața lui în care se găseau mai multe hîrtii dactilografiate.

— Luați loc, vă rog, îi spuse el și îi făcu apoi agentului un semn scurt cu mîna să iasă. Rămaseră singuri în cameră.

— Știți de ce v-am chemat aici? Vă puteți, probabil, imagina și singură...

— Nu, nu știu de ce m-ați chemat.

— Atunci ascultați-mă bine. În ultima vreme v-ați împrietenit cu un tînăr care ar putea să aibă o influență nefastă asupra dumneavoastră. Am cercetat situația dumneavoastră și am aflat că sînteți de familie bună. Din acest motiv aș dori să vă avertizez...

— Tînărul cu care m-am împrietenit este un om care duce o existență obișnuită, n-am observat nimic care să mă pună pe gînduri.

— Îi cunoașteți părerile politice?

— Este un tînăr cu vederi progresiste. Vreo idee dăunătoare...

— Da, are idei dăunătoare pentru țara aceasta, îi spuse el tăindu-i vorba. Dumneavoastră sînteți cea mai implicată; doriți să vă căsătoriți cu el și nu vă dați seama că vă veți expune la pericole, la mari necazuri. Și chiar dacă, să zicem, nu vi s-ar întîmpla nimic rău,

nu cred că veți fi prea fericită văzîndu-l pe el mereu în închisoare.

— Dacă ar fi vinovat, ar trebui judecat și condamnat. Nu știu să fi fost închis decît o singură dată și atunci pe nedrept. Mi-ar fi spus, dacă era vorba și de altceva.

— E în stare să facă rele în fiece moment. Dacă n-am fi noi îngăduitori, aici i-ar putrezi oasele.

— Nu a făptuit nimic împotriva legilor acestei țări.

— Repet, nu fac decît să vă previn. Rupeți orice legătură cu el. Dacă veți continua să vă întîlniți veți fi mereu expusă pericolelor.

Leylâ nu voia deloc să continue discuția aceasta. Tăcu. Ahmet Hulusi își scoase ochelarii. O privi pe Leylâ ca pe un obiect fără importanță :

— Puteți pleca. Gîndiți-vă bine și după aceea luați o hotărîre.

Leylâ coborî într-un suflet scările. Voia să se vadă cît mai repede afară din clădirea aceasta întunecoasă care o speria. Ieșind în stradă, respiră adînc. Se pierduse parcă de drumul cel bun, într-un loc unde nu mai știa încotro să apuce. În mintea ei se luptau două gînduri contrarii. Cînd ajunse în fața clădirii în care lucra, simți că o doare cumplit capul. Tîmplele îi zvîcneau. Sus, îl rugă pe Yakup, omul de serviciu, să-i facă repede un ceai. Trebuia neapărat să ia un medicament.

Colega lui Leylâ, cu care lucra în același birou, se sperie cînd o văzu cum arată :

— Ce ți s-a întîmplat ? Ce te-a supărat așa de tare ?

— Nimic, e foarte cald afară. Probabil că am făcut insolație ; mă doare capul foarte tare.

— Stai, să-ți dau o aspirină. N-o să mai ai nimic după jumătate de oră.

— A, îți mulțumesc ! De-aș putea bea mai repede și ceaiul ăla...

Ușa se deschise și Yakup intră cu ceaiul fierbinte. Leylâ puse zahăr și bău două înghițituri. Înghiți și medicamentul. Se uită la ceas. Mai avea două ore pînă la sfîrșitul programului ; i se păreau ani, nu ore.

Cel mai bine este să se ducă direct acasă și acolo să ia ultima hotărîre. Nu putea să lucreze nimic ; se plimbă o vreme prin birou. Se duse în dreptul ferestrei și privi

neatent țiglele de pe acoperișurile caselor din față. Brusc, zări fereastra pe care o cunoștea demult. Își făcuseră semne cu mîna unul altuia fără să știe bine nici măcar cum arăta celălalt. Acum celula părea goală. De-ar fi avut atunci aripi să zboare pînă la el și să-i vorbească, să-l mîngîie... Cît de mult dorea acum să-l vadă, să se sfătuiască cu el !

La ora cinci, putea, în sfîrșit, să iasă pe stradă. Se întreba neîncetat ce trebuie făcut, cum trebuie procedat. De ce se amestecă ei în viața particulară a oamenilor ? Simțea în adîncul inimii o furie cumplită împotriva lor.

Se așeză pe un loc liber, ales la întîmplare, în tramvaiul pentru Yedikule. Ridicîndu-și capul, văzu deasupra cerul străveziu, limpede. Dar albastrul deschis al cerului părea că se află sus, sus de tot. Cerul indiferent nu cunoștea tristețile sau bucuriile noastre. Leylâ înțelese că se afla într-un moment important din viața ei.

Era atît de îngîndurată, încît nici nu-și dădu seama cînd porni tramvaiul, cînd ajunse la Samatya. În fiecare seară privea ruinele cetății din partea stîngă și marea. Acum ochii ei alunecară fără interes, dincolo de ele.

Mama o aștepta, ca în fiecare seară, la fereastră.

Deschise ușa cu cheia ei și urcă. Se dezbrăcă de hainele de stradă și-și puse capotul. Se uită o vreme în oglindă. Fața îi era palidă, uscată de parcă îmbătrînise cu cîțiva ani. Din dreptul ochilor coborau cearcăne vinețiii. Era foarte îngrijorată și mîhnită. Exista oare vreo ieșire ? Întrebarea aceasta îi rămase pe buze. Părul își pierduse strălucirea, umerii îi erau căzuți. Se întinse pe canapea, lăsîndu-se pradă gîndurilor. Departe se auzi șuieratul unui tren. Se ridică încet. Afară se întunecase binișor. De jos se auzi o voce :

— Leylâ, fetița mea, am pregătit masa ! Vino !

— Vin, mamă !

N-avea poftă de mîncare, dar cum nu dorea să-și supere mama, se hotărî să meargă la masă. Aprinse lumina, își strînse părul. Pesimismul de adineaori îi dispăruse. Își recăpătă buna dispoziție. La masă, răspundea scurt la întrebările mamei.

— Sînt obosită, mamă, azi mă culc devreme.

Doamna Hatice își privi fiica cu îndoială. Se gîndi dacă nu e mai bine s-o întrebe care e adevăratul motiv al oboselii ei, apoi se răzgîndi : „O să-mi spună ea singură ce are de spus, cînd o să se simtă mai bine".

— Noapte bună, fetița mea.

— Noapte bună, mamă.

În vreme ce fiica urca scările, doamna Hatice o privi cu durere, dînd îngrijorată din cap.

Se făcuse noapte. Privea marea de la fereastră. Vapoare ale căror lumini străluceau în noapte, treceau într-o direcție sau alta, se pierdeau la orizont. Pe mare apăru, foarte aproape de țărm, un vapor respirînd greu, ca un om obosit. Leylâ își spuse că acesta trebuia să fie încărcat cu pepeni. Se juca. Cine știe în ce depărtări îi fugise somnul !

Se întinse pe pat. Luă la întîmplare o carte. Văzu că era cartea lui Diderot, *Scrisoare către orbi*. Citi patru pagini reușind să-și uite gîndurile și să urmărească atent ideile marelui gînditor.

În situația în care se afla trebuia să adopte o logică realistă. Nu era bine să se lase influențată de idei contrare firii și rațiunii sale și cu atît mai mult să oscileze. Gîndi că poate era prea devreme să se căsătorească acum cu Sait Hüsnü. Situația nu trebuia analizată din punctul de vedere al bătăilor emoționate ale inimii, ci rațional. Era mai bine să treacă mai multă vreme între două întîlniri. Dar o legătură abia începută nu putea fi ruptă așa de ușor din rădăcini.

Se apropia miezul nopții și Leylâ stinse lumina. Se auzi șuieratul unui tren și trepidarea specifică vagoanelor, apoi liniștea coborî din nou. Puțin după aceea, o cuprinse somnul.

24

4 decembrie 1945. Miezul nopții. Ali Turgut scria în jurnalul lui următoarele : „Era o zi mohorîtă, burnița. Dimineața începuse umedă și rece...". Ziariștii știau bine că în mănușa de catifea a guvernului, reprezentat prin

Partidul Republican al Poporului din acea vreme, se ascunde un pumn de fier, iar ziarele depășeau măsura polemizînd între ele. Articolele se transformau de multe ori în atacuri personale... Guvernul nu se amesteca în acest gen de scandaluri interminabile.

De fapt, ziarele se împărțiseră în două tabere. De o parte era Axa care reunea puterile Germaniei, Italiei și ale Japoniei, deci coaliția fascistă, iar de cealaltă parte era Rusia Sovietică în alianță cu forțele anglo-saxone. Guvernul turc era, pe hîrtie, de partea anglo-saxonilor. Cea mai mare parte a presei și cei doi miniștri de externe, din acea perioadă, stabiliseră însă relații strînse de prietenie cu naziștii ; mai bine spus, „inima" lor era de partea naziștilor.

În acei ani numai ziarul *Tan* accepta hotărît, cu dragoste și respect, politica Rusiei Sovietice. *Tan* publica știrile luate din surse occidentale, scoțînd din sărite, în felul acesta, pe cei ce se aflau la putere. Cel de-al doilea război mondial luase sfîrșit, însă consecințele lui se mai făceau încă simțite în fiecare țară. Rănile nu se închiseseră nicăieri. Conform hotărîrii luate la San Francisco, cîteva țări intraseră în primul stadiu al democratizării vieții politice. Turcia noastră, deși în realitate nu participase la război, nu reușise să iasă din condiția de țară subdezvoltată, dimpotrivă chiar, guvernele conservatoare o aduseseră într-o stare mai proastă ; pe lîngă sărăcie, opresiunea socială în loc să se destindă era din ce în ce mai încordată. Astfel se luase hotărîrea de a se încerca o conducere democratică. Avînd în vedere că înființarea de partide în opoziție nu era permisă, cîteva persoane ieșite din Partidul Republican al Poporului își asumară răspunderea de a duce la bun sfîrșit această năzuință generală. La începutul înființării sale, Partidul Democrat nu văzu nici un impediment în a colabora cu oricine care lua poziție împotriva Partidului Republican al Poporului. Partidul Democrat nu era sincer în această colaborare și intenționa să folosească gruparea din opoziție într-un moment oportun. Avea să colaboreze cu opoziția pînă într-un anumit punct, urmînd apoi, după consolidarea poziției sale, s-o abandoneze.

Dimineața de 4 decembrie începuse ca celelalte zile fără soare și tristă. Cerul era acoperit de nori. Cei ce se ocupau cu bursa neagră învîrteau în ascuns lumea pe degete, urmărindu-și neîncetat profiturile. Dar oamenii săraci, cu capetele plecate, se dăruiau cu totul muncii umile. La Universitate, studenții de dreapta de la diferite facultăți, la un semn, dădură lovitura care fusese zile întregi pregătită în cel mai mare secret. Ei se adunară în Beyazît pentru a demonstra împotriva comunismului. Semnalul fusese evident dat de Partidul Republican al Poporului, care își făcuse cunoscută, în felul acesta, orientarea. Tipografia ziarului *Tan* urma să fie distrusă. Cei de la revista *Görüşler*, în care se publicaseră critici aspre referitoare la politica vremii, aveau să fie atacați cu pietre, bastoane și vergele de fier. Au existat martori care susțineau fățiș că au văzut în timpul acestei demonstrații, amestecați printre studenți, agenți ai poliției, îmbrăcați în civil.

Ali Turgut trebuia să treacă pe bulevardul Ankara. Coborînd către Vilâyet, pe partea dinspre Cagaloglu, observă mai mulți oameni mergînd în mare grabă. Din partea cealaltă a străzii se auzea mult zgomot. Cei care treceau spuneau : „Vor distruge *Tan*-ul". Dădu colțul la Vilâyet și, ajungînd în dreptul librăriei Remzi, înțelese jocul nou pe care Partidul Republican al Poporului îl declanșase. De șapte ani acest partid vîntura în fața opiniei publice și tineretului lozinca „Blestemat să fie comunismul". Ali se apropie de mulțime și văzu că o parte dintre tineri erau într-adevăr studenți la Universitate, pe cînd o altă parte importantă o constituiau persoane pe care le vedeai de departe că n-au nici o legătură cu Universitatea. Cilindrii mașinilor de presă erau îndoiți cu vergelele de fier, literele de plumb erau aruncate pe jos și călcate în picioare. Hîrtia așezată teancuri a fost udată și ruptă în bucăți, iar cea aflată în bobine era desfășurată și deteriorată. După o oră sau două se lăsă liniștea, răzbunarea celor de dreapta luase sfîrșit. Tipografia, a cărei înființare costase sute de mii de devize, distrusă, producea oamenilor impresia pe care o lăsa un loc bombardat sau incendiat. Mașinile și con-

deiele fuseseră reduse la tăcere. Martorii acestei devastări fuseseră sute de oameni.

Cîteva ziare lăudară a doua zi deschis evenimentul, exprimîndu-și opinia că, în sfîrșit, ziarul *Tan* pățise exact ceea ce meritase. Oricum, libertatea de gîndire primise prin aceasta o mare lovitură. Ali Turgut se îndepărtă cu durere în suflet de la locul acela. Pe caldarîmul umed zăceau împrăștiate hîrtii rupte.

În afară de tipografie avură de suferit și vreo cîteva librării din cauza aceleiași atitudini barbare. Diferența dintre sălbăticiile de acest soi care au avut loc la noi și cele ale naziștilor a constat doar în faptul că peste un timp guvernul turc a fost obligat să plătească, din impozitele strînse de la popor, pierderile suferite de proprietarii bunurilor distruse. Actul de vandalism din 4 decembrie a rămas ca o pată neagră în istoria presei noastre.

25

Pe marginea drumului mergea o femeie în vîrstă, cu paltonul de culoare maro și pe cap cu o broboadă neagră. Era o zi fără soare și umedă. Femeia își tîra greu picioarele către Kocamustapașa. Nu dormise toată noaptea. Se trezise tocmai cînd era să ațipească. A fost ca și cum, rostogolindu-se într-o prăpastie, ar fi vrut să scape de o moarte sigură agățîndu-se de o crenguță. Cînd lumina murdară a dimineții începuse să se prelingă pe lîngă perdele, încercase să se miște, dar nu reușise să se ridice. Starea aceasta durase cam pînă la ora zece. Pîinea pe care o cumpărase cu două zile în urmă se uscase în cutia ei. Pusese ceainicul pe foc și băuse una după alta două cești de ceai. Tulburarea cauzată de nesomn parcă îi mai trecuse. Se reculese, punîndu-și paltonul, învelindu-și părul cu broboada, și pornise la drum pe caldarîmul plin de gropi.

Se opri în fața unei case cu un singur etaj. Printre celelalte case de lemn lipite unele de altele nici aceasta, cu un singur etaj, nu lăsa o impresie mai bună. De

afară se vedea că toate erau acoperite cu scînduri înnegrite de ploi. Case dintre acelea despre care gospodinele spun că li s-a făcut lehamite să mai locuiască în ele. Dacă n-ar fi existat nici pomii din grădini, în zadar ai fi căutat acolo vreo urmă de vegetație. Și, într-adevăr, aceste case provoacă un sentiment de adîncă tristețe celor care, întîmplător, trec pe acolo.

Doamna Hatice se opri înainte de a suna la ușă. În partea dreaptă, în partea de sus a ușii, se afla o gaură prin care cobora o bucată de sfoară. Femeia își spuse că, trăgînd de sfoară, în casă va suna un clopoțel. Se apropie, dar se retrase fără să-l atingă. După un timp, reușind să-și învingă timiditatea, trase de două ori de sfoară. Din fundul curții se auziră sunete de clopoțel. Imediat după aceea, distinse zgomote de pași apropiindu-se de intrare. Deschizînd ușa, o femeie durdulie, în jur de treizeci și cinci de ani o întîmpină prietenoasă de parcă ar fi cunoscut-o de cînd lumea :

— Poftim, doamnă, intrați ! o invită ea în casă, dînd astfel curaj celei ce aștepta.

— Vă deranjez. Domnul Baha e cumva acasă ?

— Cum adică să ne deranjați, intrați, vă rog.

— Mulțumesc, aș vrea să vorbesc cu domnul Baha și de aceea...

Doamna Hatice, reușind să-și învingă nehotărîrea și reținerea, intră. În partea dreaptă, prin ferestrele unei case cu un singur etaj, se vedeau o cameră și un salon curate și deosebit de îngrijite. Trecură printr-o grădină mică, dar plină cu arbori. Intrară prin ușa în dreapta căreia se afla o fîntînă cu ghizdul de piatră. Stăpîna casei, care mergea în față, îi arătă camera domnului Baha și se retrase. Doamna Hatice intră în cameră și văzu, pe canapea, un bărbat cu barba roșiatică și cu ochi albaștri care îți insuflau încredere. Văzînd-o pe doamna Hatice, bărbatul se ridică în picioare :

— Poftiți vă rog, luați loc !

— Scuzați-mă, am venit prea devreme. Sînteți profesorul fiului meu Osman Fuat. Știu că de cîte ori avea vreun necaz venea la dumneavoastră.

— I s-a întîmplat ceva lui Osman ?

— Acum două zile au venit polițiștii de dimineață și ne-au percheziționat casa. L-au luat pe Osman. De două zile n-am nici o veste. Nu știu unde l-au dus. Sînt foarte îngrijorată.

— Zilele astea mulți studenți de la Universitate au fost închiși. L-au dus, probabil, și pe fiul dumneavoastră la direcție.

— Dacă mă duc eu acolo, pe mine n-or să mă bage în seamă. V-aș putea ruga pe dumneavoastră să vă interesați de el ?

— Să merg să văd. Nu știu dacă voi reuși ceva. Puteți veni și mîine pe la aceeași oră ?

— Să vă ajute Allah ! spuse doamna Hatice și se ridică. Ieși în curte și femeia care îi deschisese o conduse pînă la ușă.

Domnul Baha își aprinse o altă țigară. Privirea i se opri pe frunzele prunului care se vedea prin fereastra deschisă. Întîmpina totul cu indulgență și bunăvoință, chiar și atunci cînd unele lucruri i s-ar fi întors împotrivă mai tîrziu. Ce rău puteau aduce țării acești tineri entuziaști ? Dar în momentul în care se fac presiuni asupra lor, odată cu reacțiile de forță, se obțin rezultate nedorite. Profesorul gîndi că acesta este învățămîntul pe care ni l-a dat dintotdeauna istoria. Apoi se scuturâ de gînduri. Bătu din palme — așa își chema întotdeauna soția care apăru și de această dată repede în ușă.

— Draga mea, pregătește-mi, te rog, mîncarea, trebuie să plec.

— E gata în zece minute ! spuse soția lui și se îndepărtă.

Era una din acele ore ale dimineții cînd nici măcar un fir de iarbă nu se mișcă. Prunul, duzii, via plină cu struguri, toate plantele respirau ritmic, imperceptibil. Ai fi avut sentimentul că te afli într-adevăr în mijlocul naturii, dacă ai fi luat un scaun și te-ai fi așezat acolo. Toată grădina era copleșită de o adîncă tăcere.

Domnul Baha mîncă, se îmbrăcă, apoi se îndreptă spre portița care dădea în stradă.

— La revedere, draga mea ! strigă el soției, cu un zîmbet plin de bunătate pe buze.

De aici, de la portiță, începea strada : copii hîrjonindu-se gălăgios, vînzători cu cărucțele pline de legume și fructe, mașini vechi trecînd zgomotos pe drumurile pavate. Cu toate acestea, domnul Baha nu era preocupat decît de ce avea să întrebe și cum se va descurca la poliție. Un autobuz gol se opri în stație ; urcă și se așeză pe o bancă din față. Aflat lîngă fereastră, privea cu ochi neatenți magazinele și casele pe lîngă care trecea... Nu-l interesau.

Trecu un timp, nu-și dădu seama cît anume. Mașina se opri brusc. Zdruncinătura îi rupse firul gîndurilor. Cînd taxatorul anunță că au ajuns la capătul liniei, de abia atunci zări gara Sirkeci. Înaintă spre ușă ținîndu-se de scaune. Coborî apoi și se amestecă în mulțime. Trecu strada și de acolo o luă imediat la stînga. Avea impresia că toți cei pe lîngă care trecea aveau fețele trase și palide, bărbile nerase și arătau ca niște oameni lipsiți de orice speranță. Se uită pe partea cealaltă a străzii. Se găsea în fața clădirii unde dorise să ajungă. La ușă se afla un agent de pază, care controla intrarea și ieșirea din direcție. Răspundea cu brutalitate ori de cîte ori i se cereau anumite informații.

Domnul Baha traversă. Îi trecu prin minte că trebuia neapărat să-l întrebe pe agentul de la ușă la ce etaj se află secția care îl interesa. N-ar fi vrut să facă vreun pas greșit. Era prima oară cînd venea aici, evitase întotdeauna să treacă prin fața clădirii.

— La ce etaj îl pot găsi pe domnul Fethi ? întrebă profesorul postîndu-se în fața polițistului de la poartă.

Agentul îl măsură din cap pînă în picioare ; păru la urmă intimidat de faptul că se află în fața unui om curat îmbrăcat și care pe deasupra avea și barbă.

— Întrebați de domnul Fethi, directorul Secției Politice ? Urcați pe scara din stînga, la etajul patru.

Domnul Baha mulțumi și plecă în direcția indicată. Pe scări coborau și urcau oameni de toate condițiile. Domnul Baha observă pe fețele lor semnele chinurilor sufletești și trupești, aceleași semne pe care le observase pe fețele oamenilor întîlniți pe stradă. Urca greu, la capătul fiecărui etaj se mai odihnea puțin și privea

în jur. Nu cunoștea pe nimeni, iar oamenii din clădire nici nu-l băgau în seamă.

Ajuns la etajul patru, îi apăru în față o ușă cu geamurile vopsite în alb pe care scria cu litere roșii : „Intrarea interzisă". Tot atunci ușa acelei camere se deschise și în prag se arătă un om cu fața morocănoasă. Zărindu-l pe profesor îl și luă în primire :

— Ce doriți ?

— Aș vrea să vorbesc cu domnul Fethi.

— Domnul Fethi este foarte ocupat. În ce problemă îl căutați ?

— Mi-a fost student. E o problemă particulară.

Omul din fața lui se îmblînzi.

— Atunci dați-mi cartea dumneavoastră de vizită să vă anunț.

Omul morocănos își schimbase brusc atitudinea. Înțelese că se află în fața unui profesor și încerca să-i arate respectul cuvenit.

Trecură împreună dincolo de ușa pe care scria : „Intrarea interzisă" și porniră pe un alt coridor care era mai luminat. Se opriră în fața altei uși. Omul de lîngă el bătu ușor și intră, scuzîndu-se față de domnul Baha :

— Un minut, domnule profesor !

Puțin mai tîrziu se deschise ușa și domnul Fethi apăru în prag :

— Iertați-mă, domnule profesor, v-au făcut să așteptați, intrați vă rog !

— Am auzit că sînteți foarte ocupați.

— Vă rog frumos, domnule profesor, ne onorați cu vizita dumneavoastră, poftiți, ordonați !

Se așezară față în față. Polițistul morocănos se retrase. Domnul Fethi apăsă pe sonerie și agentul de poliție care intră luă poziția de drepți.

— Ce beți, domnule profesor ?

— Mi-e teamă să nu te deranjez cerînd cafea. Vom bea cafea împreună altădată.

Domnul Fethi nu mai insistă. Îi făcu semn cu mîna polițistului să iasă. Se întoarse către domnul Baha :

— Vă rog, domnule profesor, spuneți-mi, ce vă aduce la noi ?

— Am venit să te rog ceva.

— Ordonați, domnule profesor.

Domnul Fethi se uita bănuitor la vechiul său profesor.

— Aveam un student, Osman Fuat. A venit mama lui la mine să-mi spună că l-ați arestat în urmă cu vreo cîteva zile și să mă roage să vin la dumneavoastră să văd ce se întîmplă cu el.

Domnul Fethi se schimbă dintr-o dată la față ; pînă și atitudinea respectuoasă de mai înainte dispăru. Sprîncenele îi erau încruntate. Își aranjă ochelarii :

— De unde ați spus că-l cunoașteți pe Osman ?

— De acolo de unde te cunosc și pe tine. Am spus doar că și el, ca și tine, mi-a fost student.

— Mi-ați făcut o propunere extrem de periculoasă. Osman se simte bine. E sănătos.

— Aș vrea să vorbesc puțin cu el, desigur că în prezența dumneavoastră. I-am promis mamei sale că îl voi vedea.

— E interzis să fie vizitat. Nu are voie să vorbească cu nimeni dinafară. Deci, îmi cer iertare...

Domnul Baha se supără observînd schimbarea intervenită în atitudinea fostului său student. Dacă situația i-ar fi fost prezentată fără enervare, cu calm și fără asprimea cu care i se spusese, ar fi înțeles foarte bine. Probabil tocmai pentru că era omul cel mai înțelegător și mai blînd din lume, în fața unei atitudini jignitoare, avea întotdeauna un mod propriu de a reacționa și de a face totul pentru a-și impune punctul de vedere.

— Repet, doresc să-l văd, în prezența dumneavoastră, numai pentru două minute. Vreau să aflu ce mai face.

Domnul Fethi se mișcă o vreme în scaun vădit incomodat și deranjat, apoi sună și, spunînd polițistului care intrase un număr, îi ordonă scurt :

— Adu-mi-l pe Osman Fuat !

Între cei doi se lăsase o tăcere jenantă. Nici unul nu mai avea nimic de spus. Nu se priveau. Rămaseră ca doi străini aflați întîmplător sub acoperișul aceleiași săli de așteptare. Trecură două, trei minute, cînd deodată se auzi o bătaie scurtă în ușă. La răspunsul „Intră", ușa se deschise. Înăuntru pătrunse Osman Fuat, neras,

cu hainele murdare, boțite și pline de praf. Domnul Baha îl privea uimit iar domnul Fethi cu ură. Osman arăta de parcă s-ar fi întors de curînd dintr-o călătorie lungă. Se vedea bine că dormise mai multă vreme îmbrăcat. Slăbise ; oasele feței se conturau limpede. Domnul Baha examina fiecare detaliu fără comentarii. Cînd privirile îi ajunseră la picioarele deținutului, tresări. Purta niște pantofi parcă găsiți la gunoi, cu pielea zbîrcită și uscată. Parcă ar fi sosit, chiar atunci, de la un drum istovitor prin stepă.

— Cum te simți, Osman ?

— Mulțumesc, domnule profesor.

— Spune-mi dacă ai nevoie de ceva.

— Nu am nevoie de nimic, domnule profesor.

— M-am întîlnit cu mama ta. Ai să-i transmiți ceva ?

— Să-mi trimită, dacă poate, o pătură. Și ceva de mîncare.

— Foarte bine, băiete, am să-i spun.

Domnul Fethi făcu semn polițistului să-l ducă. Domnul Baha privi lung în urma lui Osman. Se mira din nou cum e posibil ca un om să se transforme în felul acesta doar în cîteva zile. Își scărpină încet barba. „Cine știe cum arată celula unde a fost închis“ se gîndea el.

26

Trecuseră trei ore de la plecarea trenului din Haydarpașa. Marea, care apăruse pe partea dreaptă, nu se mai vedea. Acum, în partea stîngă se întindeau cîmpurile de pe care, din loc în loc, fusese adunată recolta. Apoi începeau iarăși povîrnișurile acoperite cu copaci diformi, munți bolovănoși, creste, priveliști ce nu se schimbaseră de secole și care te întîmpinau de parcă erau conștienți de eternitatea lor.

În compartimentul de clasa a treia au fost la început opt călători. La Izmit au coborît trei și au mai rămas cinci. Patru dintre aceștia urmau să coboare la Eskișehir. Îl uimi faptul că orient-expresul pleca dimineața devreme cu atît de puțini oameni. Călătorii ajunseră la Izmit dis-

cutînd întruna. După Izmit, legănarea continuă a vagoanelor, în trecere peste pămînturile golașe, aduse somnul în ochii drumeților. Numai Sabahattin, care stătea lîngă fereastră, învinsese somnul și privea afară. Ar fi dorit să coboare și să stea acolo în mijlocul cîmpurilor pustii la nesfîrșit. „Se duce vara și se apropie toamna" își zise în sinea sa. Trenul trecea prin aceste două anotimpuri. Dacă peste munți și tarlale se vedeau într-un loc nori albi amenințători, jumătate de oră mai departe admira minute în șir cerul albastru și limpede. În fiecare clipă le răsărea înainte o parte uimitoare din natură.

Trenul începu să încetinească și se opri — ajunseseră, după toate probabilitățile, la un macaz. Apoi, porni iar din greu. Încetini apoi din nou și se opri. Ceva mai încolo se zăreau două vagoane negre. Clădirea destul de mare a unei stații fusese împlîntată în pustiu.

La ferestre se iviră capete curioase care se interesau de gara în care se găseau. Cîțiva coborîră, noi călători urcară. Nu erau pe peron nici vînzătorii de lapte bătut și nici copiii care vindeau fructe proaspete. Satul era destul de departe.

Trenul se mișcă din loc, zgîlțîindu-și călătorii. Porni încet-încet. Pe coridoare treceau cei ce abia se urcaseră, încărcați de bagaje. Un tînăr se opri în fața compartimentului lor. Deschise ușa și intră cu valiza în mînă :

— Îmi permiteți să stau în compartimentul dumneavoastră ?

I se făcu loc să treacă și fu invitat să se așeze lîngă fereastră. Noul venit își puse valiza în plasa de bagaje și se prezentă imediat lui Sabahattin :

— Eu sînt profesorul Bekir, vin din Arifiye.

Aflînd că și Sabahattin are aceeași meserie, străinul începu să simtă și el un fel de simpatie pentru călătorul din fața lui. După jumătate de oră se simțeau ca două cunoștințe vechi. Sabahattin îi povesti pe scurt ce i se întîmplase. Profesorul Bekir se mira de cele auzite. Într-adevăr, el nu era neștiutor de cele ce se petreceau peste tot în țară, dar imaginația lui nu mersese niciodată atît de departe.

— Terminînd Institutul pedagogic din Arifiye, eram hotărît să merg în orice parte a Anatoliei voi fi repar-

tizat, de vreme ce numirile noastre erau făcute la întîmplare. Îmi ziceam că și în cazul în care mă vor trimite într-un sat fără școală, voi construi clădirea împreună cu elevii mei.

— De fapt, dacă mintea poporului nostru n-ar fi plină de superstiții, ar fi mai ușor să-și însușească lumina științei. Uite, dacă ar putea fi treziți odată în adevăratul sens al cuvîntului, n-ar mai da nici o importanță cuvintelor și frazelor mistificatoare pe care le spun ăștia cu capetele lor de paiațe. Dar toată strădania lor este de a-i menține în beznă, în ignoranță, ca să-i conducă după bunul lor plac. Vezi dumneata, de-aici vine marele nostru necaz. Țăranul nostru, poporul nostru îl privește cu neîncredere pe intelectualul care este de partea lui.

Sabahattin se opri puțin. Treceau peste cîmpuri necultivate. În liniștea acestor locuri pustii nu se auzea nimic altceva decît zgomotul trenului. Cîmpurile păreau că nici nu aud urletul trist al locomotivei.

— Nu sîntem noi aceia care să stăm cu mîinile în sîn, liniștindu-ne cu gîndul că aceasta e situația și că nu sîntem capabili de înfăptuirea unei schimbări. Nu există progres de la sine. Poporul acesta se va trezi, nu va mai exista între el și noi nici un fel de suspiciune și neîncredere ; nu mi-am pierdut nici un moment speranța asta.

— Noi sîntem fii de țărani. Am trăit deci în condiții grele. Desigur că vom putea învinge greutățile.

— De la bun început am înțeles că profesorii formați în institutele pedagogice, care pregătesc cadre pentru școlile sătești, vor da cele mai grele lovituri concepției idealiste despre lume. Primele semne mi-au întărit aceste speranțe. Dacă țara noastră n-ar fi apucat-o pe o cale politică greșită, țăranii noștri, orășenii noștri ar fi ajuns deja să aibă o altă conștiință.

— Aveam un prieten care a terminat anul trecut institutul nostru : profesorul Selim. Acum patru luni i s-au întîmplat niște lucruri de necrezut. Îl numiseră într-un sat de munte din provincia K. M-am dus să-l vizitez unde lucra. În numai cinci luni reușise să facă foarte mult pentru satul acela. Cu cinci luni înainte, pînă la venirea lui, acolo nu existau nici școală, nici loc

unde să se poată ține lecții, nici grădină de zarzavat, nimic. „Copiii și cu mine ne-am suflecat cu toții mînecile și ne-am pus pe treabă realizînd tot ce vezi", mi-a spus el atunci. Rămîi uimit ce atelier de tîmplărie au construit lîngă școală. După vizita aceasta prinsesem parcă mai mult curaj. În vreme ce profesorul Selim trăia în acest climat de muncă, normal că nu avea de unde să știe de cele ce i se pregătea în capitala provinciei K. O dată pe lună mergea în capitală, cumpăra reviste și cărți, se ducea la biblioteca orașului și, în măsura în care timpul îi permitea, răsfoia pentru cîteva ore cărțile pe care nu le mai văzuse pînă atunci. Se împrietenise cu mai mulți tineri cu care făcuse întîmplător cunoștință în bibliotecă. De cîte ori se ducea în capitala provinciei, rămînea acolo peste noapte, astfel că, nemaiavînd nici un alt cunoscut în oraș, mergea și la restaurante tot cu noii lui prieteni. Prietenia aceasta dură două luni. Se înțelegea din felul de a fi al acestora că nu vedeau cu ochi buni că prietenul meu cumpăra tot felul de reviste și cărți, dar Selim al nostru, blînd și înțelegător, precum îi e și numele, nu-și închipuia că i s-ar putea întîmpla vreun rău din partea lor.

— Adică nu i-a dat prin minte s-o rupă cu ei, nu-i așa ?

— Nici pe departe. Într-o zi, cînd era din nou împreună cu ei, făcu cunoștință cu un tînăr oacheș, cu priviri întunecate, pe care nu-l mai văzuse pînă atunci. Acesta a scos din geantă cîteva reviste cu orientare de dreapta și i le-a dat zicîndu-i să se aboneze la ele. Cînd Selim a refuzat propunerea, au început cu toții să facă tot felul de glume și de remarci amenințătoare. În ziua aceea a scăpat foarte greu de ei și s-a întors în sat. Vreme de o lună încheiată nu s-a mai dus la oraș. La începutul celeilalte luni a coborît însă din nou pe drumurile încîlcite ale muntelui să-și ia salariul și să-și mai cumpere cîteva lucruri necesare din oraș. Și-a propus să stea la un alt hotel ca să nu se-ntîlnească cu ei. Se gîndea că își va lua salariul, a doua zi dimineața devreme, și se va întoarce imediat în satul lui. Capitala provinciei K. este de fapt un tîrg mai mare ; are doar două bulevarde mai importante și pe acestea sînt adunate toate magazinele și dughenele. Trebuia neapărat

să treci pe acolo. Selim se duse la vînzătorul de ziare, de pe unul din bulevardele acelea, și își cumpără revistele care-l interesau. Tinerii pe care îi întîlnea întotdeauna pe-acolo nu se zăreau acum nicăieri. După trei ore, obosit de drum și de căutare, simți o foame grozavă. Vru să intre într-un bufet unde se vindeau chiftele, la care nu se mai oprise niciodată pînă atunci. Cum puse piciorul în prag, rămase împietrit de teamă și uimire. Nu mai putea da înapoi. La o masă care se afla chiar la intrare, cei patru prieteni ai lui beau vin. Văzîndu-l, se ridicară și-l chemară la masa lor. Normal că au trebuit să insiste mult. Profesorul Selim, pretextînd că e obosit, spuse că vrea să mănînce și să meargă apoi la culcare ; așa că se așeză la o altă masă. Dar ceilalți, peste o vreme, au venit și s-au așezat la masa lui, spunîndu-i că el n-a vrut să se coboare venind la masa lor, dar că lor le făcea plăcerea să fie împreună cu el. Au aruncat apa din paharul lui și i l-au umplut cu vin, în ciuda protestelor sale. El iarăși s-a încăpățînat să nu bea și, mîncîndu-și chiftelele, porția de ostropel și halvaua, se ridică să plece, dar cei patru tineri cu mințile amețite de băutură i se împotriviră. Pînă la urmă ieșiră cu toții de acolo. Spuseră că au de gînd să-l conducă la hotel. Prietenul meu n-a acceptat, spunînd că poate să meargă și singur, dar nimeni n-a fost dispus să-l asculte. În drum spre hotel, trecînd prin fața secției de poliție, doi din cei patru îl apucară pe Selim de brațe și, pe cînd ceilalți doi îl împingeau din spate, îl băgară cu de-a sila pe ușa respectivei secții de poliție. L-au tras înăuntru și-au spus agenților de acolo : „Comunistul ăsta vrea să facă cunoștință cu dumneavoastră". Pînă să-și spună păsul Selim, procesul-verbal a fost întocmit, bețivii de lîngă el au depus mărturie că Selim ar fi spus niște lucruri pe care niciodată nu le spusese și au semnat. Pînă la urmă, profesorul Selim a fost dat în judecată și condamnat din cauza acestor mărturii mincinoase la închisoare pentru șase luni. Pentru ca totul să fie făcut conform regulilor, hotărîrea a fost luată de Curtea de casație. Acum Selim al nostru este în pușcărie. I-au adus la cunoștință că nu-i mai dau catedră pentru faptul că este condamnat la șase luni închisoare. Pe de o parte

el speră ca făcînd un recurs să-și recapete drepturile. Acum mă duc la el în capitala provinciei K. Cobor la Eskișehir. Trebuie să-l vizitez ca să-l mai îmbărbătez și să-i mai ridic moralul.

Profesorul Bekir tăcu. Începu să privească pe fereastră întinsele cîmpuri. Sabahattin, ascultînd relatarea celui din fața sa, se îngrozi de-a dreptul. Își aprinseră cîte o țigară. Sabahattin își ridică privirea spre valiza pe care și-o pusese în plasa de bagaje. Se ridică și coborî valiza. Scoase din ea trei cărți. Acestea erau : *Adevărul* de Emile Zola, *Universitățile mele* și *Prietenul meu* de Maxim Gorki. I le întinse lui Bekir, spunîndu-i :

— Du-le lui Selim și pe acestea, din partea mea.

Trenul ajunsese pe teren drept și prinsese viteză. Nu mai vorbiră multă vreme. Lăsară în urmă un rîu străjuit de plopi. Deschiseră geamul și fumul de țigară ieși, lăsînd să umple compartimentul cu miros de cărbune. Profesorul Bekir era un tînăr vorbăreț din fire. Reînnodă firul discuției :

— Puțin mai înainte, cînd am intrat în compartiment, vă spuneam că dacă voi ajunge într-un sat, unde nici măcar clădirea școlii nu ar fi construită, sînt hotărît s-o realizez împreună cu elevii mei. Dar noi, dacă am primi un pic de ajutor cred că am avea o activitate mult mai fructuoasă ; pentru că, iată, chiar și o parte din clădirile institutului nostru a fost construită cu mîinile noastre. Directorul ne ținea lampa de gaz pentru ca noi, în întunericul nopții, să putem vedea unde să punem cărămizile. Spun că voi lupta împotriva idealismului, dar ceea ce i s-a întîmplat lui Selim arată clar că și pe noi ne așteaptă multe greutăți și necazuri. De aceea trebuie să-mi fac datoria de dascăl și totodată să fiu cu ochii în patru. Îmi dau acum foarte bine seama de asta.

— Trebuie avut întotdeauna în vedere că în această luptă socotelile se pot întoarce deseori pe dos. Trebuie acționat conform condițiilor date și, mai mult, în caz de nevoie, ele trebuie schimbate. Poate că nici mie nu mi se va mai da voie să predau ; pentru a afla acest lucru mă duc eu acum la Ankara. Orice-ar fi, nu-mi vor putea distruge convingerea că vocația mea este aceea de a fi și a rămîne educator.

27

Sabahattin ieși din hotel de dimineață pentru că se culcase seara devreme. Dormise fără întrerupere pînă la șase dimineața. Vîntul aspru al Ankarei purta aerul înghețat către piața Ulus. În spatele ferestrelor marilor clădiri de beton nu se simțea nici o mișcare. Nu se făcuse încă ora opt și oamenii care mergeau la serviciu se îndreptau în diverse părți ale orașului. Făcu vreo cincizeci de pași și, ajungînd în fața cofetăriei Ankara de pe colț, se opri. Aruncă o privire înăuntru. Își plimbă privirea un timp peste fețele celor ce încercau să-și alunge amorțeala matinală bînd cîte un pahar de lapte cald. Dădu colțul și începu să meargă în josul străzii, cu pași mărunți. Luă doi covrigi de la simigeria din fața cafenelei Kîzîl Irmak. Intră în cafenea. Trase un scaun și se așeză la o masă liberă. Se gîndi că acolo, peste două ore, va fi plin de lume. Chelnerul îl văzuse ; Sabahattin i se adresă, înainte ca acesta să-l întrebe ce anume dorește.

— Adu-mi, te rog, un ceai cald și fii drăguț și încălzește pe plită covrigii aceștia.

Chelnerul luă covrigii și se îndreptă spre foc. Sabahattin se uită la ceas. Era opt fără cinci minute. Prietenul lui urma să vină la opt și un sfert. Se uita pe geam afară, la bulevardul care începuse să se anime, fără să-l vadă. Nici nu-și dădu bine seama cînd îl împresurară gîndurile. Se trezi cînd chelnerul îi spuse :

— Ceaiul dumneavoastră, domnule.

Mușcînd din covrig, lua cîte o înghițitură de ceai. Cana de ceai se golise înainte de a-l începe pe al doilea. Se uită în jur și, văzîndu-l pe chelner, îi făcu semn să-i mai aducă un ceai. Putea să-i deslușească bine acum pe cei ce treceau pe trotuar ; nu cunoștea pe nimeni. Începu să mănînce din nou, ajunse la jumătatea cănii de ceai, apoi o sorbi pînă la fund. Cînd își aprinse țigara, lucrurile începură să se mai limpezească în minte. Se

uită la stînga și i se păru că Mustafa Kemal, de pe piedestal, înaintează cu calul spre el. O mînă îi atinse umărul. Se întoarse și în spatele lui îl văzu pe Hasan, prietenul așteptat, privindu-l fără să zîmbească.

— Stai jos, îi spuse Sabahattin. Ce-ai rămas așa în picioare ?

— Nu pot să stau mai mult de cinci minute.

— Ia loc și bea un ceai.

— Ne-am înțeles, tu nu știi nimic !

— Ai vreo știre importantă ?

Hasan își potrivi scaunul și se așeză. Sabahattin tăcea, privindu-l întrebător, așteptînd să audă ce are Hasan de spus. Pentru un timp domni tăcerea. Nu mai auzeau nici murmurul continuu din cafenea. Hasan examină cu minuțiozitate, unul cîte unul, pe toți cei care se așezaseră în apropiere. Rezultatul păru să-l mulțumească. Se aplecă spre Sabahattin :

— Ieri seară mi-a venit un prieten din Istanbul. Drept să-ți spun, m-am alarmat auzind ce povestea. Iar au început arestările. Nu înțeleg ce se întîmplă acolo. Am senzația că oricînd intelectualii și tinerii poeți pot fi prinși și arestați.

— Ei bine, ai putut afla cam pe cine au arestat ?

— Nu, prietenul acela nu mi-a dat nici un nume, mi-a spus doar că au început arestările. Poate să fie numai un zvon.

— E greu să ajungi la o înțelegere a situației cînd nu cunoști toate datele esențiale. Dar majoritatea arestărilor de la noi par să fie făcute numai pentru a da în sfîrșit, de niște urme, de un fir. Din experiențele pe care le-am avut pînă acum știu că poliția noastră pune imediat eticheta de comunist oricărei persoane pe care o vede cu o carte de economie sub braț.

— Prietenul meu a aflat asta de la studenți. Au fost arestați niște intelectuali care publicau o revistă de literatură, dar nu s-a putut afla numele lor.

— A, iată un indiciu. Nu ne-am putea întîlni cu prietenul acesta despre care mi-ai vorbit ?

— Lucrează într-un sat de pe lîngă Ankara și trebuie să se scoale devreme pentru a ajunge la timp.

— Sînt aici de cinci zile. N-am reușit să iau de la Minister rezultatul pentru care am venit. Mă amînă la nesfîrșit. Mîine dimineață mă urc în tren și plec înapoi. Nu mai are nici un sens să mai rămîn.

Hasan bău la repezeală ceaiul adus cu cîteva clipe mai înainte. Încercă să pară mai puțin abătut.

— Ei, e timpul să te las. Dacă pleci fără să ne mai vedem, drum bun !

Se îmbrățișară. Hasan ieși în grabă din cafenea. Sabahattin observă că Hasan era foarte speriat. Își aprinse o țigară. Chemă chelnerul și plăti ceaiurile. Ieși împovărat de tot felul de gînduri din cafeneaua Kîzîl Irmak. Traversă strada. Începu să meargă prin fața clădirii Sumerbank. Ce-ar fi să treacă pe la tipografia cea mică a lui Veysel ? Se gîndi că el ar putea avea vreo veste. Coti pe o stradă la dreapta. Mergea și în același timp încerca să scape din plasa încîlcită a gîndurilor. Ajungînd la tipografie, o găsi încuiată. Se uită pe fereastră ; nu era nimeni înăuntru. Își propuse să se reîntoarcă peste o oră sau două. Se îndepărtă îndreptîndu-se spre gară ca să afle la ce oră va putea pleca mîine cu trenul. Ajunse din nou în piața Ulus. Întoarse capul spre stînga și se opri să privească pentru o clipă statuia lui Mustafa Kemal și statuia țărăncii care luptase în războiul de independență. Dintr-un anumit punct de vedere, aceste două statui simbolizau amintirea veșnică a acestui război de independență. De cîte ori era nedreptățit îi apărea în minte această statuie care-l liniștea și-i dădea încredere în sine.

Ce repede ajunsese la gară ! Fiindu-i mintea asaltată de o mulțime de gînduri, nu-și putu da seama cum reușise să parcurgă o asemenea distanță pe jos, într-un interval de timp atît de scurt. Află de la casa de bilete că trenul de a doua zi va fi în gara Ankara la nouă și cincizeci de minute. Un sentiment de nerăbdare îi cuprinse inima. Nu voia să mai rămînă în Ankara. Privi străzile capitalei prin ușa gării. Magherniței celor neautorizați să locuiască în Ankara, ivite ca peste noapte, se aliniau una în spatele alteia la Altîn-Dag. Oare auziseră oamenii aceștia o altă muzică în afară de tristele, jalnicele lor cîntece populare ? Se întrebă dacă trecuse

vreodată, pe sub tavanele lăsate, în cămăruțele în care abia te puteai ghemui, măcar o notă din simfoniile lui Beethoven ? Cele mai aspre anotimpuri cu ploaia, vîntul și furtunile lor de zăpadă treceau prin acoperișurile acestea. Prin golurile dintre grinzile tavanului omul putea totuși să privească liber cerul înstelat, întins în culcușul lui, se gîndi Sabahattin.

Porni către piața Ulus. Soarele de aprilie făcea să strălucească vesel firele de iarbă din parcuri și frunzele vii ale copacilor. Deodată îi apăru în minte figura lui Ayșe. Pentru o secundă, în pieptul lui vibră dorul de ea. Și-o imagină mergînd alături de el, cu părul în bătaia domoală a vîntului. Își spuse : „De-ar fi acum lîngă mine, i-aș spune pe îndelete toate necazurile mele, pășind pe străzile capitalei".

Se mai împrăștie un pic întunericul din inima lui. Parcul Tineretului și împrejurimile stadionului „19 Mai" erau pline de verdeață. Observă deodată cum trec în jurul său, într-o parte și în cealaltă, taxiuri și autobuze. Ca într-un farmec, figura lui Ayșe îl însoțea mereu, apărînd și dispărînd fără încetare. Pe undeva prin apropiere, răsuna o melodie de a lui Edith Piaf. Se uită în jur. Sunetele veneau dintr-unul din cazinourile din Parcul Tineretului. Își aminti o secvență dintr-un film. Toate cluburile de noapte se deschideau a doua zi către ora douăsprezece. Pînă la ora deschiderii înăuntru stăteau chelnerii care făceau curățenie. Ei își puneau de obicei la pickup un disc și Sabahattin observase că de fiecare dată aceasta trebuia să fie cu vocea lui Edith Piaf.

Ajunsese în Ulus. Statuia din piață îi atrase privirea. Se uită cu atenție ca să observe mai bine fața Soldatului Turc care scruta depărtările. Căută o vreme să vadă în expresia acestuia mocnind revolta. Se gîndi că adevărul celor care se revoltă nu poate fi spus de la început. „Dar, după victorie, toată lumea începe să-ți dea dreptate. Luptînd și noi vom ajunge la aceasta".

Mîna îi alunecă spre buzunar, către pachetul de țigări. Renunță să se mai gîndească la ceva precis. Porni din nou către tipografia lui Veysel. Nu dădea nici o atenție oamenilor pe lîngă care trecea. Cunoștea atît de pu-

ţină lume în Ankara încît erau slabe şansele să întîlnească pe cineva cu care să poată porni o conversaţie.

La cîţiva paşi distanţă de mica tipografie, observă că uşa era deschisă. Se gîndi că trebuie să fi venit Veysel. Se opri în faţa uşii, văzînd înăuntru, lîngă maşina de tipărit, un tînăr. Se pregătea de lucru. Sabahattin se uită cu atenţie şi îşi aminti de copilul pe care îl mai văzuse şi cu alte ocazii. Îi ură spor la lucru şi intră.

— Veysel nu e aici ? întrebă Sabahattin.

— Nu e, domnule.

Ucenicul îşi aminti şi el că Sabahattin mai venise de cîteva ori pe acolo şi înţelese că e unul din prietenii lui Veysel.

— Au venit unii în civil şi ne-au percheziţionat, spuse ucenicul abia şoptind. Pe domnul Veysel l-au luat cu ei. Nici aseară n-a venit acasă.

Sabahattin se simţi ca luat de o furtună care se stîrnise pe neaşteptate în faţa lui.

— Bine, frăţioare, mulţumesc.

Ajuns în stradă, începu să socotească cum să-şi petreacă timpul care îi mai rămăsese. Ar fi putut merge să mănînce întîi undeva şi apoi la cinematograf. Înteţi paşii. Se îndreptă către strada pe care se afla geamia Zincirli. Ştia un bufet acolo. Intenţiona să găsească apoi un cinematograf unde rulau de obicei filme în două serii.

28

Cînd ieşi de la cinema, soarele se apropiase binişor de asfinţit. Porni către Samanpazarî. De acolo o luă la dreapta. Ajunse în bulevardul din faţa spitalului. Se gîndi întîi să meargă spre piaţa Ulmus, apoi renunţă. O luă pe bulevardul ce ducea la gară. Trecînd pe lîngă şirul de plopi, trase în adîncul plămînilor mireasma de frunze proaspete. Se închipui iarăşi mergînd alături de Ayşe. Două versuri îi veniră în minte :

Zi şi noapte, cît am trăit
Pe tine cel mai mult te-am iubit.

„Mi se pare că iarăși trec printr-o criză“ își spuse. „Dacă aș bea ceva, m-aș simți mai bine la noapte“. Ceea ce-l apăsa cel mai tare era singurătatea. De ce amînase plecarea pe mîine? „Nu, trebuie învinsă această singurătate și noaptea cu ghearele ei care se apropie.“

În fața gării stăteau aliniate în șir automobilele abia sosite. Puțin mai tîrziu urma să plece expresul „Ankara“. Pentru a intra în restaurant, trebuia să treacă pe lîngă trenul gata de plecare. Călătorii erau la ferestrele compartimentelor, iar cei care îi conduceau discutau cu ei. Merse de-a lungul trenului, de la un capăt la altul, dar nu întîlni nici un cunoscut. Ceasul cel mare al gării arăta ora șase. Mai erau zece minute pînă la plecare. Intră în restaurant și se așeză la o masă liberă. Abia în momentul în care s-a așezat și-a dat seama cît de obosite îi erau picioarele, ca și cum ar fi coborît încet-încet într-o fîntînă adîncă, tras de o greutate.

Comandă o votcă cu lămîie și o porție de chebab. Un fum gros de țigară plutea în încăpere. Oamenii abia se mai vedeau. Totul era vechi acolo, mesele, scaunele, fețele de masă. Lăsă țigara pe care o aprinsese în scrumieră, și urmări fumul albastru și subțire ce se înălța în aer. Se cufundă în gînduri dînd frîu liber imaginației sale.

Sunetele care veneau de la clapele unui pian se strecurau parcă prin frunzele proaspete de mai, plimbîndu-se singuratice prin noaptea albastră. Își coborî iarăși privirea pe țigară. Arsese pînă la jumătate și fumul urca acum din locul unde se îmbina scrumul cu partea încă nearsă a țigării. Se mișcă puțin în scaunul său. Scutură scrumul țigării și trase o dată din ea. Votca și chebabul pe care le ceruse îi fuseseră puse pe masă. Presără puțină sare pe bucățile de carne și pe cartofii prăjiți. Foamea îl cuprinse din nou, cu furie, făcîndu-l să-și uite gîndurile. Notele pianului, care încă se mai auzeau, acum se îndepărtau lent. După primele două-trei înghițituri de chebab, începu să bea votcă. Simți în tot trupul o căldură plăcută. Trenul plecase, dar el nici măcar nu observase. Acum șuieratul unui alt tren, expresul cu vagoane de dormit, care intra gîfîind în gară, îl făcuse să-și

dea seama de plecarea trenului de mai înainte. Întorcînd capul, văzu în lumina slabă o altă mulțime de călători. Ridică paharul gol și făcu semn chelnerului să i-l umple. La mesele care se eliberaseră, se așezaseră alți clienți, iar fumul de țigară se îngroșase și mai mult, izolînd pe fiecare om, în lumea gîndurilor lui. Nu se putea distinge bine fața nici unuia dintre ei. Firele subțiri ale unei oboseli psihice îl înlănțuiau încet-încet, făcîndu-l să-și dea frîu liber imaginației. În timp ce-și bea a treia votcă, i se păru că o vede pe Ayșe alergînd pe nisipurile fierbinți ale unui țărm de mare. Terminîndu-și băutura se simți mai bine. Se uită în jur. Mai multe mese se goliseră. Deși nu-l chemase pe chelner, acesta apăru ca la comandă în colțul mesei. Plăti. Porni pe același bulevard pe care venise.

Țigara pe care o fuma era pe sfîrșite. Încă puțin și avea să-i ardă buzele. Pentru că nu distingea deloc fețele celor care treceau pe lîngă el, nu se simțea neliniștit. De ce să-i privească cu teamă, de vreme ce el nu mai este un fugar ? Ajungînd la răscruce, se trezi brusc în fața salonului de expoziții. Îi mai trecuse amețeala. Mireasma răcoritoare de frunze, venind din Parcul Tineretului se adăuga mirosului de noapte. Un vînt ușor ca un zefir îi mîngîia fața și părul, dîndu-i senzația libertății. În fața hotelului se eliberă dintr-o dată de visurile nepotolite ale imaginației sale... Se miră că în vreme ce el mergea atît de neatent pe stradă, nu-l lovise vreun automobil sau autobuz. Împinse ușa cu arc a hotelului și recepționerul îi apăru în față, aplecat peste registrul de pe tejghea. Cînd ajunse lîngă el, îl privi și îi întinse cheia fără nici un cuvînt. Sabahattin nu-i observă curiozitatea și uimirea de pe față. Puse piciorul pe prima treaptă a scării și se gîndi să întrebe dacă l-a căutat cineva, dar renunță. Intră în cameră, se dezbrăcă, se spălă pe față, deschise fereastra și aerisi camera. Prin fereastra deschisă larg privi Ankara. Trase adînc aer în plămîni și scrută noaptea neagră ca smoala. Închise fereastra și se culcă. Nu trecură nici cinci minute și adormi.

29

Trenul traversa podul Sakarya cînd Sabahattin ieși pe coridor. De la fereastră putea privi mai liniștit împrejurimile. Vacile, oile, ciobanii, se pierdeau ca niște puncte albe în depărtare. Sakarya curgea tulbure. Cine știe de unde adunase atîta apă, trecînd peste munți, peste coline... Deși priveliștea se schimba în fiecare moment, Sabahattin simțea un soi de plictiseală, o greutate apăsîndu-i umerii. Peste cîte ore avea să ajungă la Haydarpașa ? În orice caz, va fi întuneric la vremea aceea. Dacă ar merge direct acasă, l-ar paște oare vreun pericol ? Întrebările acestea veneau și reveneau în mintea lui fără încetare. Erau întortocheate ca linia trenului rămasă în urmă. Nu putea găsi răspunsul la ele. Tăcea. Se chinuia.

Cît timp stătuse oare la fereastră, pe coridor ? Își înălță privirile spre cer. Văzu luceafărul de seară deja răsărit. I se păru că steaua îl privește, dîndu-i o speranță tainică. Munții și copacii se amestecau cu întunericul, rămînînd în urma trenului, dar luceafărul strălucea mai intens. Începuse să-și simtă genunchii — îl dureau de atîta stat în picioare. Se duse să se așeze la locul lui din compartiment. Patru persoane își sprijineau capul de canapea, dormitînd. Becul care ardea nu lumina cum trebuie interiorul compartimentului. Zgomotul roților de fier îmbia întotdeauna la somn pe călător. Își sprijini și Sabahattin capul de peretele de lemn. Ar fi vrut să doarmă cel puțin pînă la Izmir, dar mirosul de cărbune, care intra pe fereastra întredeschisă, îl deranja.

Trenul mai merse cam o oră. Pe fereastră intra o briză cu miros de iod. Înțelese că treceau în apropierea mării. Închise ochii din nou, dar gîndurile îl sîcîiau. Cu ochii închiși își făcea fel de fel de planuri. Se hotărî deodată să coboare în gara Bostancî. Se ridică, își luă micuța valiză și, trecînd prin fața călătorilor care dormeau, ieși afară din compartiment. Puse valiza jos, în fața ferestrei celei mai apropiate de ușă. Treceau prin Küçükyalî. Marea era ca o hîrtie neagră, nemișcată, tăcută, lăsîndu-se vegheată doar de luminile vaporașelor. Mirosul de mare se amesteca cu cel de brad. Intrară în gara Bostancî.

Trenul se opri, scîrțiind din încheieturile lui de fier. Deschise ușa și coborî. În gară, în afară de cîțiva angajați ai căilor ferate, nu se mai vedea nimeni. Se urcă grăbit în tramvaiul care aștepta în spatele gării. Se așeză pe locul din față. Se simți ușurat, parcă ar fi scăpat din închisoare. Nu știa de ce, însă i se păruse tot timpul că îl vor aresta în tren. Tramvaiul se puse în mișcare și atunci el începu să-i privească distant pe călătorii din spatele lui. Nu era nici unul dintre cei care i-ar fi putut da de bănuit. Somnul fugise.

Bulevardul Bagdat era luminat puternic. Cînd ajunseră la Kadîköy, Sabahattin își umplu iarăși plămînii cu aerul curat de mare. În timp ce-și lua un bilet, ochii îi căzură pe un ziar. Nu văzuse încă ziarele din ziua aceea. Se așeză în salonul de jos al vaporașului. Trecu în revistă titlurile cele mai importante. Știrile de război erau înșiruite la întîmplare. Cîteva crime și furturi erau anunțate cu litere de-o șchioapă. Lăsă ziarul din mînă și începu să se uite pe fereastră. Marea era întunecată. Valurile îi răsunau în timpane. Malul Istanbulului i se păru mai puțin luminat ca în alte dăți. Istanbulul tăcea. Gîndea cu capul în mîini, ca un om necăjit. Vaporul se desprinse de țărm, lăsînd între el și debarcader o spumă albă. Ca un făcut, vaporul se îndreptă direct către Haydarpașa. Însemna că va trece și pe acolo. Cinci minute mai tîrziu, vaporul se umplu cu mulți călători care coborîseră din tren la Haydarpașa. Trecînd dincolo de dig, începu să simtă din nou mirosul întunecatei mări. Din cînd în cînd proiectoarele luminau marea. Lîngă Sarayburnu, Sabahattin admiră parcul Gülhane ; se gîndi la vremea în care se plimba cu Ayșe pe acolo, în zilele frumoase de primăvară, pe sub platanii bătrîni și pe nisipurile care scîrțîiau sub picioare.

Își luă valiza și se apropie de ieșire unde se adunaseră cei care, ca și el, așteptau să coboare la prima stație. Oboseala oamenilor, ale căror fețe de-abia puteau fi conturate, îl copleșea și pe el. Gîndurile zburau parcă, luate de vîntul ușor care venea de pe mare. Stăteau cu toții pe punte nemișcați, fără o vorbă.

Sabahattin, ajungînd pe strada lui, se uită cu multă atenție la casele ale căror ferestre erau luminate. Nu

era țipenie de om pe stradă. La treizeci de pași în fața casei lui, văzu că din față vin către el un bărbat și o femeie. I se păru mai nimerit să treacă imediat pe partea dreaptă a străzii ; de acolo putea vedea mai bine ferestrele casei lui, fără să atragă prea tare atenția tinerilor, iar partea aceea a străzii era mai puțin luminată. Ferestrele erau întunecate. Se gîndi că Ayșe se culcase. Cu mîna dreaptă își pipăi cheia în buzunar. Deschise repede ușa, ca pe vremuri, și se strecură grăbit înăuntru. O închise apoi. Nu se uitase nici o clipă în urmă. Ascultă o vreme zgomotele de afară. De sus, de la Ayșe, nu se auzea nimic. Trebuia să urce, avînd grijă ca nu cumva s-o sperie. Mai privi o dată pe fereastra din stînga ușii. Nu venea nimeni pe stradă și nimeni nu ieșea de prin case... Probabil că toată neliniștea lui fusese nejustificată. Putea, în fond, să aprindă și lumina. Răsuci comutatorul. Ulciorul de apă și cana de tablă de deasupra lui erau, ca de obicei, la locul lor. Papucii lui Ayșe erau aruncați la întîmplare pe prima treaptă a scărilor. Începu să urce, făcînd scările să scîrțîie cu putere. Se opri o clipă și strigă :

— Ayșe !

Sus, nici o mișcare. Un tremur îi scutură brusc umerii. Probabil că Ayșe nu era casă. Aprinse lumina pe coridor și apoi deschise încet ușa camerei. La lumina care se strecura de pe coridor putea vedea bine înăuntru. Patul era aranjat cu grijă și perdelele lăsate. Sabahattin se întinse pe canapea fără să se mai dezbrace.

Nu avea nimic altceva mai bun de făcut decît să aștepte o vreme. Dacă Ayșe plecase undeva, trebuia să se întoarcă repede. Privi mai atent și văzu în fața dulapului pantofii soției sale. Înseamnă că-și pusese pantofii noi și plecase. Camera era bine aerisită. Cu aceste presupuneri în gînd oboseala îl purtă ca pe o mare calmă. Adormi. Auzi ușa deschizîndu-se ușor. Lăsase lumina de jos și cea de pe coridor aprinse. Ayșe îl strigă. Nici nu avu timp să se ridice de pe canapea, că Ayșe, plîngînd de bucurie, intra în cameră să-l îmbrățișeze.

— Ți-a fost dor de mine, draga mea ?

— Nespus de tare.

Începu să-l sărute. Părul lui Ayșe mirosea a iarbă uscată, ca în noaptea în care el o sărutase prima oară. Retrăiau clipele de supremă fericire de odinioară.

— Cum te simți, n-ai fost bolnav, nu-i așa ?

— Mă simt foarte bine, draga mea.

— Am fost foarte îngrijorată. Mi-ai spus că te întorci în trei zile. Aceasta ar fi fost a șasea noapte de singurătate. Pentru că nu aveam nici o veste de la tine, am mers azi la unchiul Pașa. Am rămas puțin după-masă să mai discutăm. Unchiul Pașa și nenea Fatin au insistat mult să rămîn la ei și peste noapte, dar n-am vrut. Presimțeam că s-ar putea să te găsesc acasă și, iată, am avut dreptate.

— Într-adevăr, ai avut dreptate. Dacă plecai puțin mai devreme de acolo, ne întîlneam pe vapor. Am coborît din tren la Bostancî. Am trecut prin Kadîköy către Istanbul. Nu e nici o jumătate de oră de cînd am venit. Să nu mai rămîi atît de tîrziu, draga mea. Bine, iubito ?

— Ai dreptate, Sabahattin. Niciodată n-am întîrziat așa de mult. Și mie mi-a fost frică pe drum.

— M-a căutat cineva ?

— M-am dus acum vreo două zile la Kapalî Çarșî [1] să-mi iau verigheta, mi-am strîmtat-o puțin. L-am întîlnit pe Nihat pe-acolo. A întrebat de tine. Auzise că ești la Ankara și mi-a spus că la Universitate sînt iarăși tulburări.

— Cum adică ?

— Se pare că iar au început arestările.

Deci cele auzite de el la Ankara erau adevărate. O strînse pe Ayșe la piept mai tare.

— Sînt obosit, nu ne culcăm, draga mea !

Ayșe luă mîna lui Sabahattin și o duse la buze.

— Sînt însărcinată, spuse ea.

Sabahattin o mîngîie cu multă duioșie peste pîntec. O sărută iarăși. Obrajii ei ardeau ca focul. Părul i se răvășise ca în bătaia vîntului. Erau amîndoi foarte emoționați.

---

[1] Bazarul acoperit din Istanbul.

Se dezbrăcară și se băgară-n pat. Ayșe îi șopti în ureche :

— Ești fericit, viața mea ?

— Nespus, draga mea, răspunse el. Și Ayșe nu puse nici o clipă la îndoială sinceritatea din glasul lui. Peste zece minute, Ayșe dormea respirînd ritmic, egal, ca un copil.

Cît despre Șabahattin, el rămase treaz multă vreme, culcat pe spate. Durerea din picioare nu-l mai părăsea. Era peste măsură de obosit. Nervii îi erau încordați la maximum. Se întoarse ușor pe partea dreaptă... Îi era teamă să n-o trezească pe Ayșe.

30

Osman Fuat, după două zile de la vizita profesorului său, înțelese propria situație. Îi spuseseră cum suna ordinul venit de la minister, din Ankara. Se făceau pregătiri pentru ca el și alți cîțiva tovarăși să fie trimiși în surghiun. Drumurile căror provincii îi va fi dat să străbată ? Nu-i spuseseră cu cine va pleca. Putu doar, cu mare greutate, să-i convingă pe polițiști să i se aducă ceva lenjerie de acasă. În ziua în care urmau să plece, îi spuseră că va fi trimis în provincia A. Trebuiau să pornească la drum imediat.

A doua zi, tocmai cînd treceau spre Haydarpașa, intra în gară trenul cu poșta, care urma să plece spre est. Îl duseră într-un compartiment cu niște oameni cu fețele întunecate, cu valize de lemn și haine de pănură. Polițistul Basri părea un om bun. Se împrieteniră repede. Distanța dintre ei se micșora uneori, dar alteori plutea între ei o atmosferă de încordare și atunci priveau fără să vorbească pe fereastră.

Trecuseră două ore de la plecarea din Istanbul. Întîi se despărțiseră de marea albastră, apoi lăsaseră în urmă grădinile verzi, plopii înalți, cireșii încărcați și rîurile care curgeau vijelios. Cîmpurile deveneau din verzi galbene, apoi verdeața reumplea depărtările. Munții erau mohoriți ; cîteodată le apărea cîte un colț de natură în

care, pe povîrnișuri abrupte, se chinuiau să se înalțe spre cer copacii scunzi...

Trenul acceleră brusc. Roțile parcă erau o curea care se răsucea rapid. Sub vagoane, fierul și oțelul se ciocneau în gol, producînd un zgomot ritmic, persistent. Înaintară cu viteza aceasta cam o jumătate de oră. Apoi trenul încetini din nou, reîncepîndu-și mersul greoi de la început. Pleoapele i se păreau de plumb, din cauza somnului. Osman își sprijini capul de furnirul care căptușea interiorul compartimentului.

Călătoria dură două zile și două nopți. Osman se gîndea cît de bine ar fi să poată avea un loc unde să se culce și i se făcu un dor cumplit de patul pe care îl lăsase acasă. Tot corpul îi era încordat. Polițistul de lîngă el încerca să nu-și facă înțeleasă osteneala și fuma țigară după țigară.

Cînd ajunseră în provincia A. era seară. Gara se afla în afara orașului. Se urcară într-o trăsură. Luminile palide se ascundeau în întunericul înecat de fum. Osman Fuat urmărea siluetele oamenilor care purtau aproape toți șepci, simțind mirosul de pămînt reavăn și de bălegar uscat. Se gîndea ce-l putea aștepta în viitor, dar nu putea alunga cu nici un chip oboseala care îi apăsa umerii.

Intrară în oraș pe drumul care venea de la gară, mărginit de două șiruri de copaci. Pentru că însoțitorul său îi spusese birjarului, încă de la plecare, unde să-i ducă, se opriră fără alte vorbe în fața unei clădiri cu două etaje. La ușă era un polițist în uniformă. Osman Fuat își luă valiza și intră împreună cu polițistul care îl însoțea. Erau amîndoi amețiți și mai simțeau încă hurducăturile trenului în care călătoriseră timp de două zile. Șeful nu era acolo. Îl găsiră la etajul întîi pe comisarul de serviciu. Mesele vechi, scaunele ale căror picioare scîrțîiau și pereții nevăruiți de multă vreme, de un galben murdar, dădeau camerei un aspect jalnic. Aflînd care este situația, comisarul le spuse celor doi :

— Șeful nostru nu mai vine la ora asta la serviciu decît pentru ceva cu totul ieșit din comun. Așa că veți petrece noaptea aici, iar mîine o să vorbiți cu el pentru a primi instrucțiunile necesare.

Osman Fuat își spuse : „E clar. Nici în noaptea asta nu vom avea parte de un pat". Privirea îi fu atrasă de canapeaua veche de lemn. „Oricum, mă pot întinde pe asta. Dacă mă învelesc cu pătura mea de acasă, împachetată și legată peste valiză, mă voi simți mai bine decît în tren. Chiar și polițistul care m-a însoțit pînă aici m-a părăsit și-a plecat. Omul a scăpat de grijă, m-a predat și acum e liber."

Fără să fie invitat s-o facă, Osman Fuat se așeză pe canapea. Puțin mai tîrziu, comisarul își aduse aminte de el :

— Ți-o fi foame. Spune-mi ce vrei de mîncare, să trimit pe cineva să-ți aducă. Apoi strigă : Idris, Idris !

Paznicul, care avea o față ca de ceară, niște sprîncene ca de cărbune și o mustață bogată, intră imediat.

— Uite, Idris, domnul acesta a venit din Istanbul. E oaspetele nostru. Adu-i repede ceva de mîncare. Și adăugă numaidecît : Un ceai fierbinte și o lipie cu brînză i-ar alunga pe loc oboseala.

Osman Fuat întinse paznicului cinci lire. Ce oameni buni erau în Anatolia ! Se uită la chipul comisarului tăcut. Era tînăr, dar fața îi era deja plină de riduri și părul îi încărunțise. Ochii lui nu i-ai fi deosebit ușor de cei obosiți ai unui bătrîn.

Coborîse într-o gară îndepărtată din Anatolia și imaginea ei îl copleșea, alungîndu-i somnul. Ferestrele invizibile ale inimii sale se deschideau cu speranță ori de cîte ori făcea cunoștință cu oameni buni la suflet, deschiși, sinceri. Avea senzația că pe aceste meleaguri îndepărtate va întîlni mulți oameni asemănători.

Mîncă lipia caldă din cîteva înghițituri. Își mai potoli, în felul acesta, cît de cît, foamea. Gustul pîinii era altul aici. Probabil că era făcută într-un cuptor vechi. Părea mai gustoasă decît cea de la Istanbul. Sorbi tot ceaiul din primele clipe, fără să aștepte să se mai răcească.

Peste provincia A. coborî întunericul nopții. Aerul curat care cobora de pe coastele munților, aflați în apropiere, se simțea pretutindeni. Frigul care îi scutura trupul nu reușea să-i alunge somnul : pleoapele ca de plumb atîrnau prea greu.

Comisarul își aprinse o altă țigară și rămase multă vreme în fața ferestrei. Nu știa dacă stătuse așa cinci sau poate zece minute. Se întoarse apoi și, pentru cîteva clipe, urmări lupta lui Osman cu somnul.

— Stau aici pînă la ora douăsprezece. După ce plec eu, te poți întinde pe canapeaua asta. Mai vin cîte unii și nu e bine să te găsească dormind de la ora asta.

Osman Fuat nu-i răspunse. Fumul de țigară umplu toată încăperea. Își aprinse și el o țigară și se ridică în picioare.

— Domnule comisar, spuse el, n-am putea deschide puțin fereastra să mai iasă fumul și să respirăm puțin aer curat ?

Comisarul făcu semn din cap că nu are nimic împotrivă. Un miros de iarbă pîrjolită năvăli de afară pe fereastra deschisă. N-o fi de fapt miros de tizic, de bălegar uscat la soare, folosit în părțile acelea în loc de combustibil ? Osman Fuat își aminti că oriunde ai merge în estul țării, mirosul acesta te însoțea pretutindeni. În vreme ce-și fuma țigara în fața ferestrei deschise, își aminti de ultimele zile petrecute în Istanbul. Pe care dintre prietenii lui îi mai surghiuniseră și unde îi trimiseseră oare ?

Dacă ar mai fi avut un prieten lîngă el aici, și-ar fi putut acum împărtăși unul altuia necazurile, grijile, dorurile. Dintr-un punct de vedere, surghiunul acesta era mai rău decît pușcăria. Era singur, lipsit de orice ajutor. Nici măcar n-ar fi avut cine să-i dea pîine și apă la nevoie. Cîte zile îi vor ajunge cele nouăzeci de lire din buzunar ? se întrebă. Biata sa mamă, cît îi va putea trimite din pensia sa trimestrială de văduvă de război ? Camera se umplu de miros de lemn și iarbă arsă. Comisarul îl trezi din visare.

— Să închidem fereastra, vine miros greu de afară.

Cînd fereastra fu închisă, Osman Fuat își aminti iarăși cu durere că nu era liber și se simți străin. Se gîndi că zidurile secției de poliție de aici vor ține locul închisorii de unde plecase. Deși nu se făcuse vinovat cu nimic, era trecut printre persoanele nedorite în Istanbul.

Se prăbuși pe canapea. Își aranjă pătura pe genunchi și se sprijini pe spate.

Cît timp să fi trecut ? Se trezi într-o poziție incomodă. Capul îi atîrna pe marginea canapelei. Îl văzu pe comisar dormind cu capul sprijinit pe masă. Își spuse că ar putea să-și tragă și el pătura peste corp și să se culce așa. Puse valiza sub cap drept pernă și se înveli cu pătura. Imediat adormi profund. I se părea că se cufundă în apele unei fîntîni adînci, nesfîrșite. Somnul îl purta spre alte nebănuite tărîmuri. Visa că trece în zbor peste miile de sate și tîrgulețe anatoliene învăluite în întuneric.

Apoi, tot în vis, începu să urce niște scări, se împiedică și fu gata să cadă... cînd se trezi bursc. Se uită în jur. Comisarul nu se mai afla la masă. Lumina era stinsă. Un bec galben, care ardea afară, lăsa să pătrundă o lumină palidă în interiorul camerei, prin geamul ușii. Se înveli mai bine cu pătura și se simți mai odihnit, întinzîndu-și confortabil picioarele pe canapea. Se întrebă cît o fi ceasul. Apoi renunță să se uite și adormi. Ce adîncă era apa somnului ! Se cufunda în ea fără să audă necontenitul clipocit al valurilor ei calme.

Frigul primelor ore ale dimineții îl trezi. Întunericul se îndepărta agale. Închise ochii și, în ciuda frigului, adormi din nou. Mai multe coșmaruri îi tulburară somnul. Soarele dimineții îl trezi, trimițîndu-i un mănunchi de raze prin geamul rotund din arcada ferestrei. Mușchii îi erau încordați. Îl durea fiecare fibră a trupului său chinuit de oboseală. Era ora șase fără cinci și nu se observa încă nici o mișcare în secția de poliție. Nu-și mai scoase hainele de pe el de trei nopți încheiate, iar dunga pantalonilor nu se mai observa. Se ridică în capul oaselor și rămase așa o vreme. Chiar dacă se întindea acum într-un pat moale, ca să doarmă acolo pînă seara, tot nu mai putea scăpa de oboseală ! Privi spre poarta curții poliției și spre stradă. Țăranii treceau unul după altul, purtînd fiecare cîte un măgar de căpăstru. Fețele lor arse de soare, cu riduri adînci, parcă spuneau c-au îndurat multe chinuri.

Trecu mai mult de o oră. Deodată, se deschise larg ușa. Paznicul pe care îl cunoscuse aseară intră în cameră.

Omul nu înțelesese încă cine era Osman Fuat și de ce venise acolo. Se zăpăci complet cînd își dădu seama că acesta dormise la secție. Arăta și el aceeași ospitalitate, aceeași bunătate sufletească pe care n-o întîlnești decît în Anatolia.

— Domnule, n-ați bea niște lapte? Pîinea abia a fost scoasă din cuptor.

— Mulțumesc, să trăiești! Adu-mi, să mă mai încălzesc și eu puțin.

Îi întinse mărunțișul pe care îl mai avea în buzunar.

— Ajunge o liră, domnule, spuse paznicul zîmbind.

Luă o monedă de o liră și plecă. Peste nici cinci minute se reîntoarse cu o cană cu lapte și o bucată de pîine caldă. Osman Fuat observă chipul marcat de oboseală, griji și supărări al paznicului. Nu avea o înfățișare de invidiat. Chiar de-ar fi rămas nemîncat două zile încheiate, paznicul acesta și-ar fi dus cu răbdare la bun sfîrșit orice însărcinare...

De afară se auzi vocea comisarului. După puțin timp, intră și el în cameră. Văzînd cana cu lapte, comisarul spuse:

— Oho, ai și început să te simți ca acasă! Apoi, lăsînd gluma la o parte: Ei, ai dormit bine? Să știi că vine șeful peste puțin timp. Vezi să fii pregătit.

Osman Fuat, ca răspuns la întrebarea comisarului, își duse mîna la bărbie, gîndindu-se la barba nerasă de cîteva zile. Pînă ce nu-l vor instala undeva nu avea cum să se bărbierească. Ar fi fost bine dacă-și amintea puțin mai devreme.

Peste cîtva timp, intră și polițistul care îl adusese din Istanbul. Urma probabil să se înfățișeze împreună la directorul siguranței. Rămaseră toți o vreme în așteptare. Polițistul de pază de la poartă deschise un pic ușa și își băgă capul înăuntru:

— Domnule comisar, a venit domnul director, spuse el și se retrase.

Comisarul își aranjă mai bine gulerul de la haină și înaintă spre ușă. După el venea Osman Fuat și la urmă polițistul Bastri care îl adusese aici. Urcară în formația aceasta scările. Comisarul bătu la ușă și, cînd auziră glasul care îi invita să intre, deschise ușa. Intrară pe

rînd și se treziră față în față cu un tînăr care purta ochelari și stătea în spatele unui birou. Chiar deasupra lui se putea vedea agățat portretul în culori al președintelui Inönü. Osman Fuat se întrebă : „De ce n-o fi avînd și portretul lui Mustafa Kemal ?“ Șeful siguranței era un om de-a dreptul morocănos și pe fața lui n-ai fi descoperit nici urmă de zîmbet. Ce fel de gînduri existau dincolo de ochii ascunși după ochelari ? Osman Fuat îl privi lung. Celălalt îl privea și el pe deținut cu același interes. De la bun început îl condamnau starea lui dezordonată, barba nerasă. Șeful siguranței luă în mîini plicul pe care i-l întinse polițistul Basri, îl deschise și începu să citească ; se uită din nou la Osman Fuat și apoi reciti textul scrisorii.

— Vă cunoașteți situația, spuse. Știți ce aveți de făcut. În fiecare dimineață la ora nouă și în fiecare seară la ora șaptesprezece vă prezentați să semnați condica. Dacă lipsiți o singură dată veți fi considerat dispărut și se vor lua măsurile necesare : veți fi arestat, veți avea neplăceri. Puteți sta la hotel sau într-o casă pe care noi o vom socoti potrivită. Veți fi mereu sub control. Să nu vă apucați aici la noi să vă amestecați în treburi care nu vă privesc. V-ați crea singur neplăceri fără nici un rost.

Osman Fuat nu mai asculta de mult ceea ce rostea omul din fața lui : „Oare omul acesta n-a ascultat niciodată muzică în viața lui ?“ se întrebă. „Chiar dacă ar fi ascultat, muzica nu i-ar fi pătruns în suflet.“ Se gîndi apoi că, de fapt, omul acesta nu ar putea fi scuzat, pentru că nu făcea altceva decît să-și îndeplinească riguros datoriile sale.

31

Somnul îi era agitat, visele pline de griji. Avea senzația căderii într-o prăpastie fără fund. Se trezi brusc. Lumina dimineții pătrundea prin perdele, reflectîndu-se pe perete. Ayșe respira ritmic, în somnul ei profund. Pe față îi străluceau luminile fericirii, încă nestinse. Privi

cu multă duioșie gura, nasul soției sale care dădeau profilului ei o mină de copil cuminte. Apoi se întrebă cum arată el cînd doarme. Se lăsă învăluit de gînduri nedeslușite. Încă puțin și poate va adormi din nou.

Deodată se auzi soneria de la ușă. Sări imediat din pat. Ayșe se trezise și-l privea întrebător. Sabahattin îi făcu semn să tacă, ducîndu-și degetul la gură.

— Nu te speria. Du-te la ușă și, dacă întreabă de mine, spune că nu m-am întors încă de la Ankara. Dacă au intenția să percheziționeze casa, spune-le să aștepte puțin ca să te poți îmbrăca. Ai grijă să nu pari alarmată. Eu îmi iau hainele și mă strecor în toaletă. Dacă îi aud intrînd, atunci pot încerca să fug pe fereastră.

Spuse toate acestea adunîndu-și lucrurile. Era gata să intre în toaletă, cînd își aduse aminte că nu avea cu ce să se încalțe.

— Adu-mi repede pantofii de jos, îi șopti lui Ayșe.

Soția lui făcu întocmai toate cele cerute de el. Soneria se auzi din nou, lung. Ayșe își puse capotul și coborî. Cînd deschise ușa de la intrare, văzu un bărbat care nu-i era complet necunoscut. O figură slabă, osoasă, de emigrant... Nu era însoțit. Ayșe se gîndi că dacă polițistul acesta a venit neînsoțit, înseamnă că nu venise să-l aresteze pe Sabahattin, sau pentru ca să percheziționeze casa. Omul îi evita privirea de parcă i-ar fi fost rușine.

— Domnul Sabahattin s-a întors cumva de la Ankara ? întrebă el, ferindu-se s-o privească pe Ayșe în față. Am venit să aflu doar atît.

— Nu, nu s-a întors încă. De ce îl căutați ?

— Doar superiorii mei de la Direcția Siguranței pot să vă răspundă la această întrebare. Se vedea că polițistul nu vroia să deranjeze prea mult. Părea foarte stingherit. Se îndepărtă imediat, Ayșe închise ușa și urmări apoi o vreme mersul grăbit al omului cu care tocmai discutase și cercetă încă o dată strada aproape pustie. Presupunerea ei se adeverise : într-adevăr, nici un alt polițist nu-l însoțise. Nu așa începea presiunea poliției. Urcă scările încet.

— Nu-i nici o primejdie, șopti ea apropiindu-se de ușa toaletei. A plecat.

Sabahattin deschise ușa. Se îmbrăcase deja. Cînd îl văzu, Ayșe îi sări de gît :

— Hai, dragul meu, să pregătim ceaiul și să luăm micul dejun.

— Nu m-au căutat ei degeaba. Nu vor deloc să mă lase în pace.

— Nu te mai speria și tu din orice. Poate că nu voiau decît să-ți ceară anumite informații. Te-au lăsat în pace atîta vreme și nu te-au căutat nici măcar o dată pînă acum.

Nici nu trecură zece minute că micul dejun era gata. Sabahattin simți aburul cald al ceaiului mîngîindu-i fața. Clipele lor de fericire se îndepărtaseră poate pentru totdeauna. „Ce ușor mă pot coplești toate astea", își spuse. Înțelese deodată că în ultimele zile tensiunea și obsesiile de mai înainte îi reveniseră în suflet. Ayșe își sorbea ceaiul și-l privea pe Sabahattin fără să-l slăbească o clipă din ochi. La un moment dat, nu mai putu rezista și îl întrebă :

— De ce te alarmezi tu din orice, așa, dintr-o dată ? Nu s-a întîmplat nimic care să te sperie atît de tare !

— Nu putem ști încă dacă e un lucru important sau nu, dar e clar că au început din nou să mă urmărească. De aceea trebuie să-mi iau unele măsuri de prevedere.

— Trebuie să-ți vezi liniștit de treburile tale. Dacă ar fi fost să te aresteze crezi că așa s-ar fi purtat polițistul acela ?

— Ai dreptate, dar eu tot trebuie să fiu pregătit pentru orice.

— Ce-ai de gînd să faci ?

— N-am să ies din casă pînă deseară. Cum se lasă noaptea, ies pe furiș din casă. Tipul acela, Ahmet Hulusi, nu stă el cu mîinile în sîn. De vreme ce el a trecut la acțiune, eu trebuie să-mi iau măsurile necesare.

— Nu, mie tocmai de asta mi-e teamă. Atîta timp cît nu au de ce să te acuze, nu trebuie să te porți ca și cum ai fi vinovat și să le atragi în felul acesta bănuielile.

— Să știi că nu degeaba m-au căutat. Simt că se apropie iarăși momentul în care ne vor pune din nou streangul pe grumaz.

— Bine, bine, dar de ce te gîndești mereu la fugă?

— Da, mă gîndesc. De data asta nu pot să merg la Nihat. Acolo e periculos și poate că nici nu-l găsesc acasă. Ce-ai zice să mă ascund în casa negresei Kadem Kalfa, cea de lîngă conac? Are o inimă de aur.

— Kadem Kalfa e o femeie bună, chiar foarte bună, dar dacă aud unchiul Pașa și nenea Fatin de asta, iese scandal mare. Mai mult, încurcăturile de genul ăsta nu le plac absolut deloc. Trebuie să ne gîndim bine înainte de a întreprinde ceva.

— Știi bine că întotdeauna Kadem Kalfa m-a apărat. Casa ei este chiar în grădina conacului. Pe deasupra, nenea Fatin aproape că nici nu intră acolo. Bineînțeles, dacă bănuiește ceva...

— Dacă vrei, poți să încerci să vezi care-i siutația chiar în noaptea asta. Dacă ești bine primit, rămîi acolo o vreme.

— Mă tot gîndesc ce altă variantă ar mai putea exista. Dar nu găsesc nici una. Nu poate fi totul perfect. Dacă dă greș încercarea, atunci mă întorc acasă sau plec în altă parte. Acolo e foarte bine, ne putem întîlni și mai putem sta de vorbă din cînd în cînd. Pot foarte ușor să aflu ce se mai întîmplă afară. Ei, dar n-are nici un rost să mai continuăm această discuție. Oricînd putem să ne trezim cu poliția aici.

— Foarte bine, dragostea mea! Eu ies acum să cumpăr cîte ceva din piață. Ce dorești să-ți iau? Pe de o parte este bine că sînt în vacanța de vară tocmai acum. Te pot ajuta mai mult.

— Ce altceva aș putea lua cu mine în afară de cîteva cărți? De vreme ce tu vei putea veni din cînd în cînd la Kadem Kalfa, îmi vei putea aduce lenjeria și celelalte lucruri necesare.

Tăcură o vreme amîndoi. Ayșe era copleșită de gînduri sumbre, chinuitoare. Iar se va despărți de soțul ei, iar vor începe necazurile. Cîteodată nu-l mai putea scoate din tăcerea în care se închidea, cu toate că avea o fire veselă.

Se ridică de la locul ei și îi păru că greutatea de pe umeri era mai puțin apăsătoare. „Ei, trece și asta" spuse ea într-un efort de a-și învinge pesimismul.

— Mă duc la bucătărie să spăl vasele.

Ajuns în Kadiköy, Sabahattin respiră ușurat. Era ora douzeci și unu și treizeci de minute. Se urcă în tramvaiul de Moda.

Renunță apoi la ideea de a merge la Nihat. I se păru mai potrivit să rămînă în tramvai. Ajunseseră deja la Altîyol. Nopțile calde de vară schimbau aerul străzilor, al bulevardelor ! Pe cînd se apropiau de Bahariye, îi veni în minte să se uite prin geamul ușii tramvaiului înăuntru. „Vai de mine", își spuse, recunoscîndu-l imediat pe omul cel înalt. Stătea în picioare și se tot apleca la intervale scurte pentru a se uita pe fereastră. „Da, n-am greșit", mormăi Sabahattin. „N-am greșit deloc. Omul ăsta e polițist", își spuse el și mai convins, după ce se uitase cu mai multă atenție. Cum de nu-l văzuse încă de cînd s-a urcat în tramvai ? „Probabil că s-a urcat la o stație facultativă", îi trecu prin minte. De fapt, omul acesta îl știa pe Sabahattin din pușcărie, dar acum nu părea să-l fi recunoscut.

Ajuns în stație, sări din tramvai înainte să se oprească de tot. Se trase mai la o parte ca să-i poată urmări atent pe cei care coborau. Polițistul nu coborî. Stătea în tramvai cu spatele spre ieșire. Sabahattin se simți mai liniștit. Urmări tramvaiul din locul unde stătea pînă cînd acesta se îndepărtă.

Lîngă conacul lui Pașa exista o grădină. De departe puteai simți mirosul pătrunzător al florilor. Pentru a ajunge la căsuța lui Kadem Kalfa, se intra prin grădină. Sabahattin privi ferestrele conacului. Era lumină numai în camera mică. Pașa și cu nenea Fatin stăteau de cele mai multe ori în camera aceasta. De fapt, pe măsură ce se apropia mai mult de conac putea deslușî și mai bine siluetele lor prin fereastră.

Privi cu multă prudență în jur. Nu observă nimic care să-l neliniștească... Se îndreptă spre căsuță. În fața ușii se mai uită o dată în dreapta și stînga, apoi bătu ușor în ușă :

— Kadem Kalfa ! strigă el încet.

Probabil că nu fusese auzit. Aşteptă puţin. Bătu încă o dată, mai puternic, în uşă. Se auzi vocea lui Kadem Kalfa :

— Cine e ?

Cînd paşii femeii se apropiară de uşă, Sabahattin spuse :

— Eu sînt, Sabahattin !

Uşa se deschise. În lumina slabă de afară bătrîna încercă să distingă faţa oaspetelui său. Cînd îl recunoscu, bucuria îi cuprinse toată faţa.

— Aaa..., dumneavoastră sînteţi ! Vă rog, intraţi, poftiţi în casă. Ce vînt vă aduce ?

— Crivăţul, Kalfa ! Am venit ca oaspete la dumneata, mă primeşti ?

— Sigur, poftiţi, de-aţi şti ce mult mă bucur !

Intră. Închise repede uşa după el. În hol se aflau o masă şi patru scaune. Se aşezară.

În ochii lui Kadel Kalfa se aprinse licărul unei curiozităţi evidente. Desigur, era normal s-o mire această vizită la o oră atît de tîrzie.

— Pe Ayşe n-ai adus-o cu tine, n-a venit şi ea ?

— Nu, spuse Sabahattin. Am venit singur. Ayşe îţi transmite salutări. Am venit direct la tine, fără să mai trec pe la Paşa. Aş putea rămîne cîteva zile aici, fără ca nimeni să ştie ?

Negresa răspunse imediat, cu bunăvoinţă :

— Ei, sigur că da, cu mare bucurie. Dar ce s-a întîmplat ? Sînteţi cumva în pericol ?

— Nu, nu cred că situaţia este disperată. Am fost la Ankara, pentru numirea aceea a mea. N-am stat mai mult de cîteva zile... Ajuns în Istanbul, m-am dus direct acasă. Cînd, dimineaţa, ce să vezi ? Cineva a sunat la uşă. A venit un poliţist s-o întrebe pe Ayşe dacă m-am întors sau nu de la Ankara, apoi a plecat. N-am putut deloc să-mi dau seama ce motive ar fi avut să mă caute. De aceea mi-am zis că ar fi mai bine să las să treacă vreo cîteva zile, să se mai limpezească situaţia. Mă întrebam dacă pot rămîne la tine cîtva timp.

— Nu-ţi face nici o problemă şi nu fi deloc îngrijorat. Poţi rămîne cît vrei. Îţi voi găti numai bunătăţi.

— Numai că, ți-am mai spus, Pașa și domnul Fatin nu trebuie să afle nimic despre asta. Ne-am înțeles, da?

— Să nu ai nici o grijă. Am să fac totul ca să te simți foarte bine aici, poate chiar mai bine decît acasă la tine. Stai puțin să fac acum un ceai, apoi îți pregătesc și patul.

— E tîrziu, nu te mai deranja pentru ceai.

— Nu mă deranjez deloc, îl vom bea împreună.

Kalfa ieși și Sabahattin, rămas singur, își scoase haina de pe el. Afară totul era cufundat într-o liniște deplină, nu mișca o frunză. Era într-adevăr într-o casă străină și totuși nu simțea nici urmă de stinghereală sau teamă. Kadem Kalfa era o gazdă desăvîrșită.

Cînd oboseala îl ajunse, se gîndi că trebuie să se culce. Își spuse că e mai bine să ia și un calmant. Se simțea atît de departe de Ayșe de parcă ar fi fost într-un alt oraș. De la un timp erau mereu obligați să se despartă iar viața lor era mistuită de focul unui dor neîntrerupt.

— Ceaiul este gata! Am făcut astăzi tarte cu struguri.

— Te-am deranjat în puterea nopții. O, ceaiul este foarte bun! Mulțumesc pentru tot!

Deși se hotărîse să nu mănînce din prăjitură, Sabahattin nu putu să nu ia una pe farfuria lui. Începu să-și soarbă ceaiul așa fierbinte cum era. Aburul îi frigea nările, îi mîngîia ochii și se împrăștia.

— Ți-am pregătit patul în odăiță. Vei dormi acolo. E vară acum, dar tot ți-am pus o pătură, subțire, să ai cu ce să te învelești, să fiu eu sigură că n-o să-ți fie frig.

— Mulțumesc foarte mult, Kadem Kalfa. Te-am știut din totdeauna ospitalieră, să-ți dea Allah tot ce dorești.

— Țin la tine, Sabahattin, ca la băiatul meu. Să nu-ți faci nici o grijă cît timp vei sta aici. Sper să scapi și tu odată de toate necazurile astea.

După jumătate de ceas, fiecare dormea în camera sa. Sabahattin se răsuci ba pe-o parte, ba pe alta, de cîteva ori, apoi adormi, respirînd profund. În întuneric, sub pătura ei subțire, Kadem Kalfa se întreba ce i se întîmplase lui Sabahattin. În ce încurcături se vîrîse oare. Îl știa de mic cinstit și drept. De ce l-ar privi acuma

societatea cu ochi răi ? Îi auzise într-o zi pe Paşa şi pe domnul Fatin spunînd : „Are idei periculoase soţul ăsta al lui Ayşe". Ce fel de idei periculoase ? Asta nu putea ea să înţeleagă. Ce i se putea întîmpla ei dacă-l lăsase să se ascundă aici ? Se răsuci în pat şi îşi spuse „Nimic !" Nu trecu mult şi o cuprinse somnul.

32

Ahmet Hulusi se uită la ceasul de la mînă. Era ora unu noaptea. Trecu încă o dată în revistă lista din faţa lui, pe care se aflau înşirate o mulţime de nume. Mai trase apoi cîteva linii pe schema de pe hîrtia albă din faţa lui şi adăugă alte nume. Nu mai era nimeni în birou. Se gîndea şi la propunerea pe care avea s-o facă în zori la direcţie. Dacă îi acceptă propunerile, dacă reuşeşte să primească şi aprobarea celor de la comandamentul de urgenţă, vor fi distruse toate cuiburile celor cu vederi democratice şi astfel va fi exclusă orice posibilitate de propagare a ideilor acestora. Poliţiştii îndepliniseră ordinele pe care le dăduse el personal. Astfel, fuseseră aflate numele tinerilor de la Universitate care erau pe cale să adere la noile concepţii. E adevărat că cei mai mulţi dintre aceşti tineri nu erau chiar socialişti, ci orientaţi doar spre stînga. Nu se sfiau să spună că nu le plăcea conducerea actuală şi pe deasupra o făceau ori de cîte ori aveau ocazia, în cafenele, pe coridoarele Universităţii şi uneori chiar — deşi nu în mod direct — în paginile unor reviste. Dacă i-ar intimida puţin, le-ar închide gura imediat.

Se ridică şi îşi aprinse o ţigară. Îşi spuse că n-ar fi rău să se mai mişte puţin. Ieşi din cameră pe coridor. Începuse perioada de inactivitate a Siguranţei. Trecu prin faţa a două birouri slab luminate. Fiecare secţie avea paznicul ei. Întunericul somnolent al birourilor se întindea lent în tăcere. Se opri în faţa celulelor din fundul coridorului. Doi poliţişti, unul în civil şi altul în uniformă, îşi ascunseră ţigările în palmă şi se ridicară res-

pectuos în picioare la trecerea lui. Îi privi nepăsător și trecu pe lîngă ei ignorîndu-i. Dacă ar fi fost mai multă lumină și s-ar fi uitat cineva în adîncul ochilor lui Ahmet Hulusi, n-ar fi putut găsi nici o scînteie de omenie. De ce oare era el așa ? Foarte mulți deținuți, care ajunseseră la această concluzie, își puseseră întrebarea și nu-i putuseră găsi nici un răspuns. Ei știau totuși că, de douăzeci sau treizeci de ani, creierul lui nu era folosit decît pentru a pune la cale răutăți. Era prea tîrziu să se mai poată transforma.

Ahmet Hulusi scutură scrumul țigării și o luă pe scări în jos. Se opri în fața celulelor de la parter. Polițistul voinic care era atunci de serviciu se trezi brusc și rămase în fața șefului în poziție de drepți, gata să-i îndeplinească orice ordin.

— Peste cinci minute îl aduci pe Ali Turgut la mine.

— Înțeles, să trăiți !

Cele două umbre se despărțiră una de cealaltă. Ahmet Hulusi privi strada pustie și renunță să mai coboare la subsol. Se întoarse și urcă încet, greoi, scările. Îl irita omul acesta numit Ali Turgut, tocmai pentru că avea un deosebit sînge rece. Se purta de parcă într-adevăr n-ar fi știut nimic și nu rostea nici un cuvînt care să-l pună pe vreo pistă bună. Pe deasupra mai era și neașteptat de rezistent la foame și la bătaie... Nu putea deloc să înțeleagă ce fel de om este și nu avea nici un document care să dovedească vinovăția lui.

Intră într-o cameră mare, din fundul holului de la etajul al doilea. Acolo se aflau o masă, cîteva scaune, niște curele de legat picioarele și, mai pe margine, bîte groase de lemn. Peste puțin, intrară doi bărbați care îi simțiseră prezența. Unul din ei, cu fața mîncată de ciupituri și ochii întunecoși, era înalt și avea niște mîini imense. Ar fi fost, poate, în stare să smulgă și un copac din rădăcini. Omul mic și îndesat de lîngă el avea fața de un galben închis. În privirile lui ardea permanent lumina răutății și a suspiciunii. Gălbejeala feței îți dădea senzația că-l paște o boală grea, molipsitoare, care tot amînă să se dezlănțuie. Nu se simțea liniștit pînă nu îndeplinea ordinul primit, cu o dezlănțuire de forțe și de patimă de zece ori mai mare decît ar fi fost nevoie.

Nici unul dintre cei doi, ba chiar dintre ei trei, nu iubea oamenii.

Ușa se deschise. Ali Turgut fu împins înăuntru. Ahmet Hulusi se așeză pe scaunul de lîngă masă iar ceilalți, în picioare, așteptau un semn ca niște dulăi gata să se repeadă asupra prăzii. Ali Turgut arăta de parcă abia ar fi ieșit de sub dărîmăturile unei clădiri, într-atîta era de murdar și plin de praf. Barba îi crescuse. Părul, nepieptănat de zile întregi, era încîlcit cum nu se putea mai tare. Se vedea limpede că nu era prima oară cînd intra în camera aceasta mare. O arcadă îi era spartă; rana începuse să i se cicatrizeze, se formase deja o crustă roșie. Ochiul îi era încă vînăt. Umerii îi erau căzuți de oboseală. Se uită în jur. Își spuse: „Au pregătit totul, ca de obicei".

Ahmet Hulusi luă între degete o țigară pe care abia o aprinsese și îl examină calm pe Ali Turgut din cap pînă în picioare. Buzele i se mișcară involuntar într-o înjurătură nerostită cu voce tare.

— Hai să vedem, domnule Turgut, ce poți să ne spui despre organizația aceea pe care ai înființat-o. Cum se numesc cei care fac parte din ea? Hai, nu ne mai chinui atîta.

— Nu știu nimic despre așa ceva, nu vă pot spune nimic. Dumneavoastră cunoașteți problema aceasta mai bine decît mine.

De după perdeaua de fum albastru al țigării, împrăștiat prin cameră, se văzu un semn scurt al mîinii. Imediat cei doi oameni se și năpustiră ca niște lupi hămesiți asupra celui din fața lor. O ploaie de pumni îl doborî pe Ali Turgut la pămînt. Îi legară picioarele în curelele special pregătite. Bîtele începură să cadă asupra corpului. Nici nu le trecea prin minte acestor oameni să se întrebe dacă cel pe care îl schingiuiau era sau nu vinovat. Se mișcau ritmic, ca într-un coșmar, și umbra bîtei cobora neînchipuit de repede de pe perete pe podea.

O bufniță începu să țipe în noapte și zbură adăpostindu-se pe acoperișul unei alte clădiri apropiate.

Trecuse o jumătate de oră și picioarele lui Ali Turgut fură în sfîrșit dezlegate. Însă el nu se mai putu scula de jos... Rămăsese așa cum îl lăsaseră, nemișcat, pe dușumeaua rece.

33

Timpul trecea peste Istanbulul cuprins de amorțeală. Ayșe stătea pe puntea vaporului de Kadîköy. Privirile ei treceau vioaie peste valurile mici și albastre, apoi erau îndreptate din ce în ce mai aproape de ea. În fața Kîkulesi păstra o adîncă tăcere ; tăceau și casele de lemn înnegrite ale Üsküdar-ului. Părul ei era răvășit de vînt, dar ea nu-și dădu seama, stînd cufundată în gînduri. Un întuneric fără sfîrșit o acoperea în apele sale nămoloase. Unul sau doi dintre călătorii de lîngă ea se ridicară în picioare. Vaporul ancora în debarcaderul Kadîköy. Se amestecă în mulțime și coborî de pe vapor, îndreptîndu-se apoi spre stație. Cînd tramvaiul porni din loc, își dădu seama că urcase la întîmplare. Îl întrebă pe taxator și acesta îi spuse că luase tramvaiul care-i trebuia. Numai obișnuința îi dictase mișcările.

Ajungînd în stația la care urma să coboare, se trezi jos tot așa, fără să fi fost conștientă de propriile-i mișcări, de parcă un străin o ținea de mînă și îi arăta pe unde să meargă. În momentul în care apăsă pe sonerie se mai eliberase de gînduri, dar inima începu să-i bată cu putere. Cînd Kadem Kalfa îi deschise ușa mare de fier, de pe fața ei se răspîndi un val de fericire care o cuprinse pe Ayșe, învăluind-o...

— Poftim, poftim, doamna Ayșe. Te-am așteptat și eu zicîndu-mi că trebuie neapărat să vii astăzi. Spuse și îi făcu din ochi semn că totul e bine. Pașa și cu domnul Fatin sînt la ei, înăuntru.

Din conac se auzi vocea armonioasă a domnului Fatin. Peste puțin acesta apăru în hol.

— Bine ai venit, Ayșe ! Hai, intră, să mai schimbi o vorbă cu tata.

Privirea lui Ayşe căzu pe oglinda din apropiere. Îşi văzu părul nepieptănat, faţa îngălbenită. Îşi aranjă la repezeală părul.

Paşa stătea proptit în fotoliu. Cînd Ayşe intră în cameră, se ridică :

— Poftim, fata mea. Mi-era dor de tine. Tot n-a venit domnul Sabahattin ?

— Nu te mai deranja, unchiule. Sabahattin nu s-a întors încă de la Ankara.

Se aşezară toţi în jurul mesei. Atmosfera era destul de încordată. Ayşe se simţea ca într-un cerc de foc. Nu găsea nimic de spus. Mintea ei se oprise într-un punct mort şi nu mai reuşea s-o controleze. Paşa şi fiul său aveau să-i spună ceva, sau mai degrabă voiau s-o întrebe ceva, dar nu puteau găsi cuvintele potrivite. Tăcerea dintre ei continuă astfel cîteva clipe. Domnul Fatin fu primul care deschise din nou vorba :

— Ayşe, pari cam tristă astăzi. Ai vreun necaz ?

— Nu, nene. Mi-a făcut rău călătoria cu vaporul, şi-apoi mai e şi foarte cald afară.

— Soţul tău n-a mai apărut de multă vreme. Iar i s-a întîmplat ceva ? Nu te ascunde de noi. Spune-ne. Dacă este o situaţie dificilă, ne putem gîndi împreună la un remediu.

Ayşe se mişcă neliniştită în scaun ca şi cum ar fi vrut să alunge un sentiment de jenă. Încercă să dea o explicaţie lucrurilor :

— După ceea ce ştiţi că i s-a întîmplat, Sabahattin a rămas fără lucru. S-a dus la Ankara, hotărît să solicite ministerului să-i încredinţeze din nou o catedră. Nu ştiu dacă i s-a dat vreun răspuns. Nu s-a întors încă. Nu mi-a trimis nici o scrisoare. De aceea sînt îngrijorată.

Paşa interveni :

— Cît e de cînd a plecat ?

— O săptămînă. Se împlinesc chiar azi şapte zile.

— Înseamnă că azi, mîine, vine el înapoi... De ce n-a trecut pe la noi înainte de plecare ? I-am fi dat o scrisoare pentru nişte cunoştinţe de-ale noastre.

— S-a gîndit că e firesc să i se dea o nouă slujbă.

— Asta e adevărat, dar cunoștințele te pot ajuta la nevoie. Dacă se întoarce acum fără nici un rezultat, înseamnă c-a bătut drumul degeaba pînă la Ankara.

Pentru un timp domni iarăși tăcerea. Domnul Fatin schimbă subiectul :

— Am fost aseară la cinematograful Güneș împreună cu domnul Arif. Rula „Povestiri din Manhattan". Un film pe cinste ! Pe puțin doisprezece artiști celebri jucau în el. Mi-a plăcut enorm. N-am văzut în viața mea un film așa de bun. Tu l-ai văzut, Ayșe ? Dacă nu, trebuie neapărat să te duci să-l vezi.

— Nu prea merg la cinema în ultima vreme. Știți că noi am rămas cu un singur salariu în casă și pe deasupra nici nu prea am timp.

Iarăși tăcură. Ziua era pe sfîrșite. Ultimele strălucire ale soarelui se retrăseseră din ferestre. Camera se cufundase în semiobscuritate. În vreme ce stăteau toți trei gînditori intră Kadem Kalfa.

— Să aprind lumina, văd că stați pe întuneric, remarcă ea. Apoi, fără să mai aștepte vreun răspuns, răsuci comutatorul. Un bec micuț izbăvi încăperea de beznă. Domnul Fatin curmă tăcerea din nou :

— Rămîi să luăm masa împreună, Ayșe. Am întîlnire cu domnul Arif după masă. Trebuie neapărat să mă duc la el. N-o să te superi, nu-i așa ?

— Sigur că nu, du-te, nene Fatin. Eu aș vrea s-o rog pe Kadem Kalfa să înceapă pentru mine un pulover. Știți, am de gînd să-i tricotez lui Sabahattin un pulover pescărești... O să lucrăm și o să mai și schimbăm cîteva vorbe.

— Atunci e mai bine să rămîi aici și peste noapte. Nu e bine să mergi prin Istanbul la o oră atît de tîrzie. De acord ?

— Foarte bine, nene, mulțumesc de găzduire.

Apoi o întrebă pe Kadem Kalfa, care pregătea masa de seară :

— Să te ajut, Kadem Kalfa ?

— Tu să stai cuminte la locul tău. Le-am pregătit eu pe toate.

Mai tîrziu mîncară cele puse pe masă, discutînd foarte puțin. Se auzeau numai zgomotele tacîmurilor atinse de

farfurii. După o jumătate de oră cina se termină. Pașa urcă în camera lui. Domnul Fatin se duse să se întîlnească cu un prieten, nu înainte de a-și cere din nou mii de scuze. Conacul cel mare se cufundă în întuneric și liniște. Kadem Kalfa și Ayșe străbătură coridorul slab luminat. Ayșe ieși pe poarta grădinii fără s-o mai aștepte pe bătrîna negresă. Intră în căsuța acesteia, pășind pe aleea acoperită cu pietriș. În casa de alături nu se aprinsese încă lumina. Sabahattin stătea lîngă fereastră, în întuneric, cu ochii ațintiți în noapte. Auzind pași, crezu întîi că vine Kalfa, dar, imediat, Ayșe se năpusti ca o furtună pe ușă, și se trezi cu ea în brațe. Dorul unuia de celălalt părea să fi fost hrănit de ani de zile. Rămaseră o vreme unul lîngă celălalt, fără să-și spună nici un cuvînt. Kadem Kalfa îi lăsase singuri. Pregătea în tăcere mîncarea pentru Sabahattin, gîndindu-se ce profund și zguduitor este dorul.

34

Studentul de la Universitate care stătea în fața lui Ahmet Hulusi avea părul lung, căzut peste urechi. Ochii lui mici și strălucitori păreau a fi ai unui șoarece. Îi jucau dintr-o parte în alta, evitînd privirea celui din fața lui. Nu numai ochii, dar și nasul ascuțit și bărbia îți dădeau impresia unui animal ieșit la vînat. Din experiența lui de ani de zile, Ahmet Hulusi înțelese că acesta îi va vorbi chiar mai mult decît și-ar putea dori el. Nu se grăbi deloc la început. Aștepta să înceapă el primul, să vorbească de bună voie. Însă acesta continua să-l privească cu niște ochi care păreau să spună : „Întrebați-mă și vă voi dezvălui orice".

— Cînd l-ai văzut pe Sabahattin ultima dată și unde ?

— Acum o lună, în octombrie. L-am văzut în tramvaiul de Tepebașî. A coborît la Teatru și de acolo a luat-o spre Asmalî Mescit. M-am întrebat unde s-o fi ducînd și m-am apucat să-l urmăresc. La Asmalî Mescit sînt pavilioanele unei expoziții și multe baruri. Probabil c-a intrat într-un pavilion, pentru că l-am pierdut din ochi

de cum am ajuns acolo. Apoi, eu am intrat în librăria Hașet și m-am prefăcut că mă uit la cărți. Abia peste douăzeci de minute a apărut și el în librărie. S-a mirat foarte tare că mă vede acolo și s-a făcut că nu mă observă. Atunci m-am dus eu la el, i-am spus că l-am văzut cînd a coborît din tramvai și că apoi l-am pierdut din ochi, în Amlalî Mescit. S-a cam tulburat și mi-a tăiat-o scurt spunîndu-mi că venise direct spre librărie și că de o jumătate de oră nu făcuse altceva decît să se uite la cărți și reviste. Drept să vă spun, nu l-am crezut.

— De ce n-ai crezut ?

— Oricum, cred că acolo avea o legătură cu cineva, bunăoară cu o femeie. Altfel nu pot să-mi explic tulburarea lui.

— Să zicem că ai dreptate, dar l-ai văzut vorbind cu această femeie ?

— Nu pot spune că l-am văzut, dar știu precis că s-a îndreptat spre pavilioane. Ce altă treabă putea să aibă în locul acela ?

— De aici tragi concluzia că a intrat acolo numai ca să se întîlnească cu o femeie suspectă ?

— Desigur, eu n-am fost de față. Nu pot să știu cu cine și ce a vorbit.

— L-ai văzut tu cu ochii tăi intrînd în pavilion ?

— Era cu treizeci, treizeci și cinci de pași în fața mea. A luat-o la stînga și imediat după aceea, am pornit și eu într-acolo. Dar nu l-am mai zărit pe nicăieri. Totuși, trebuie să fi intrat în unul din pavilioane.

— Uite că de data asta n-a fost așa. Tu n-ai putut vedea unde a intrat el. L-ai pierdut din ochi pur și simplu. Ai mai adăugat și tu un „totuși"...

Turhan transpirase. Părul lui negru atîrna peste ceafă ud leoarcă. Gura îi era uscată. Rămase tăcut vreme îndelungată.

Ahmet Hulusi înțelesese că cel din fața lui nu era decît un șoarece fricos.

— Ei, dar unde e acum Sabahattin ? N-ai vreo știre în acest sens ?

— A spus cîtorva prieteni că urmează să plece la Ankara. Le-a spus că se va duce la minister pentru a putea primi din nou o catedră.

— Și dacă s-a întors cumva la Istanbul, unde s-ar putea ascunde ? N-ai nici o idee ?

— Se poate ascunde la unul dintre prietenii lui. În casa lui Nihat de exemplu.

— Nihat e la țară. Nu mai e la Istanbul de o lună încheiată.

— Da, e adevărat. Niciodată nu stă aici în vacanță. Eu, dacă aș fi liber, aș putea, cred, să aflu unde se ascunde și desigur, aș veni să vă informez.

Pe Ahmet Hulusi nu-l mai interesa studentul din fața lui. Nu reușise să scoată nimic interesant de la el. E adevărat, însă, că îl putea folosi și în viitor.

— Pentru moment, însă, o să rămîi închis, îi spuse polițistul...

35

— Ce zici, Fatin, iar i s-a întîmplat ceva neplăcut soțului lui Ayșe ?

— Și eu mă tem că da. S-a spus rîndul trecut că a fost închis în urma unor denunțuri calomnioase, dar mie nu-mi prea vine să cred.

— Tare mă tem că nici Ayșe nu mai lucrează. Ai observat ce necăjită era biata fată ?

— Da, tată, pare foarte necăjită, o roade o grijă mare, dar ea nu vrea să spună. Tare mă îngrijorează situația lor din ultima vreme !

— Mai bine o luai tu mai la o parte și o întrebai despre ce e vorba. Dar tu ai preferat să pleci zicînd că trebuie să te duci neapărat la prietenul acela al tău.

— Mi-a părut și mie rău după aceea. De abia după ce am ajuns la domnul Arif mi-am dat seama că nu trebuia să plec. La un moment dat chiar am vrut să mă reîntorc acasă. Dar mai erau acolo și alți oaspeți și-ar fi fost nepoliticos să plec.

Chiar atunci intră Kadem Kalfa.

— Ce părere ai, Kadem Kalfa ? întrebă domnul Fatin. Nu ți s-a părut și dumitale că Ayșe este necăjită ? Poate că s-a destăinuit dumitale.

— Ce-aș putea să vă spun, domnule? E și ea necăjită din cauza soțului ei. Nu s-a întors încă de la Ankara. Ce altă supărare ar putea să mai aibă?

— Crezi că nu are alte necazuri?

Kadem Kalfa simțea că îi ard obrajii. Se mira că putuse să vorbească așa. Adună ceștile de cafea de pe masă și ieși repede din cameră ca nu cumva să se observe că tremura nervos. Întrebarea rămase fără răspuns.

După cîteva momente de tăcere Pașa se mișcă în scaun, gata să se ridice:

— Hai, Fatin, să ieșim pe terasă, să mai stăm la aer.

— Perfect, tată, vin și eu numaidecît.

Pașa se îndreptă cu pași grei spre terasă, trecu prin salonul cel mare și se așeză pe unul dintre fotoliile de pai de pe terasă. Urmărea cu privirea gînditoare havuzul și florile multicolore din jurul acestuia.

În acest timp Sabahattin stătea la fereastra căsuței cu un singur etaj a lui Kadem Kalfa, urmărind cu atenție reacțiile lui Pașa. În alte condiții, aici, înconjurat de flori și copaci, nu s-ar fi plictisit niciodată. Iubea natura și simțea o deosebită plăcere să stea în mijlocul copacilor și al florilor.

Se împlinea o săptămînă de cînd se ascundeau aici. Dacă ar fi putut să se mai plimbe din cînd în cînd pe malul mării, atunci captivitatea nu i-ar fi părut chiar atît de apăsătoare...

Sabahattin pierduse noțiunea timpului. La un moment dat își simți picioarele grele de oboseală. Era copleșit de gînduri sumbre. Trăia sentimentul unui călător solitar prin munți stîncoși, cu prăpăstii adînci, amețitoare, urmărit de vulturi uriași și lacomi. Singurătatea îl sfîșia. Pe fereastra deschisă se vedea luceafărul, și el singur. Se auzea doar tremurul ușor al frunzelor. Zări într-un colț al camerei masa la care stătuse ieri împreună cu Ayșe. Ce ar fi făcut el, dacă nu o avea nici pe Ayșe, cum ar fi trăit? Avea ferma convingere că tot echilibrul lui sufletesc se datorează dragostei lui pentru această ființă curată. Se ridică în picioare și privi din nou spre terasa conacului. Pașa și cu fiul său stăteau de data aceasta cu un grup de oaspeți.

Viața trecuse pe lîngă ei, fără zbucium. Duceau traiul unor funcționari de condiție modestă, cu toată averea lor mare. Numai ei știau cîți bani și cîte apartamente aveau. Nu cheltuiau din aceste venituri însă nici măcar a cincea parte. Își numărau banii care le veneau în fiecare lună, dar se considerau fiecare un fel de casier de bancă, trecînd printr-o grea criză financiară. Poate că nici nu erau conștienți de faptul că erau bogați.

Pe Pașa nu-l impresiona nimic din cele povestite în cărți de scriitorii săraci. În schimb, în biblioteca domnului Fatin stăteau una lîngă alta operele lui Hugo, Zola și Diderot. El își citea cărțile ca pe niște povești. Nu se schimba nimic în el cînd era pus în fața conflictelor interioare ale unor mari cugetători. Nu credea că poți avea convingeri adevărate sau un ideal.

36

Kadem Kalfa intră cu o tavă mică în mînă. Aprinse lumina în camera cealaltă. O rază de lumină care intra prin deschizătura ușii împrăștie gîndurile lui Sabahattin.

— Iartă-mă, am cam întîrziat. Ți-am adus de mîncare, trebuie să-ți fie foame.

— Nu te mai deranja atît pentru mine, Kadem Kalfa. De fapt, nu mi-e foame în seara asta. Aș putea chiar să nu mănînc. Îți cam tot dau de furcă de la o vreme.

— Aș, ce tot spui acolo, Sabahattin! Nici gînd să mă deranjezi. Eu aș fi mulțumită să nu te plictisești cît timp stai singur. Știi, am întîrziat pentru că i-au venit o sumedenie de oaspeți domnului Fatin și mi-am zis că n-ar fi rău să le dau niște limonadă rece.

Sabahattin zîmbi de parcă și-ar fi amintit ceva. Se așeză la masă în fața ei.

— Să te întreb ceva, Kadem Kalfa. Ție nu ți se pare că Pașa și cu domnul Fatin sînt nițeluș cam zgîrciți?

— Chiar așa, măi băiete. Trăiesc exact ca o familie întreținută de un funcționar care a avut toată viața același

salariu. Nu prea știu eu cît cîștigă, dar cheltuielile lor sînt foarte măsurate.

— Ținînd cont de faptul că nu au nici familii, nici copii, nici un urmaș pentru care să strîngă, n-au de ce să se poarte așa.

— Ce poți să faci, Sabahattin ? Fiecare trăiește viața sa, după pofta inimii. Ce zici, poți să-l faci pe un om avar să devină generos ?

Kadem Kalfa tăcu. Restul lucrurilor pe care le știa ea, nu voia să le mai rostească. Oricum ar fi fost, nimic nu i-ar mai fi putut schimba...

Sabahattin mîncă două chiftele și o felie de pepene. Își aprinseră cîte o țigară. Fumul albastru se adună în jurul becului și apoi se prelinse pe ușă afară. Vîntul se mai potolise și nu se mai auzea foșnetul frunzelor.

— Dragă Kalfa, stau la tine de zece zile. Mă gîndesc că trebuie să plec peste cîteva zile. Oricum vine și Ayșe mîine... Discutăm cu ea și hotărîm împreună ce e de făcut.

— Nu, Sabahattin, crede-mă că nu mă incomodezi deloc. Ba, din contră, mă bucur că am un tovarăș în singurătatea mea. Nu te mai gîndi la plecare !

— Îți mulțumesc foarte mult, Kalfa, mi-ai arătat atîta bunătate... Să ai mereu parte de tot ce-ți dorești. Dar îmi este teamă ca nu cumva să afle domnul Fatin că stau aici. Nu vreau să-ți pricinuiesc necazuri din cauza asta.

— Pleci atunci cînd vei fi sigur că nu te mai pîndește nici o primejdie. Pe mine nu mă deranjezi deloc.

Tăcură amîndoi o vreme. Răcoarea serii începu ușor să intre în casă. Printre copaci se auzea ciripitul somnoros al păsărelelor. Mirosul florii de caprifoi cuprinse împrejurimile ca împrăștiat de o mînă nevăzută. Sau așa li se păru lor.

„Dacă n-ar exista închisorile, cîte prilejuri de bucurie ar fi pe lume !“, își zise melancolic Sabahattin.

Kadem Kalfa spuse „Noapte bună“ și se retrase în camera sa. Sabahattin stinse lumina și se dezbrăcă în întuneric. Somnul nu voia cu nici un chip să i se coboare pe gene. Se întorcea cînd pe dreapta, cînd pe

stînga, chinuindu-se astfel mai mult de o oră. Pînă la urmă obosi.

În vreme ce gîndurile îi hoinăreau încă prin închisorile înfiorătoare, ca să fugă apoi să se ascundă în liniștea casei lor, lîngă Ayșe, întunericul de cărbune al nopții coborî într-un tîrziu și pe pleoapele lui. Cu gîndul la casa lor, adormi. Se trezi sub impresia unor lovituri puternice și parcă a unor zguduiri. Primele lumini ale dimineții se strecurau pe fereastră. Stătu mai multă vreme întins pe pat, nemișcat, transpirat din cauza coșmarului, plutind încă între vis și realitate. Se uită la ceasul de mînă. „E numai cinci", mormăi el morocănos.

Cam după o oră reuși să adoarmă iar. Somnul îi era de astă dată ca un drum lin șerpuind printre copaci drepți, impunători. Nu-l mai chinui nici teama de prăbușirea în prăpastie și nici groaza de a muri înecat, fără apărare în ghearele puternice ale mării.

37

Căldura amiezii cuprinsese străzile pline de praf. Pe acoperișurile capitalei provinciei A. razele soarelui cădeau perpendicular. Cîțiva cîini vagabonzi, cu limbile scoase de-un cot, treceau pe lîngă zidurile masive ale caselor și se ascundeau de căldură, în locuri mai umbroase. Magazinele erau deschise, dar nu era încă oră de vîrf. Țăranii, cu fețele adînc brăzdate, cu măgarii mergînd înaintea lor, treceau pe drumuri, fără încetare. Capitala provinciei A. era o localitate istorică, dar în vremea din urmă se complăcuse în viața ei de tîrgușor lipsit de importanță. Comerțul și artizanatul de aici erau încă într-un stadiu abia incipient, iar în afară de cîteva mori de făină, nu se vedea nici o fabrică prin împrejurimi. Ocupația principală a acestor oameni era pomicultura, dar inundațiile repetate din ultima vreme distruseseră grădinile altădată înfloritoare. În ultima vreme se dăduse mai mare importanță creșterii viței de vie, însă aceasta nu ajunsese încă la maturitate și producea foarte puțini struguri.

Vara, la astfel de ore de amiază, soarele fierbinte de iulie îi îndemna pe oameni la o totală inactivitate. De-abia după trei-patru ore începea răcoarea care cobora din munți. În timpul nopții nu puteai sta fără haină în grădina cafenelelor... Oamenii aveau pielea galbenă de parcă pînă mai ieri ar fi avut cu toții malarie. Întîlneai foarte rar un om cu fața mai rumenă, într-adevăr sănătos... Osman Fuat se miră de asta la început. Apoi, încetul cu încetul, se obișnui. Privindu-se în oglindă apoi, începu să i se pară că și el arată ca ceilalți. Nu se mai mira acum de starea lor.

În dimineața aceea, Osman Fuat venise la cafenea așteptînd ca de obicei, apariția primilor clienți. Se împlineau deja mai mult de două luni de cînd venise aici și se străduia să cîștige cîteva lire scriindu-le țăranilor cereri sau scrisori, după dorință. Multă vreme autoritățile încercaseră să-l împiedice, dar, dat fiind că el se împăca bine cu țăranii, dacă cineva nu mai îndrăznea să apeleze la serviciile lui a doua oară, clienți noi veneau să-i ceară ajutorul.

În această zi toridă de iulie, cînd totul din jur părea cuprins de un imens incendiu, nimeni nu venise să-l caute. Acum era ora trei după-amiază și de dimineață nu mîncase decît un covrig cu ceai. Îl chinuia foamea și, pentru a și-o potoli cît de cît, bea apă fără încetare. Nu mai petrecuse o astfel de joi, de cînd venise... Pe strada principală a orășelului nu se vedea țipenie de om.

Îi scrisese de două ori mamei sale la Istanbul ; la prima primise răspuns aproape imediat. Dar, deși trecuseră douăzeci de zile de cînd o trimisese pe a doua, nu mai primea nici bani, nici vreun răspuns. Avea o sută treizeci de kuruși în buzunar. Din acești bani, dacă cu treizeci de kuruși și-ar fi luat o lipie, restul de o liră care-i rămînea trebuia să-l pună deoparte. Nu putea ști ce-i va aduce ziua de mîine. Stătea într-o cameră de han și mai era mult pînă la sfîrșitul lunii. Pentru moment, nu avea deci de ce să se teamă că va fi dat afară din camera aceea.

Ce lucru înfiorător e foamea ! Omul poate dormi, dacă îi este somn, vara, pe străzi sau în grădini. Dar cu ce se poate învinge foamea ? Odată, la închisoare,

l-au pedepsit cu foamea : patru zile în șir nu i-au dat să mănînce absolut nimic. Dar acum nu s-ar fi zis că e închis... Era liber să se plimbe prin tot orașul. Dar, iată, foamea venea iar să se așeze lîngă el. Nu-i venea în nări decît mirosul de paie. Se gîndi că unii dintre localnici îl priveau cu ochi dușmănoși, alții cu multă suspiciune. Țăranii care veneau din cînd în cînd să-l pună să le scrie cereri, nu aveau în priviri nici ură, nici suspiciune. Veneau la el cu dragostea nelipsită din inimile oamenilor nevoiași. Datorită sincerității și integrității lor, Osman Fuat se simțea atașat de ei. Răspundea întotdeauna celui care îi mărturisea : „Nu am bani, domnule“ cu „Nu e nici o supărare, prietene“.

Soarele își mai domolise dogoarea. Trecuse de ora cinci. Osman Fuat nu mai spera să mai fie căutat de cineva. Rămase nemișcat, cu privirile ațintite în gol.

Ce să facă ? Nimeni nu-i dădea de lucru în orașul acesta. De fapt, în orele de lucru toate cafenelele erau tixite de șomeri. În condițiile acestea, pentru el, intrusul, era extrem de greu să găsească de lucru. Ce-ar fi trebuit să facă ?

Simți o mînă lăsîndu-i-se pe umăr. Întoarse capul. Lîngă el stătea un țăran încovoiat de bătrînețe, cu fața acoperită de zbîrcituri și ochi albaștri foarte triști. Se sprijinea într-un baston scurt și era îmbrăcat cu haine ponosite, ca ultimul cerșetor de pe lume. În privirea lui se citeau suferințele care se transmiteau parcă de sute de ani, de la moșii și strămoșii lui.

— Domnule, am mare necaz. Mi-ați putea scrie și mie o cerere ?

— Stai jos, unchiașule. Povestește-mi ce s-a întîmplat. Cine te-a trimis la mine ?

— Vin din satul Öksüz Ahmet. Aziz m-a trimis la tine.

Osman Fuat își aminti imediat de tînărul care fusese la el săptămîna trecută. Imaginea unei zile care se sfîrșea atît de sumbru se împrăștia luîndu-i locul speranțele de mai bine. Cu ele în suflet se întoarse spre bătrîn :

— Cum te cheamă, uncheșule ?

— Ismail, îi răspunse simplu țăranul.

I s-a părut că bătrînul zîmbește tot timpul. Dar părul lung și barba nu lăsau să i se vadă limpede liniile feței. Buzele îi erau crăpate pînă la sînge. Părea că nu mai băuse apă mai multe zile și din cauza aceasta i se uscase gura.

— Vii de departe, ești însetat. Uite, bea puțină apă.

Îi făcu semn din ochi către paharul plin cu apă de lîngă el. Țăranul Ismail privi la paharul cu apă de parcă nu de asta ar fi avut el nevoie.

— Nu, fiule, nu sînt însetat, începu bătrînul cu o nemărginită tristețe în glas. Am să-ți spun acum necazul meu.

— Foarte bine, unchiașule, povestește-mi. Te ascult.

— Fiule, în satul nostru, în locul numit Calîoba, am patru-cinci dönüm[1] de pămînt. Toată pîinea mea, viața mea, depinde de pămîntul acesta. De cincisprezece ani lucrez acest petic de pămînt. Anul acesta am pus acolo niște pepeni galbeni, niște pepeni verzi, năut și ceva fasole. Am strîns cea mai mare parte din recoltă. Mai aveam de cules pepenii galbeni. Ieri, în zori, cînd ne-am dus acolo, am văzut cu uimire că oamenii lui Recep Aga, moșierul, mutaseră răzorul cu mult în interiorul pămîntului meu și pe deasupra un paznic special pus acolo nu ne-a lăsat să ne apropiem.

„Nu e voie să treceți de hotar!“ a strigat el.

„De ce să nu trecem, doar sîntem pe pămîntul nostru“ i-am răspuns.

Am aflat astfel că Recep Aga avea act de proprietate asupra pămîntului meu. Dacă n-aș fi invalid știu bine ce i-aș fi făcut ticălosului ăluia; dar așa, cocoșat, slab și bătrîn cum sînt ce puteam să-i fac? Mă uitam la femeia mea și ea la mine, amîndoi muți de indignare. Apoi, mi-am zis că mai întîi trebuie să-l văd pe Aga, să aflu ce anume vrea de la mine. Ne-am dus înapoi de unde venisem.

Țăranul Ismail se opri puțin. Osman Fuat mai privi o dată, parcă să se asigure bine, haina peticită a bătrînului; văzu sudoarea curgînd pe fruntea brăzdată și ceafa celui ce venise la el. Vorbea foarte liniștit ca

[1] Dönüm echivalează cu 9193 m.p. (n. t.).

omul care văzuse multe în viața lui, tratînd cu toate acestea întîmplarea actuală ca pe una formidabilă. Drumurile grele, prin necazuri, bătute de strămoșii lui erau înfățișate pe figura sa brăzdată de linii. Părea că țăranul vorbește de un fapt obișnuit ca de exemplu cum a călătorit el de la vatra părintească la oraș. Nu avea nici emoție, nici supărare în glas. Își continuă relatarea :

— Ne-am întors în sat ; nevasta se duse acasă, eu, direct la Recep Aga. Stătea pe o canapea în cafenea și își sorbea cu deosebită plăcere cafeaua. Cînd mă văzu se încruntă mai întîi, apoi fața i se destinse într-un zîmbet viclean ; îmi arătă scaunul de lîngă el și zise „Vino, Ismail, stai și tu să bem împreună un ceai". I-am spus că nu venisem să beau ceai, venisem să discut cu el. Tăcu așteptînd să-i spun ce aveam de spus. Cei din jur ciuliră urechile și se traseră chiar mai aproape să poată auzi și ei despre ce e vorba. Am înțeles aceasta din faptul că zgomotul cafenelei se potoli brusc. Mi-am continuat netulburat vorba mea : „Oamenii tăi mi-au interzis să mai calc pe propriul meu pămînt ; tu i-ai pus să mute hotarul dintre tarlalele noastre. Crezi că e drept, cinstit ceea ce faci ? Mă lași fără pămîntul de pe care îmi culegeam bucățica de pîine ? Povestea colorat, reproducînd discuția, replică după replică. „Ai vreo dovadă, vreun act de proprietate ? Cum dovedești că pămîntul îți aparține ?". „Am dovadă de la notar. Toți în sat știu că am cumpărat de la Sarî Ibrahim locul. De cincisprezece ani eu îl cultiv, eu strîng recolta de pe el". „Tu îl cultivi și strîngi recolta, dar eu am actul de proprietate asupra pămîntului. Dovada pe care o ai tu de la notar nu are nici o valabilitate dar, ca să vezi că-ți înțeleg necazul îți pot da două sute cincizeci de lire. Ți-i dau ca să nu mai ridici nici o pretenție de acum înainte. I-ai dat atunci lui Sarî Ibrahim tot atîtea lire și, iată, eu ți-i înapoiez. Pe lîngă asta îți las și profitul pe care l-ai avut timp de cincisprezece ani de pe urma pămîntului meu. Dacă nu vrei să mă asculți, du-te și plînge-te unde vrei !" îmi spuse și ceru apoi liniștit lui Kul Mustafa, cafegiul din satul nostru, o narghilea. Nici nu se mai uita la mine. Am ieșit de acolo și m-am întors acasă, la nevastă. În fața ușii, m-am întîlnit cu

Aziz ; am intrat împreună și i-am povestit necazul meu. L-am rugat din tot sufletul să-mi dea o idee, să-mi arate o posibilitate și el mi-a vorbit despre tine. Ce trebuie făcut acum, domnule, cum am putea noi să scoatem pămîntul din mîinile acestui om ? Spune-mi, arată-mi o cale pe care să merg, cui să mă adresez ?

Tăcu țăranul Ismail. Și amîndoi căzură pe gînduri. E greu de spus cît au rămas așa, fără să-și mai spună o vorbă. Pe stradă și în cafenea se aprinseseră becuri gălbejite. Se uitară în jur și se treziră înconjurați de noapte.

A doua zi, țăranul Ismail ieși din cafeneaua de lîngă han cu fața la fel de brăzdată de gînduri, cu privirile înecate în tot atîtea griji. Își luă măgarul pe care îl mîna înainte și porni spre satul lui.

Osman Fuat nu-l putuse ajuta în nici un fel. Țăranul își făcuse de la început greșit toate socotelile din cauza ignoranței lui, a lipsei de cultură de care Aga profitase. Omul avea dreptate, fără îndoială, necinstea lui Aga era clară, dar ce putea face ? Actul întocmit în urmă cu cincisprezece ani era vulnerabil.

Osman Fuat nu putu uita niciodată mersul împovărat al bătrînului gîrbov pe care îl văzuse plecînd, mînîndu-și măgarul din spate. Întins pe pat, în camera lui de la han, cînd închidea ochii, nu-l vedea în gînd decît pe țăranul Ismail plecînd fără nici un rezultat, împreună cu măgarul lui.

38

Sait Hüsnü se uită la ceas și văzu că-i aproape ora nouăsprezece. În celulă indiferent de oră, fie lumină sau întuneric, nu-și putea da seama că era dimineață, că se făcuse seară. De zile întregi nici o rază nu-i mai mîngîiase fruntea. Avea doar lumina unor becuri chioare, prăfuite. Abia își stinsese țigara cînd auzi apropiindu-se cineva de celula lui. Ușa se deschise brusc. În celulă se arătă un om pe care nu-l mai văzuse niciodată pînă atunci.

— Pregătiți-vă, sînteți liber ! spuse acesta.

Trecură cîteva minute pînă cînd întunericul din ochi i se împrăștie. În pupile îi scînteia cîte un punct strălucitor.

— Foarte bine, spuse Sait Hüsnü și se ridică, tremurînd, în picioare.

Își adună în două minute pătura și celelalte lucruri ale sale și urcă scările de la subsol. Treptele acestea reci îl duceau la parter unde totul era altfel, de acolo începeai să auzi zgomotele din afara închisorii. Iată și strada care se afla la doi pași de libertate...

Îl dureau tălpile. Rănile nu i se închiseseră încă. „Am uitat să merg", își spuse. Părea că genunchii i se vor îndoi și că se va prăbuși la pămînt. Pantofii aceia mari îl strîngeau acum.

Nu reușise încă să scape de sentimentul de umilință pe care îl simțise cînd îl bătuseră acum două zile. Se uită din nou, zăpăcit, năucit în jur, la celulele de la parter... Polițistul de lîngă el îl petrecu pînă la poartă :

— Hai, du-te, la revedere, îi spuse.

Rămas singur în fața ușii, stătu nemișcat un timp privind oamenii de pe stradă care treceau într-o parte și alta. Își reveni repede ; chemă imediat un taxi.

Cercul vieții se învîrtea ca roata unei mori. O mînă de oameni mai erau la ora asta pe stradă. Taxiul apucă de la Sirkeci către Sultanahmet. Sait Hüsnü sorbea fericit aerul libertății, revedea fiecare colțișor al orașului atît de drag. De cîte luni nu mai văzuse străzi, oameni plimbîndu-se liberi, copaci drepți ?

Privi poarta parcului Gülhane așa cum te uiți la un prieten pe care nu l-ai mai întîlnit de multă vreme. Oameni intrau și ieșeau și acum pe poartă, dar nu recunoscu pe nimeni. I se păru că șoferul conduce prea repede. Trecu de Divanyolu și aruncă o privire cafenelei Adliye ; la fereastră îl văzu pe Kemal. Se lăsase seara. Era din ce în ce mai întuneric. Tramvaiele își aprinseseră luminile și treceau scîrțîind.

Șoferul conducea într-adevăr foarte repede, dar drumul părea nesfîrșit. Trecînd de la Beyazît către cartierul Saraçhane înțelese că e liber, că i-au dat drumul, că ar putea să oprească și în acel moment mașina și

să se ducă oriunde. În Fatih îi indică șoferului pe unde să meargă ca să-l ducă acolo unde locuia. Pe strada lui, ceru șoferului să oprească mașina în dreptul celui de-al treilea stîlp de electricitate. Cînd intră în casă, sora lui mai mare rămase încremenită. Ai fi zis că nu-i venea să-și creadă ochilor. Stătea locului întrebîndu-se dacă nu visa.

Sait Hüsnü aprinse lumina. Cei doi frați se îmbrățișară fără întrebări, fără lacrimi, dar liniile feței trădau încordarea. Pînă la urmă, sora lui nu se mai putu abține și începu să plîngă. Luase sfîrșit dorul lung, despărțirea de o sută și una de zile ce le fusese impusă.

Sait Hüsnü privea nemișcat, fără să clipească, geamurile ușii care dădea în grădină. Întunericul serii umplea locurile. Prin fața ochilor defilau amintirile copilăriei. Zile pline de soare și flori, nespus de fericite, care i se imprimaseră în minte, acum pluteau în atmosferă, semănînd durere.

Se desprinseră din îmbrățișare și se așezară. Zilele din închisoare făceau parte din trecut; trebuia să uite totul, iar viitorul să fie privit cu responsabilitate.

Urcă în camera lui, se dezbrăcă și se cufundă cu deosebită plăcere în apa caldă, în spuma și mirosul săpunului care, de asemenea, îi amintea că e liber. După baie îmbrăcă ceva ușor, de casă. „Cine știe de cîtă vreme nu mai fuseseră deschise ferestrele camerei?". Sait Hüsnü deschise larg ferestrele și lăsă aerul curat, limpede să invadeze încăperea. Privi cărțile aranjate și acum la întîmplare, în urma ultimei percheziții pe care i-o făcuseră în casă. Minute în șir admiră, pe fereastră, porțiunea aceea de mare unde Cornul de Aur se întîlnește cu Bosforul; putea vedea luminile tramvaielor care treceau peste pod. I se păru deodată că Istanbulul este mai tăcut, mai închis în sine decît înainte, că a amuțit.

Sait Hüsnü nu discuta niciodată cu hamalii, cu docherii, vîslașii, tencuitorii, tipografii, cu grefierii și scriitorii acestui oraș. În ziarele care apăreau după-amiaza se scria, cu litere de-o șchioapă, făcîndu-se mare caz de evenimente minore, dar nu se spunea un cuvînt referitor la toate cîte le aveau de tras intelectualii în acea vreme.

Oamenii erau închiși în celule, din cauza ideilor și a concepțiilor lor, și nimeni nu spunea nimic despre asta. Numai rudele și apropiații celor care erau închiși vorbeau în șoaptă și se mai plîngeau.

Sait Hüsnü urmărea cum se împrăștie încet fumul și pîcla Istanbulului ; vedea în oamenii care treceau în zorii zilei grăbiți imaginea slăbiciunii și a neputinței micuțelor vrăbii care se agită, zboară și tremură îngrozite în frigul iernii.

Se trezi din gînduri auzindu-se strigat de sora lui mai mare. Istanbulul cel întunecat rămăsese departe. Coborî scările. Masa era pregătită. Cei doi frați se simțeau jenați și străini unul de altul în atmosfera grea, încordată care îi învăluia. Mîncară într-o tăcere întreruptă din cînd în cînd de cîteva întrebări și răspunsuri. Nu le veni în minte să deschidă radioul. Își urară „Noapte bună" și se retraseră în camerele lor.

Sait Hüsnü se simțea ca și cum s-ar fi întors pe pămînt singur dintr-o lungă și obositoare călătorie cu vaporul ; sentimentul ce ți-l dă plutirea vasului, care urcă și coboară pe valuri, era încă suveran. Zilele petrecute în celulă îi treceau acum prin fața ochilor ca un vis. Nu-i putea ieși din minte suferința îndurată, fețele morocănoase, înfuriate, pline de ură ale polițiștilor ; nu putea uita camera aceea cu lumină slabă care îi fusese adăpost atîta vreme. Știa acum că e liber doar aici, la el în casă, dar că imediat ce iese pe stradă, va fi pas cu pas urmărit. Se gîndi că asta este soarta tuturor patrioților din lume.

39

Insul cu părul negru stătea în spatele biroului cuprins de o furie pe care cu greu putea să și-o ascundă, plictisit totodată. Una dintre ferestre era larg deschisă. Afară totul părea cufundat în liniște. Soarele bătea drept pe acoperișurile de țiglă. Din cînd în cînd cîte o muscă intra pe fereastră, apoi bîzîind se întorcea lovindu-se de geamuri și se așeza pe cercevele.

Brunetul își scoase ochelarii, le șterse cu meticulozitate lentilele, apoi și-i puse din nou. Citea un vraf de hîrtii care erau așezate în față, însemnate cu două linii încrucișate ; pe unele le semna. Cineva bătu la ușă și intră fără să mai aștepte să i se răspundă. Era Ahmet Hulusi. Avea în mînă niște hîrtii bătute la mașină. Veni pînă în fața biroului. Nu se așeză, fiindcă nu fusese invitat s-o facă. Începu să vorbească stînd în picioare :

— Domnule director, am arestat pe toți cei aflați pe listele noastre, cu excepția a doua sau trei persoane. Puțin mai tîrziu îi vom tria pentru ca în momentul în care sfîrșim cu interogatoriile să dăm drumul unora dintre ei. În felul acesta îi vom speria și intimida pe cei care manifestă o orientare de stînga.

Directorul îl privea nemulțumit ; își scoase batista albă să-și șteargă ceafa și tîmplele transpirate :

— Ați luat o serie de oameni pe care i-ați băgat în celule fără să mai analizați și să fiți siguri dacă sînt într-adevăr de stînga. Pe listele acestea se află nume de tineri fără cazier, nume pe care le văd pentru prima oară acum. Într-un cuvînt, o mulțime adunată fără rost. Ce vrei să fac eu cu ăștia ? Acționînd mereu așa, i-ați împins pe acești studenți spre stînga.

— Să știți, domnule director, că, de fapt, toți cei pe care i-am arestat au orientare de stînga. Vom avea astfel prilejul să-i cunoaștem mai îndeaproape. Împușcăm doi iepuri dintr-un foc... Cei care fac parte din organizații secrete se vor da lesne de gol.

— Dar printre cei arestați nu se află nume care ne interesează. Unde e Sabahattin, unde e Selim ? De ei nu pomeniți nimic. De ei am nevoie, ei trebuiesc arestați în primul rînd !

— O să-i prindem, domnule. Funcționarii noștri se află deja pe urmele lor, dar cei doi își schimbă mereu ascunzătoarea.

Directorul nu mai avea nici un chef de discuții. Își aprinse plictisit o țigară și suflă fumul albastru spre cel din fața sa. Fumul se înălță, împrăștiindu-se către tavan.

— Ce să fac eu cu adunătura asta ? Să mi-i aduceți pe cei care i-am cerut eu, nu se ascund ei în zadar... Ei ne vor dezvălui lucrurile cele mai importante.

Cu toate eforturile sale, Ahmet Hulusi nu izbutea să-și mulțumească superiorul, i se părea că se străduiește în zadar. Situația aceasta îl îngrijora peste măsură. Dîndu-și seama că nu mai avea nici un rost să lungească vorba, conchise :

— Am înțeles, domnule director, spuse el și se retrase în biroul său.

Scoase din buzunar pachetul de țigări străduindu-se să-și învingă furia ; aruncă nervos pachetul de țigări „Yenice" pe masă. Apoi, luă o țigară și se duse în fața ferestrei. Își scoase bricheta și o aprinse. După ce trase adînc în piept slobozi fumul pe fereastra deschisă. Un nor de aburi calzi vibra pe țiglele acoperișurilor din față ; parcă fierbea o apă invizibilă. Un strat subțire de nori se înălța și dispărea apoi în zare. Era imposibil să nu-i dai dreptate directorului, dacă te gîndeai puțin. Oameni despre care se știa că sînt urmăriți de atîta vreme încă nu fuseseră prinși... „Neîndemînaticii", își spuse Ahmet Hulusi referindu-se la subalternii lui, „au trecut atîtea zile și luni și n-au reușit să-l prindă încă pe Sabahattin. Parcă l-a înghițit pămîntul pe omul ăsta."

Se auzi o bătaie în ușă. Paznicul îi întinse o carte de vizită. Se uită la nume, dar nu-și aduse imediat aminte despre cine e vorba. „Cine o mai fi și Turhan ăsta ?", își exprimă el mirarea cu voce tare. Cînd polițistul îi răspunse : „Unul dintre cei cărora le-am dat drumul de curînd", Ahmet Hulusi își aminti imediat. „Să vină să-l vedem !", îi spuse el paznicului și se așeză pe locul lui obișnuit.

Ușa se deschise și Turhan pătrunse înăuntru. Ochii lui scrutau camera cu aviditate. Părul, năclăit de sudoare, îi era ca de obicei împrăștiat peste urechi. Se opri în dreptul mesei, cu mîinile împreunate. Aștepta să i se pună întîi o întrebare, nu voia să vorbească din proprie inițiativă. Pentru a prelungi momentele de tăcere, Ahmet Hulusi se mișcă pe scaunul lui :

— Spune, să vedem ce ai de spus ! Ce vești noi mai ai, pe cine ai mai văzut ?

— L-am văzut ieri, în Divanyolu, pe Sait Hüsnü. Mergea singur, a trecut pe lîngă mine, dar nu m-a văzut, sau s-a prefăcut că nu mă vede.

— Chiar ieri l-am eliberat din închisoare, nu e el omul pe care îl căutăm noi.

— Credeam că vreți să-l prindeți...

Tăcu un răstimp, ezitînd :

— Mai tîrziu l-am văzut și pe Sabahattin pe platforma din spate a tramvaiului...

Ahmet Hulusi deveni deodată foarte atent :

— La ce oră și unde ?

— Ieri. Tramvaiul trecea prin Cemberlitaș, îndreptîndu-se către Sultanahmet. Era un tramvai cu un singur vagon. Am fugit, am încercat să prind tramvaiul acela, dar pornise deja. Era către ora nouă.

Interesul lui Ahmet Hulusi scăzu brusc. Afirmațiile acestui tînăr nu-i păreau convingătoare :

— Bine, mai ai ceva de adăugat ?

— Nu...

— Încearcă să afli unde se ascunde Sabahattin. Dacă ți se mai întîmplă să-l vezi pe undeva, prin tramvai, sau oriunde, telefonează-mi imediat de la cel mai apropiat telefon. Ți-am mai atras o dată atenția să procedezi în felul acesta. Ține bine minte numărul nostru de telefon.

Ahmet Hulusi se ridică în picioare și tăcu timp de cîteva secunde. Îl studie cu atenție și-i spuse :

— Poți pleca acum.

Turhan ieși din cameră mai transpirat decît intrase. Pe Sabahattin nu-l văzuse de fapt, îl confundase cu cineva și inventase apoi întreaga poveste.

Avea momente cînd se scîrbea de sine, dar se consola apoi, zicîndu-și : „Și ce dacă ! Mă apăr și eu cum pot.“ Și de data aceasta fu cuprins de același sentiment ; se întrebă de ce dorește el de fapt răul colegilor lui. Se trase spre dreapta și merse de parcă i-ar fi ieșit într-adevăr cineva în față ca să-i ceară socoteală pentru josniciile pe care le comitea.

40

Minutarul și orarul ceasului înaintau greoi către miezul nopții. De n-ar fi fost zgomotul tramvaielor alunecînd pe șine, ce altceva ar mai fi stricat liniștea cartierului Sirkeci, în afară de șuieratul mereu depărtat al trenurilor de noapte ? Ferestrele unui birou de la etajul al patrulea al clădirii Direcției Siguranței erau luminate. Toate celelalte etaje erau cufundate în beznă. Doar în aripile clădirii unde erau amplasate celulele se mai auzeau șușotelile deținuților pe care îi aștepta o noapte grea.

Paznicii se prăbușiseră obosiți pe scaune. Picoteau, ridicîndu-și din cînd în cînd capetele. La această oră a nopții nu prea îi interesa ce se întîmplă în celule. Noaptea coborîse asupra lor murdară și întunecată. În momentele de veghe priveau în gol, tăcuți.

Într-una din celulele de la etajul al patrulea se auzi pe neașteptate un zgomot de sticlă spartă. Un minut mai tîrziu se auzi din celula numărul optsprezece un urlet și apoi gemete prelungite. Paznicii se treziră ca la comandă. Gemetele continuau. Deschiseră și închiseră rînd pe rînd ușile mai multor celule ; la numărul optsprezece, găsiră un tînăr căzut pe jos și plin de sînge. O parte din ceilalți deținuți ascultau încordați, în vreme ce o altă parte strigau : „Salvați-l pe bietul copil !"

Paznicul își anunță superiorii și o mașină a poliției îl transportă pe acesta la cel mai apropiat spital. Deținuții de la etajul al patrulea nu putură să mai închidă ochii în noaptea aceea. În urma incidentului fură adunate de prin toate celulele sticlele și tacîmurile. Mai tîrziu înțeleseră că deținutul de la numărul optsprezece își spărsese sticla de apă și-și tăiase venele de la mîini.

A doua zi aflară întîmplarea și ceilalți deținuți de la alte etaje. Dimineața, toți erau nervoși și obosiți după lupta dintre somn și veghe care îi torturase noaptea întreagă. Pe la amiază, lucrurile se întorseseră pe făgașul lor normal. În celulă, Ali Turgut, culcat peste pătură, cu hainele pe el, privea fix tavanul murdar. Trecuseră

mai multe ore și nu-și găsea tihna. După bătaia pe care i-o dăduseră cu douăzeci de zile în urmă, la miezul nopții, păreau că-l uitaseră cu totul. Nimeni nu mai venise să întrebe de el și nu mai fusese chemat deloc la interogatoriu.

Părul și barba îi crescuseră, dar, cum aici nu avea oglindă să-și vadă figura, parcă uitase cum mai arăta. În celula alăturată se afla un om de vîrstă mijlocie, care părea să fi trecut prin multe greutăți asemănătoare. Vorbea cu el, de cîte ori avea ocazia, în șoaptă.

Cel mai în vîrstă îi spusese tînărului să nu se îngrijoreze, să nu-și facă probleme : „Prin asemenea lucruri trece omul adesea... Totul este să le privești drept în față fără teamă. Sînt și greutăți mai mari decît acestea."

Dar Ali Turgut se știa complet nevinovat și voia să-l facă să înțeleagă adevărul :

— Bine, însă eu n-am absolut nici cea mai mică vină. N-am întreprins nimic împotriva legilor acestei țări.

— Știu, spunea deținutul din celula alăturată, noi sîntem vinovați numai conform legilor inventate de ei și, din punctul lor de vedere, vor rămîne totdeauna vinovați.

Auzind acestea, Ali Turgut tăcu. Însemna că unele legi sînt scrise numai pentru a rămîne pe hîrtie.

Cel de alături nu mai spuse nici un cuvînt — paznicul părea să-și fi dat seama că cineva discută, pentru că venise pînă în dreptul celulelor lor și așteptase un timp ciulind urechile. Apoi, nemaiauzind nimic, se îndepărtă.

Ali Turgut se întinse din nou, peste pătură. Îi trecu prin minte că celulele ar fi mai acceptabile dacă ar putea pătrunde înăuntru și cîte o rază de lumină. Ochii i se opriră iarăși pe tavanul murdar. Cîte ore trebuia să piardă aici în zadar ! Cărți nu li se dădeau, le era interzis să țină în celule creion și hîrtie... Lipsit de soare, de viață, se cufunda în umeda și întunecoasa fîntînă a gîndurilor, la un pas de disperare. Numai avînd o voință de fier ai fi putut rămîne neclintit în asemenea condiții...

41

Soarele de iulie se stinse încet și apăru vîntul plăcut al lunii august. Urmă apoi septembrie cu răcoarea și ploile toamnei care aduse după sine luna octombrie și frunzele îngălbenite. Vîntul bătea rece și, peste puțin timp începeau ploile ușoare. Într-o astfel de zi, Osman Fuat se adăpostise sub un acoperiș așteptînd să se mai potolească ploaia. În fața hotelului de alături se opri un jep. Un tînăr de statură mijlocie coborî și intră în hotel.

Privindu-l cu mai multă atenție, Osman Fuat îl recunoscu pe prietenul său, guvernatorul Fikret. Ce-o fi făcînd aici? Să se ducă să vorbească cu el? Osman Fuat se rușina de starea lui actuală, nu-i prea venea să discute despre asta cu Fikret. Trecu printr-un moment de nehotărîre. Își aminti că prietenului său i se spunea „nebunul de Fikret". Nu prea ținea cont de asemenea lucruri. Osman Fuat își zise: „Fie ce-o fi, dacă n-o să vrea să discute cu mine, îl las în pace și gata".

Începu să-și aștepte prietenul în fața hotelului. Trecură în jur de cincisprezece minute, apoi se împlini o jumătate de oră și Fikret tot nu ieșea. Intră în hotel și îl întrebă rușinat pe recepționer:

— La ce cameră stă domnul guvernator Fikret? Eu sînt prietenul lui, de aceea vă întreb.

Recepționerul se întoarse să se uite la tabloul de care erau agățate cheile:

— Etajul trei, camera nouăsprezece, spuse el și se cufundă iar în calculele de pe birou.

Osman Fuat se hotărî: urcă scările pînă la etajul al treilea, se uită peste tot în jur, citi cu atenție numerele de la fiecare cameră. Probabil că numărul nouăsprezece se afla în partea dreaptă. Merse pe covorul moale de pe coridorul hotelului. Găsi plăcuța cu numărul nouăsprezece pe ușa unei camere din fundul culoarului. Se opri puțin înainte de a se hotărî să intre. De ce continua să ezite? Oare pentru faptul că era un

surghiunit ? Ce vină avea el în toate astea ? Bătu la ușă. Se auzi dinăuntru scîrțîitul patului și apoi vocea lui Fikret întrebînd :

— Cine e ?

— Eu sînt, Fikret ! Eu, Osman Fuat.

Ușa se deschise repede ; și apăru Fikret, îmbrăcat în pijama. Guvernatorul se miră la început văzîndu-l în fața sa pe Osman Fuat, apoi îl îmbrățișă.

— Ce cauți tu aici ?

— Eu nu caut nimic, ei m-au adus aici.

— Eu sînt guvernator al districtului K., subordonat acestei provincii. Vorbesc serios, tu ce faci pe aici, Osman ?

Intrară. Se așezară, unul pe pat și celălalt pe scaun.

— M-au surghiunit aici. Peste o săptămînă se împlinesc șase luni de cînd am domiciliu forțat.

— Ce mai e și asta ? Aud pentru prima oară de așa ceva, parcă aș trăi pe altă lume. Am venit și acum două luni aici, totuși nu ne-am întîlnit.

— Da, uite, mă chinuiesc aici într-o odaie de han. În fiecare dimineață și seară, trebuie să mă duc să semnez la secția de poliție. Ca să reușesc să cîștig cîteva lire pe zi, muncesc scriind cereri țăranilor de pe aici. Dacă aș fi fost închis, stăteam doar o vreme, apoi îmi dădeau drumul. Cînd ești surghiunit, nu ești sigur pe nimic. Cred că abia în momentul în care se va termina starea de asediu din Istanbul, vom sfîrși și noi odată cu chinul ăsta.

— Dacă vrei, vorbesc cu prefectul să-ți dea și ție ceva de lucru.

— Nu te deranja, ce treabă poate să-mi dea prefectul mie ? Tot orașul, cafenelele, străzile, sînt pline cu șomeri. Trebuie să le găsească întîi lor de lucru.

— De fapt, prefectul nici nu este un om chiar așa de înțelegător. Și cu mine are adesea discuții.

Tăcură amîndoi cîteva minute. Gîndul îl purta pe fiecare pe locurile amintirilor. Vechile zile reveniră în mintea lor. Fikret întrerupse primul tăcerea :

— M-am căsătorit cu o fată bogată. În țara asta, unde forțele conservatoare nu au fost cu totul învinse, este extrem de greu să ai o activitate revoluționară. Și,

spunînd acestea, deschise larg ochii. Duci ani de zile o viață mizerabilă. Încerci în zadar să lupți. Nu ai forță... Cei ce ne sînt împotrivă sînt mult mai puternici decît noi, prietene! Pînă la urmă tot ei ne distrug pe noi, întotdeauna. Iată, un intelectual sclipitor ca tine, e trimis să-și piardă cei mai fertili ani aici. Nu ne putem învinge dușmanii. Eu nu știu ce-ar trebui făcut pentru cauza noastră...

— Prietene, din înfrîngerile repetate înveți cum să învingi. Dacă nu am fi aflat din prima încleștare ce e aceea o înfrîngere, poate că nu am fi știut cum să ne organizăm mai bine pentru luptele viitoare. Cum vezi tu rolul nostru în aceste condiții? Trebuie cîștigată una cîte una fiecare baricadă; am învins pe una, trecem la următoarea... Dar, din păcate, n-am ajuns încă la momentul acela.

— Dacă vrei, îți povestesc cum m-am căsătorit; ai putea scrie o nuvelă pe tema asta.

— Povestește-mi, te ascult.

— Ți-am spus ce mi se întîmplase pînă la sosirea mea la Istanbul. Poate că nu ți-ai putut da seama bine atunci prin cîte greutăți trecusem. După toate întîmplările acelea, mă trimiseseră guvernator al districtului N. Și acolo am observat că aveam să mă confrunt cu mari greutăți. În provincia aceea, ca șef al Monopolului lucra un coleg de-al meu de școală generală, Ihsan. Îmi ascultă necazurile de la un cap la altul și la sfîrșit îmi spuse: „Ascultă-mă pe mine, prietene, trebuie neapărat să te însori. Să încercăm împreună să-ți găsim pe aici o fată potrivită.“ Și se puseră și el și soția lui pe treabă. Într-o noapte mă aflam la clubul orașului împreună cu Ihsan și cu bătrînul director al poștei, Behiç. Domnul Behiç trăgea tot timpul din narghileaua lui; nu vorbea deloc și asculta laudele lui Ihsan cu privire la calitățile mele ieșite din comun și de necesitatea de a mă însura.

De cum se opri din vorbă Ihsan, începu domnul Behiç să-și spună părerea: „Ați terminat, domnule Ihsan? Dacă îmi permiteți, am și eu o idee. Domnul guvernator este cea mai mare autoritate a districtului nostru, nu se potrivește cu o fetișcană oarecare din

tîrgușor. Iar dacă face prostia să ia pe una dintre acestea, o să regrete curînd. Ascultați-mă pe mine, în districtul C. locuiește un fabricant, domnul Hüseyin. Familia lui e de modă veche, respectă orele de rugăciune și nu prea vor să discute cu oricine, dar sînt și foarte bogați. Dacă îmi permiteți, am putea merge să-i cerem mîna fetei lui, domnule guvernator."

Bineînțeles că eu nu prea luam lucrurile în serios, nu aveam nici o speranță în privința unui rezultat pozitiv, dar, ca să nu zic că n-am încercat-o și pe asta, am acceptat să mergem s-o vedem pe fată.

Directorul poștei așteptă să se îndepărteze cafegiul care îi mai adusese niște chibrituri. După ce acesta plecă, spuse: „E destul de greu s-o vedem pe fată, pentru că domnul Hüseyin ține la datini. Soția și fiica lui sînt mai tot timpul încuiate în casă, or, ca să vedem fata, ar trebui să ne bazăm pe o întîlnire întîmplătoare."

„Domnule Behiç", i-am spus eu, „cum m-ar putea accepta pe mine o familie atît de conservatoare? Gîndiți-vă la perioada în care ne aflăm. Ei, în mod sigur, vor dori să fiu la fel cu ei."

„Aveți dreptate", îmi răspunse domnul Behiç calm, „dar după ce vă însurați procedați după pofta inimii, vă purtați cum doriți. Esențial e să obțineți fata. Odată posesor al acelei averi considerabile, lucrurile vor merge de la sine."

În sinea mea rîdeam de spusele bătrînului, dar doream să fac tot posibilul pentru a scăpa cît de cît de atmosfera monotonă a tîrgușorului unde îmi era dat să trăiesc. Ei, ce să mai lungesc vorba, am acceptat să se ducă să ceară în numele meu fata. Am hotărît să plecăm toți în prima sîmbătă în districtul C. Repet, eu însă nu priveam lucrurile deloc serios, dar mă simțeam bine în acel joc. Oricum, îmi convenea aventura. Tu care stai de atîta vreme aici, Osman, poți înțelege acum ce înseamnă viața într-un tîrgușor. Nu e totul să fii cea mai mare autoritate locală... La un moment dat, nu te mai simți flatat de respectul pe care ți-l arată funcționarii și toți cei din jurul tău, și nu te mai mulțumește aerul îmbibat vara de miros de pătlăgea pră-

jită și anason. Voiam să plec. Dorul de atmosfera și viața de metropolă mă stăpînea tot timpul, în fiecare dimineață și seară de seară. Mă plictisisem de tot, iar singurătatea devenea din ce în ce mai apăsătoare. Îmi trecea prin minte, în unele zile, să plec repede, cît mai repede, fără să mai întîrzii pentru a-mi scrie chiar și demisia. Așa că, înțelegi, îmi surîdea posibilitatea unei scurte aventuri și mi se părea că zăresc, printre rotocoalele fumului de țigară, amuzantele întîmplări pe care îmi va fi dat să le trăiesc. Priveam gînditor cînd pe cei de lîngă mine, cînd pe procurorul care juca cărți la masa de alături. Aveam să mă distrez și, totodată, să-mi încerc norocul. Ce putea să mi se întîmple? Ziua în care am luat hotărîrea era miercurea. Ne-am dus fiecare la casele noastre noaptea tîrziu. M-am așezat în pat, dar nu puteam închide un ochi. Mă întorceam de pe o parte pe alta, mă frecam la ochi și apoi strîngeam tare pleoapele doar, doar m-o lua somnul. Nici un rezultat. Am aprins lampa și am luat un somnifer. Culcat din nou în pat, am ales o carte de pe etajera de la capul patului. Am continuat să citesc de unde rămăsesem și, după două pagini, ochii începură să mă usture. Am suflat în lampă. Am strîns iar pleoapele. Mă așezam pe dreapta, nu mergea, mă întorceam pe stînga, nimic... Nu știu cum și după cîtă vreme am adormit.

Dimineața cînd m-am trezit, soarele era sus. Mă trezisem mai tîrziu decît de obicei. Avusesem un vis straniu și încurcat, dar, pe măsură ce mă străduiam să mi-l amintesc, reușeam să pun fragmentele cap la cap, să le caut o noimă. Se făcea că merg pe un drum de cîmp. Peste tot în jur era verde. Îmi ieși înainte un om care purta turban și care îmi întinse un buchet de părăluțe... Apoi, mi-am zis: „Dă-l încolo!“ și am sărit din pat. Nu-mi place să cred în vise. M-am îmbrăcat și m-am dus la lucru. Munca noastră monotonă, de fiecare zi, ține pînă seara. Am ieșit din clădirea în care lucram. Trecînd pe strada principală a tîrgușorului ajungi la club. Comercianții, posesorii magazinelor aflate pe strada principală se ridicau în picioare să mă salute, unii mă invitau chiar să intru ca să beau o cafea sau un ceai la ei. Le răspundeam fie cu mulțumiri, fie

promițîndu-le că voi accepta invitația altădată, iar ei, povesteau apoi celor din jur că au discutat cu guvernatorul, că l-au întrebat de sănătate și se așezau apoi, mulțumiți de ispravă și mîndri, în fotoliile lor. În șase luni de zile ai putut observa și tu, locuitorii tîrgului dau importanță mare titlurilor, renumelui și poziției sociale. Pur și simplu se laudă la toată lumea cu cei cu care au avut ei onoarea să vorbească...

Ajunsesem la club. M-am așezat la locul meu dintotdeauna, lîngă fereastră. Chiar și atunci cînd nu mă duc la cafenea, nu stă nimeni acolo. Prietenii mei, șeful monopolului și cu directorul poștei, nu veniseră încă. Apărură însă destul de repede... Domnul Behiç îmi spuse de cum veni: „Știți că azi e ziua cînd sosește corespondența. Iar a fost mult de lucru și n-am putut pleca cu nici un chip de acolo", dar nici nu sfîrși bine că șeful monopolului, Ihsan, îi luă vorba din gură: „Știți, nu poți niciodată să fii sigur de ora la care sfîrșești treaba la monopol. Casa nu poate fi închisă pentru că trebuiesc predați banii, iar eu aștept încheierea predării și urmăresc desfășurarea ei pas cu pas, așa că nu am putut pleca."

Știi de ce îți povestesc acestea cu atîtea amănunte? Vreau să înțelegi bine, să-ți dai seama clar ce înseamnă viața zilnică a unui tîrg de provincie...

Veni și sîmbăta. După prînz pornirăm și noi la drum. De dimineață dădusem telefon la prefectură să cer permisiunea de-a pleca din tîrgușor. Conform codului special, guvernatorul nu are dreptul de a părăsi districtul său fără permisiunea prefectului nici în zilele cînd e liber. În cazul în care o face, este tras la răspundere, chiar dacă nu s-a întîmplat nimic în lipsa lui.

Drumul către provincia Ç trece printre munți. Pentru că mașina nu era condusă de noi, vorbeam numai despre lucruri lipsite de importanță — în orășelele acestea se exagerează orice spui, orice vorbă a ta poate ajunge un subiect de bîrfă. Ținînd cont de asta purtam o discuție nevinovată, potrivită și pentru alte urechi, străduindu-ne să nu spunem lucruri cărora li s-ar putea da interpretări neplăcute. Așa am ajuns în districtul Ç...

Nu se întunecase încă. Tîrgul părea destul de mare. Razele soarelui se reflectau în geamuri... Pe strada principală, mai largă decît cea a tîrgușorului nostru, erau înșirate la rînd dughene și magazine.

Ihsan și cu mine am rămas în clubul tîrgușorului, așezați lîngă havuz. Ascunși parcă la umbra salciei de acolo, cine intra nu ne putea observa cu ușurință. De cum sosiserăm, domnul Behiç se dusese să-l caute pe domnul Hüseyin la biroul său... Urma să discute cu el și apoi să vină să ne spună ce reușise, iar noi trebuia să luăm masa de seară în cazinoul clubului. După ce înnoptam la hotelul tîrgușorului, în funcție de ceea ce ne spunea domnul Behiç, plecam a doua zi, dimineața sau seara.

Domnul Behiç nu se lăsă mult așteptat. Se întoarse zîmbind ușor, însă cu umerii cam căzuți. L-am privit, dar pe fața lui n-am putut citi nimic sigur. Se trînti pe scaunul de lîngă noi și ceru cu glas puternic chelnerului : „Adă-mi, te rog, băiete, o cafea dulce". Nu-l impresionară privirile noastre mai mult decît curioase. Ne spuse să avem puțină răbdare, să-i vină cafeaua, că ne povestește după aceea.

Tăcură toți trei. Nu se mai auzea decît șopotul apei în havuz. Ziua era pe sfîrșite, în jurul nostru pîndeau, palide, umbrele înserării. De curînd fusese instalată lumină electrică în districtul Ç. Becuri galbene și mici ardeau palid și transformau parcă fețele oamenilor din preajma noastră.

Mi-am zis că n-ar fi rău să-l tachinez puțin pe domnul Behiç. „E seară", i-am spus, „e vreme de beție. Bine, bine, omule, bei cafea la ora asta, ce treabă mai e și asta ?"

„Hüseyin al tău nu mi-a comandat nici măcar o cafea. Îl știam eu zgîrcit dar nici chiar așa. M-a întrebat cu jumătate de gură dacă nu vreau un ceai. Cînd a văzut că eu nu doresc neapărat, a renunțat. Dar, s-o luăm de la capăt. Cînd am ajuns, era împreună cu Hafîz Kadîr. Le-am dat ziua bună și m-am așezat lîngă ei. Am lucrat multă vreme la poșta provinciei Ç. și îi cunosc bine pe amîndoi. Hacî Hüseyin aproape că nu iese din cuvîntul lui Hafîz Kadîr. Dar în timp ce Hacî Hü-

seyin se poate numi un fanatic religios, Hafîz Kadîr nu e chiar așa de încăpățînat, dar el acționează totdeauna după cum îi dictează interesele. Am stat o vreme ascultîndu-le politicos conversația, nu prea mă băgam în vorbă. Pînă la urmă Hacî Hüseyin se întoarse spre mine : „Nu spui nimic, domnule Behiç ? Povestește-ne și tu ce mai e nou în districtul N."

„Toate bune și frumoase, dar nu mă întrebați pentru ce am venit aici ?"

„Iartă-mă, te rog, pornisem o discuție cu Hafîz și de aceea nu te-am întrebat. Dar spune, noi te ascultăm".

„Uite, Hacî Efendi, Hafîz Kadîr nu-i un străin. Într-un fel, e bine că se află și el de față. E mai bine să vorbim în prezența sa. Mulțumită lui ne vom înțelege mult mai ușor".

„Bine, bine, dar spune-ne odată, nu ne mai face curioși !"

„Uite ce se întîmplă, Hacî, sîntem trei persoane care ne-am urcat chiar azi în mașină și am venit pînă aici : guvernatorul Fikret, șeful monopolului, domnul Ihsan și cu mine. Am venit cu gînduri foarte bune pe care vi le voi spune pe dată și dumneavoastră".

Hafiz Kadîr își așeză mai bine în scaunul vechi trupul masiv. Își deschise cît putu ochii sașii și-și mușcă ușor buzele, ca și cum ar fi părut să priceapă despre ce e vorba. Deveni mai atent, iar eu am cumpănit lucrurile bine și m-am oprit o clipă gîndindu-mă cum să formulez întreaga problemă. Am început să spun apoi :

„Nu știu dacă-l cunoașteți pe guvernatorul nostru Fikret, dar sînt convins că nu vă este un nume necunoscut. De șase luni conduce provincia noastră cu o sîrguință demnă de laude. A mai fost guvernator de vreo trei-patru ori și în alte provincii. Adevărul este că cei din provincia noastră sînt foarte mulțumiți de el. Se vorbește că în curînd ar putea deveni ajutor de prefect. Și, drept să spun, face parte dintr-o familie foarte bună. Eu și cu domnul Ihsan, șeful monopolului, sîntem prietenii lui cei mai buni. Stăm împreună aproape în fiecare seară, iar pînă acum n-am avut nici un moment de supărare, ne înțelegem foarte bine. Domnul Fikret este burlac și se plînge tot timpul de singurătate. E-adevărat

că el e superiorul nostru, dar noi ne simțim lîngă el ca lîngă un frate mai mare, pentru că ne vorbește de toate dificultățile și necazurile pe care le are. Chiar noaptea trecută am avut o lungă discuție. A venit vorba despre singurătate. Domnul guvernator era foarte trist. I-am spus că cel mai bun lucru este să-i găsim o fată pe măsură. A acceptat pînă la urmă propunerea noastră. Domnul Ihsan și cu mine ne-am hotărît să-i căutăm o soție. Ne-am consultat întîi cu nevestele noastre, dar n-am reușit să găsim pe cineva potrivit în tîrgușor la noi. Atunci, mi-am amintit de dumneata, domnule Hacî; mi-am spus că fiica dumitale este tocmai potrivită. De acea am venit pînă aici s-o cerem. Iată, Hafîz Kadîr să fie martor în fața lui Allah."

Cînd am tăcut, i-am privit din nou pe fiecare dintre ei. Domnul Hacî îmi evita privirea, se vedea că era nehotărît. Hafîz Kadîr însă se uita cînd la mine cînd la Hacî cu interes și dorință de sporovăială. Se vedea limpede că se gîndește serios la o soluție.

Domnul Haci Hüseyin sparse tăcerea:

„Domnule Behiç, dumneata îmi placi. Pe domnul guvernator nu-l cunosc însă. De aceea nu pot să-ți spun nimic acum. Dacă o vrea Allah, o să-i dau fata mea în căsătorie. Numai atîta vreau să-ți spun: familia noastră este altfel decît el, deoarece domnul guvernator este un copil al Istanbulului, al marelui oraș, pe cînd noi nu sîntem decît niște tîrgoveți. Este adevărat că avem fabrici, întreprinderi comerciale, dar pînă la urmă tot tîrgoveți ne numim. Pe deasupra mai sîntem și o familie foarte retrasă. Noi nu știm obiceiurile și felul lui de a se purta, iar el nu ne cunoaște pe noi. Va fi foarte greu ca tinerii să se potrivească, poate chiar imposibil. Zicînd acestea, însă, nu vreau să înțelegi că te-am refuzat. Desigur, s-ar putea să acceptăm, dar cred că n-ar fi rău să ții cont de ceea ce ți-am spus. Nu-i așa, domnule Hafîz?"

„Va fi după voia lui Allah. Orice-am spune acum e în zadar. Desigur că la prima vedere se pare că există o nepotrivire totală între cei doi tineri. Însă nenumărate sînt căile lui Allah. Să sperăm că va fi numai bine. Dacă nu pot să fac mai mult, mă voi duce să mă rog și

să aștept să văd ce-mi spune Allah, să văd ce drum ne va arăta el".

Încheindu-și astfel cuvîntul Hafîz Kadîr, mi-am zis că cel mai bun lucru este să-i las pe ei să sucească și răsucească problema pe toate părțile. Și, ca să le dau destul timp, le-am spus că voi veni din nou la ei peste cincisprezece zile să aflu răspunsul și am plecat. Domnul Behiç ne spuse că așa se petrecuseră lucrurile.

Cei doi prieteni ai mei au socotit că pot să las totul în stadiul în care se ajunsese. Pe mine însă mă distra întreaga desfășurare a evenimentelor. În acel moment am hotărît că voi merge pînă la capăt. Cu o mină optimistă le-am spus : „Perfect, în noaptea asta fac eu cinste". I-am făcut semn chelnerului, care a venit în goana mare și am cerut să aranjeze masa cît mai frumos. După ce plecă ca să aducă cele de trebuință, i-am spus domnului Behiç : „Dumneata te vei ocupa de rezolvarea întregii probleme, domnule Behiç. Începutul e bun ; dacă lucrurile merg tot așa în continuare, înseamnă că iau fata. Aceasta este părerea mea".

Domnul Behiç rămase întîi cu gura căscată, apoi ochii, în care se citea încă o anume disperare, se înviorară · „Allah ne va ajuta să reușim", spuse.

Domnul Ihsan rămăsese tăcut, însă cînd mă văzu atît de pesimist vru să mă încurajeze : „Hai, să sperăm c-o să fie cum nu se poate mai bine, problema este ca și rezolvată".

În noaptea aceea am mîncat și am băut cu mare bucurie, de parcă ar fi fost ajunul nunții. Ne-am întors tîrziu de tot la hotel și-am dormit fără nici o grijă. A doua zi spre seară, pe răcoare, ne-am întors în tîrgușorul nostru.

Cele cincisprezece zile trecură greu, ațîțîndu-ne curiozitatea așa cum te simți cînd aștepți să vezi care va fi a doua parte a unui film de aventuri. Din cînd în cînd mă simțeam nesigur pe mine, gîndindu-mă cum se va desfășura „lupta" cu niște oameni care făceau parte dintr-o familie ce se purta cu totul diferit în raport cu felul meu de a fi. Apoi m-am întrebat în ce consta puterea mea, dacă nu eram în stare să lupt cu o familie cu concepții înapoiate ? Trebuia să-i combat și să-i

învinș. Pînă la urmă îi voi obliga să vadă și să înțeleagă ce înseamnă civilizația. Dacă va fi să fiu învins, ce voi face cu toate speranțele și planurile mele de viitor ?

Seara, cînd puneam capul pe pernă, mă luptam cu astfel de gînduri contradictorii și după aceea adormeam nelămurit. Greu, foarte greu trecură cele cincisprezece zile... Am pornit iar tustrei în districtul Ç. Cînd i-am dat din nou telefon prefectului să-l anunț de plecarea mea, acesta îmi spuse :

„Mi se pare că încep să se înmulțească vizitele...".

„Vreau să rezolv o problemă foarte importantă, poate o să aflați vești bune și dumneavoastră", am spus eu, încheind discuția.

Și iar am intrat, împreună cu Ihsan, în clubul tîrgului, să-l așteptăm pe Behiç... De data aceasta venisem mai devreme, ziua nu se sfîrșise încă și era cald afară. Behiç nici nu coborîse bine din mașină că plecă imediat la domnul Hacî, zicînd că trebuie să bată fierul cît e cald. Noi ne așezarăm iarăși la marginea havuzului, așteptînd cu sufletul la gură răspunsul.

Domnul Ihsan fuma narghilea și mă îndemna și pe mine să încerc măcar o dată să văd și eu cum e. L-am refuzat, spunîndu-i că prefer țigările mele.

Ca și data trecută, în vreme ce ne sorbeam cafeaua, ascultam murmurul odihnitor al apei din havuz. Ishan îmi povestea niște lucruri interesante și pline de duh, dar, după primele cuvinte, nu l-am mai putut urmări.

Povestind, rîdea cu poftă, iar eu mă uitam la barza de pe acoperișul casei de piatră care se zărea din locul unde mă așezasem : o urmăream cum stătea în cuibul ei cînd, venindu-i perechea, îl saluta cu vesele și zgomotoase clămpănituri de cioc.

Ziua se apropia de sfîrșit, dar Behiç nu se zărea defel. Ne întrebam dacă întîrzierea lui trebuie luată ca semn bun sau rău, dacă întîrzie pentru că nu a reușit să se înțeleagă cu tatăl fetei sau, din contra, pentru că lucrurile erau pe drumul cel bun.

Ne uitam de-a lungul străzii cînd îl văzurăm apărînd în depărtare. Veni și se așeză pe scaunul de lîngă noi :

„Mă credeam maestru în treburi de genul acesta, dar uite că mă mîndream degeaba. Din cîte am înțeles eu astăzi, cel care a stricat totul a fost tocmai Hafîz Kadîr. Cică a așteptat visul revelator și că i s-au arătat doi bărbați cu turbane verzi care i-au spus că nu e bună căsătoria aceasta, că nu trebuie pentru nimic în lume căsătorită fata cu tine. S-a dus și i-a povestit visul lui Hacî Hüseyin care a spus că este exact cum se aștepta și el să fie sfătuit de Allah, că încă de la început văzuse nepotrivirea dintre familia lui și un băiat crescut la oraș ; de aceea, mi-a spus domnul Hüseyin, nu poate accepta propunerea mea. Uite cum, domnule guvernator, a putut un vis prostesc să strice totul !“

Aici i-am tăiat eu vorba lui Behiç :

„Și unde e acum domnul acesta, Hafîz Kadîr, cum îi zici tu ?“.

„E chiar aici în cafenea, stă la o masă ceva mai încolo“.

„Du-te acum la el. Nu, nu se poate să te duci numai tu. Ia-l și pe Ihsan. Spuneți-i că-l invită domnul guvernator să ia masa de seară, sau cel puțin să bea o cafea împreună cu el. Să-l aduceți neapărat aici că, dacă nu, mă duc chiar acum la Prefectură sau la Judecătorie și, dacă le spun ce atitudine are, mă jur pe ce vreți că-l închide pe loc“.

Plecînd, Behiç și cu Ihsan erau încă impresionați de expresia neiertătoare ce se citea pe fața mea. Am strigat din nou ca să le atrag încă o dată atenția, să nu care cumva să îndrăznească să vină fără prietenul domnului Hüseyin. Nu trecură nici zece minute că apăru, încadrat de Ihsan și Behiç, un bărbat cocoșat de grăsime, care încerca să-și ascundă teama ce-i era întipărită pe fața bărboasă. Hafîz Kadîr veni să se așeze lîngă mine. După o introducere scurtă și aspră, am trecut la ceea ce mă interesa :

„Am venit la dumneavoastră, domnule Hafîz cu o propunere serioasă și, în ceea ce ne privește, făcută din tot sufletul. Eu nu mă joc de-n însuratul. Mi s-a spus însă că dumneavoastră v-ați împotrivit cererii mele sub motiv că visul dumneavoastră a fost rău prevestitor ; ba mai mult, ați schimbat hotărîrea favorabilă a

domnului Hacî Hüseyin. Din cauza visului dumneavoastră am fost refuzat de domnul Hüseyin. Ceea ce vă cer este să vă reparați greșeala făcută".

Hafiz se zăpăcise de tot. La început nu știu ce să spună. Ochii lui sașii, a căror privire nu știai niciodată spre cine se îndreaptă, jucau în toate părțile mai straniu ca oricînd. Pînă la urmă înțelese că nu avea de ales :

„Ordonați, ce să fac pentru dumneavoastră ?"

„Ceea ce vă cer e destul de simplu : să visați mîine seară un alt vis. Cei doi cu turbane verzi care v-au spus că nu e bine să aibă loc această căsătorie, să vă spună că, gîndindu-se ei mai bine și-au dat seama că în această căsătorie, numai începutul, adaptarea va fi mai grea, dar se va dovedi pînă la urmă una din cele mai reușite căsătorii. Tot ei vă vor porunci să vegheați dumneavoastră la unirea celor doi tineri. Mai mult, veți povesti toate acestea domnului Hacî într-un mod cît mai convingător. Veți vedea că, în felul acesta, veți putea îndrepta greșeala făcută".

Lui Hafiz părea că îi amorțise mintea. Am adăugat pentru a nu-i da senzația că acționează împotriva adevărului :

„Vina dumitale cea mare a fost la început, știi bine că dacă îi aduc la cunoștință judecătorului ce-ai făcut, vei fi arestat pe loc".

Ultimele mele cuvinte avură un efect deosebit asupra lui.

„Îmi voi repara greșeala, aranjez eu lucrurile cum nu se poate mai bine, lăsați pe mine".

Îmi ceru permisiunea să plece și ieși grăbit din cafenea.

Ne-am privit o vreme unii pe alții în tăcere. Pe fața lui Ihsan apăru în cele din urmă un zîmbet :

„Iată că noi ne-am dovedit începători față de tine care ești un maestru. E clar că te poți descurca foarte bine și singur".

„Dacă totul se va termina cu bine, victoria se va datora tuturora ; fiecare a luptat în felul lui pentru ea. Dar mai mult decît toți, Behiç. Nu-i așa ?"

Dar Behiç deveni nerăbdător :

„Bine, bine domnilor", ne spuse el, „dar văd că trece vremea, trec orele cele mai frumoase ale serii fără strop de băutură pe masă. Pe deasupra îmi mai e și o foame de lup. Întîi să comandăm ceva de mîncare și ne-om continua apoi, liniștiți, conversația..."

Ihsan și cu mine am fost de acord și am chemat chelnerul. Nu trecură nici zece minute că și apărură în fața noastră tot felul de gustări. Tocmai cînd ne duceam paharale la gură, Ihsan ne spuse :

„Am uitat de un lucru foarte important. I-am dat drumul lui Hafîz Kadîr fără să-l întrebăm cînd să mergem să luăm rezultatul de la el. Am uitat complet să stabilim asta".

I-am tăiat vorba :

„Nu-ți face tu astfel de griji. Hafîz a pățit ce a pățit, altădată știe cum să se comporte. Venim iar săptămîna viitoare aici și atunci ne vor invita la ei să ne cunoaștem. Eu special n-am vrut să le spun cînd venim din nou ca să nu fie și ei șmecheri, se putea întîmpla să plece din tîrgușor tocmai în ziua aceea. Așa că o să venim săptămîna viitoare după rezultat".

Ihsan rîdea pe înfundate și luă cu poftă încă o lingură din gustosul lapte bătut :

„Dar dacă săptămîna viitoare n-o să-l găsim pe Hafîz Kadîr nicăieri, pentru că el ar putea aranja să ni se spună că-i plecat, sau că e în rugăciune prelungită, că citește și recitește *Coranul* de la un cap la altul, și deci nu-l vom mai putea revedea săptămîni întregi ? Ei, ce poți face atunci ?".

„Ei, ce-aș putea face ? Să-l distrug. Îl iau cu jandarmii de acasă. Ce crede el că mă poate duce pe mine de nas ? Se prea poate să fie și Hacî și Hafîz vicleni ca o vulpe, dar în mîinile mele e puterea de stat. Ce tot spune Ihsan, să nu cumva să îndrăznească Hafîz să mi se mai ridice împotrivă, că să se ascundă și în gaură de șarpe îl scot de acolo cu poliția !"

Am rămas multă vreme în cafenea făcîndu-ne planuri, gîndindu-ne cum să acționăm mai departe. Ne-am întors tîrziu la hotel. A doua zi, înainte ca soarele să se ridice, eram în mașină gata de drum.

Săptămîna următoare trecu anevoios ; fiece zi mi se părea un an întreg. Noaptea mă perpeleam de parcă eu trebuia să scot noua zi din întuneric. Luni, marți, miercuri... se duseră zilele una după alta. Ajunserăm astfel în căldura leșinătoare a zilei de sîmbătă. Aceea mi se păru a fi ziua cea mai fierbinte a anului. Hainele pline de transpirație ni se lipeau de scaunele fierbinți ale mașinii. Am ajuns în capitala provinciei Ç. trecînd pe aceleași drumuri neasfaltate, pline de gropi și hîrtoape..

Pînă seara mai era mult. Căldura ne topea, ne ardea. La marginea havuzului era mai multă umbră și răcoare decît la celelalte mese din cafenea. Ne-am așezat pe locurile noastre. Ne-am scos hainele și le-am pus pe marginea scaunelor.

Nici nu se auzi bine chemarea credincioșilor la rugăciunea de prînz, că Behiç ne dădu de știre :

„Eu mă duc la geamie. Acolo-l prind sigur pe Hafîz Kadîr. Nu poate fi în altă parte. Pentru că el e imamul geamiei. S-ar putea să fie greu să-l aduc aici, dar tot vin eu cu el". Behiç se îndepărtă. Era să-i spun că venim și noi cu el, dar am renunțat după aceea pentru că nu era bine ca Hacî Hüseyin să ne vadă pe toți odată la geamie.

Aaa, am uitat să-ți spun, la una dintre vizitele noastre în tîrgul Ç., la ora la care ne întorceam la hotel, ne-am întîlnit cu el. Ne-a prezentat domnul Behiç. De aceea mă gîndeam că, dacă ne vede pe toți adunați acolo, se înspăimîntă. Apoi, iar mi-a trecut prin minte că-mi făceam scrupule degeaba. Oare nu era mai bine să ne fi dus totuși la geamie cu toții ? Apoi, iar îmi ziceam, că n-ar fi fost deloc mai bine. Știi, mă gîndeam întîi că ei n-ar crede că mergem să ne facem rugăciunea.

Căldura puternică pieri în cele din urmă. Suflarea unui vînticel lin care se juca prin frunzele salcîmului de deasupra noastră ne răcori și pe noi. Trecuse mai mult de o oră din momentul chemării la rugăciunea de prînz. Amîndoi supravegheam nerăbdători venirea lui Behiç și a lui Hafîz. Puțin mai tîrziu apăru și Behiç.

Era leoarcă de sudoare. Comandă întîi un ceai, apoi ne povesti următoarea întîmplare :

„Eu m-am temut cel mai tare de Hafîz Kadîr, dar mi se pare că n-a încercat să ne tragă pe sfoară. După citirea rugăciunii m-am tras mai la o parte și-am rămas de parcă m-aș fi rugat lui Allah pînă ce au plecat toți ceilalți. Hacî Hüseyin plecase. Și, cînd au ieșit și ultimii credincioși din geamie, m-am apropiat de Hafîz Kadîr. Văzîndu-mă, tresări brusc. Ochii lui sașii se îndepărtaseră binișor unul de celălalt. I-am spus că vreau să vină să discutăm aici, dar el n-a acceptat, așa că ne-am dus la altă cafenea unde ne-am așezat într-un colț mai retras, la o masă liberă.

S-a aplecat la urechea mea : „Domnule, să știi că veștile sînt bune", îmi spuse. Eu i-am povestit în amănunt domnului Hüseyin cel de-al doilea vis al meu. Lui însă nu prea i-a convenit, deși nu voia să mă lase să observ asta. Dar mi-a adus în schimb tot felul de scuze. Ca de exemplu, că dacă dă fata guvernatorului, o va duce cu sine din oraș în oraș și el n-are s-o mai vadă. Apoi se pare că nici frații mai mari ai fetei nu acceptau această căsătorie, ceea ce era destul de normal, pentru că nu voiau să împartă averea cu un om căruia i s-ar cuveni multă zestre. Dar, dom'le, cel mai important lucru este că cetatea poate fi considerată cucerită pe dinăuntru, pentru că domnul Hüseyin a vorbit despre căsătorie soției lui, iar soția i-a vorbit fetei. Amîndouă au fost înnebunite de fericire și insistă să aibă loc căsătoria. Soția mea le-a făcut o vizită de curînd să vadă cum mai merg lucrurile. Mi-a spus că ele ar putea să treacă degrabă la fapte. Problema acum e cum să-l înduplecăm pe el, dar asta o voi face eu cu ajutorul lui Allah. De fapt, nici nu știu ce pretenții mai are. A venit un guvernator să se căsătorească cu fiica lor și doar n-o să se prosterneze acesta la picioarele lui Hacî. S-a găsit să mai facă și mofturi !"

Behiç tăcu o vreme. După ochi, părea să se gîndească la altceva. Își șterse iarăși cu batista mare și albă sudoarea de pe frunte. Tot el vorbea :

„Eu mă duc acum la Hacî Hüseyin. Știți voi, vorba aceea, bate fierul cît e cald! Vreau să-mi răspundă pe loc". Behiç plecă.

Se lăsase seară. Nu mai rămăsese nici urmă din căldura obositoare de acum trei-patru ore. Vîntul răcoros de podiș înfiora cu răsuflarea lui rămurișul copacilor din jur.

Barza de pe acoperișul casei de vizavi își hrănea puii cu viermii pe care-i aducea în cioc. Bărzoiul stătea ceva mai încolo, într-un picior, meditînd. Mi-am dat seama atunci că-mi place să mă uit la cuibul celor două berze de cîte ori vin aici.

Se lăsase întunericul. Ardeau iarăși beculețe galbene. Începu noaptea cea plină de întristare. Eu mă întrebam de ce nopțile anatoliene mi se par întotdeauna singuratice și pustii. Dar știu de ce. Nu e numai priveliștea specifică provinciilor, a cîmpurilor, a satelor anatoliene, ci mai ales felul în care sînt construite casele care îți dau un sentiment de tristețe și singurătate. Aici lucrurile importante de care ai nevoie lipsesc, pentru că tot ce e legat de civilizație, curent electric, drumuri asfaltate nu există. Chiar și eu, care sînt în fond un visător, un gînditor, un idealist, m-am declarat învins, cerînd în căsătorie pe fata unui bogătaș.

În vreme ce-l așteptam pe Behiç, uitasem complet pînă și de Ihsan, deși acesta stătea lîngă mine. Gîndurile mă purtau prin gările din marea și săraca Anatolie.

„Ce ai, Fikret, ți s-au înecat corăbiile? La ce te tot gîndești?"

Cînd m-am întors, am văzut că domnul Behiç se întorsese și se așezase în fața mea. Își continua vorba abia începută:

„Hacî Hüseyin începuse iarăși cu tot felul de scuze. Credea că mă duce el pe mine de nas și de data aceasta, dar nu i-a mai mers. Săptămîna viitoare îmi dă ultimul răspuns. Urmează să discute problema pe îndelete din nou cu fiii și cu soția lui. Dacă vrei să afli părerea mea, să știi că data viitoare ne vor spune că ne dau fata".

Ți-am povestit o mulțime, prietene. Să știi că, pînă la urmă, după atîtea aventuri și întîmplări chiar amuzante, m-am căsătorit cu fata domnului Hacî Hüseyin. O să mă-ntrebi dacă sînt fericit și-ți voi răspunde că nici eu nu știu bine. Soția mea a fost crescută departe de lumea civilizată. Cînd trece dintr-o cameră într-alta a casei, lasă întotdeauna ușile deschise ; nu stinge lumina niciodată. Și știi de ce ? Pentru că e neobișnuită cu ele. Mie nu-mi place să ies împreună cu ea pe stradă pentru că umblă tot timpul cu cel puțin trei pași în urma mea. Aici sînt toți la fel, conservatori. Nu prea se uită ei la lucruri dintr-astea. Dar dacă vom merge într-un oraș mai mare, zău, nu știu cum am să pot face ca, în zilele cele mai călduroase de vară să nu poarte haina pe ea și eșarfa pe cap. Apoi, mai e și faptul că unele femei venite din astfel de medii închise, în momentul cînd sînt duse în alte locuri devin prea frivole. Uite, de asta mi-e mie cam teamă.

Ce poți să faci, chiar în momentele în care spui că viața de-aici este foarte grea, curentul existenței te poartă în voia sa ca pe-un fir de nisip. Tu ești surghiunit, nu-i așa ? Dacă mai stai mult aici te vor căsători și pe tine. Și, de la un moment dat, concepțiile tale politice se vor nărui una cîte una. Te vei plictisi și vei dori o schimbare în viața asta monotonă. E, cum să spun eu, ca și cum ai fi împins încet către o roată dințată care apoi te zdrobește, te macină aproape fără să-ți dai seama. Nu știu ce poți spune tu, dar pe mine m-a distrus de-acum... Am vrut foarte mult să scap de asta, dar, uite, n-am reușit.

Osman Fuat nu fu de aceeași părere :

— Tu te-ai lăsat singur distrus de roata aceea. Te-ai dus singur sub zimții ei. N-ai vrut să i te împotrivești. Dacă începi să pierzi puterea de a rezista, din același moment vei simți că pierzi și credințele, idealurile... Tu ai fost prins întîi de mînecă, apoi ți-a fost foarte greu să te mai salvezi.

— Da, cam așa e... Hai să mergem împreună undeva să mîncăm !

42

Pe holul căsuței lui Kadem Kalfa, stăteau alături ue Sabahattin, Ayșe și Kalfa. Căldura zilei abia începuse să se mai împrăștie. Florile din grădină își aplecaseră tulpinile de sete și fierbințeală. Ușa era larg deschisă. Se auziră pași apropiindu-se. Deodată, înăuntru intră domnul Fatin :

— Ooo !... Dumneavoastră erați aici ? Am auzit voci și m-am întrebat cu cine discută Kalfa. De aceea am venit să văd. Pe unde ați fost atîta vreme, domnule Sabahattin ? Chiar ieri întreba tata de dumneavoastră.

Ayșe simți că-i de datoria ei să îndrepte lucrurile. Își reveni înaintea lui Sabahattin :

— Abia am venit, nene Fatin. Am găsit ușa lui Kadem Kalfa deschisă și ne-am zis că n-ar fi rău să intrăm s-o-ntrebăm ce mai face. Ne-am zis că unchiul Pașa și cu dumneavoastră nu veți fi coborît încă din camere. Nu voiam să vă deranjăm.

— Doamne ferește, nu e vorba de nici un deranj. Eu citeam o carte în camera mea de lucru, iar tata o să coboare imediat. Haideți pe terasă să bem cîte un ceai.

Soțul și soția se uitară unul la altul cu înțeles. Sabahattin îi zîmbi recunoscător lui Ayșe, dîndu-i să înțeleagă că aranjase bine lucrurile. Trecură prin grădină și intrară în casă prin ușa din spate. În salon îi întîmpinară aceleași poze îngălbenite de timp în ramele lor vechi, de pe care figuri cu liniile feței nemișcate îi priveau cu ochi pătrunzători. Tacîmurile de argint din vitrină, trepiedele cu încrustații de sidef așezate cu grijă printre fotoliile largi, pianul și toate bibelourile de pe pian erau rarități. Te simțeai ca-ntr-un muzeu. Ayșe își spusese : „Dacă unul dintre lucrurile pe care le-ai văzut în salonul acela ar fi furat sau dacă cineva i-ar schimba locul, nenea Fatin ar observa imediat... Bibelourile astea, pianul stil, ramele de argint care încadrează fotografiile îngălbenite de vreme, covoarele persane și tacîmurile masive dau sens întregii vieți a domnului Fatin.“

În ochii lui Sabahattin „expoziția" aceasta de lucruri vechi nu valora prea mult. Nu putea să înțeleagă înclinația ciudată a domnului Fatin. După părerea lui Sabahattin, lucrurile acestea nu contau, cu atît mai mult cu cît erau apreciate de cineva care nu știa să descopere și să aprecieze adevăratele valori umane.

Pentru a ajunge pe terasă trebuia să deschizi ușa de fier a salonului care dădea spre grădină. Aici se aflau aceleași fotolii de rogojină masive, vechi de cine știe cîți ani. Pașa se afla în locul unde îi plăcea cel mai mult să stea. Cînd îi văzu pe cei doi, se ridică de pe scaun. Pașa, cel aspru și plin de putere de altădată, era acum un bătrîn aproape neputincios...

— Intrați, poftim fata mea, intră fiule. De cîtă vreme nu ne-am văzut? Niciodată nu ne-ați mai lăsat să vă așteptăm atîta. Soția dumitale vine mereu, dar dumneavoastră nu ne-ați mai onorat.

Sabahattin se așeză cu spatele către grădină. Stîlpul de marmură grea din spatele lui îl acoperea; pe deasupra curtea era plină cu flori înalte, iederă și copaci, dar pe de altă parte, se putea întîmpla ca un trecător care se oprea să se uite cu atenție pe terasă să-l zărească. Sabahattin voia să se asigure pentru orice posibilitate, Ayșe se așeză lîngă el. Dacă cineva ar fi stat s-o privească, ar fi observat că este îngrijorată. Gîndurile o furau pe nesimțite... Se întreba unde se va mai ascunde de acum încolo soțul ei.

După schimbul obișnuit de cuvinte și amabilități, Sabahattin observă privirea plină de întrebări și nelămuriri a lui Pașa, reproșurile care îi cereau o explicație.

— Domnule, eu am fost la Ankara. Acolo am bătut la toate ușile Ministerului pentru a mi se da din nou o catedră; am făcut cereri după cereri. Am așteptat cîteva zile, considerînd că voi primi un răspuns. Dar, după cum știm cu toții, roata birocrației se învîrte extrem de greu. Între timp m-am îmbolnăvit rău și prietenii nu m-au lăsat să plec la drum în starea în care eram. Din cauza asta mi-am întîrziat sosirea.

Pe fața lui Pașa apăru un zîmbet. Schimbă subiectul, văzîndu-i pe amîndoi triști și împovărați de griji.

— Veți lua masa la noi în seara aceasta, sper că nu vă trece prin minte să plecați devreme. Nu-i așa că-i oprim la masă, Fatin ?

Domnul Fatin îl susținu pe Pașa :

— Fără îndoială, tată. Sper să nu vă supărați că nu sîntem pregătiți prea bine. Vom stabili împreună o altă zi cînd vă așteptăm de dimineață, atunci o să discutăm în voie despre teatru și literatură.

Sabahattin, avînd drept pavăză înalta coloană de marmură, se întoarse ușor să arunce o privire pe stradă. Exista probabilitatea ca Ayșe să fi fost urmărită pînă aici, iar dacă se afla cineva în fața casei, atunci puteau fi luați prin surprindere. Era nepregătit și din punct de vedere psihic. În momentul acesta ar fi căzut în mîinile lor ca răpus de o lovitură neașteptată și puternică.

Cine știe cît de furios era la ora asta Ahmet Hulusi ? Cum mai țipa la agenții lui care se întorceau pentru a nu știu cîta oară fără informații ? Acum din nou era foarte aproape de pericol. În noaptea aceasta, în momentul în care el va părăsi acest loc, cine știe la ce prieteni vor găsi adăpost ? Pașa povestea ceva, iar domnul Fatin îl tot întrerupea luîndu-i vorba din gură. Avea o voce subțire și vorbea cu multă poftă. Unele cuvinte ajungeau la urechile lui Sabahattin, dar nu reușea să le prindă înțelesul.

Oamenii din mintea sa începuseră acum să se lupte între ei. Sabahattin o privi din nou pe Ayșe, din profil. Femeia simțea bătălia care avea loc în mintea soțului ei. Gîndurile lui erau ca o apă care curgea prin întuneric. Kadem Kalfa apăru în ușă :

— Mîncarea este gata, trebuie să vă fie foarte foame.

Sabahattin o privi cu recunoștință. Cum va putea să uite vreodată bunătatea ei sufletească ? Sabahattin știa că era foarte bună și darnică. Lumea îi spunea negresă, dar gîndurile și sufletul ei erau luminoase ca o dimineață senină.

Cînd terminară de servit masa, trecuse de ora douăzeci și unu. Încordarea pe care atît bărbatul, cît și soția lui o simțeau, crescuse peste măsură. Fiecare mișcare

a lor părea făcută în spatele unei cortine trase, care-i izola de restul lumii. Cînd își beau cu toții cafelele, Pașa și domnul Fatin își povesteau amintirile. După ce trecuseră prin focurile luptei de eliberare națională, cum de le-a fost dat să trăiască aceste zile sumbre ? Cei doi soți își ascultau gazdele, dar erau cu gîndurile în altă parte.

Soțul și soția schimbară cîteva priviri pline de înțeles. Venise momentul să plece. Cerură permisiunea iar domnul Fatin și Kadem Kalfa îi conduseră pînă la ușă. Dincolo de intrarea principală era un grilaj de fier. Sabahattin se opri puțin acolo pentru a-i șopti lui Ayșe :

— Mergem acasă pe drumuri diferite. Tu mergi pe drumul obișnuit, fără să mă mai aștepți. Eu o să ocolesc mai mult.

— Foarte bine, te aștept atunci acasă.

Ayșe se îndreptă cu pași mari către stația de tramvai. Apropiindu-se de stație și văzînd mai mulți oameni acolo, i se păru că oricare dintre ei ar fi putut fi de la poliție. Avea senzația că atît cei ce se uitau la ea cît și cei ce nu-i acordau atenție erau acolo special pentru ea, pentru soțul ei. Ce greu îi era să scape de gîndurile acestea !

Urcînd în tramvai, își mai reveni. Privi cu atenție la fețele celor de lîngă ea. I se păru suspect omul cu fața lividă din dreptul ușii. Poate o urmărea chiar pe ea. „Ce-o fi o fi, își spuse. Noroc că Sabahattin nu e cu mine ! Ce-ar folosi dacă m-ar urmări pe mine ?“.

Coborî la stația de lîngă chei. Nu putu să vadă în ce parte o luase omul din tramvai... Vaporul ancorase și-și aștepta pasagerii, scoțînd pe coș un fum negru, de cărbune. Ayșe intră în salonul de jos. Se așeză lîngă fereastră. Pe Sabahattin nu-l văzu nicăieri. Dacă nu era în salonul de jos, putea să se fi așezat fie în salonul de sus, fie în cel de la mijloc. La pod, vîntul cu miros de iod o trezi din amețeală și somn. Se mai uită o dată cu atenție la toți călătorii. Sabahattin nu era nicăieri. „Poate că nu l-am văzut eu“, își spuse. Se urcă în tram-

vaiul de Kurtuluș Beyazît și apoi trecu aproape în goană pe străzile pustii.

Intrînd în casă, observă că trecuse binișor de ora douăzeci și trei. Soțul ei nu ajunsese încă. Își spălă fața cu apă rece ca să n-o cuprindă somnul. În întuneric se așeză pe canapea. Începu o așteptare chinuitoare. Fereastra din stînga era deschisă și prin ea se revărsa o căldură ametitoare. Din cînd în cînd perdelele fluturau în vînt căzînd repede la loc.

În ultimele luni nervii ei slăbiseră de tot. Noaptea avea insomnii, abia dacă reușea să adoarmă pe la două sau trei spre ziuă. Cîteodată începea să moțăie pe la ora douăzeci.

Dar în noaptea aceasta somnul o chinuia. Se uită la ceas. Era douăzeci și patru fără cinci minute. Somnul îi apăsa pleoapele cu degete de plumb, într-un amestec greu de așteptare și spaimă. Din cînd în cînd ațipea apoi se trezea și privea îngrijorată în jur.

Nu e așa de greu să înnebunești. Sabahattin nu venise încă. Se întreba îngîndurată dacă a fost prins sau nu... În cele din urmă adormi sub pătura subțire pe care o trăsese peste ea.

În vis mergea pe malul mării și dintr-o dată avu senzația că se rostogolește. Se trezi brusc. Vîntul de noapte răcoros, care intra pe fereastra deschisă, aducea miros de iod. Se ridică din locul ei și ieși din cameră. Coborî scările. Nu venise. Se reîntoarse în camera de sus, se dezbrăcă și se vîrî în pat. Dar îi pierise somnul. Se întorcea pe o parte și pe alta, dar nu mai putea adormi. Îi trecu prin minte că n-ar fi rău să aprindă lumina și să citească ceva. Dar nu putea face asta, n-avea liniștea sufletească necesară. Rămase așa, trează, mai mult de o oră, apoi adormi din nou.

La vremea cînd se lumina de ziuă, se auzi o bătaie în broasca ușii de la stradă care apoi se deschise. Ayșe se trezi în clipa aceea. Scările scîrțîiau. Sabahattin intră pe ușa pe care Ayșe o lăsase deschisă. Se prăbuși pe pat. Era obosit, nedormit. Se dezbrăcă și se așeză în pat. Adormi imediat

43

Ploaia bătea în geam. Din cînd în cînd un fulger lumina împrejurimile. Cîrciuma Hürriyet din Balîkpazar era plină. Mirosul vinului tare și roșu ademenise pe toți bețivii. Se găseau aici ficat prăjit, salate aromate, vin roșu, gustări de toate felurile. Pîinea neagră care semăna cu o bucată de cărămidă se dădea pe cartelă.

Sait Hüsnü își scoase cartela de a doua zi și o întinse chelnerului.

— Adu-ne te rog pîine și o sticlă cu vin.

Chelnerul se uită la cartelă și spuse :

— Asta e cea de mîine, domnule. Apoi, clătinînd din cap, se îndepărtă.

Kemal Ahmet era morocănos. Ploua zdravăn. După ce va mînca urmează să se ducă la redacția ziarului pentru a face corecturile. Vinul tare îl amețise însă de tot. Pleoapele îi erau grele ca de plumb. Făcea eforturi să-și țină deschiși ochii, iar capul îi cădea cu încăpățînare pe masă.

Sait Hüsnü își pipăi cicatricea de pe arcadă. Rana se închisese, dar cicatricea nu-i mai dispărea. Puțin timp mai înainte se uitase la fața lui Kemal Ahmet și observase că era și el bolnav. De două luni de zile ar fi trebuit să stea în pat. Kemal Ahmet ridică capul și privi în jurul său. Apoi își așeză iarăși fruntea pe masa rece. Adormi dintr-o dată, respirînd ritmic. Un somn de bețiv.

Sait Hüsnü era apăsat de singurătate. Intrase zicîndu-și că n-ar strica să bea cîteva pahare de vin. Aici îl găsi pe Kemal Ahmet. Acesta bea de unul singur. Privindu-l, Sait Hüsnü se întreba cum va reuși să-l ducă prin ploaia aceasta la redacție. Chelnerul îi aduse ficat prăjit și vin. Bău la repezeală un pahar întreg. Lichidul acru-amărui îi înțepă limba, îi dădu apoi o senzație de amețeală plăcută și somn. I se păru că bea otrava cu plăcere și încăpățînare de nebun. Degetele îi fugiră singure la rana de pe frunte. Își terminase porția de ficat. Dădu pe gît al doilea pahar.

Se simțea ca și cum s-ar fi înecat într-o mare de alcool. Parcă ar fi băut opiu. Gusta fără nici o plăcere.

Privi în jur. Oamenii ascunși după o perdea de fum gros își povesteau unii altora de toate. Uite, cei de la masa de colo erau dramaturgi, însă grupul de la cealaltă masă îți atrăgea mai tare atenția. Doi dintre ei erau prozatori, ceilalți doi poeți. Nu înțelegea ce-și spun. În orice caz părea că purtau o discuție aprinsă ; îți puteai da seama de aceasta din gesturile lor agitate.

La altă masă stăteau niște pensionari care lucraseră la dublaje. Mai făceau și acum subtitrarea filmelor străine pentru cinci ori șase lire pe zi. Toți patru erau slabi și prăpădiți de ți se făcea mai mare mila. „Oare nu mîncaseră niciodată în viața lor pe săturate ? Sau poate mi se pare mie ?“, își spunea Sait Hüsnü. Dar fețele galbene ale celor patru te speriau. Poate, totuși păreau așa în lumina slabă a cîrciumii. Umerii lor neobișnuit de înguști, obrajii lor supți și osoși apăreau, în lumina aceasta, ca o amenințare stranie. Sait Hüsnü își aprinse altă țigară. „Of ! cît mai fumez și eu !“, își spuse tînărul. Plămînii lui rezistau încă bine la nicotină...

Deșertă în pahar și cele cîteva picături de vin care mai rămăseseră. Goli apoi paharul pînă la jumătate. Kemal Ahmet dormea în continuare, sforăind ușor. Sait Hüsnü îl înghionti niţel să se scoale.

— Lasă-mă în pace să dorm ! mîrîi corectorul

Dar Sait Hüsnü știa că nu e timp de dormit ; îi zgîlțîi iarăși umerii. Kemal Ahmet își ridică capul de pe masă. Ochii îi erau congestionați. De data aceasta nu mai spuse nimic. Privea înfuriat în jur.

— Să mergem, se închide cîrciuma ! îi spuse Sait Hüsnü.

Kemal Ahmet știa că nu are de ales, dar pe fața lui se citea o îngrijorare de nedescris. Ce altceva ar putea face ? Cei care nu pleacă la ora închiderii sînt luați pe sus și aruncați în stradă.

De cîte ori nu pățise așa. Apoi, adormit pe străzile orașului, era dus de cîte un paznic la secția de poliție. Acum însă, avîndu-l pe prietenul său gata să-l ajute, era mult mai bine să se supună cuminte și să pornească încet-încet prin ploaia rece.

Chelnerul aștepta în dreptul mesei. Li se făcu socoteala și plătiră. Pe stradă, văzură că ploaia se oprise.

O răcoare plăcută le mîngîia obrajii. Puțin mai tîrziu, Kemal Ahmet își reveni ; noaptea era de-acum elementul lui, se obișnuise omul și cu asta. Stația se afla puțin mai în față. Urcară într-un tramvai plin.

Pe cînd tramvaiul cobora în viteză Șișhaneul, Sait Hüsnü începu să simtă amețeala. „Nu degeaba i se spune vinului acesta «vin de opiu»", se gîndi el. Pe la pod, amețeala păru să treacă. Tramvaiul se opri brusc. Așteptară un timp. Taxatorul care coborîse să vadă despre ce e vorba, urcă să-i anunțe că circulația e întreruptă.

Timp de două minute călătorii intrară în panică, apoi începură să coboare, încet, nehotărîți, unul cîte unul. Un tramvai care venea din direcția cealaltă deraiase și împiedica acum circulația. Așteptau pe pod, suportînd vîntul rece care bătea dinspre Cornul de Aur. Nu se apucase nimeni să îndepărteze de pe linie tramvaiul deraiat. Oamenii vorbeau că vor veni imediat alte vagoane care se vor întoarce apoi în direcția de unde au venit.

În momentele acelea, cineva apucă strîns brațul lui Sait Hüsnü. Sait se întoarse și, spre surprinderea lui, se trezi față în față cu Sabahattin care avea șapca trasă peste ochi.

— Unde te duci, Sait, și ce vești mai ai ?

Sait Hüsnü privi mai întîi atent în jur. I-l arată pe Kemal Ahmet :

— Îl duc pe bețivul ăsta la redacția ziarului. Șopti apoi : Ești căutat peste tot. Încearcă să nu le cazi în mînă, poți fi prins în orice moment...

— Ție cînd ți-au dat drumul ?

— De douăsprezece zile, m-au chinuit destul. Mi-au mai înnoit rănile.

— De ce te-au bătut ? Ce vină ai tu ?

— Nu le pasă lor de vină sau de chestii dintr-astea, arestează oamenii la întîmplare. Pînă să înțeleagă ei că omul e nevinovat, rămîi și fără ochi și cu capul spart. Nu vreau să te sperii, dar, aici se opri puțin, am auzit că te caută.

Sabahattin privi în jur :

— Cu bine ! spuse grăbit și se îndepărtă.

Sabahattin sări în ultimul moment în tramvaiul către Karaköy care porni în viteză. Ceilalți doi se urcară în

cel care mergea spre Eminönü. Pe pod rămase o vreme numai tramvaiul deraiat de pe linie.

Sabahattin nu discutase cu Kemal Ahmet pentru că acesta era prea beat. Dar nici Kemal Ahmet, în aglomerație, nu-și dăduse seama că el vorbise cu Sait Hüsnü.

Ce viață grea ducea omul acesta! În fiecare noapte corecta coloane lungi de ziar pînă la ora trei. La ora cînd somnul ți-e mai de folos ca oricînd, el se zbătea în ghearele oboselii și nesomnului, rămînea aplecat asupra articolelor ce urmau să apară a doua zi de dimineața; această muncă istovitoare putea distruge în cele din urmă și sănătatea celui mai puternic om.

Pe platforma din spate a tramvaiului, Sabahattin se înfiora iar la gîndul veștilor pe care le auzise de la Sait Hüsnü, de parcă acum, rămas singur în fața primejdiei, le-ar fi înțeles mai bine.

Tramvaiul urca greu, scîrțiind din încheieturi pe dealul Sișhane pentru că era supraaglomerat. „Încotro merg?" își spuse Sabahattin. Apoi își schimbă gîndul. „Unde trebuie să merg? Dacă mă duc acasă, mă vor prinde ca pe un șoarece în cursă; strada noastră trebuie să fie înconjurată".

O parte din călători coborîră la Tepebași, iar alții se urcară tot acolo. La ora aceasta, străzile și marile bulevarde erau pustii. Sabahattin se gîndi că el nu închisese ochii toată noaptea. Lumea era tăcută, numai taxatorul anunța de fiecare dată stația în care se opreau.

Pe la Taksin tramvaiul se goli. Sabahattin examina cu grijă pe cei din jur, privea străzile, întrebîndu-se ce e mai bine să facă: să coboare sau nu? Se apropie de ușa platformei, dar nu coborî; unde putea să se ducă, în cazul în care ar fi coborît aici? Tramvaiul acceleră, după ce trecu de cotitura de la Taksim și, aproape imediat se opri în Harbiye. Vocea obosită a taxatorului îi trezi pe călătorii singuratici din gînduri:

— Pînă aici.

Coborî, încercînd să pară cît mai liniștit. Mergea pe trotuarul din stînga; pe lîngă el treceau cetățeni pașnici întîrziați în drum spre casele lor. Nici unul nu era interesat de ce făcea trecătorul pe care îl depășeau, numai el îi examina pe toți cu atenție. În aer plutea

încă umezeala ploii care trecuse. Norii se împrăștiaseră ; luna domina luminoasă pe cer.

O luă pe strada care ducea la Kurtuluș. Aici era și mai pustiu. Ar fi putut fugi ușor, dar putea fi prins la fel de simplu. Dacă ar simți din primul moment pericolul și ar lua-o la goană, ar reuși să scape. Dar dacă nu era destul de atent și se trezea cu cineva în față, chiar cu un paznic de noapte, și-l oprea, atunci nu mai avea nici o scăpare. Trebuia să evite astfel de pericole.

Intenționa să intre pe strada lui prin partea opusă. Își încetini intenționat pașii. Pe stradă nu era nimeni ; casele cu luminile stinse erau parcă proptite, unele de altele. Începu să privească cu deosebită atenție ieșirile și intrările caselor, acolo s-ar fi putut ascunde bine un polițist. Înconjură porțiunea pe care se afla așezată casa lui apoi, ajuns iar în capul străzii, își încetini mersul. Tocmai cînd se hotărîse să intre pe stradă, văzu stînd în fața casei lui doi bărbați ; cu spatele pe jumătate întors spre locul unde era Sabahattin, unul dintre ei îi păru să fie Arap Cemal. Avu un moment de nehotărîre : ce era mai bine, să se întoarcă sau să meargă drept înainte ? Se gîndi că dacă e văzut întorcîndu-se brusc, cei doi vor veni imediat pe urmele lui, așa că își continuă drumul, trecînd de la locul pe unde ar fi putut intra pe strada lui, dar, în același timp se gîndea că, s-ar putea să nu fie observat de la depărtarea aceea. Ceva mai încolo, pe bulevardul de unde putea lua tramvaiul, se hotărî să meargă la redacția ziarului la care lucra Kemal Ahmet. Decît să-și piardă noaptea pe străzi, era mult mai bine să se ducă să stea acolo cu Kemal Ahmet ; Sabahattin mai fusese de cîteva ori la redacția aceea să-și ajute prietenul la corectură. Dar multă vreme nu apăru nici un tramvai și lui Sabahattin nu-i ardea deloc să meargă atîta cale pe jos.

Ieși în Harbiye unde văzu unul oprit între stații. Sabahattin se grăbi către el. Urcă ; taxatorul dinăuntru moțăia pe un scaun, iar vatmanul nu se vedea pe nicăieri. Se așeză pe unul dintre locurile pentru o singură persoană. Peste puțin urcă și vatmanul la locul său, prin ușa din față și lovi de cîteva ori în clopoțelul pe care îl acționa cu piciorul, pentru a-l trezi pe taxator. Se

mai urcară vreo trei bărbați îmbrăcați în salopete de muncitori... Taxatorul se ridică cu mare greutate de la locul lui și strigă : „Gata !“. Tramvaiul se puse în mișcare. Roțile de oțel începură să se învîrte cu mare viteză pe linii. „Dacă aș putea dormi un pic !“, își spuse Sabahattin închizînd ochii și sprijinindu-și capul pe mîini. Cu ochii închiși și odihnindu-se se simțea ceva mai bine. Nervii lui încordați se mai destinseră ; atipi. Dormi așa pînă la Eminönü...

Trecînd pe lîngă Vakîf Han IV, aruncă o privire clădirii de pe partea stîngă : la etajul de sus se zărea lumină la cîteva ferestre. Omul din interior mergea aplecat, pășind numai pe vîrful picioarelor, ca și cum ar fi trecut pe lîngă lăzi cu bombe, gata să explodeze chiar și la această oră din noapte. Era să uite să coboare la Sirkeci. Vatmanul era și el grăbit să ajungă cît mai repede acasă, ca să doarmă.

Deschise ușa din față și sări... Trecu pe lîngă hotelurile și restaurantele de pe Sirkeci. Bulevardul Ankara era cufundat în tăcere, dar se puteau zări ici-colo oameni înaintînd grăbiți. Bulevardul Ankara e puțin înclinat, pînă lîngă cafeneaua Meserret, apoi e drept și lin.

Cînd intră pe ușa larg deschisă, îl izbi mirosul atît de propriu tipografiilor. Urcă pe o scară dreaptă și anevoioasă. Aruncă întîi o privire pe ușa biroului unde lucrau corectorii. Fumul de țigară se ridicase într-un strat gros cam de un metru, deasupra meselor. Trei corectori lucrau fiecare într-un colț al unei mese mari. Țigara lui Kemal Ahmet se consuma în scrumiera plină cu mucuri de țigară. Odată cu țigările, în orele acestea ale nopții, se consuma și viața corectorului.

Kemal Ahmet ridică o clipă capul și îl văzu în pragul ușii pe Sabahattin ; își scoase ochelarii cu care își mai ajuta ochii munciți. Nu-l recunoscu de prima oară apoi, amintindu-și de el, îi zîmbi. Zîmbetul acesta se mărea treptat, antrenîndu-i fiecare rid al feței. Cu toate acestea, ochii lui erau congestionați ; părea să plîngă, fața lui exprima o suferință peste puterile omenești. Sabahattin înțelesese că e în siguranță și îi vorbi :

— Spor la treabă, Kemal Ahmet, am mai venit să-ți dau și eu o mînă de ajutor.

— Hai să trăiești, stai aici lîngă mine.

Ceilalți corectori ridicară un moment capul, apoi se cufundară iarăși în lucru ; nu le păsa lor de el, și voiau să termine teancul din fața lor cît se poate mai repede. Sabahattin citi o coloană lungă de ziar pe care Kemal Ahmet o corecta ; făcură apoi o scurtă pauză pentru a fuma o țigară și să mai discute :

— Cei mai faci, Sabahattin, dragă, n-ai mai apărut vreme îndelungată, pe unde-ai umblat ?

— Am fost la Ankara, abia m-am întors de acolo ; mi-am zis că n-ar fi rău să te vizitez și pe tine.

— Îți mulțumesc, prietene. Dacă pornim acum cu forțe proaspete, terminăm și coloanele celea.

— Dacă vrei, corectăm fiecare cîte o coloană separată ; terminăm mai repede așa.

— E bine așa, prietene, te-ai gîndit bine.

— Să începem, putu să adauge Sabahattin, fără să lase să se observe lipsa lui totală de entuziasm, să le terminăm odată.

Lucrară aproape două ore fără pauză. Cînd vraful de hîrtii din fața lor se termină, Sabahattin simți cît de tare îl dor ochii. Trecuse mult peste ora trei ; ceilalți corectori spuseseră unul cîte unul „noapte bună“ și plecaseră. Pe fața palidă a lui Kemal Ahmet se putea vedea o liniște de mort. Efectele băuturii trecuseră, și acum era iar bîntuit de gîndurile cele mai negre.

— Să plecăm și noi, mai fu în stare să spună, fără chef.

— Cu ce ajungi acasă la ora aceasta ?

— Prin Sirkeci trec tramvaie speciale pentru muncitorii de noapte. Dacă avem norocul să întîlnim unul, ne urcăm în el.

— Depinde dacă avem noroc...

— Ceva de genul ăsta. În fiecare noapte, după ora de închidere a podului trec pe aici.

Sabahattin ezită o secundă neștiind pe ce drum și unde să meargă : apoi coborî, împreună cu Kemal Ahmet, povîrnișul.

Nu puteai să-ți dai seama dacă ceața sau fumul cuprinsese împrejurimile și întunericul mării.

Ajunseră în stație, dar Sabahattin nu luase încă o hotărîre clară — încotro s-o mai apuce de-acum ? Dacă ar fi fost dimineață, dacă ar fi avut mai multe mijloace de locomoție, ar fi luat primul vapor să ajungă în Dardanele. Dar așa, cum să facă, unde să stea, pe frigul acesta o oră și jumătate ?

Lui Sabahattin îi trecu prin minte să se ducă în parcul Gülhane ; dar, dacă se întîlnește la ora aceasta cu vreun paznic care se apucă să-l întrebe ce caută acolo, crezîndu-l hoț, ajunge mai mult ca sigur la poliție.

Îl privi cu compătimire pe Kemal Ahmet — dormea în picioare, bietul om ! Chiar atunci își făcu apariția un tramvai.

— Hai, urcă-te în el, Kemal, noapte bună ! îi spuse Sabahattin și se îndepărtă.

Aerul umed al nopții cețoase alunga somnul lui Sabahattin ; porni către Gülhane. Noaptea nedormită, care parcă nu vroia să se termine, îl apăsa. Își aminti deodată de cuvintele pe care i le spusese cu cinci-șase ore înainte Ayșe : „Te aștept nerăbdătoare acasă".

Dar Sabahattin nu se ținuse de cuvînt, iar dimineața cobora deja pe caldarîmuri. Din momentul în care se lumina începeau clipele cele mai periculoase. Sistemul nervos se încorda la maximum, gata să plesnească de atîta tensiune. Se întoarse. Se îndreptă, pe drumuri lăturalnice, spre pod. Din coșurile vapoarelor începuse să se înalțe fumul, ca un nor dens.

Coborî scările și, în sala de așteptare, observă că toți călătorii adormiseră. Vaporul acesta mergea către debarcaderul Dardanele. Porțile de fier către debarcader nu fuseseră încă deschise.

Își cumpără un covrig ; tocmai cînd mușca din el, apăru un vînzător de salep. Își bău salepul îmbătat de aburul ademenitor al băuturii și recunoscător pentru căldura liniștitoare pe care i-o împrăștia în tot corpul. Își mai revenise. Obosit cum era, tînjea după un pat.

Deodată porțile de fier se deschiseră. Își luă biletul și intră, alături de ceilalți, în salonul de jos, pentru că

aici nu erau mulți călători. Se întinse pe canapea și adormi pe dată. Se prăbușise ca de pe o culme de munte, în prăpastia care i se deschidea la picioare — somnul îl purta spre alte tărîmuri.

44

Se trezi în clipa în care era cît pe ce să cadă de pe canapeaua pe care adormise. De afară venea mult zgomot ; nu reuși să-l localizeze imediat. Își dădu seama într-un tîrziu că cineva bate cu putere în ușa de la stradă. Se uită în jur ; privirea îi alunecă spre capotul agățat în cui. Trebuia să-l pună imediat pe ea... Înțelese însă că procedase greșit ; oricum, era evident că abia s-a sculat din somn. Își aminti că se culcase aseară fără să-și mai scoată hainele ; își scoase la repezeală bluza și luă pe deasupra capotul. Coborî și întredeschise ușa de la intrare. Recunoscu imediat fața brunetului pe care o văzuse în ultimele zile extrem de des. Bărbatul întrebă cu o voce răgușită, ca de bolnav :

— Domnul Sabahattin e acasă, doamnă Ayșe ?

— Nu.

— Atunci unde e ?

— Nu știu.

Omul tăcu un timp privind-o viclean ; tuși ca să-și mai dreagă vocea și spuse, încercînd să prindă un fir :

— A fost văzut venind aici de cîteva ori. Nu face deloc bine că se ascunde, își complică și mai tare situația.

— N-a venit deloc aici. Dacă venea, dumneavoastră erați primii care-l vedeați și nu-l lăsați să intre... Doar țineți tot timpul casa sub observație.

Arap Cemal, supărat că dăduse greș, făcu un gest nervos cu mîna și ceru poruncitor :

— În cazul acesta veți merge dumneavoastră la poliție. Pregătiți-vă !

Ayșe se așteptase în fiecare zi la asta. Acum, negăsind nici o altă soluție, vor încerca s-o intimideze pe ea, dar asta însemna că Sabahattin nu fusese prins în timpul nopții.

— Așteptați puțin să mă pregătesc și vin.

Ayșe închise ușa în nasul omului care aștepta afară. Urcă în camera ei și începu să se îmbrace în grabă. În timp ce se schimba observă că începuse să se vadă că e însărcinată.

Mergea la Direcție pentru a doua oară. Prima oară îi adusese niște lucruri lui Sabahattin, cînd era închis. De data asta, fusese chiar ea chemată în această clădire. Cînd ajunseră la etajul de sus, pe coridor trecură doi tineri cu părul și barba crescute, cu hainele șifonate și în dezordine. I se păru că îl cunoaște pe unul, iar acela o privi și el cu compătimire și respect.

Fu lăsată să aștepte o vreme în fața unei uși închise. Arap Cemal intrase acolo. Ieși făcîndu-i semn cu mîna să intre. Ahmet Hulusi stătea în picioare, nedîndu-i nici cea mai mică importanță ; apoi își întoarse complet spatele spre ea și începu să privească pe fereastră. Ayșe, obosită de drum și de stat în picioare, se așeză pe un scaun din apropiere. Era clar că omul acela înainte de a spune ceva voia să declanșeze tensiunea nervilor. Sabahattin îi vorbise despre mijloacele psihologice ale celor de la poliție, așa că într-un fel se aștepta la asemenea manevre.

Ahmet Hulusi se întoarse și se așeză la locul lui.

— Nu v-am spus să vă așezați, de ce v-ați așezat ?

— Cînd o femeie intră într-o încăpere, este invitată întîi să se așeze, indiferent de motivul pentru care a fost chemată acolo. Lucrul acesta se învață la școală pînă și de cei mai mici elevi ai noștri.

— Acuzații nu au voie să se așeze pînă cînd nu sînt invitați. Văd că sînteți tot atît de impertinentă ca și soțul dumneavoastră.

— Nici eu și nici soțul meu nu ne știm vreo vină ca să putem fi acuzați. Dumneavoastră îi priviți pe anumiti oameni ca pe niște vinovați și, odată ce ați hotărît asta, gata, nimeni și nimic nu vă mai schimbă părerea. În asta constă eroarea pe care o comiteți.

Ayșe se enervase. Își scoase batista și își șterse ochii umezi, dar Ahmet Hulusi nu se lăsă impresionat. În ochii lui nu strălucea nici cea mai mică rază de milă. Privea

rece și nepăsător spre femeia din fața lui. Își aprinse altă țigară și trecu la subiect de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Foarte bine, ce are de gînd soțul dumneavoastră ? Cînd vine să se predea ? Dacă își închipuie că ascunzîndu-se mereu scapă, se înșală amarnic. Ajutați-ne, făcîndu-l pe el să înțeleagă acest lucru. În felul acesta îl scăpați și pe el din încurcătura în care se află.

— Puterea e în mîinile dumneavoastră. Eu nu l-am mai văzut de nu știu cîtă vreme. A plecat la Ankara și apoi n-am mai primit nici o veste de la el. În acest răstimp am crezut că l-ați prins, acolo sau aici. Dar spuneți-mi și mie ce vină are soțul meu ? L-ați închis acum cîteva luni și i-ați dat drumul. Aceasta dovedește că a fost găsit nevinovat.

— Vi s-a spus ce vină are. Să vină aici la noi, el în persoană și să spună „Pe mine mă căutați ?" Poftim, am venit. Întrebați-mă ce aveți de întrebat, să vă răspund". Dar vedeți și dumneavoastră, doamnă, că nu vine să se predea cu nici un preț.

Ayșe voia să încheie discuția. Se ridică.

— Vedeți și dumneavoastră că sînt într-o situație specială. Am obosit. Dacă ați terminat ce aveați să-mi spuneți, aș vrea să plec.

— Duceți-vă, sigur, duceți-vă, dar trimiteți-l pe Sabahattin la noi. Să nu-și mai complice situația degeaba, că oricum o să cadă el într-o bună zi în mîinile noastre.

Afară, pe stradă, se simți mai în largul ei. Se îndepărtă cu pași repezi de clădirea aceea. Unde să fie acum Sabahattin ? Azi-noapte se despărțiseră în mare grabă. Ayșe crezuse că soțul ei se va întoarce repede acasă. Dragostea ei pentru el nu se micșora din cauza despărțirilor repetate, a condițiilor grele în care trăiau, dimpotrivă, devenea tot mai puternică ; zilele pe care le petrecea așteptîndu-l, o făceau să-și simtă iubirea pentru el tot mai vie. De s-ar termina odată cu toate necazurile ! Ayșe își spuse : „Va răsări soarele și pentru noi cîndva". Se îndreptă spre stația de tramvai, dorind să ajungă cît mai repede acasă.

45

Sabahattin se trezi din cauza zgomotului. Dormise atît de adînc încît nu-și dădu seama din prima clipă unde se afla. Uitîndu-se în jur văzu ceva mai încolo un grup de tineri care discutau aprins, interesați de subiectul lor. Probabil că se îndreptau către locul lor de muncă din Dardanele. Era în zorii zilei. Unde ajunsese oare vaporul ? Nu se putu ridica din cauza oboselii. Închise ochii. Așteptă un timp să adoarmă din nou ; închipuirea îl purta peste cîmpurile verzi și liniștite la care visa întotdeauna.

Vaporul încetini. Însemna că vor ancora în curînd. Tinerii se pregătiseră și urcară pe punte. Sabahattin nu știa unde se află. Urcă și el cîteva trepte ale scării. Văzu pe chei înspre stînga o tăbliță pe care scria „Istinye". Însemna că tinerii aceia lucrau pe șantierul naval. Coborî la locul său și se întinse. Tîmplele îi zvîcneau de oboseală, din cauza nopții nedormite. „De-aș fi putut să dorm încă o oră", își spuse.

Vara, pe un timp așa de frumos, nimeni nu cobora în salonul de jos. Somnul îi bătea în pleoape, se îndepărtă apoi ca o iluzie. Dar nu mai putea deschide ochii, visarea îl purta pe povîrnișul verde al munților, lăsîndu-l la rădăcina unui copac...

Cineva îl zgîlțîi tocmai cînd visa că apa caldă în care înota pe spate îl ducea spre depărtări necrezute. Deschise greu de tot ochii. Un bărbat cu cămașă albă și șapcă de marinar îi ceru biletul. Sabahattin îi dădu biletul perforat și îl întrebă unde ajunseseră. Controlorul de bilete spuse cu o voce puternică, astfel încît să audă și ceilalți călători de pe vas :

— Ne apropiem de Sarîyer. Cei care doresc să coboare, să se pregătească.

Îi trecuse somnul, se hotărî să coboare la Sarîyer. Se uită la ceas : era trecut de ora șapte. Urcă pe punte gîndindu-se că viața merita totuși trăită. Cînd vîntul îi aduse răcoarea mării cu miros de iod, simți cum pesimismul lui dispare într-o clipită. Ceața se împrăștiase și cerul albastru strălucea peste întinderea mării. Nu se mai vedea

nici urmă de nor. Pescărușii zburau razant cu marea, ridicîndu-se apoi în înălțimi.

Coborî pe cheiul stricat, ale cărui scînduri aproape putrede se îndoiau sub picioare. Trecu pe lîngă un polițist îmbrăcat în uniformă. Ce bine era ! Nimănui nu-i păsa de ceilalți. Sabahattin porni de-a lungul țărmului. Venise aici cu Ayșe de două ori, dar ce departe păreau zilele acelea. „Nu trebuie să mă mai gîndesc la asta", își spuse, „că iar mi se vor întuneca gîndurile." Cumpără două ziare de la un vînzător de pe stradă și se duse să se așeze în grădina unei cafenele. Începu să citească ziarele.

Cînd termină de răsfoit și examinat cele două ziare, trecuse de ora unsprezece. Ce zi nesfîrșită. I se făcuse foame. Intră în faimoasa patiserie din Sarîyer. Își umplu stomacul cu un pahar de lapte bătut rece și o plăcintă fierbinte.

Simțea că avea să-l cuprindă somnul. Porni către periferia orașului, căutînd un loc potrivit unde să se odihnească. Pe măsură ce înainta îi plăcea să urmărească schimbările neașteptate ale naturii din jur. De cele două părți se aflau cîmpuri arate și grădini pline cu mure. Dacă intra într-una din ele putea fi zărit, luat drept hoț, și dus la poliție.

Ceva mai încolo se vedea, pe un delușor, un copac singuratic. Poate că acolo era un loc fără stăpîn. Transpiră serios pînă să ajungă acolo. Se așeză să se odihnească. Sub copac sufla o boare ușoară, răcoroasă. Își puse pălăria pe o piatră mărișoară pe care o găsi acolo, făcîndu-și un fel de pernă. Se întinse și își așeză capul pe perna improvizată care era tare și incomodă. Vîntul împrăștia un miros de iarbă uscată. Adormi aproape imediat.

Se trezi în momentul în care soarele începuse să coboare încetișor. Trecuse de ora cincisprezece. Oboseala nervilor încordați nu-i trecuse. Se răsuci pe partea dreaptă. Pămîntul pe care stătea întins era aspru și tare. Îl durea umărul. „Cel mai odihnitor este să stai culcat pe spate, privind cerul", își zise el și își schimbă poziția așezîndu-se pe spate.

Visă apoi că mergea pe un zid îngust și era gata-gata să cadă. Se trezi din nou. Cerul era încă albastru. Un nor alb ca o grămadă de vată alunecă spre sud. Se așeză în capul oaselor, sprijinindu-se cu spatele de copac. Din cauza poziției în care dormise îi amorțiseră spatele și mîinile. Făcu cîteva mișcări din brațe. Privi lung peste cîmpurile depărtate, goale și cenușii. Poate că sînt cincizeci de nuanțe de verde. Își aminti cinci versuri dintr-o poezie :

Viața trece
Pe aripile norilor
Și chiar dacă departe sînt de tine
În marea ochilor tăi mă cufund
Uitînd orice durere.

Scăpase de toate gîndurile. Se odihnise și dormise zdravăn. Își scutură de praf hainele, care-i erau în dezordine și curăță scaieții care i se agățaseră de pantaloni. Porni apoi din nou la drum.

Merse mai mult de o jumătate de oră. Trecură pe lîngă el două trăsuri. Într-una din ele era o familie numeroasă, iar în cealaltă, o pereche. „Trebuie să fie sau tineri însurăței sau niște îndrăgostiți", își spuse Sabahattin.

Toată lumea ieșise la plimbarea de seară pe malul mării la Sarîyer. Femei, copii, fete, bărbați tineri mergeau vorbind și rîzînd. „Nici unul dintre ei nu are grijile și supărările pe care le am eu", își spuse el în gînd. Simți că pesimismul de care abia scăpase începuse iar să-i dea tîrcoale.

Își pipăi banii din buzunar și îi numără. Își spuse că dacă ar mînca o porție de orez cu lapte, aceasta ar putea ține loc unei mese de seară. Nu știa ce-i va aduce noaptea care se apropia. Orice se putea întîmpla, chiar să fie prins și dus la închisoare. Dacă ar putea ajunge acasă fără să întîmpine nici un pericol, Ayșe i-ar pregăti cele mai mari bunătăți de pe lume, bucuroasă că-l vede.

Aproape fără să observe, intrase și se așezase la o masă într-un lacto-bar. Chelnerul era și el postat în fața mesei.

— Ce comandați, domnule ?

— Orez cu lapte.
— Doriți cu înghețată ?
— Nu, simplu.

Se gîndea ce bine ar fi fost să fie și Ayșe cu el. Își mînca încet laptele cu orez, trist și supărat.

Îndepărtă îngîndurarea și tristețea. Ieși din lacto-bar. Pericolul va crește odată cu apropierea nopții. Noaptea trebuia să fie mai lucid decît ziua.

Se întunecase. Luminile pe străzi se aprinseseră. Se duse direct către stația de autobuz și se urcă într-unul care aștepta. Se așeză în față, lîngă fereastră de unde contemplă malul mării, conturat în întunericul albastru. Trecură cinci sau zece minute iar șoferul nu se zărea încă pe nicăieri. Puțin mai tîrziu apăru, puse motorul în funcțiune și porniră.

Aerul răcoros al mării care intra pe fereastra deschisă îi dădu curaj. Se gîndea la tot felul de lucruri și, pe măsură ce lăsau în urmă stație după stație, starea lui de spirit se schimba. Se apropia acum de locurile pe unde umblase azi-dimineață. În autobuz pătrundea mirosul puternic de frunze, drumul fiind străjuit într-o parte și în cealaltă de copaci.

Autobuzul se umpluse, dar Sabahattin nu dădea nici o atenție călătorilor care se urcaseră. Dacă ar fi fost cineva care să-l urmărească, s-ar fi putut încăiera cu el. Se gîndea la asta ca la o soluție extremă. Observase că agenții de poliție de la secția de probleme politice nu obișnuiau să aresteze, să facă zgomot și agitație cînd era multă lume. Intenționa să coboare în stația Osman Bey și să se îndrepte apoi spre casă pe drumuri mai lăturalnice.

Deși reușise să doarmă o vreme pe cîmp, oboseala nervoasă care dura de o zi și o noapte, îl istovise cu totul. Îi era dor de casa și de soția lui. Își spusese că la ora la care nu mai sînt oameni pe stradă ar fi putut merge acasă, dar greșise : putuse să vadă cu ochii lui că era chiar mai periculos atunci.

Cînd taxatorul strigă „Osman Bey !", se scutură de gîndurile în care se scufundase. Coborî împreună cu alți călători. Cîteodată era mai sigur să meargă pe străzi într-un grup mai mare de oameni. Ajungînd în apropierea

casei sale se opri puțin și, observînd că nu se petrece nimic anormal, se încumetă să pornească. Pentru că drumul nu era bine luminat, mergea cu pași mari, rapizi. Deschise ușa și intră. Ayșe nu era acasă. Peste căsuța lor se lăsase un întuneric rău prevestitor. Sabahattin nu uită să inspecteze bine strada printr-un colț al ferestruicii de lîngă ușă. Trecători gînditori, nehotărîți parcă, mergeau în toate direcțiile...

Urcă încercînd să facă cît mai puțin zgomot pe scările care scîrțîiau. Se duse la toaletă. De acolo examină cu atenție grădinile din spatele casei. Nici un zgomot, nu se mișcau nici frunzele. Intră în cameră orbecăind prin întuneric. Unde o fi Ayșe ? Sabahattin se bucura că reușise să intre așa de ușor în casă, dar de data aceasta începuse să-l îngrijoreze soarta soției sale.

Se întinse pe canapea. Trebuia s-o aștepte pe Ayșe fără să adoarmă. Parcă s-ar fi întors acasă după o lungă călătorie cu trenul. Îi vîjîia capul de amețeală. I se părea că patul pe care se întinsese se leagănă. Urechea îi era atentă la zgomotul de pași care se auzea de pe stradă.

După vreo jumătate de oră, se ridică să se uite la ceas. Nu reuși să vadă în întuneric acele ceasornicului. Chiar atunci se auzi un zgomot de pași și cineva se opri în dreptul ușii de la intrare. Inima îi bătea din ce în ce mai tare. O cheie se răsuci în broască. Ușa se deschise și Sabahattin se duse să aștepte în capul scărilor.

— Tu ești, Ayșe ? întrebă el.

— Eu, eu sînt, ai venit ? șopti Ayșe de jos.

Întunericul nopții coborîse pe străzi, peste pietrele caldarîmului, se așezase pe copacii grădinilor. La ora aceasta nici plînsul, nici rîsul oamenilor n-ar fi schimbat cu nimic pulsul nopții. O tăcere copleșitoare înconjurase lumea.

46

Cineva lovea cu putere în ușa veche de fier. Naciye se trezi abia cînd bătu a doua oară. Ascultă un timp. La etajul de sus nu se mișca nimeni. Se ridică din pat și-și puse capotul pe ea.

Aici era subsolul casei. O scară te ducea pînă sus. În fața camerelor se afla o grădină și, ceva mai jos, se vedeau o serie de case, construite în trepte. Camerele se umpleau de frunzele verzi mari care intrau pe ferestre; grădinile erau pline cu smochini. Ca răspuns la întrebarea „Unde sîntem?" ți se spunea că ăsta este cartierul „celor fără urechi".

— Cine e? întrebă Naciye.

— Ați putea să deschideți? veni o voce de dincolo de poartă.

Coborî treptele și merse de-a lungul aleii pavate cu piatră. Întredeschise poarta de fier. Se trezi față în față cu un om pe care nu-l cunoștea, care avea o figură răutăcioasă. Omul se străduia să pară cît mai simpatic, dar nu reușea.

— Vă rog, domnul Kemal Ahmet este cumva acasă?

Naciye tăcu cîteva momente. Nu putea să înțeleagă scopul acestei întrebări. Apoi îi trecu prin minte că probabil îl caută cei de la ziar pentru niște probleme urgente. Nu vedea de ce să nu spună adevărul.

— E acasă, doarme.

— Sînteți drăguță să-l rugați să vină la poartă? Vrem să discutăm cu el o problemă foarte importantă.

— S-a întors aseară tîrziu de tot de la ziar. De fapt, e și bolnav. Din această cauză e imposibil să-l trezesc acum. Spuneți-mi ce aveți de spus și îl anunț eu cînd se va trezi.

— Trebuie neapărat să-l văd chiar în acest moment pe domnul Kemal. Chiar bolnav trebuie să coboare pînă la noi.

Pe Naciye o trecu un fior de groază. Cine putea să fie omul acesta? În ochi i se putea citi această nedumerire.

— Întîi și întîi vreau să aflu cine sînteți.

— Doamnă dragă, sînt de la Siguranță. Trebuie neapărat să-l duc pe domnul Kemal Ahmet la secția 1 de poliție. De aceea v-am cerut să-l văd.

Lui Naciye i se tăiară picioarele și începu să tremure. Nu mai avea ce face.

— Poftim, intrați. Vă duc la el.

Omul intră și în urma lui apăru un bărbat pe care Naciye nu-l văzuse în timp ce vorbea cu celălalt. Inima

îi bătea puternic ca unei vrăbii înspăimîntate, de parcă în mijlocul iernii ar fi aruncat-o cineva într-un lac rece ca gheața.

Mergea în fața celor doi oameni care veneau greoi în urma ei. Răsuci butonul electric, luminînd astfel scările întunecoase. Intrară tăcuți în cameră și Naciye îi invită să se așeze pe scaunele de rogojinț.

Kemal Ahmet era cufundat într-un somn greu. Avea gura deschisă și respira adînc și ritmic. Fața lui palidă îți dădea senzația că te afli lîngă un mort.

Agenții îi făcură semn lui Naciye să-l trezească, dar soția corectorului aștepta ca bărbatul ei să se scoale singur. E adevărat că era tîrziu, dar Kemal Ahmet se întorsese acasă la ora patru, și pînă la ora unsprezece și jumătate, douăsprezece nici un zgomot nu l-ar fi putut trezi.

Cei doi agenți se priviră nerăbdători. Omul cu fața neplăcută, care vorbise la poartă, se agită în scaun :

— Nu mai putem aștepta, trebuie să plecăm, spuse el.

Naciye se ridică și se apropie de pat. Atinse ușor umărul soțului ei :

— Kemal, deschide puțin ochii. Uite, întreabă cineva de tine, reuși ea să spună.

Kemal Ahmet deschise ochii. Își scoase brațul de sub plapumă. Pijamaua îi era ruptă la cot.

— Ce vrei ? întrebă el fără să deschidă ochii.

— Uite, au venit domnii aceștia să te vadă.

Trecură cîteva minute bune, apoi Kemal Ahmet deschise ochii. Îi văzu pe cei doi. Se ridică încet de tot în capul oaselor. Îi privi întrebător pe agenții de poliție.

— Ce doriți ?

Kemal Ahmet se trezise de tot, dar osteneala îl pironea încă în așternut.

— Domnule Kemal, începu primul agent și continuă : Trebuie să vă însoțim pînă la secția 1 de poliție. N-aveți nici un motiv de îngrijorare. Vrem doar să vă cerem niște referințe într-o problemă pe care o cunoașteți. Pregătiți-vă, vă rog, să nu întîrziem prea mult.

— În ce problemă urmează să mi se ceară referințe ?

— Asta nu știm nici noi. Mergem și aflăm acolo.

Kemal Ahmet se gîndea, se întreba ce-or fi vrînd de la el. Nu-și putea da seama.

— Trebuie să fie o greșeală. Da, vin să văd ce vor de la mine, spuse el ca pentru sine.

Se ridică, dar nu avea nici un pic de vlagă în picioare.

— Mă duc să mă spăl pe față, spuse el și ieși din cameră. Cei doi bărbați îl urmară pînă la ușa rămasă deschisă. Kemal Ahmet se duse într-o încăpere care servea de baie și bucătărie. Îl urmăriră cum își spală fața. Înțeleseră că Kemal Ahmet nu are de gînd să fugă.

Kemal Ahmet se îmbrăcă cu mare greutate. Se uita cînd la soția lui, cînd la cei doi agenți. Nu știa dacă se va întoarce diseară acasă sau nu.

Naciye îi înțelese îndoiala din ochi :

— O să se întoarcă diseară acasă ? îndrăzni ea să întrebe.

— Sigur că se va întoarce, răspunseră deodată polițiștii și apoi plecară.

Naciye se mai liniști un pic. Rămase singură, ca și cum ar fi naufragiat pe o insulă pustie. Stătu minute în șir ca țintuită în fotoliul de paie, legănîndu-și nervos piciorul.

Kemal Ahmet simți că transpiră urcînd scările Direcției Siguranței. Cei de lîngă el nici nu luau în seamă faptul că omul pe care-l aduseseră pînă aici era pur și simplu istovit. Nu voiau decît să ajungă mai repede la șeful care le ceruse să vină cu el. În momentul în care păși pe ultima treaptă a scărilor de la etajul patru, agentul cu care vorbise prima oară Naciye îl opri pe Kemal Ahmet :

— Dumneavoastră așteptați aici.

Și intră să-i dea șefului de veste. Cel de-al doilea agent rămase să aștepte afară împreună cu Kemal Ahmet.

În partea dreaptă se afla o ușă cu geam mat. Kemal Ahmet citi „Intrarea interzisă" și văzu semnul poliției pe ușă.

În sufletul lui Kemal Ahmet nu era însă nici cea mai mică urmă de frică sau de nesiguranță. Se întreba însă ce se întîmplase, ce voiau să afle. Kemal Ahmet era un

om cu sînge rece. Nu avea nici cea mai mică tresărire chiar în momentele de mare pericol. Adeseori trecuse pe lîngă moarte. Era bolnav de tuberculoză și știa că orice neplăcere îl doboară, așa că nu se lăsa cuprins ușor de ghearele supărărilor.

Privi în jur, dar nu găsi nici un loc unde să se așeze. Peste puțin apăru și agentul care intrase la șef. Intrară pe ușa cu geam mat și o luară pe un coridor la stînga. Ajunși în fața unei uși cu vopseaua cojită, trecură pe lîngă ei trei persoane. Părul și barba omului din mijloc crescuseră mult. Kemal Ahmet privi în ochii acestuia și-i păru că-l recunoaște, dar nu și-ar fi putut aminti cine era.

Agentul cu care discutase tot timpul bătu în ușă și intră. Îi făcu și lui Kemal Ahmet semn să intre. Apoi amîndoi agenții se retraseră.

Omul cel slab și cu ochelari, care se afla de partea cealaltă a biroului, îl măsură în tăcere din cap pînă în picioare. Kemal Ahmet îl recunoscu pe cel ce stătea ceva mai încolo pe un scaun. Era tătarul Basri care lucra cu el în aceeași redacție. Toată lumea spunea despre el că e omul poliției. Din acest motiv discutau cu multă prudență cînd era și el de față. Acum vedea cu ochii lui cît de adevărate erau cele auzite despre colegul lui.

Și Basri îl privea pe Kemal Ahmet cu o răceală evidentă. Puteai să citești în ochii lui ura puternică. Cel cu ochelari îi arătă lui Kemal Ahmet scaunul :

— Stați jos. Dorim să aflăm cîte ceva de la dumneavoastră. Vă rog să-mi răspundeți cinstit.

— Sigur, dacă este un lucru pe care îl știu o să vi-l spun.

— De unde îl cunoașteți pe Sabahattin ?

— Mi se pare că am făcut cunoștință în tipografie, pe cînd publica o revistă.

— A venit acum cîtva timp, într-o noapte, la gazeta la care lucrați. Ați făcut corecturi împreună.

— Da, a venit. Mi-a spus că vrea să mă ajute și este adevărat că în noaptea aceea m-a ajutat la corecturi.

— Ați ieșit apoi împreună de la redacția ziarului. Unde v-ați dus ?

— Ne-am despărțit în stația Sirkeci. Trebuie să se fi dus acasă. A mai venit și înainte o dată sau de două ori la redacția ziarului.

— Da, dar acum e pus sub urmărire și din cauza aceasta se ascunde pe undeva. L-ați adăpostit vreodată în casa dumneavoastră ?

— Nu. Acum aflu de la dumneavoastră că se ascunde Nu știam nici că este vinovat de ceva.

Ahmet Hulusi tăcu. Bărbatul din fața lui dădea impresia unui om care știe ce spune și care nu minte.

Omul de servici aduse ceaiul. Îi oferi și lui Kemal Ahmet o ceașcă. Kemal Ahmet simțea cum îi vîjîie capul de nesomn și cum îi ard ochii. Bău ceaiul din trei înghițituri. După ce-l bău, își simți mintea mai limpede.

I se puse o altă întrebare :

— Îi cunoașteți pe prietenii lui Sabahattin. După părerea dumneavoastră, unde se ascunde el acum ? Gîndiți-vă bine !

— Eu nu sînt prieten cu Sabahattin de multă vreme. Nu prea îi știu pe prietenii lui. N-aș putea să fac nici o apreciere în privința locului unde se ascunde.

— Gîndiți-vă puțin și încercați să vă dați seama dacă aveți sau nu vreo indicație asupra locului înspre care s-a îndreptat Sabahattin după ce s-a despărțit de dumneavoastră.

— E în zadar. V-aș pune pe o pistă greșită, deoarece nu știam că se ascunde și nu mi-am făcut nici o problemă în privința locului unde se duce. N-am dat nici cea mai mică importanță direcției în care a luat-o în momentul în care a plecat din stație. Eram prea obosit la ora aceea.

Ahmet Hulusi se ridică înfuriat în picioare.

— Fiți atent ! Vă atrag atenția că dacă ați mințit veți fi și dumneavoastră pus într-o situație extrem de dificilă.

Ahmet Hulusi trecu în camera de alături. Îi lăsă pe cei doi colegi de redacție singuri. Basri deschise discuția, încercînd să nu pară atît de rău în ochii lui Kemal Ahmet.

— Nu te supăra Kemal. Poliția îl căuta în noaptea aceea pe Sabahattin. Eu am aflat de asta absolut întîm-

plător. Pentru că nu aveau pe cine să întrebe de Sabahattin, le-am sugerat să te întrebe pe tine. De aceea ai fost chemat aici. Dar tu n-ai de ce să-ți faci probleme.

Kemal Ahmet dădu cu îndoială din cap. Nu răspunse nimic. Abia aștepta să se întindă din nou în pat. Oare nu se terminase cu întrebările astea ?

Trecu o jumătate de oră după care Ahmet Hulusi apăru în ușă.

— Puteți pleca, domnule Kemal. Numai că, dacă îl mai vedeți vreodată pe Sabahattin, vă rog să dați telefon aici și să ne indicați locul unde se găsește. Omul acesta se află pe un drum greșit și activitatea lui constituie un pericol pentru întreaga țară. Nu-i așa că ne veți ajuta să preîntîmpinăm relele pe care le poate face ?

Kemal Ahmet se ridică cu greu din locul unde stătea. Ieși pe ușă fără să spună un cuvînt. Își șopti : „Trebuie să fii liber chiar și mort". Nici nu îndrăznea să se uite în ochii oamenilor pe lîngă care trecea.

Pe măsură ce se gîndea mai mult, situația îi apăru mai limpede. Se întreba dacă a spus ceva care să pericliteze libertatea lui Sabahattin. Însemna că-i fusese rușine de sine numai la gîndul că ar fi putut să-i facă un rău prietenului său. Se bucură că nu-i așa și sentimentul acesta plăcut îl liniști. Se urcă în primul tramvai nerăbdător să ajungă mai repede acasă, în pat. Pescărușii, neștiutori de relele lumii, se așezau pe pontoanele podurilor, apoi zburau razant cu marea și se pierdeau în înălțimi.

47

Osman Fuat se sculă din locul său și ieși în curtea hanului. Simțea o neliniște amestecată cu plictiseală apăsîndu-i pieptul. De cîte ori închidea ochii nu vedea decît imagini din Istanbul. „Ce bine-ar fi să fiu un pescăruș, să pot zbura pînă acolo, să mă rotesc în zbor deasupra moscheelor vechi, deasupra cetăților de mult ruinate", își spuse el. Dorul de casă, de orașul natal creștea sufocîn-

du-l sub forma unui munte de amintiri, de gînduri, de idei.

Pe poarta hanului intrară două țărănci mînînd un măgar. Arătau a fi mamă și fiică. Se uitau în jur, încercînd să se orienteze. Își legară măgarul alături de celelalte animale din curte. Mama se ghemui într-un loc umbros, iar fiica ei rămase lîngă ea în picioare, vorbind necontenit în șoaptă. Mama o asculta în tăcere, fără ca pe fața ei zbîrcită să tresară vreun mușchi... Chiar dacă nu te-ai fi uitat la fețele lor, felul în care fata stătea dreaptă în picioare, felul în care mama era ghemuită în umbră, îți dădea impresia a două suflete care se zbat într-o mare durere.

Astăzi pe ușa hanului mulți intraseră și ieșiseră. Fusese zi de tîrg în orășelul acesta. Mirosul de bălegar și paie de fiecare zi al curții acum, cînd erau mai multe animale, devenise mult mai puternic.

Privirea lui Osman Faut se opri asupra celor două țărănci, mamă și fiică. Mama își proptise capul într-o mînă și căzuse pe gînduri. Fata tăcuse și, de parcă ar fi venit pentru prima oară aici, examina curtea hanului, fiecare colțișor, cu ochii măriți de curiozitate. Erau negri ochii ei, ca umbra unei păduri dese. Părea să fi mers ore întregi, străduindu-se să scape de suferința care o apăsa. Aceasta se putea citi pe fața ei arsă de soare.

Se hotărîse. Ținea neapărat să vorbească cu mama și fiica. Dorea să le asculte tocmai pentru că se aflau și ele într-un mare impas. Se apropie. Voia să le vorbească fără să le pară suspect.

— Bine ai venit, mătușă. Căutați pe cineva ?

— Nu, domnule, nu căutăm pe nimeni.

De astă dată se întoarse către tînăra țărancă. Ochii ei negri și adînciți în orbite se îndreptară spre el ca și cum două lumini l-ar fi privit din ușa unei peșteri.

— Am auzit că este aici un om care scrie cereri.

Osman Fuat păru să înțeleagă despre ce e vorba :

— Eu sînt cel pe care-l căutați. Spuneți-mi, vă rog, ce necaz aveți.

O scînteie se aprinse în ochii fetei. Încerca să scape de deznădejdea ce o măcina. Se întoarse către mama ei.

— Mamă, să-i spun ce mi s-a întîmplat ?

Mama înclină capul, lăsînd-o să-nțeleagă că e de acord.

Strigătele vînzătorilor de afară, din piață, nu mai răzbăteau pînă la ei. Se așezară în umbra dudului cel mare. Pe trunchiul copacului urca o omidă. Chipul bătut de soare al tinerei țărănci, pe care se citea grija și supărarea, tremura imperceptibil.

— Am terminat trei clase la școala din sat. Dacă m-ar fi lăsat aș fi mers la școală la oraș, dar tata n-a vrut. Așa c-am rămas în sat. Am început să lucrez pe cîmp alături de mama, pentru că toată existența noastră era legată de recolta cîmpului. Mama nu se plînge niciodată de viață. În fața oricărui necaz își păstrează supărarea numai pentru ea. Își spune că asta i-a fost scris și se străduiește să treacă cu bine prin el. Faptul că este așa m-a determinat pe mine să fiu ceva mai independentă și mai demnă. Nu voiam să împart cu ea soarta grea pe care o acceptase. Profesorii noștri de la școală ne spuneau cu toții : „Dacă nu vi se dă dreptate, nu plecați fruntea. Luați-vă dreptul vostru, dacă știți că-i cinstit".

Tata e cunoscut în sat drept un om rău și ranchiunos, toată lumea era scîrbită de el. Și noi la fel. Într-o zi m-a cerut de la el Hasan, fiul unchiului Ramazan, care este un om serios și cu greutate. La început n-am vrut să audă tata de asta. Știam amîndouă că va găsi el un pretext ca să se împotrivească. Într-o seară, pe cînd tata discuta cu mama, îi spuse deodată printre altele :

„Să dau eu fata după fiul nebunului ăla de Ramazan ?"

Auzind acestea mi s-a părut că m-aruncă cineva într-o fîntînă întunecoasă. În momentul acela am știut că ticălosul de taică-meu nu dorea să fiu fericită.

Nopțile, întinsă pe salteaua mea, moartă de oboseala muncii pe cîmp, îmi simțeam capul năpădit de gînduri, încît nu puteam să adorm. M-am hotărît. I-am spus lui Hasan să mă fure. Eu doream din toată inima să fug cu Hasan. La miezul nopții Hasan m-aștepta în grădină. Eu mergeam încetișor-încetișor, dar cred că știi și dumneata, domnule, ce înseamnă o casă de țară. Scîrțîitul primei trepte pe care am păsit îl trezi din somn pe tata. De

cum a pus mîna pe mine m-a trîntit la pămînt. A luat în mînă un băț gros și m-a bătut pînă curgea transpirația de pe el. Am leșinat și zece zile după aceea nu m-am putut scula din pat. Tata venea în fiecare zi la patul meu și-mi spunea :

„Fă-te tu bine odată că știu eu ce-o să pățești de la mine", și pleca.

Într-o zi însă l-a luat gura pe dinainte :

„După trei zile o să vină Salih în sat. O să te dau lui."

De omul acesta auzisem că face comerț cu fete. M-am gîndit întîi să fug din sat, dar mi-am spus că dacă mă prinde iar, mă omoară în bătaie, așa că am așteptat să văd dacă nu pot scăpa mai tîrziu.

Trecură cam trei sau patru zile. A fost exact cum a spus tata. Un bărbat veni seara. Tata se așeză cu el în cerdac și au discutat mult timp în șoaptă. În noaptea aceea am pregătit de mîncare oaspetelui nostru. A plecat tîrziu la casa de oaspeți a satului, spunînd că se va întoarce dimineața devreme. Pentru că era cald, dormeam cu mama afară pe prispă. În noaptea aceea însă n-am putut să dorm. În minte îmi veneau rînd pe rînd imagini din copilărie care se amestecau cu zgomotele nopții. Dacă voiam să fug iar, unde-aș fi putut merge ? Nu cunoșteam absolut pe nimeni în afara satului nostru. Apoi mă gîndeam că mai bine să plec oriunde cu omul ăsta, numai să scap de nemilosul meu tată. Mă uitam la cer și într-un tîrziu, de oboseală, am adormit. M-am sculat dimineață, cînd se lumina de ziuă. Noaptea grea prin care trecusem rămăsese în urmă, iar în fața mea stătea puternică, de neînvins, dură ca o piatră, realitatea.

După o oră eram cu toții în picioare. Mama se uita în jur cu ochii uscați, dar eu știam că lacrimile îi curgeau pe dinăuntru. Tatăl meu stătea în cerdac cu străinul acela Salih, fumîndu-și prima țigară a dimineții.

Mie însă nu-mi venea încă să cred că un tată ar putea să-și vîndă așa, pur și simplu, propria fiică. Bocceaua mi-era pregătită de drum, dar eu nu puteam și nu voiam s-o iau în mînă. Am ieșit în șopron și m-am uitat la tata care pregătea în grădină calul oaspetelui nostru. Tata se uita la mine cu coada ochiului. Privirea lui vicleană părea să se îndrepte către un sac cu secară mai degrabă

decît către o ființă vie. Salih își băgă mîinile în buzunar și scoase mai multe bancnote pe care le numără în mîna tatălui meu.

Tata îmi făcu semn să urc pe cal. M-am dus să sărut mîna mamei. Mama stătea dreaptă, nemișcată, ca un stejar. Dar cred c-ar fi mai bine să zic ca o stană de piatră, pentru că fața ei era albă, fără viață. În momentul în care m-am dus către tata, el își ridică mîna și-mi făcu semn că n-are nevoie să-mi iau rămas bun de la el.

„Să știi că nu ai voie să ieși din vorba domnului Salih. Să nu aud că te-ai purtat urît, pentru că după aceea...".

Eu m-am urcat pe cal și el mergea alături pe jos. Am ieșit din sat. Cînd drumul se mai îndrepta se urca și el pe cal și mă lăsa pe mine în spate. N-a vorbit deloc pe drum. El tăcea, tăceam și eu. Mă întrebam însă unde mă va duce. Pe seară am ajuns într-un loc unde erau case mai mari decît casele din satul meu. Ne-am oprit la un han care semăna bine cu cel de aici. Am mîncat cîte ceva acolo. Pe străzi, în magazine, ardeau lămpi luxoase. Apoi ne-am întors din nou la han unde m-a lăsat în cameră. „Tu culcă-te și dormi", a spus. Iar el plecă.

Povestesc cu atîtea amănunte... Sper să nu vă supărați, domnule. Fac asta numai pentru a vă face să înțelegeți mai bine tot ce mi s-a întîmplat.

După drumul lung și obositor făcut pe cal, am adormit imediat. Geamurile nu erau luminate încă și soarele abia răsărise cînd m-am trezit. M-am uitat și am văzut pe patul celălalt pe domnul Salih sforăind de zor. Putea să se prăbușească și un munte lîngă el că tot nu auzea. Nu e vorba că nu mi-a trecut prin minte să fug, nu aș fi știut încotro. Unde să mă duc?... Pe deasupra, nu aveam nici un ban la mine. Cel mai bine era să mă obișnuiesc întîi cu locurile, să înțeleg ce se întîmplă. M-am gîndit cu mintea mea puțină că nu e bine să iau hotărîri pripite. Cu experiența acumulată în acel drum, puteam să iau mai tîrziu o adevărată hotărîre, să-mi fac un plan.

Am pornit iar la drum. Pe la prînz, de peste cîmpuri și livezi, ne-a apărut în cale o casă zugrăvită în alb.

Ne-am oprit și am coborît. Ne-am îndreptat către un domn tînăr, destul de gras, cu obraji trandafirii, care stătea în dreptul havuzului.

Omul cel gras, despre care am aflat mai tîrziu că se numea Tahsin, după ce întîrzie cîteva clipe cu domnul Salih, se întoarse către mine.

„Cum te cheamă, fetițo ?"

„Esma..."

„Cîți ani ai ?"

„Șaptesprezece."

„Ai făcut ceva școală ?"

„Pînă în clasa a treia."

„Bine... Înseamnă că știi să scrii și să citești."

Se întoarse apoi către femeia de vîrstă mijlocie care aștepta în picioare alături.

„Hanife dragă, ia-o pe Esma și ajut-o să se spele. Îmbrac-o în haine noi și dă-i de mîncare pe săturate."

Tatăl meu mă vîndu-se domnului Salih, Salih mă vînduse la rîndul lui domnului Tahsin. Trecură multe zile. Un lucru îl învățasem bine. N-avea nici un sens să mă împotrivesc. Aveam de ales între moarte și viață. Profesorii noștri de la școală înfipseseră profund în mințile noastre de copii ideea că moartea nu aduce niciodată o rezolvare adevărată a lucrurilor. Poate că și dumneavoastră, domnule, ați fi de părere că țărăncile care au nenorocul să li se întîmple așa ceva e mai bine să se sinucidă, fie să-l omoare pe cel din fața lor. Așa se spune întotdeauna, ăsta este sfatul care ți se dă. Și eu, la rîndul meu, am ajuns de multe ori să mă uit în prăpastia morții, să stau pe marginea ei multă vreme, dar n-am reușit niciodată să mă hotărăsc să fac acest pas.

Am rămas cam cinci luni la ferma domnului Tahsin. În unele zile eram tratată ca soție, în altele i-am slujit drept servitoare. De cîte ori bea cu alți oameni vorbea mult și-mi dădea și mie bani. Apoi adormea buștean. Cînd se trezea, nu-și mai amintea de nimic din ceea ce făcuse. Banii primiți i-am strîns, ascunzîndu-i într-un loc sigur, pentru că doamna Hanife era spioana lui, ei nu-i dezvăluiam nici un secret.

Într-o zi apăru domnul Salih. Am înțeles mai tîrziu că stătusem îndeajuns acolo și, ca în ziua în care mă adu-

sese aici, am pornit iarăși la drum, călare. Despărțindu-mă de domnul Tahsin, acesta îmi dărui o sută de lire. Dar nici n-am ieșit bine din fermă că domnul Salih mi le smulse din mînă. În întunericul serii am ajuns într-un oraș puternic luminat. Am aflat că aici era reședința provinciei A. Pe străzile pe care, după cîte știam eu, nu treceau decît țărani cu măgari și cai, vedeam acum trecînd pe două rînduri camioane mari, autobuze de tot felul, automobile. În minte-mi răsări iar gîndul adormit de mult de a fugi, dar altcineva din mine îmi spuse să mai am încă puțină răbdare că în treaba făcută în grabă își bagă dracul coada. De data aceasta ne-am instalat într-un hotel care nu mai semăna cu hanul în care stătusem o vreme înainte. Domnul Salih mă lăsă iarăși și plecă. Însemna că nu-i trecea prin gînd ca eu să fug. De-acum avea încredere în mine.

În ziua următoare am mers la cîteva magazine unde se întîlnea cu tot felul de oameni bine îmbrăcați și serioși cu care discuta apoi în șoaptă. Probabil că încerca să obțină un preț cît mai bun.

După mai multe experiențe de genul acesta, am aflat că existau astfel de oameni care vindeau fete și femei din provinciile din sud, pe care le plimbau ca pe o marfă de vînzare... Am aflat că ceea ce mi se întîmpla mie, li se întîmpla multor fete. În ziua aceea ne-am plimbat pînă spre prînz, dar nu reușiseră să se înțeleagă la preț. Domnul Salih nu mă lăsă la nimeni ; dar nici nu discută problema aceasta cu mine. Înțelegeam totul de pe fața lui, din ochii lui. La prînz am mîncat la un bufet niște chebap, apoi ne-am întors la hotel. Ne-am așezat în holul mare. Domnul Salih avea tot timpul privirile ațintite spre ușă. Am înțeles că aștepta pe cineva. Ochii mei urmăreau și ei autobuzele care veneau, se opreau și plecau din stația de lîngă hotel. De cum se umplea unul, pleca imediat și altul venea în locul lui.

După jumătate de oră, domnul Salih se ridică în picioare. Probabil că-și văzuse clientul de departe. Apăru pe ușă un bărbat de vîrstă mijlocie, cu nasul acvilin și părul rar. Discuta în șoaptă cu Salih. Omul se uita la mine cu coada ochiului și asculta în același timp spusele lui Salih. Pentru că eu eram de cealaltă parte a mesei,

nu puteam auzi bine ceea ce-și spuneau. Omul se ridică în picioare și își scoase portofelul. Cu spatele spre mine, puse în palma lui Salih bancnotele de hîrtie și spuse :

„Am să revin spre seară. Ne întîlnim aici. Restul ți-l dau atunci", și ieși.

Nu-mi plăcuse deloc omul acela chel. Fața lui semăna cu aceea a negustorilor ambulanți care se plimbau din sat în sat. Trebuie să fi fost vreun dulgher, vînzător de dulapuri. L-am privit gîndind în același timp că, dacă mi se ivește ocazia, o s-o găsească mai greu seara pe Esma. De unde să știe domnul Salih ce-mi trecea mie prin cap ? Se ridică dîndu-mi astfel un ajutor prețios pentru înfăptuirea planului meu :

„Am o treabă urgentă. Tu, dacă vrei stai aici, dacă nu, du-te în camera ta. Eu mă întorc peste o jumătate de oră."

Se îndepărtă fumîndu-și liniștit țigara.

Am ieșit și eu în urma lui în fața hotelului, să mă uit la călătorii care se urcau și se așezau în autobuze. Un om care făcea mult zgomot și țipa foarte tare le rupea biletele și urla apoi la ei „Pleacă peste zece minute !".

Deodată inima începu să-mi bată cu putere. Voi urca în autobuzul acesta, am hotărît. Am aruncat o privire rapidă în jur și am văzut că fiecare își vedea de treaba lui. Paznicul hotelului lipsea. Am urcat sus. Aveam o boccelușă pe care am luat-o. Cînd m-am văzut iarăși jos, am văzut autobuzul destul de plin. Ajunsă în fața ușii, am fost observată de zgomotosul acela :

„Hai, surioară, dacă ai de gînd să vii, urcă. Pleacă chiar acum."

Cuvintele acestea ale lui m-au hotărît pe loc. Poate, dacă nu mi-ar fi spus așa, aș fi rămas jos uitîndu-mă la mașinile care plecau, dar, imediat după ce am urcat pe ușa din spate, motorul autobuzului se puse în funcțiune... M-am așezat mai în spate, înghesuindu-mă între două femei. Cînd ușa se închise, domnul acela spuse „Gata !" și am pornit la drum. Femeile de lîngă mine șopteau rugăciuni după rugăciuni. Puțin mai tîrziu am aflat de la femeia din stînga mea, că autobuzul acela mergea spre An-

kara. Ea a vorbit tot timpul ; eu tăceam. Mă gîndeam la faptul c-am rămas să mă descurc singură, cum oi putea. Ce voi face de-acum ?...

Femeia de lîngă mine începu să-mi pună întrebări :

„Cum te cheamă ?...“

„Esma...“

„Pentru ce te duci la Ankara ?“

Un răspuns îmi răsări neîntîrziat în minte.

„Caut de lucru...“

„Știi pe cineva acolo ?“

„Nu... Nu știu pe nimeni... Am cîteva cunoștințe, dar care nu știu unde stau.“

„Și din cauza asta ești atît de îngîndurată ?...“

„Dacă nu mă gîndesc eu, cine să se gîndească la mine ? Allah însă ne ajută pe toți.“

„Pari să fii o fată binecrescută. Nu-ți mai face griji. îți găsesc eu de lucru.“

„Mulțumesc, să ai parte numai de bine. Allah te-a așezat lîngă mine.“

Un timp am tăcut amîndouă. Coboram pe povîrnișul unui munte. Se lăsa seara. Pe ferestre pătrundea un miros plăcut și proaspăt de brazi. Fiecare își scoase merindele și începu să mănînce. Eu n-aveam nici o înghițitură de mîncare. Tovarășa mea de călătorie, Fatma, înțelese situația mea. Desfăcu pachetul ei cu mîncare și ne înfruptarăm împreună din măslinele, ouăle fierte și lipia ei.

Drumul a continuat toată noaptea ; ne-am mai sprijinit una de alta, am mai ațipit din cînd în cînd. Autobuzul începu să meargă pe drum drept, însă, plin de praf. Cînd și cînd, o priveam cu coada ochiului pe Fatma ; avea sprîncenele înnegrite și ochii vopsiți. Mă cuprinse neliniștea. Mă gîndeam cu groază că abia am scăpat de una și că nu voiam pentru nimic în lume să dau de mai rău. Deocamdată, însă, mă gîndeam că cel mai bine e să mă ajute Allah să ajung odată la Ankara.

Eram amîndouă amețite de noaptea pe care o petrecuserăm în autobuz. Pe la prînz ajunserăm la Ankara. Am coborît din autobuz într-un loc despre care am aflat mai tîrziu că se numește Hergele Meydanî. Nici călătoria făcută călare nu mă obosise mai mult decît drumul acesta cu autobuzul. Aici era și foarte multă lume. Acum aproa-

pe că nici nu mai puteam să-mi iau ochii de la Fatma. Veneam pentru prima oară într-un oraș așa de mare. Fatma își luă geanta sub braț.

„Hai să mergem, Esma. Ajungem la asfalt și de acolo urcăm într-un autobuz."

Eram năucită de tot. Nu mai înțelegeam nimic. Urma să mergem iar cu autobuzul? Dar n-am spus nimic. În momentele acelea îmi venea mereu în minte nesfîrșita răbdare și pace cu care lua mama toate lucrurile. Am ajuns pe un drum larg și drept. Trecînd de partea cealaltă, am început să așteptăm într-o stație. Veni un autobuz lung și roșu în care am urcat. Acesta nu semăna deloc cu cel cu care ajunsesem pînă aici.

Am cam lungit povestea, dar aș vrea să știți tot ceea ce mi s-a întîmplat. Poate puteți găsi dumneavoastră un fel de a-mi alina necazul.

Fatma mă duse într-o casă mare. Aici se aflau covoare, mese, fotolii, mult mai frumoase decît cele pe care le văzusem în casa de țară a domnului Tahsin. Mă duse în fața unei femei slăbănoage care era stăpîna casei. Fatma ascunse faptul că mă cunoscuse în autobuz și se lăuda cu mine:

„Esma este o fată orfană, binecrescută și înțelegătoare. Cînd vă veți obișnui cu ea, veți fi foarte mulțumită de serviciile ei."

Doamna casei se întoarse spre mine.

„Ai fost căsătorită vreodată, sau ești fată mare?"

N-aveam de ales, trebuia să-i spun o minciună.

„M-am căsătorit de curînd și soțul meu a fost luat în armată. Mi-a venit veste c-a murit acolo într-un accident. Muncesc de șase luni de zile ca să-mi cîștig existența."

„Îmi place întotdeauna cinstea și dreptatea. Dacă aud că mi-ai îndrugat minciuni, nu te mai pot ține în casă la mine. Vreau să lucrezi cu multă grijă și atenție. Dacă vei ști să fii legată de casa noastră, asta are să-ți folosească mult. Am un soț și doi fii. Mîncarea ne-o face bucătarul. Tu n-ai decît de făcut curățenie în casă și de spălat rufele. Te voi încerca întîi și apoi îți voi stabili salariul cu care te țin. Dar, repet, lucrul la care țin cel mai mult este curățenia și cinstea. Acum vino să-ți arăt

camera ta. Dacă nu-mi place cum lucrezi, vei pleca peste o săptămînă."

Mi-am zis că oamenii care trăiesc în astfel de orașe mari au concepții sănătoase, sînt mai buni decît ceilalți. Dar acum, nu mai aveam ce să fac, odată intrată în horă, trebuia să joc.

Fatma spuse :

„Sînt așteptată la lucru" și se ridică. La ușă, apropiindu-se de mine, îmi spuse : „Eu vin o dată la trei zile, nu te las singură, să știi", apoi plecă.

Pe seară, veniră pe rînd, întîi stăpînul casei și mai la urmă cei doi fii ai lui. Înainte de masă le-am fost prezentată și lor de către stăpîna casei. Atitudinea și îmbrăcămintea lor vădeau că sînt adevărați domni. Toți s-au așezat la masă și au fost serviți cu mîncare, apoi, eu, împreună cu bucătarul, am strîns în sufragerie și am mîncat și noi, în bucătărie, Doamna a venit la noi și, văzînd că lucrurile merg bine, mi-a spus :

„Ești obosită, du-te și te odihnește de-acum."

„Mulțumesc", i-am spus și m-am retras în camera mea. Pentru prima oară în viață, urma să dorm într-o cameră atît de curată și frumoasă.

Am înțeles, cînd m-am întins pe pat, cît de obosită sînt în realitate și, deși eram în casă străină, am adormit imediat. Noi, țăranii, avem obiceiul de a ne trezi devreme, așa că, de cum se lumina de ziuă, eu eram deja în picioare. Ducîndu-mă la toaletă, l-am întîlnit pe domnul cel mai tînăr al casei — fiul cel mic al stăpînilor. Și-a întins deodată mîna spre mine și m-a ciupit de obraz. N-am scos un cuvînt ; mi-a fost rușine să nu se zică cine știe ce despre mine și nici nu voiam ca din prima zi să mă port urît cu domnișorul cel mic. De unde să fi știut eu atunci că asta însemna acceptare din partea mea ?

Trecură vreo cinci-șase zile. Mă învățasem de acum cu casa aceea și obiceiurile ei și, cum n-aveam pe nimeni altcineva de care să mă apropii, mă legasem oarecum de stăpîna mea deși era foarte aspră.

Nu se împlinise încă o săptămînă de la venirea mea acolo, cînd într-o seară, stăpînul și stăpîna au plecat împreună la cinema. Domnișorii, nu veniseră nici unul la masă. Eu rămăsesem singură, cînd deodată am auzit ușa

de la intrare deschizîndu-se. Am fugit să aprind lumina — venise domnișorul cel mic. Mi se păru cam beat.

„Ce mai faci Esma ?

„Bine".

„Adă-mi de băut !"

Am fugit să-i aduc rachiu din frigider ; am pus rachiul, cu niște mîncare rece pe masa din salon.

„Vezi că ai uitat să pui gheața..."

Am adus și gheața. Sorbi din pahar.

„Dar tu de ce nu bei ? Eu nu beau niciodată singur. În seara asta tu o să bei cu mine !"

„N-am băut în viața mea eu... Vă rog, beți dumneavoastră..."

„În cazul ăsta o să bei pentru prima oară împreună cu mine. Adă-ți un pahar !"

„Eu nu pot să beau."

„O să bei de dragul meu."

Se ridică de la locul lui și se apropie de mine :

„Haide, bea și tu un păhărel, fiindcă ții la mine".

Apoi, cu o mișcare neașteptată, mă apucă de amîndoi umerii și mă sărută. Pe de altă parte, continua să se roage :

„Haide, Esma, nu mă supăra."

„De asta vreți să mă puneți să beau ?", l-am întrebat și, desprinzîndu-mă din brațele lui, am fugit.

M-am dus și m-am încuiat la mine în cameră. Mi-era greu să mai rămîn în această casă ; oricînd mă puteam întîlni cu domnișorul. Cînd propriul meu tată mă vînduse, ce mai puteam aștepta de la străini ?

Dimineața, stăpînii nu-i plăcură mișcările mele jenate și reținute.

„Ce ai, ești bolnavă, Esma ? Du-te și te odihnește în camera ta."

„Nu, nu am nimic, dar nu am putut dormi azi-noapte și de aceea sînt cam obosită."

Mai pe seară Fatma trecu pe acolo. Am tras-o mai deoparte în bucătărie să-i spun ce-mi stătea pe suflet. Ea îmi răspunse de parcă s-ar fi așteptat la asta :

„Dacă vrei, te iau chiar acum cu mine. Nu-ți face griji în privința asta ! Dacă vrei, te las să te mai gîndești o zi și vin poimîine să văd ce hotărîre ai luat."

Mă gîndeam, auzindu-i vorbele, că pe lumea asta se află totuși și oameni buni.

M-am hotărît în ziua și noaptea următoare, nu puteam pleca din casa aceea datorită unei întîmplări atît de nesemnificative, pentru că din alte puncte de vedere mă simțeam bine și în siguranță în locul în care mă aflam. Stăpîna, e adevărat că nu rîdea niciodată, dar era o femeie dreaptă și cinstită...

Timp de două luni de zile nu s-a mai întîmplat nimic și eu am rămas liniștită în casa aceea.

Într-o seară plecase toată familia la o nuntă. Eram iar singură în casă. Mă obișnuisem să citesc reviste și cărți cînd aveam puțin timp liber. Tocmai răsfoiam o revistă cînd am auzit deschizîndu-se și închizîndu-se ușa de la intrare. Venise iar domnișorul cel mai mic.

„M-am plictisit de nuntă, așa că am plecat mai devreme. Adu-mi de băut că vreau să servim împreună un pahar."

„Vă aduc dumneavoastră de băut, dar eu nu pot să beau. Vă rog să nu mă siliți pentru că mă jigniți."

„Nu pățești nimic dintr-un pahar. Hai pune de băut și o gustărică alături."

După cinci minute, pe cînd dădea pe gît primul pahar, domnișorul îmi făcu cu ochiul. Umplu din nou paharul și mi-l întinse.

„Hai, o înghițitură, nu mă face să mă rog de tine!"

„Eu mă duc la bucătărie, dacă doriți ceva, chemați-mă!"

Se ridică cu paharul în mînă și se apropie de mine. Puteam încă fugi, dar mi s-a părut că nu are rost — nu voiam să mă port în mod stupid. Mă apucă de mijloc și cu cealaltă mînă îmi apropie paharul de buze. Am vrut să-mi apropii buzele de pahar, doar așa de formă, și să scap în felul acesta, dar mi-a vărsat paharul pe gît și apoi, și-a lipit buzele de ale mele. Alcoolul îmi ardea gîtul. O parte din pahar se vărsase pe mine.

Apoi începu o luptă între noi. Jos, pe covor, mă zbăteam să scap din mîinile lui. Vasul care se afla pe o măsuță de care ne-am lovit, a căzut la pămînt iar florile din el s-au împrăștiat pe jos.

„Domnișorule, lăsați-mă, vă rog, că o să țip!“ i-am spus, dar el, de parcă nici nu auzea, încerca să se urce pe mine. N-a reușit pentru că era prea beat, dar mă speriase rău, așa că am început să urlu.

„Ajutor ! Ajutooor ! Mooor !“

Cînd îmi auzi strigătul se înfurie de-a binelea și începu să-mi care la întîmplare pumni cu nemiluita. Nasul și gura îmi sîngerau. Cînd mă lăsă, în sfîrșit, m-am ridicat cu mare greutate de pe locul meu pentru că trupul tot îmi era o rană. El se trăsese mai la o parte și mă privea cu ură. Mi-era frică să nu mă omoare. Am fugit în bucătărie, unde m-am spălat de sînge și mi-am mai răcorit fața. M-am încuiat apoi în camera mea. Gînduri de toate felurile îmi roiau în minte. Ce se va întîmpla cu mine ? Cum se va mai schimba viața mea ?

După miezul nopții se întoarseră și stăpînul cu stăpîna. Văzînd dezordinea și zăpăceala din salon, o bănuială le încolți în minte. Peste o vreme am ieșit și eu din camera mea. M-au întrebat ce s-a întîmplat. Nu mai aveam nimic de ascuns ; ceea ce era de întîmplat, se întîmplase deja.

„Domnișorul s-a repezit la mine ; cînd eu m-am opus m-a bătut și m-a adus în starea în care mă vedeți.“

„Bine, bine“, îmi spuse doamna, „mai discutăm mîine; du-te acum să te culci.“

M-am retras în camera mea. Era limpede că-și cunoșteau fiii mai bine decît mine. Ei erau vinovați, dar cum să mă aștept, totuși, să mă ierte pe mine ?

N-am dormit toată noaptea. Viața pe care o petrecusem departe de casa părintească îmi trecu încet-încet prin minte. Mi-am dat seama că trăiam sub o continuă amenințare. Am ieșit din cameră și, spălîndu-mi fața, m-am privit cîteva clipe în oglindă. Fața mi-era palidă și umflată.

Peste puțin se sculă și stăpîna care m-a lăsat să-i povestesc totul de-a fir a păr. Ascultă un timp și apoi îmi tăie vorba :

„Esma dragă, vezi și tu care e situația. Nu mai poți rămîne în această casă. Azi o s-o chem pe Fatma și te voi trimite cu ea. Asta e soluția cea mai bună și pentru noi și pentru tine.“

Mi-a dat banii pentru cît lucrasem acolo. Urma să merg iar într-un loc pe care nu-l văzusem în viața mea. Vai de capul meu, îmi ziceam. Mi-am întors apoi ochii către fereastră ; trebuia să fiu și de data aceasta tare. Îmi sunară în minte vorbele profesorului din satul nostru : „În viață, pentru a nu fi distrus, trebuie să înveți să reziști !"

După micul dejun, Fatma veni fără s-o fi chemat nimeni :

„Treceam pe aici și mi-am zis că e bine să intru puțin."

Văzîndu-mă, înțelese pe dată ce se întîmplase.

„Haide, Esma, pregătește-te să pornim. Allah îți închide o ușă, dar în locul ei îți deschide o alta."

Urcarăm iar în autobuz și de data aceasta am coborît într-un loc numit Cebeci. Am ajuns în fața unei uși unde ne întîmpină o tînără îmbrăcată foarte bătător la ochi, căreia Fatma i se adresă cu „fetițo".

Seara am putut înțelege în ce fel de casă ajunsesem. Pe o masă fură aranjate cu grijă gustări și multă băutură. După ce se lăsase întunericul, în casă își făcu intrarea o femeie boită rău ; n-ar fi scos o vorbă care să nu fie însoțită de înjurături și porcării. Am observat o dată cum Fatma îi făcea cu ochiul către mine, vrînd s-o oprească să mai vorbească în felul acela.

Cînd se lăsaseră în voia discuției, se auzi o bătaie în ușă.

„Au venit, au venit !".

Pe ușă intrară trei tineri. Pentru că pe mine mă vedeau pentru prima oară, la mine se uitau cu mai multă atenție.

N-am putut rezista mult în preajma lor ; am ieșit din camera aceea și m-am dus alături, să mă întind pe canapea. Îi auzeam cum rîd cu poftă, beau și mănîncă zgomotos. Am ațipit puțin ; nu știu cîtă vreme, dar m-am trezit zgîlțîită de cineva — un domn cu mustăți încerca să mă sărute. Trezindu-mă de-a binelea, am sărit din locul meu. Omul se apropie de mine cu un rînjet nesuferit pe față.

„Nu te speria, frumușica mea ! Nu știam că dormi."

„Sînt bolnavă, de aceea stau în pat."

„Foarte bine, frumoaso, odihnește-te atunci... Iartă-mă.“ Spuse omul și ieși din camera mea.

După nici cinci minute, în ușă apăru Fatma.

„Ce ai, Esma, ești bolnavă ? Nu vrei să stai și tu, cu oaspeții noștri ?“.

„Astă-noapte n-am închis o clipă ochii. Știi doar ce am pățit. Mă doare fiecare părticică a trupului.“

„Foarte bine, culcă-te atunci și încearcă să te odihnești bine.“

Din camera cealaltă veneau zgomote de tacîmuri, pahare ciocnite. Au băut și au mîncat pînă către miezul nopții, apoi se lăsă tăcere. Atunci am adormit.

Dimineața m-am sculat totuși devreme. Ușa camerei celeilalte era întredeschisă — în pat dormeau două persoane goale. Pe femeia dezbrăcată o cunoșteam, era cea care ne deschisese ieri ușa. Pe bărbatul de lîngă ea, însă, nu-l mai văzusem niciodată. „Ei, doamne“, mi-am zis eu disperată, „ce mai e și cu soarta asta a mea ! Mi se pare că am scăpat cu bine dintr-un loc rău și dau de unul și mai și.“

Dar pentru mine nu exista scăpare — nu aveam unde mă duce. Mi-am propus să strîng din dinți și să rezist cum oi putea măcar cîteva zile.

Puțin mai tîrziu se treziră cu toții. Femeilor li se șterse vopseaua de pe față și le ieșise la iveală adevăratul chip. Nu mai văzusem niciodată asemenea tipuri de oameni. Glumeau în toate felurile unii cu alții, își spuneau tot ce le trecea prin minte. În special bărbații, îmi păreau foarte stranii : parcă ar fi fost de pe altă lume. Peste puțină vreme plecară cu toții și eu am rămas singură cu Fatma.

Bătaia pe care o mîncasem cu două nopți înainte, mă îmbolnăvise într-adevăr. Îmi trebuiau pe puțin două-trei zile să-mi mai revin. După ce am luat masa de dimineață, m-am întins iar în pat. Fatma se pregăti de plecare.

„Eu am niște treburi în Kîzîlay. Poate că nici nu pot veni pentru masa de prînz. În dulap se află de toate, să iei de acolo să mănînci după pofta inimii. Și odihnește-te, ne-am înțeles, fetițo ?“

Spunîndu-mi aceasta se uită la mine cu priviri pline de înțeles. Cînd închise ușa, am respirat ușurată. Întinsă în pat, mă uitam fix la cordonul de care era agățat becul din tavan, ca și cum de acolo aș fi așteptat scăparea, și mă întrebam ce trebuia să fac în continuare. Mă aflam într-o casă de toleranță de care se ocupa Fatma. Asta îmi era clar. Poate lucrase o vreme ca slujnică apoi intrase în afaceri de soiul acesta. Și, văzînd ce profit bun îi aduce, a progresat.

Era un om care-și cunoștea bine semenii, Fatma aceasta... Cum o fi știut ea că n-am să fug din casa aceasta furînd lucrurile sau făcînd alte pagube ?

Certificatul meu de naștere rămăsese la domnul Salih. Puteam să fug chiar în minutul acela de-acolo... Dar nefiind a nimănui, cui să mă duc să-i cer ajutorul ? În starea asta de nehotărîre mă aflam în același loc și o oră mai tîrziu. „Nu, nu trebuie să mă grăbesc", îmi spuneam. „Să stau aici vreo cîteva zile, să văd ce se mai întîmplă." Eram hotărîtă să nu mă las vîndută pentru nimic în lume. Nu-mi plăcea să fiu slujnică, dar să mă și vînd... asta niciodată !

Ajunsesem într-adevăr pe marginea prăpastiei, dar eram sigură că pînă la urmă mă voi izbăvi. Mă agățam de speranță zicîndu-mi mereu că lucrurile nu vor fi așa în continuare.

Boala m-a ținut în pat șase zile ; nu mă mai deranjau așa de des de la o vreme. În casă era adesea, uneori nopți de-a rîndul, alteori o dată la două nopți, mare „distracție". Veneau tot felul de bărbați, mereu alții. În seara aceea, Fatma m-a luat lîngă ea.

„Uite, Esma, fata mea. Vezi și tu care-i situația. Te-am slujit o săptămînă, ți-am dat de mîncare, te-am îngrijit. Mîine vom merge împreună la cumpărături să-ți luăm și ție un entari nou și pantofi. Dacă vrei să te îndatorezi la mine, îți putem lua și cîteva brățări și alte podoabe. Alătură-te și tu petrecerilor noastre din fiecare seară. Deși nu te cunoșteam dinainte, te-am ajutat să-ți găsești o slujbă. Dar ai văzut și tu că n-ai putut prinde rădăcini acolo. Așa că te-am luat lîngă mine, te hrănesc și ți-ai găsit și tu un adăpost, în sfîrșit, un rost. Așa că îmi ești foarte îndatorată. Nimeni nu-l ajută pe cineva fără să

ceară ceva în schimb. Dar nu înseamnă că trebuie să te sperii din cauza aceasta. Dacă m-asculți, o să ai bani cu ghiotura. După ce-ți asigur o situație mai stabilă, te poți duce unde vrei, poți să faci după cum îți va fi voia. Deocamdată, să știi că-mi datorezi două sute de lire."

Se opri puțin și, luînd tăcerea mea drept acceptare, începu să zîmbească mulțumită.

„În seara asta or să vină niște domni distinși. Vei participa și tu la petrecere. Hai acum să pregătim masa. Pe unde-o fi întîrziind Aslî ? Cînd o fi avînd de gînd să se întoarcă ?"

N-am spus nici un singur cuvînt. Am tăcut tot timpul, neputînd rosti nici da nici nu. Am pregătit în tăcere gustările și băuturile. Ceva mai tîrziu au venit și Aslî împreună cu prietena ei Beclâ. Cum putuseră oare femeile acestea să-și calce în picioare propria lor demnitate ? De fiecare dată veneau în casa aceasta vesele și nepăsătoare. Se vedea că nu le roade nici cea mai mică grijă. Eu, cu firea mea de țărancă, nu le puteam accepta așa. În primul rînd, nu știam cum își petreceau zilele, dar, oricum, îți puteai da seama că nu încercaseră cîtuși de puțin să reziste vieții pe care o duceau.

În noaptea aceea am avut trei oaspeți. Îi vedeam pentru prima oară, dar îmi plăcu purtarea lor. Am băut și-am mîncat cu toții. Pentru că abia mă sculasem după boală n-am putut bea decît cîteva înghițituri de bere. Cei de-acum n-aveau aceleași purtări familiare, obscene ca ceilalți.

Băutura și mîncatul ținură pînă la miezul nopții. Fiecare dintre oaspeți luă femeia care-i plăcea și se închise într-una din camere cu ea. Pe mine m-alese domnul Bülent. Acesta era un tînăr cu ochelari, așa de rușinos încît nici nu îndrăznea să privească drept în ochii oamenilor. Nu se uita decît în jos. Parcă dracul mă-mpinse : „Deschide-ți puțin inima față de omul acesta". De fapt, cred că-i atrăsese atenția faptul că tot timpul am fost retrasă și tăcută la masă. În momentul în care am rămas singuri, întrebă :

„Aveți vreun necaz ? V-am studiat cu atenție. Sînteți tot timpul îngîndurată. Povestiți-mi tot ce-aveți pe suflet."

„De ce să vă mai necăjesc și pe dumneavoastră în noaptea aceasta ? Necazul îl țin numai pentru mine."

„Nu, nu. Nu mă supărați deloc. Povestiți-mi, deschideți-vă sufletul."

I-am povestit pe scurt viața mea. Se schimba la față ca și cum el însuși ar fi fost motivul luptelor mele cu viața. La sfîrșit fața îi era roșie ca focul. Pe tîmple i se prelingeau picături mari de sudoare. Adevărul este că pînă și pe mine m-a uimit violența reacției sale. Scoase o bucată mică de hîrtie din buzunar.

„Eu lucrez la banca de lîngă Piața Operei, chiar locul unde ați coborît prima oară din autobuz. Cînd veți fi la strîmtoare, veniți și căutați-mă acolo. Poate că o să vă fiu vreodată de ajutor."

Apoi se cufundă în gînduri și într-un tîrziu continuă:

„Dumneavoastră culcați-vă acolo în patul dumneavoastră și dormiți liniștită. Eu voi încerca să mă odihnesc pe canapea. De-acum vă sînt confident, nu trebuie să vă mai temeți de mine."

Am rămas cu gura căscată. În primul moment nu mi-a venit să cred. Dar, precum spusese, ne-am culcat fiecare la locul său. În noaptea aceea am stat trează ore întregi, răsucindu-mă în pat cînd pe o parte, cînd pe alta. Cum să scap ? Cum să mă izbăvesc ? Pînă la urmă m-am hotărît să fug, pentru că a rămîne mai mult în această casă însemna să pornesc pe un drum care nu ar mai fi avut întoarcere pentru mine.

Am adormit tîrziu de tot. Cînd m-am trezit, l-am văzut pe domnul Bülent îmbrăcîndu-se. Își șterse lentilele ochelarilor.

„La revedere !" îmi spuse el în șoaptă.

Peste puțin l-am auzit ieșind împreună cu prietenii lui.

Aslî și Neclâ au mîncat și au plecat în grabă. Fatma era foarte veselă. Cîștigase deodată prin mine un nou capital. Pînă la urmă nu mai putu și-și dădu pe față mulțumirea :

„Săptămîna viitoare îți voi lua haine noi. Ești de acord ?

„De ce te grăbești așa, Fatma ? Mă descurc deocamdată și cu lucrurile pe care mi le-a dat stăpîna. Sigur,

ne vom duce într-o zi să cumpărăm de toate", am răspuns eu, încercînd să nu-i stîrnesc vreo bănuială.

În ziua aceea am făcut amîndouă curățenie în casă, am aranjat lucrurile, am pregătit de mîncare, dar, deși am așteptat cu mare nerăbdare să plece, n-a ieșit din casă nici o secundă.

„În noaptea aceasta, n-avem nici un oaspete. Dacă vrei, putem merge împreună la cinema."

„Bine, Fatma."

Auzisem eu de cinema, dar în viața mea nu văzusem așa ceva. Atunci a fost prima dată. Prin fața ochilor îmi treceau o serie de imagini pe care nu le-nțelegeam. În partea a doua a filmului, m-a luat somnul și cu greu am putut să urmăresc sfîrșitul.

Noaptea, în patul meu, am avut tot felul de vise. Adormeam și mă trezeam iar, iar adormeam și iar mă trezeam. Dimineața, pe cînd ne beam ceaiul, am văzut-o pe Fatma gînditoare. Era clar că în mintea ei existau tot felul de calcule, că-și făcea socoteli încurcate. Ochii ei vopsiți în negru, priveau fix. N-am întrebat-o de ce-i așa de întristată, pentru că și eu eram purtată de fluxul durerilor mele.

Încuie ușa camerei ei.

Îmi spuse :

„Poate vin pe la prînz. Tu spală lenjeria aceea pe care-o vezi acolo și întinde-o să se usuce. Dacă sună cineva la ușă, să nu cumva să deschizi."

Plecă.

Trecu o jumătate de oră. Mi-am pregătit pînă și minciuna pe care urma să i-o spun dacă m-aș fi întîlnit cu ea, din întîmplare, în oraș. I-aș fi explicat că nu mai rămăsese pic de pîine în casă și că ieșisem să cumpăr ; neștiind de unde se ia pîine, mă rătăcisem mergînd de colo-colo prin oraș. M-am pus imediat pe treabă. Mi-am adunat lucrurile și tot ce aveam într-o bocceluță. Am lăsat pe o hîrtie două rînduri :

„M-a căutat verișorul meu să mă ia în satul natal. Nu te supăra. Rămîi cu bine."

Cînd mergeam, mă simțeam înaripată de gîndul libertății. Am ajuns fără prea mare greutate acolo unde coborîsem din autobuz. Țineam în mînă cartea de vizită a

domnului Bülent, zicîndu-mi c-aș putea s-o arăt cuiva și să-l rog să-mi spună unde îl pot găsi în caz că nu reușeam să mă descurc singură.

În stație am întrebat vreo cîteva persoane de autobuzul în care urma să mă urc. Învățasem bine numele stației unde trebuia să cobor. Taxatorul îmi spuse să mă dau jos în fața unei clădiri înalte. Acolo trebuie să fi fost clădirea unde lucra domnul Bülent. Nu mi-a fost greu să-l găsesc, întrebînd din om în om. Ca și în noaptea pe care o petrecusem împreună, domnul Bülent nu mă privi drept în față. Am scos treizeci de lire din banii pe care îi ascunsesem în sîn. I-am întins domnului Bülent.

„Ajung banii ăștia pentru biletul de mașină ?"

„Lăsați, o să vă iau eu bilet."

M-am opus categoric. Am jurat că, dacă biletul nu va fi luat din banii mei, nu voi accepta ajutorul lui.

„Bine", a zis el.

După cinci minute eram în autobuz. Era pe jumătate gol. Pentru prima oară domnul Bülent mă privi drept în ochi și-mi spuse încet :

„Drum bun" și se îndepărtă.

După zece minute autobuzul se umplu. Totuși timpul care se scurse îmi păru lung cît un an. Țăranca bătrînă care se așezase lîngă mine, rosti în șoaptă o rugăciune.

Autobuzul trecea prin capitala provinciei de care aparținea satul nostru. Urma să mă întorc acasă. Îmi spuneam că nu-mi pasă cum mă va întîmpina ticălosul de taicămeu. Pentru că n-aveam ce face, n-aveam de ales. N-aveam nici un alt loc unde să mă duc. Mi se părea că trecuseră zece ani și că eu însămi îmbătrînisem foarte mult. De cînd plecasem din satul meu, n-am avut nici o secundă de fericire. Fusesem zdrobită de întîmplări, care mai de care mai dureroase, și acum mă întorceam tristă ca o femeie trecută prin multe experiențe grele. Dar voi mulțumi lui Allah dacă rămîn numai cu atît, dacă nu m-așteaptă altele și mai rele. Intenționam să fac orice pentru a-mi schimba soarta neagră. Aveam destulă putere și răbdare pentru asta...

Am ajuns în capitala provinciei noastre după o călătorie lungă și obositoare. Intenționam să mă urc în căruța unui țăran, dacă aș fi întîlnit pe cineva cunoscut, din sa-

tul nostru. Dacă nu, trebuia să merg trei ore pe jos. M-am uitat peste tot în piață, dar n-am observat pe nimeni de la noi. Așa că, „Hai pe jos, Esma!“ mi-am zis, și-am pornit pe drumul plin de praf.

Vîntul îmi bătea în față, cu putere. Mergeam de-a lungul tarlalelor goale, de pe care fusese strînsă recolta. Cum ajungeam într-un loc mai umbros, mă odihneam și apoi iar o luam din loc. Mă dezobișnuisem de drumurile lungi și obositoare ale ținutului meu natal.

Am ajuns în sat înainte de-a se întuneca. Țărăncile pe care le întîlneam pe ulițe, mă priveau bănuitor și de la foarte puține dintre ele am avut parte de urarea de bun sosit.

Am ajuns acasă, unde am găsit-o doar pe mama, făcînd tăiței. Cînd mă văzu, rămase împietrită. Apoi începu să plîngă. Tîrziu se opri din plîns. Dar tăcea în continuare de parcă n-ar fi știut să vorbească. Am îmbrățișat-o lung și i-am sărutat mîna.

Tata se dusese într-un sat alăturat la șase ore depărtare. Voia să cumpere o vacă. I-am spus mamei bănuiala că banii cu care urma să cumpere vaca erau luați cînd mă vînduse pe mine. Ticălosul de taică-meu!

M-am simțit mai ușurată după ce tot timpul fusesem înspăimîntată de gîndul întîlnirii cu tatăl meu. Voiam neapărat să mă odihnesc, măcar două zile. Peste puțin casa se umplu cu vecinele noastre.

Eram distrusă sufletește. Femeile veniseră să afle tot ce mi s-a întîmplat. Le-am spus să plece și am scăpat de ele.

În noaptea aceea și în ziua următoare m-am odihnit. Tata n-a apărut nici a doua zi. Era prima oară cînd doream din inimă să i se întîmple ceva pe drum, să nu poată veni acasă; simțeam în adîncul sufletului dorința de a-l ști mort.

În a treia zi, pe seară, sufletul mi s-a întunecat deodată. Înțelesesem că acela pe care-l zăream venind călare pe drum era ticălosul de taică-meu. Nu trebuia să stau cu capul în jos, speriată în fața lui. Trebuia să fiu dîrză. L-am întîmpinat de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat între noi. Mă privea, rînjind cu multă ură. Cine știe ce-i mai trecea prin capul lui blestemat?!

„Ce-i, fată, ai fugit ?".

Am tăcut. Nu voiam să-i răspund. Mă făceam că nici n-am auzit. De data asta îmi vorbise serios și cu mare asprime :

„Vorbesc cu tine, Esma ! Ai fugit de la omul acela ?"

„O, tată, fie ce-o fi, te rog, nu mă trimite înapoi. Uite, fratele meu este acum în armată. În locul lui te voi ajuta eu la toate treburile."

„Din moment ce-ai fugit și-ai venit înapoi, o să te vînd iar."

Mi-am simțit deodată fruntea, capul, trupul tot, de parcă-ar fi turnat cu apă clocotită peste mine.

În momentul acela, dacă ar fi fost pe aproape o cazma sau o lopată, i-aș fi crăpat capul în două. Privirile noastre s-au întîlnit. Ochii lui mi se împlîntau în suflet ca un cuțit. Mi s-au tăiat picioarele și m-am prăbușit în fața lui.

Trecu o săptămînă. Nu-i spuneam nici un singur cuvînt decît atunci cînd era absolut necesar. Parcă cineva din mine mă sfătuia în fiecare moment să-ncerc să învăț să-mi văd singură de mine, să mă descurc cum pot...

Nu se înțelesese la preț cu cel de la care voise să cumpere vaca, așa că urma să se ducă în alt sat. Auzise acolo de unii care aveau o vită de vînzare. Însemna că iarăși o să scap de chinul de a-l vedea în fiecare clipă, măcar două zile.

Noaptea auzirăm pe șopron zgomot de pași și apoi cineva bătu la ușă. M-am dus să deschid. În fața mea stătea cel care mă ceruse de mult în căsătorie, Hasan. Auzind că tata plecase din sat, venise liniștit la ușa noastră.

„Intră, Hasan, de ce-ai rămas în prag ?"

Își aruncă întîi o privire afară în curte, apoi privi îngrijorat în cameră.

„Am auzit că te-ai întors și-am venit să te întreb de sănătate."

„Să trăiești, Hasan, mulțumesc. Dar, uite, se pare că iar voi fi aruncată pe drumuri. Tata îmi tot spune că are de gînd să mă vîndă din nou. Dar, să știi, n-am de gînd să mă mai dezlipesc încă o dată de curtea aceasta. De data asta o să mă descurc."

Hasan mă privi neîncrezător. Am înțeles din felul în care se uita la mine că vrea să afle din ochii mei ce aveam de gînd să fac.

„De ai vreun gînd rău, să nu te potrivești lui. Există legi și încearcă să mergi pe drumul lor. Du-te în tîrgușor unde o să găsești un om care știe legile care te pot apăra. Stă în hanul lui Kulaksîz. Povestește-i lui necazul tău. Poate el îți va arăta cum să scapi de sub tirania acestui ticălos."

Apoi Hasan ieși, plecă pierzîndu-se în întunericul nopții.

Uite, așa am ajuns la dumneata, domnule. Mă pot oare, apăra legile ? Dacă ele nu pot, eu mi-am luat hotărîrea mea. O să-l omor pe tata. Consider asta drept datoria mea cea mai sfîntă. În ochii mei, de-acum, nu mai este o vină faptul de a omorî un tată care-și vinde propria fiică. Dacă legile nu au puterea să mă apere în fața acestui ticălos, acestui tiran, o să-l omor și orice pedeapsă mi s-ar da pentru asta, o s-o accept. Chiar de mă vor spînzura pentru crimă, îmi voi accepta soarta. În orice caz, în felul acesta mă voi putea răzvrăti împotriva ticăloșilor lumii. Le voi putea arăta tuturor nedreptatea care mi s-a făcut. Poate, după aceea, tații nu-și vor mai vinde fetele. Vă implor, domnule, faceți cunoscut tuturor necazul, chinurile unei biete țărănci. Ne ajunge de-acum. De cîte ori ne găsim la strîmtoare sîntem și mai tare lovite, aruncate cu capul de cea mai nemiloasă piatră, de piatra care ne poate ucide.

48

Stăteau pe bancă, pe un loc mai înalt, în parcul Gülhane cu spatele către Haydarpașa. Mai jos trecea linia ferată care se pierdea cotind pe la Ahîrkapî. Zidurile cetății ruinate, mult micșorate din cauza distanței, semănau cu gardul unei grădini, ale unei case mai mari din Üsküdar. În fața lor se întindeau malurile colțuroase, neîngrijite, punctate ici-colo de stînci pline de mușchi. De partea cea-

laltă apărea marea, tulburătoare și zgomotoasă, care la ora aceea a dimineții era acoperită de ceață și fum.

Tăceau amîndoi, gîndind la ceea ce aveau de făcut.

Mîna lui Sait Hüsnü se duse iarăși la cicatricea de pe arcadă. Coaja care acoperise vechea rană nu mai dispărea.

Un tren marfar trecea cu zgomot pe lîngă ei. Sabahattin se întoarse spre prietenul lui.

— Ai o țigară ?

— Sait Hüsnü îi întinse pachetul.

— Aprinde-ți, îi spuse.

Sait Hüsnü privi spre degetele tremurînde ale lui Sabahattin pe cînd acesta își apropia chibritul de țigară. Se vedea că Sabahattin trece printr-o criză nervoasă. Cum avea să se restabilească sufletul lui zbuciumat ?

Sabahattin slobozi fumul din gură și apoi rămase cu privirile ațintite spre digul Haydarpașa. Părea prins într-o strîmtoare. Cu toate acestea purta în suflet o credință nezdruncinată care-i spunea că nu se poate să nu scape din nou din această capcană. Vapoarele mici, care se legănau pe valurile mării albastre, îl îndepărtau de gîndurile triste și-i aduceau în fața ochilor chipul soției sale a cărei frunte era acoperită de șuvițe galbene de păr. Ayșe stătea în fața lui fără să-i vorbească. Avea ochii ficși, ca și cum abia ar fi scăpat din ghearele unui coșmar îngrozitor, într-o noapte neagră. Sabahattin nu putea să alunge din minte imaginea lor adîncă și gînditoare.

Simți o mînă pe umăr. Se scutură de gînduri. Se înfioră ca de un vînt rece ca gheața. Un tremur scurt îi cuprinse umerii. Prietenul lui îl privea zîmbind.

— Or să treacă toate. Dacă avem în suflet convingerea că nu sîntem vinovați, dorința de dreptate și libertate, vom ieși la lumină. Trebuie însă să ne ținem mereu inimile curate și să fim dîrzi...

Sabahattin privi plin de speranță depărtările. Cerul limpede, fără nori, pe care-l vedea în partea dreaptă, se întindea către Insule. Jos trecea trenul suburban, pufăind grăbit.

Sabahattin își privi ceasul. Era unsprezece fără cinci.

— Eu plec.

— Dacă n-ai altceva de făcut, vino să luăm masa împreună.

— Uiți că sînt un fugar.

— Nu-ți face griji. Știu un bufet departe, undeva unde nu ne paște nici un pericol. Hai să mergem. O luăm mai pe la colțuri și ieșim de-aici.

Se ridicară. Nu coborîră către ieșire pe drumul principal al parcului Gülhane. Merseră pe sub platanii bătrîni, pe o potecă mai retrasă.

Cînd ajunseră la poartă, Sait Hüsnü o luă înainte, iar Sabahattin începu să meargă ceva mai în spatele lui.

Pe bulevardul din fața parcului treceau tramvaie și automobile care cînd dădeau colțul, făceau un zgomot asurzitor. Oamenii, femei și bărbați, mergeau copleșiți de griji, ca și cum pe umeri le-ar fi așezat cineva o piatră sisifică.

Sait Hüsnü și Sabahattin porniră pe trotuarul din partea stîngă. Tramvaiele se apropiau în grabă dinspre Sultan Ahmet. Lui Sabahattin îi era frică să se uite spre ele. Amîndoi urcau povîrnișul lin al străzii, unul în spatele celuilalt, cu șepcile trase peste ochi. Priveau numai spre stînga... Cînd ajunseră în fața geamiei Ayasofya unul îi spuse celuilalt :

— Să traversăm...

Uitîndu-se în ambele direcții cu atenție, trecură grăbiți pe trotuarul celălalt. Bulevardul acesta era mult mai aglomerat. Majoritatea erau studenți care discutau cu voce tare între ei, glumeau și rîdeau în hohote. Trecură prin fața unui bufet unde se vindea chebap. Sabahattin simți cum îl chinuie foamea. Douăzeci de pași mai departe simți un miros ademenitor de pîine caldă. Își chemă prietenul :

— Spune-mi, e departe bufetul acela al tău ?

— Uite c-am ajuns...

De la un bufet apropiat se împrăștia în toată strada un miros pătrunzător de chiftele prăjite. Un fum gros se vedea ieșind pe ușă. În spate era o grădină mică și sub un acoperiș, special amenajat, se găseau mesele. Se prăbușiră pe scaunele de la o masă. Cerură imediat chelnerului să le ia comanda.

— Vrem chiftele cu ostropel și nu uita două sticle de apă rece.

— Îndată, domnule...

Peste zece minute, cînd li se puse în față chiftelele fierbinți, ostropelul cald, se însufleți deodată. Foamea își cerea drepturile. În nici cinci minute terminară și cerură încă două porții. Apoi comandară cîte o halva. O mulțime de sentimente proaspete și optimiste le lumina sufletele chinuite, mîngîindu-i parcă pe fețele întunecate de griji. Apa rece îi răcori.

— Eu o să merg acum la facultate. Urmează să se afișeze rezultatele examenelor. Dacă am reușit, o să continui cursurile. Tu ce-ai de gînd să faci ?

— Pînă se întunecă vreau să stau undeva sau să hoinăresc. Nu știu nici eu ce-o să fac după aceea. Acum ies eu primul și peste cinci minute pleci și tu. Îți mulțumesc pentru masă. La revedere.

— Eu mănînc adesea la prînz aici. Dacă e în drumul tău, mă poți găsi aici pe la orele astea. Sau poți să-i lași chelnerului un bilet. O să-mi ajungă sigur.

— Foarte bine, foarte bine, mulțumesc mult...

Sabahattin își șterse fața de sudoare cu batista pe care o scoase din buzunar. Trecu imediat pe trotuarul celălalt. Puțin mai tîrziu urcă pe platforma din spate a tramvaiului de Beșiktaș care tocmai oprise în stație. O femeie cu o bocceluță se așezase să se odihnească și privea prin fereastră străzile și locurile pe unde mergeau. Se așeză în fața ei. Își sprijini brațul de o bară de susținere și cu palma își acoperi fața. Astfel putea fi mai greu de observat și identificat de către polițiști. Doar o întîmplare neașteptată l-ar fi dat de gol. La orele acestea de vîrf ale zilei, pericolul era întotdeauna maxim. Nu totdeauna avea în vedere acest lucru și i se întîmpla cîteodată să comită imprudențe care-i puteau pune poliția pe urme, dar posibilitatea de a fi oricînd descoperit exista la orice oră și în orice condiții.

La Eminönü tramvaiul se aglomerase. Sabahattin stătea înghesuit, ca-ntr-o menghină, de mulțimea de călători. Nimeni nu l-ar mai fi putut observa în condițiile acestea. Dar tot își ținea fața cît mai ascunsă, lăsînd un unghi de vedere îngust, atît cît îi trebuia să-i examineze

cu atenție pe cei de foarte aproape, pentru a nu fi luat pe nepregătite. Lăsară în urmă podul, stațiile Karaköy și Tophane. Se apropiau de Beșiktaș, stație în care se simțea mai în siguranță.

Treceau pe autostrada cea largă mărginită de-o parte și de alta de copaci înalți. Cînd tramvaiul încetini, Sabahattin sări din el și se îndreptă cu pași mari spre debarcaderul de unde urma să ia vaporul. Razele soarelui se topeau încet către apus, alunecînd pe valurile mării. Își cumpără bilet și urcă în vapor, unde aprinse o țigară, apoi se așeză pe una din canapelele cele mai ferite ale salonului, cu fața spre pupă. Privea marea pe fereastră și pentru a fi ferit de ochi indiscreți, se așeză astfel încît să nu fie văzut de cei care intrau în salon. Așa se simțea mai în siguranță.

Înțelese că vaporul a pornit, din mișcarea bruscă ce-l dezmorți. Urmări ondulațiile jucăușe ale mării și peste un timp văzu că au ajuns la Üsküdar. Sabahattin nu se grăbi să coboare printre primii. Ieși tîrziu, împreună cu ultimii călători.

Îi examina cu atenție, prin lentilele ochelarilor negri, pe cei pe lîngă care trecea, locurile pe unde îi părea că e mai bine să meargă și în funcție de împrejurări se străduia să circule pe drumul cel mai ferit de primejdie.

Cînd se apropie de fîntîna cea mare, îl văzu pe profesorul său Abdülhak vorbind cu cineva. Își încetini pasul. Așteptă, prefăcîndu-se că stă în stația de mașină, ca prietenul profesorului să se îndepărteze. Sabahattin își aprinse o țigară. Nici nu începu bine s-o fumeze că, în fața lui apăru profesorul care se despărțise cu un zîmbet de prietenul lui. Nu-l remarcă de la început pe Sabahattin, însă el îl salută :

— Bună ziua, profesore !

— Bună ziua, dragul meu. Pe unde-ai mai umblat pînă acum ?

— Profesore, să vorbim ceva mai încet, să nu atragem atenția celorlalți, șopti Sabahattin.

Profesorul coborî și el vocea.

— Ce este ? Te urmărește cineva ?

— Nu, nu, dar ar fi mai bine să nu le atragem atenția celor din jur.

— Unde te duci acum ?

— Voiam să vin la dumneavoastră acasă, dar dacă ne-am întîlnit aici...

— Ți s-a întîmplat ceva, ești într-o mare încurcătură ? Dacă ai nevoie de ceva poți să-mi spui...

— Aș putea rămîne la dumneavoastră cîteva zile ?

Urmă o pauză scurtă. Pe fața profesorului, Sabahattin observă o paloare neobișnuită, o îngrijorare aproape imperceptibilă.

— Foarte bine, zise profesorul în cele din urmă. Eu voiam să traversez cu vaporul acum, dar mergem întîi acasă.

— Profesore, mergeți dumneavoastră în față și eu voi veni în urma dumneavoastră.

Profesorul Abdülhak porni cu pași mari, fără să mai spună nimic. Sabahattin mergea încet în spatele lui ca și cum n-ar fi avut nici o legătură cu persoana din față.

Trecură prin piață. O luară pe strada din dreapta, care era puțin în pantă. După o sută de metri, profesorul se opri. Se afla în fața ușii unei case de lemn. Scoase din buzunar o cheie imensă. Deschise ușa și intră. Ajuns în același loc, Sabahattin o găsi întredeschisă. Pe stradă, în afară de doi copii care se fugăreau unul pe celălalt, nu mai era nimeni. Sabahattin intră și închise ușa cu grijă. Profesorul stătea în mijlocul camerei, ținînd în mînă geanta lui burdușită.

— Trebuie să mă duc repede la tipografie unde am de predat corectura unei cărți. Așa că plec în oraș. Ne vedem diseară. Dacă ți-e foame, găsești de mîncare în bucătărie. Apoi du-te sus, citește sau odihnește-te în liniște. Eu stau singur aici. N-o să te deranjeze nimeni. La revedere.

— La revedere, domnule profesor, vă mulțumesc mult.

Se auzi ușa închizîndu-se. Sabahattin rămase iarăși singur, doar în tovărășia gîndului său. Mai vizitase casa aceasta de cîteva ori. Anul trecut rămăsese aici două nopți. Cunoștea bine fiecare încăpere. Urcă pe scară. Se așeză pe canapeaua de lîngă sobă. Își scoase întîi șapca,

ochelarii, apoi haina. Transpirase. Se simțea ceva mai liniștit.

Nu-i putea ieși din minte chipul profesorului ; părul lui alb ca neaua, ușor ondulat, era pieptănat cu grijă, cu cărare la mijloc. Ochii lui albaștri îți zîmbeau tot timpul din spatele ochelarilor cu rame de aur. Ce frumos știa el să recite și să interpreteze poeziile persane ale lui Șirazlî Safîz ! Lui Sabahattin îi plăcea și omenia, amabilitatea fără margini a profesorului. Numai că în ultimele luni nu prea se întîlniseră. Profesorul nu se mai vedea cu vechii lui prieteni, stătea la masa lui de lucru, traducînd. Unii chiar spuneau despre el că se preface că nu-și mai recunoaște vechile cunoștințe pe stradă. Fie îl înspăimîntaseră și pe el, fie i se spulberase întreaga sa credință în oameni. Sabahattin rămăsese uimit de purtarea lui frumoasă față de el, care se dovedise aceea, în pofida zvonurilor auzite. Dar nu insistă mult pe ideea asta. De oboseală, capul îi căzu pe piept. Se întinse pe pat. Își trase perna sub cap adormind pe loc, cufundat parcă într-o mare luminoasă. Se simțea ca și cum în fața lui se deschisese o groapă adîncă care-l sorbea în sine cu putere și ale cărei întunecimi înlocuiră încet atmosfera puțin prăfuită a fierbintei zile de vară. I se mai păru că vîntul albastru, care mîngîia pletele soției sale, îl învăluie și pe el ușor, înălțîndu-l pe aripile sale.

49

Se trezi în răcoarea plăcută a serii. Se întunecase. Dormise adînc de parcă s-ar fi lipsit zile întregi de binecuvîntarea somnului. Se uită la ceas. Dormise pe puțin cinci ore. Ascultă o vreme tăcerea casei. Profesorul nu se întorsese încă.

Se întinse simțindu-se în sfîrșit bine, odihnit. Se ridică din pat zicîndu-și că nu trebuie să lenevească la nesfîrșit. Se duse și se spălă cu apă rece pe față, pe mîini. Tocmai cînd își aprindea o țigară, auzi cum se răsucește o cheie în broască. Ușa de la stradă se deschise și se în-

chise fără zgomot. Era atîta liniște în jur, încît Sabahattin putea auzi respirația profesorului său.

— Bine ați venit, domnule profesor ! îi spuse el încetișor.

— Bine te-am găsit, prietene...

Profesorul intră în bucătărie și ieși repede, apoi, Sabahattin îl văzu apărînd în capul scărilor.

— N-ai aprins lumina încă ? întrebă profesorul.

— E mai bine așa, domnule profesor... De fapt, am dormit pînă acum, abia m-am sculat.

— Am găsit sardele și le-am pus în apă să se mai curețe. Avem și niște rachiu. Știi, vara e răcoare în bucătărie. Vom bea mai încolo cîteva pahare, calmează nervii.

— Mulțumesc, domnule profesor, cînd v-am văzut fața așa de zîmbitoare, am mai prins și eu ceva curaj, mi-am mai adunat puterile.

— Necazurile distrug treptat omul. Trebuie să ai grijă să nu le pui la inimă.

Se așezară unul în fața celuilalt. Urmăriră melancolici cum coboară noaptea și întunericul peste copacii bătrîni din grădină. Deși erau în mijlocul Üsküdarului, cartierul era tăcut și liniștit. Casa părea construită pe un cîmp gol. Profesorul se ridică :

— Eu mă duc să pregătesc cîte ceva de-ale gurii...

— Vin și eu să vă ajut, domnule profesor...

— Tu să vii ceva mai tîrziu, cînd te-oi chema eu. Să mai aranjez eu cîte ceva, și imediat ce am nevoie de ajutorul tău, te chem.

După jumătate de oră începu să se facă simțit mirosul de pește proaspăt prăjit. Profesorul, după ani de zile de viață de burlac, avea acum o serioasă experiență de bucătar. Mai presus de orice, erau cunoscute gustările minunate pe care știa să le pregătească și care îi făcuseră faima printre prieteni.

Sabahattin coborî înainte să-l cheme profesorul. Găsi masa pusă — rachiul rece ca gheața, paharele, toate erau la locul lor. Peștii erau prăjiți, salata și plachiile erau gata.

Băură fiecare cîte un pahar și, tocmai pe cînd trecuseră la plachie, se auzi o bătaie puternică în ușă. Între

profesor și Sabahattin avu loc un schimb scurt de priviri.

— Eu mă duc în grădină, domnule profesor, dumneavoastră vedeți cum reușiți să scăpați de musafirul nepoftit.

— Nu-ți face nici un fel de griji, scap eu repede de el.

Profesorul își așeză grijuliu ochelarii pe nas și se duse spre ușă.

La întrebarea „cine e?" îi răspunse o voce străină și rece. „Deschide, profesore, eu sînt."

Profesorul repetă de cîteva ori în gînd numele lui Allah. Întredeschise ușa. În întuneric rînjea Arap Cemal, cu ochii lui cercetători și mai negri parcă, cu albul ochilor strălucind în noapte.

— Profesore, v-am văzut pe vapor, dar, din cauza aglomerației nu m-am putut apropia de dumneavoastră. Așa că am trecut acum să vă întreb de sănătate. Cum vă mai simțiți?

— Mulțumesc, băiete! Îmi pare rău, dar nu te pot invita acum în casă, tocmai am luat masa și voiam să ies puțin.

— Nu, profesore, nici eu nu pot întîrzia prea mult de-acasă. Așa că mă bucur mult să aflu că sînteți bine sănătos... Nu vreau să vă mai reținp. Noapte bună.

— La revedere, domnule Cemal...

Închise ușa. Se auzi zgomotul pașilor lui Arap Cemal îndepărtîndu-se. Profesorul așteptă un timp în fața ușii. Strada se cufundă iar în tăcere.

Profesorul se întoarse la bucătărie. Pe ușa deschisă scrută o vreme întunericul albastru al grădinii. Nu reuși să deosebească nimic...

Într-un tîrziu auzi șoapta lui Sabahattin, venind din dosul dudului uriaș:

— Gata, domnule profesor, pot să vin?

— Vino fără grijă, nu s-a întîmplat nimic...

Se așezară iar pe scaune. Goliră paharele și apoi le umplură iar. Mîncară din peștele care începuse să se răcească.

Profesorul vorbi primul.

— Îl știi, probabil, pe Arap Cemal. Stă aici, pe o stradă mai sus. Mai vine din cînd în cînd să mă întrebe ce mai fac, fie că trece pe aici, fie că ne întîlnim pe vapor. Vreau să spun că mă controlează regulat. Dar eu mă fac că nu observ. Îi răspund de parcă n-aș ști ce intenții are, arătîndu-mă totuși rece față de el. Acum m-a văzut, se pare, pe vapor și, trecînd prin fața casei mele, și-a zis că n-ar fi rău să schimbe vreo două vorbe cu mine.

— E bine că mi-ați spus că locuiește prin împrejurimi, să știu și eu ce să fac, cum să procedez. Credeți că a putut avea vreo bănuială în privința mea? Pe la amiază trece vreodată pe aici?

— Nu, după-amiezele nu l-am întîlnit niciodată. Pleacă dimineața devreme de tot și se întoarce seara pe la ora aceasta.

— Dacă mai vine cumva o dată, înseamnă că i-a ajuns ceva la ureche. Dacă nu, înseamnă că a trecut absolut din întîmplare, sau că a avut el o bănuială trecătoare.

— Hai, prietene, noi să ne vedem de băutura noastră. Nu mai da atîta importanță unei întîmplări neînsemnate...

— Nu, domnule profesor, nu fac deloc așa ceva. Mă gîndesc pur și simplu ce ar trebui să facem în cazul în care Arap Cemal s-ar întoarce iar, de data aceasta însoțit de alți agenți, cerînd să percheziționeze casa.

— Nu se întîmplă nimic, nu-ți mai face probleme!... Nu-ți mai necăji degeaba sufletul. Apoi de unde ți s-a năzărit că te caută poliția? Poate că ești prea suspicios.

— Vă admir optimismul, domnule profesor... Vă doresc să trăiți o viață lungă, fără dezamăgiri! Ce bine ar fi să fim toți ca dumneavoastră, încrezători, lipsiți de suspiciuni!...

Dădură pe gît unul după altul cîte două pahare, și se treziră apoi în fața celui de-al treilea, apoi al celui de-al patrulea. Din cauza fumului gros de țigară, bucătăria părea transformată într-o cameră în care s-ar afla o sobă fumegîndă. Beți de-acum, își împărtășiră necazurile, pînă la orele tîrzii ale nopții prăfoase. În ochii

unuia dintre ei, întunericul se întindea suveran ca o mare liniștită. În ochii celuilalt însă, întunericul avea ființă și suflu, încerca să-l sugrume ca un dușman, sau i se strecura pe sub guler ca o insectă otrăvitoare.

Se culcară pe la ora unu. Sabahattin nu putu adormi imediat. Se întoarse cînd pe o parte, cînd pe alta... Strîngea ochii, își freca pleoapele obosite, dar somnul nu venea cu nici un chip. Adormi într-un tîrziu.

50

Era adevărat ceea ce se spunea, anume că „Luna august e călduroasă aici, dar vîntoasă". Toată ziua bătuse simunul, dar cum se lăsă întunericul, vîntul se opri ; și încă puțin mai tîrziu, nu se mai mișca nici o frunză.

Osman Fuat fusese de cu seară să semneze la Direcția Siguranței din orașul în care îl surghiuniseră. Acum se întorcea, mergînd îngîndurat de-a lungul străzilor din marginea orașului. Mirosul tulpinelor uscate de grîu cuprindea tot locul. Insectele de august bîzîiau zgomotos, năpustindu-se peste murele ascunse în șanțul de la marginea drumului. Osman Fuat se uită la luceafărul de seară. „Cine știe cîți oameni se uită la tine, plini de speranță sau disperați, dorindu-și să aibă mîine parte de o zi luminoasă, de un soare cald" își spuse tînărul. Merse mai departe, încet. Colibele dărăpănate, cu un singur etaj și făcute din chirpici de la marginea orașului, rămăseseră în urmă. Osman Fuat privi înapoi, spre oraș. De unde se afla el acum, se vedeau luminile răzlețe. Se întoarse. Porni spre oraș, refăcînd drumul prăfuit pe care venise pînă aici.

De departe se vedea apropiindu-se o căruță trasă de boi. Mergea greu... Osman Fuat își spuse că trebuie să fie vreun țăran care se întorcea acasă. Se apropie din ce în ce mai mult de căruță. Ajuns în dreptul ei, văzu un bătrîn gîrbov care stătea în partea din față a căruței. Tînărul îl recunoscu după cocoașă. Era țăranul Ismail.

— Să trăiești, unchiule ! Mi se pare că ai cam întîrziat cu treburi...

— Seară bună, domnule !... Am cam întîrziat, e drept...

Boii slabi se opriră singuri cînd își auziră stăpînul că vorbește. Osman Fuat se apropie de căruță.

— Ce-ai dus azi la piață ?

— Ceva unt, vreo douăzeci de ouă...

— Și le-ai vîndut, cel puțin ?...

— Vîndut. Mi-am potcovit un bou. Și cu banii ce mi-au mai rămas am cumpărat cinci kile de sare.

— Ce vrei să faci cu atîta sare ?

— Sarea e tot ce avem noi. Ne e necesară pentru animale, ne trebuie pentru pîinea de toate zilele. Sare punem în ciorba pe care o bem dimineața și seara. Viața noastră cu pîine și cu sare începe...

— Bine, unchiule. Drum bun și sănătate.

— Să trăiești, domnule ! Să-ți ajute Allah !...

Trecură încet de tot mai departe. Osman Fuat rămase un timp să-l privească în urmă. În întuneric, mai departe, căruța cu boi părea o reptilă care se tîra greu pe pămînt. Osman Fuat vedea în mersul acestei căruțe oboseala, necazurile pe care cei de aci le îndurașeră secole de-a rîndul.

Țăranul acesta, Ismail, de exemplu, n-ar fi putut pentru nimic în lume să scape vreodată de greutatea pe care o avea moștenire din străbuni. Îi vorbise de pîine și sare și dispăruse în întunericul nopții...

Cînd Osman Fuat ajunse la han se întîlni cu îngrijitorul Kör Hüsnü care îi spuse de cum îl văzu :

— Domnule, au întrebat cei de la secție de dumneavoastră.

— Ce voiau ?

— Mi-au spus să vă anunț să vă duceți la Siguranță imediat ce v-ați întors la han...

Abia fusese acolo să semneze. Ce putea să se fi întîmplat într-un timp atît de scurt ? S-o fi terminat oare cu starea de urgență în Istanbul ? Poate că vor să-i spună că de-acum are voie să se întoarcă acasă.

Hărțuit de gînduri contradictorii, nici nu știu cînd ajunse la Direcția Siguranței din oraș.

Era chiar ora la care, cu luni în urmă fusese adus aici. Lui Osman Fuat noaptea îi păru deodată obositoare, deranjantă, sîcîitoare ca o muscă într-o zi călduroasă de vară. Urcă scările, intră și se văzu față în față cu comisarul care fusese prima lui cunoștință în orașul acesta. Omul era din nou de serviciu.

— Haide, intră... Cînd ai fost astă-seară să semnezi, au uitat să-ți comunice că ne-a venit ordin să pleci mîine cu primul tren în provincia Ç. Surghiunul tău va continua acolo...

— De ce s-a luat hotărîrea aceasta ?

— Nu știu nimic, dar, în mod obișnuit, la scurt timp, surghiuniții sînt trimiși în alt oraș...

Tăcu apoi. Simțise supărarea, tristețea lui Osman Fuat.

— Nu-i așa că pînă la urmă te obișnuiești cu noi ?

— Așa-i, începusem să cunosc lumea, orașul. Apoi, și dumneavoastră v-ați purtat frumos cu mine...

— Poate că totuși te vei simți mai bine în reședința provinciei Ç... Continuă apoi cu un zîmbet silit : Acolo e și mai aproape de Istanbul...

Osman Fuat știa că cel din fața lui nu avea nici un cuvînt de spus și nici o vină. Comisarul era și el sclav al ordinelor care îi erau date, el nu avusese decît de îndeplinit sarcina neplăcută de a comunica ordinul. Osman Fuat nu mai dorea să continue discuția aceasta ce nu-și avea rostul :

— Pot pleca ? . . .

— Mîine dimineață urmează să fiți însoțit de un agent, coleg de-al meu de aici, care va fi numit de superiorii noștri.

— Noapte bună...

Ieșind de la Direcția Siguranței, Osman Fuat porni prin mijlocul pieții, pe strada principală a orașului ; se simțea ceva mai bine, eliberat de atmosfera apăsătoare din Secție. Poate că era bine că pleacă. Scăpa în felul acesta de monotonia orașului de provincie. Urma să cunoască acum alte locuri, diferite, alți oameni. Și, poate că acolo va avea chiar condiții mai bune. La faptul că ar putea fi și mai rele nu voia să se gîndească. Își spunea că o să vadă la fața locului condițiile care îl așteptau.

Nu trebuia să-și facă probleme de pe acum. „Sigur că mă așteaptă și pe mine zile luminoase... Nu se poate altfel...", își spuse.

Bău pe săturate apă de la cișmeaua din curtea hanului. Se duse la el în cameră, se dezbrăcă și se așeză în pat. Pînă tîrziu nu putu să adoarmă. Ațipi totuși, pentru cîteva minute. Apoi se trezi simțind o zdruncinătură asemănătoare celei pe care o simte călătorul obosit la pornirea trenului. Ațipi iar, apoi se trezi țipînd, de groaza coșmarului : visase că trenul cu care mergea se prăbușise în prăpastie. Deschise ochii mari pentru a alunga imaginea înfiorătoare.

A doua zi, pe la prînz, Osman Fuat privea, pe geamul prăfuit al vagonului de clasa a treia, locurile pe unde treceau. Razele soarelui făceau să strălucească frunzele de măslin. Trenul oprea adesea în stație și Osman Fuat încerca să deslușească viața zbuciumată a oamenilor tăcuți pe care îi vedea în gări, după trăsăturile fețelor lor. Dacă locomotiva n-ar fi mers cu zgomot prin acele locuri, Osman Fuat ar fi simțit că trebuie să strige din cauza liniștei care sugruma aceste pămînturi. Viața parcă încetase, pe meleagurile acelea.

Însoțitorul lui nu scotea o vorbă. Osman Fuat încercase în repetate rînduri să-l atragă într-o discuție, dar acesta îi răspundea monosilabic, tăindu-i pofta de conversație. Așa că Osman Fuat înțelese că agentul de poliție era fie preocupat de necazurile sale, fie își însușise principiul că în exercițiul funcțiunii nu se vorbește.

Aveau să ajungă a doua zi dimineață în Ç. Vor petrece o noapte obositoare și neplăcută în compartimentul de clasa a treia. Din cauză că fuma țigară după țigară, Osman Fuat își simțea gura uscată și amară. Presimțea că și noaptea care se apropia va fi tot așa de amară. Erau opt persoane care călătoreau unul lîngă altul, umăr la umăr, în zgîlțîiturile trenului. Din cînd în cînd deschideau fereastra, dar în loc de aer curat pătrundeau în compartiment fum și scrum de cărbune. Aerul de afară însă era mai răcoros.

Osman Fuat se uită la ceas și văzu că era ora două noaptea. Toți cei cu care călătorea împreună în compar-

timent adormiseră în ciuda condițiilor grele. Strînse și el din ochi, chemînd somnul. Trenul părea că se tîrăște prin noaptea întunecoasă, îndreptîndu-se către locuri necunoscute.

51

În depărtare se văzu fulgerînd peste plantația de chiparoși din Karacaahmet. Puțin mai tîrziu, un tunet puternic zgudui zările, de parcă ar fi fulgerat prin apropiere. Cerul mugea ca marea. Bolta cerului se lumina brusc de fulgerări și se întuneca rapid.

Sabahattin își înteți pașii. Își ridică gulerul hainei și își trase mai tare peste sprîncene cozorocul șepcii. După ce coborîse de pe vapor, vîntul se întețise. Ridicase praful drumului și le arunca în ochii trecătorilor. Toată lumea mergea aproape în fugă, înspăimîntată să nu înceapă ploaia.

Cînd ajunse pe delușor, Sabahattin respira din greu. Casa profesorului Abdülhak era la mijlocul pantei. Cu cît se apropia mai tare de casă, cu atît mai tare se întețea ploaia. Pe stradă, la ora aceasta, nu era nimeni. Sabahattin aruncă o privire către casa profesorului. Dar ce era asta ? Toate ferestrele erau luminate, și cele de la parter și cele de la etaj. Sabahattin se opri uimit. La una dintre ferestrele etajului văzu un chip cunoscut. După ce privi mai atent, înțelese că omul acela era Arap Cemal.

Probabil că făceau percheziție și trebuiau să-l ducă și pe profesor la secție... Sabahattin își lăsă capul în piept și își continuă drumul. Dacă ar fi intrat în casă, crezînd că profesorul este singur, le-ar fi căzut în gheare.

Cînd ajunse pe culmea delușorului, respiră adînc, din greu. Aștepta să se mai domolească ploaia, adăpostindu-se sub streașina unei case mai retrase. Ploaia de august îl udase strașnic, dar pe de altă parte transpirase de efort și emoție. Dacă mai rămînea mult sub această streașină, putea să răcească.

Se uită la ceas. Trecuse de ora douăzeci și trei. Ploaia se mai domolise, dar continua destul de susținut. Sabahattin nu știa unde ar ajunge dacă ar continua să meargă pe strada pe care venise. Merse mai departe și ajunse la o răscruce. O luă pe partea dreaptă și în față îi apăru un cimitir. Nu se zărea nimeni pe nicăieri. Deși înainta pe lîngă zidul cimitirului, nu simțea nici un fel de teamă. Cei vii îl puteau înspăimînta pe el.

Își pipăi haina, șapca și pantalonii — se udaseră bine. N-avea altă soluție decît să aștepte să se usuce hainele pe el.

De aici trebuie să înceapă cimitirul Karacaahmet. Ceva mai în față, un felinar de pe stradă lumina slab împrejurimile. Lîngă felinar văzu un loc unde se putea adăposti : o bancă verde sub un acoperiș improvizat. Se prăbuși epuizat pe ea.

Din cînd în cînd se auzea vîntul vuind prin copaci și în același timp pe față simțea picăturile de ploaie care se scurgeau de pe frunze. Sabahattin stătea pe bancă privind fix, gîndurile, somnul, oboseala, copleșindu-l din nou. Chipul soției sale se apropia și se îndepărta într-un du-te-vino necontenit. Sabahattin tresări. Încerca să ia o hotărîre. Trebuia să se ducă undeva să se adăpostească.

Porni pe străzi. Deși avea în buzunar țigări, nu dorea să fumeze. Merse destul de mult, hărțuit de gînduri, trăgînd în piept aerul umed și rece al nopții. Ieși într-un bulevard unde erau linii de tramvai. În colțul străzii unde ajunsese el era o stație. Pe plăcuța roșie stătea scris „Stație obligatorie"... Se uită în ambele părți, dar în același timp îi veni în urechi sunetul clopoțelului vatmanului. Se auzea de departe. După cinci minute apăru un tramvai gol cu două vagoane. Ajuns în stație, se opri. Sabahattin se urcă în grabă. Nu văzu decît patru călători în el. Probabil că asta era ultima cursă a zilei. Se așeză pe un scaun și-și sprijini capul de spătarul banchetei din fața lui. Închise ochii. Zgomotul monoton al tramvaiului îl adormea... I se păru că n-a ațipit decît o clipă cînd auzi vocea taxatorului țipînd „Pînă aici !"...

Se afla în Kadîköy. Se ridică de pe scaun cu mare greutate și coborî. La debarcader erau două vapoare așezate unul lîngă altul. Se vedeau cîțiva călători coborînd de pe punte. Intră în salonul de jos al primului vapor. Se întinse pe o canapea care nu putea fi văzută din primul moment cînd intrai în salon. În tăcerea nopții, simți cum i se coboară pe pleoape un somn călduț. Ploaia se oprise și cerul frumos de august strălucea de stele.

Cele două vapoare vor face primele două curse de dimineață. Primul vaporaș plecase, iar cel de-al doilea era cel în care se afla el. Sabahattin se trezi în zgomotul de pași al oamenilor care se duceau la lucru în zorii zilei. Vaporul nu părea că stă să plece. Mai urcau și alți oameni. Elicea vaporului porni, stîrnind o spumă albă pe marea calmă. Sabahattin se ridică în capul oaselor, zicîndu-și : „Ce bun ar fi un ceai cald acum, să-l beau cu un covrig proaspăt".

Ca și cum gîndul său ar fi avut putere magică, ori cineva ar fi dorit să-i îndeplinească orice dorință, în salon apăru întîi un băiat cu o tavă cu covrigi în mîini. În spatele lui altul aducea ceai cald. Cîteodată și lucruri atît de mici și aparent puțin importante pot face fericit un om. Ca și cum unei bărci micuțe de naufragiați i-ar apărea înainte un vapor salvator.

Sabahattin avea acum, cu ceaiul și covrigul în mînă, aceleași sentimente. Lumina zilei pătrundea triumfătoare în vapor pe ferestrele rotunde, iar Sabahattin își sorbea cu mulțumire ceaiul și mușca cu poftă din covrig.

Vaporul se apropia de debarcader, lăsînd o dîră de spumă albastră în urmă. Zgomotul motorului îi dădu lui Sabahattin a înțelege că vor opri în curînd. Urcă pe punte alături de ceilalți călători. În drumul spre toaletă i se păru că unul dintre oamenii pe care îi vede este un agent de poliție și că-l filează. Se uită mai atent. Da, el era. Intră imediat în toaletă și așteptă să coboare toți călătorii. Ieși și el apoi, coborînd împreună cu cei din urmă călători. Se îndreptă către debarcaderul Üsküdar. Îl mai intriga încă întîmplarea de aseară cu profesorul Abdülhak. Avea și el o cheie a

casei profesorului. Putea să doarmă acolo, să se odihnească, dacă ar fi avut norocul să nu întîlnească pe nimeni pe drum.

Ajunse la vaporul de Üsküdar, care era pe punctul de a ridica ancora. Stătea față în față cu țărmul. Sabahattin lăsă în urmă debarcaderul și, trecînd prin piața Üsküdar, examina cu atenție din spatele ochelarilor pe toți cei din jur și locurile pe unde trecea, avînd grijă să nu aibă vreo întîlnire neașteptată.

Nu greșise fiind atît de circumspect. Uite, chiar din față venea Cemal, agentul cu fața brună.

Sabahattin schimbă drumul imediat, cotind la stînga. Înaintă puțin și, prefăcîndu-se că se uită la ziarele din vitrina unei tutungerii, scrută bulevardul pe care-l văzuse pe Arap Cemal. Chiar atunci Arap Cemal, care nu-l observase, trecea pe acolo. Deci, reușise să-l mai păcălească o dată! Sabahattin se uită din nou cu multă atenție la titlurile din ziarele atîrnate în vitrină. Apoi, socotind că a trecut îndeajuns de multă vreme, mai sigur pe sine, se întoarse să-și continue drumul.

Ajuns în fața casei profesorului Abdülhak, văzu o fereastră deschisă. Probabil că profesorul își aerisea camera. Însemna că e acasă. I se păru că i s-a luat o piatră de pe inimă. Își scoase cheia și, în timp ce descuia ușa, era atent la zgomotele din casă. Cînd închise ușa, profesorul îl întîmpină spunîndu-i :

— Bine ai venit, prietene.

— Bine v-am găsit, domnule profesor. Se pare că a trecut necazul de aseară...

— Taci, nu mai vorbi de asta... Dar tu cum ai aflat?

— Era cît pe ce să intru în casă. N-am observat decît în fața ușii.

În camera de sus se așezară pe canapea unul lîngă altul. Profesorul tocmai lua micul dejun. Își bea ceaiul.

— Să-ți torn și ție niște ceai. Avem și pîine prăjită, brînză proaspătă și gem de vișine.

— Eu mi-am băut ceaiul în dimineața asta, dar tot aș mai bea unul. Povestiți-mi și mie cum a fost aseară.

— Aseară, pe cînd lucram la corecturi, a sunat cineva la ușă. Știi, am luat de la tipografie și ultimele două

coli editoriale. La ușă dau de Arap Cemal cu un prieten. Fostul meu elev îmi spuse :

„Am văzut lumină și mi-am zis să venim pe la dumneavoastră să bem un ceai împreună. Așa că, am sunat la dumneavoastră".

Au intrat. Puteam să-i dau afară ? Le-am dat cîte un ceai. Au stat o jumătate de oră și apoi s-au dus.

— Foarte bine, domnule profesor. Ați văzut și dumneavoastră că au vrut să vă încerce. Nu i-ați întrebat nimic ?

— Am întrebat, am întrebat. Le-am spus să-mi spună cinstit dacă au venit la mine cu un scop ascuns. S-au jurat că nu. Mi-au spus că mă iubesc, că țin la mine, că mă respectă foarte mult...

— Oricum, am scăpat ușor. S-a nimerit bine să vină atunci, sper să nu se întoarcă lucrurile pe dos.

— Oricum e limpede că aveau ei vreo bănuială... Normal c-a fost o șansă extraordinară să vină tocmai cînd tu erai plecat, dar nu cred că totdeauna va fi la fel. Trebuie să fim foarte prudenți.

— Aveți dreptate, domnule profesor. Casa dumneavoastră de acum nu mai prezintă siguranță pentru mine. Trebuie să găsesc altă soluție.

— Hai, Sabahattin, bea-ți ceaiul că se răcește...

— Vă mulțumesc, domnule profesor, vă mulțumesc foarte mult.

Tăcură amîndoi. Discuțiile vesele și lipsite de griji pe care le avuseseră la început dispăruseră. Între ei se lăsase un fel de liniște apăsătoare... Profesorul se gîndea, scărpinîndu-și preocupat barba. Sabahattin, la rîndul lui, înțelese semnificația tăcerii profesorului. De acum încolo, oare cum se va descurca ?

— Domnule profesor, nu vreau să vă pun și pe dumneavoastră în pericol așa, fără nici un rost. Mîine, la o oră potrivită, voi pleca în altă parte.

Tăcură amîndoi din nou. Afară, pe zid, cîntau turturelele.

52

Lumina zilei se strecură prin spatele perdelei, pătrunse în casă. Ayşe deschise ochii de cum o atinse raza de lumină. Era dimineaţă, devreme. În ultima săptămînă se culca seara devreme şi se trezea odată cu zorile. Pe străzile acestea mai mici tăcerea continua şi după primele ore ale dimineţii. Rareori se auzeau zgomotele paşilor celor ce merg la lucru în zori. Ei sînt oamenii care nu se odihnesc îndeajuns, pleacă la drum lăsîndu-şi somnul neîmplinit...

Prin faţa uşii se auzi zgomot de paşi. Apoi cineva bătu tare în uşă. Ayşe se sculă din pat zicîndu-şi că trebuie să fie vorba de vreun străin care n-a văzut soneria. Îşi puse capotul şi, deschizînd uşor fereastra, se uită în jos. Erau două persoane necunoscute...

— Pe cine căutaţi ?

Cei doi agenţi în civil ridicară privirile către ea. Unul dintre ei îi atrase atenţia mai tare decît celălalt. Cel mai tînăr îi vorbi cu asprime :

— Veniţi puţin pînă la uşă !...

Ayşe trăise experienţe asemănătoare, care îi reveneau acum în minte şi ştia ce se va întîmpla. Coborî fără nici o lumină de speranţă în suflet. Deschise uşa.

— Ce doriţi ?

— Am venit să facem percheziţie. Nu încercaţi să ţipaţi, că vă treziţi vecinii.

— Prezentaţi-vă întîi, cine sînteţi ?

— Sîntem de la poliţie, nu încercaţi să ne ţineţi la uşă în zadar.

— Asta a cîta percheziţie e, puteţi să-mi spuneţi ? Intraţi şi percheziţionaţi.

Cei doi bărbaţi intrară imediat. Începură să cotrobăiască peste tot. Ayşe nu le dădu nici cea mai mică importanţă. Intră să-şi pregătească ceaiul, în bucătărie.

Ştia bine că poliţiştii vor căuta în toate camerele fără să-i ceară permisiunea. Înţelegea după zgomotul de uşi şi de lucruri trîntite unde se aflau : în cameră, în toaletă, şi că răscoleau toată casa, fără încetare

Cei doi bărbați coborîră la bucătărie, fără să fi găsit nimic. Se uitau în jur derutați. Le trecuse siguranța de sine cu care intraseră. Spuseră cu o atitudine care voia să-i scuze pentru deranjul pe care-l făcuseră :

— V-am trezit foarte de dimineață. Iertați-ne, vă rugăm...

Deschiseră ușa și plecară. În urma lor, Ayșe se miră și ea de sîngele rece de care dăduse dovadă. Dacă s-ar fi întîmplat așa ceva mai demult ar fi fost emoționată, fîstîcită, n-ar fi știut ce să spună. Acum însă, focul luptei o călise. Se gîndi la tot soiul de situații care de care mai neprevăzute, fără să-și mai facă atîtea probleme.

Ducîndu-și cana de ceai la gură, aroma băuturii și aburul parfumat îi umplură ochii, făcînd-o să se cufunde în gînduri. În fața ochilor se contura silueta lui Sabahattin, într-un aer de melancolie și tristețe adîncă, tomnatecă. Fericirea și nefericirea mergeau împreună pe drumul lung pe care se înșiruiau platanii înalți, apoi se întorceau iarăși. Rămase minute în șir așa, cu privirea pironită în depărtare. Ceaiul, băuse cana numai pînă la jumătate, se răcise. Lăsă masa nestrînsă și urcă pe scări. Deschise ferestrele să aerisească dormitorul.

Spălase cu o zi înainte niște lenjerie, așa că acum se apucă de călcat. Lumina zilei se retrase încet-încet de pe masa de călcat. Veni prînzul și orele se scurgeau în continuare ca dintr-un butoi găurit și murdar. Ayșe termină de călcat, împachetă lucrurile și le puse pe masă. Trecuse de ora cincisprezece. Abia acum realiză ce obosită putea fi. Se întinse pe canapea și simți cum o prinde somnul. Încercă să reziste, dar nu reuși. Chiar în momentul acela se auzi o bătaie în ușă, asemănătoare celei de acum cîteva ore. Buzele ei spuseră aproape fără voie „Doamne, ce-o mai fi și asta !“...

Se reculese și coborî. Înainte de a deschide ușa întrebă :

— Cine e ?...

— Eu sînt, Ayșe, deschide...

Era o voce de femeie, care nu i se păru foarte străină. Deschizînd ușa, o recunoscu imediat pe cea din fața ei.

— Ce vînt te aduce pe la mine, Rezzan ?

— Ăăă... prietenă dragă, mi-a fost dor de tine. M-am interesat la toate cunoștințele noastre și am aflat unde stai.

— Intră, draga mea.

— Dacă nu m-ai căutat tu pe mine, uite, te caut eu pe tine.

— Mi-a spus Nurhayat că te-ai mutat din vechea ta locuință. Mi se pare că stai acum la Yedikule. Nu știu adresa exactă... M-am gîndit mult la tine. Voiam și eu neapărat să te caut cu prima ocazie. Te-ai căsătorit ?

— Nu, nu m-am căsătorit.

Stătu puțin, apoi întrebă cu o intonație răuvoitoare :

— Dar tu ? Cum te simți ? Ești fericită ? Ești mulțumită de soțul tău ?

— Sînt foarte fericită, mă înțeleg foarte bine cu soțul meu...

— Am un prieten care lucrează la aceeași școală cu soțul tău. Mi-a spus că nu mai predă, e-adevărat ?

— Sabahattin s-a îmbolnăvit și apoi a fost considerat retras pe motiv de lipsă de continuitate. S-a dus să facă cerere să i se dea un alt post, dar nu i s-a rezolvat problema.

— Asta nu-i bine deloc... Înseamnă c-o duceți greu de tot cu banii...

— Ne întindem și noi cît ne e plapuma. Omul fericit, mulțumit de sine și de ai săi nu are nevoie de mai mult.

— Dar bine, draga mea prietenă, unde ai mai văzut tu căsătorie care să meargă bine cînd trebuie să dai toți banii pe care îi cîștigi pe o bucățică de pîine. Omul trebuie să se plimbe, să se mai distreze și el. Tu nu crezi așa ?

— Poate și tu ai dreptate în felul tău. Noi sîntem foarte fericiți de viața noastră pe care o potrivim și noi condițiilor în care ne aflăm...

— Dar unde este soțul tău ? Cu ce se ocupă acum ?

— E la Ankara. Încearcă să-și rezolve problema la minister.

Rezzan înălță capul atotștiutoare. Se uită în jur, prin toată casa. Zîmbi răutăcios, vrînd parcă să-i spună Ayșei că știe ea ce știe.

— De cîte luni e domnul Sabahattin în Ankara ?

— Asta e a doua oară cînd se duce. S-a dus să-și ia rezultatul.

— Și ți-a scris ?

— E o săptămînă de cînd a plecat. N-am primit încă nici o scrisoare. Între ele se lăsă tăcerea... Pe Ayșe începuse s-o irite vizita aceasta. Vorbi, ca prietena ei să nu-și dea seama de ce simțea ea :

— Am niște limonadă rece. O țin în găleată, în fîntînă. Să bem împreună cîte un pahar, nu vrei ?

— Mulțumesc foarte mult, ți-aș fi recunoscătoare. Mi s-a uscat gura de căldură. Mi-ar face plăcere să bem împreună o limonadă.

Rezzan, rămînînd singură în casă, începu să examineze cu atenție încăperea. Nu putu să nu constate că Ayșe este o fată foarte ordonată, că toate lucrurile sînt la locul lor și casa este bine întreținută și curată...

Ayșe intră peste puțin cu o tavă pe care se aflau două pahare de limonadă. Rezzan sorbi dintr-odată tot paharul ; era foarte însetată. Dădu vina pe faptul că ziua fierbinte de august o făcuse să bea fără răsuflare tot conținutul paharului.

— O, ce bună limonadă ai făcut, surioară ! Să fie de sufletul celor binecuvîntați de Allah !

— Să-ți fie de bine, mă bucur că-ți place.

Peste alte zece minute, Rezzan se hotărî să plece. Se ridică.

— Surioară, trebuie să plec. Stau departe.

— Rămîi să luăm împreună masa de seară. Eu tot sînt singură.

— Mulțumesc foarte mult, dar știi și tu, mama e singură acasă. Se îngrijorează dacă întîrzii. La revedere.

— La revedere, Rezzan, te mai aștept pe la noi.

Ayșe nu înțelesese din primul moment motivul acestei vizite. E adevărat că Rezzan îi fusese colegă de școală, dar nu exagerase niciodată cu atențiile sau grija față de ea. Vizita aceasta îi rămase înfiptă în minte ca un semn de întrebare.

Dacă Ayșe ar fi putut s-o urmărească pe Rezzan după ce aceasta a ieșit din casa ei, ar fi putut vedea că fosta ei colegă de școală, ajungînd la Sirkeci se uită în jur, apoi intră la Direcția Siguranței. Orice am face, e foarte greu să le citești în suflet semenilor noștri.

53

Norul de praf al serii era îmbibat cu aerul rece al lunii decembrie. Vîntul bătea cu multă putere și trecătorii pe străzi, izbiți și amețiți de rafalele lui, se grăbeau să se adăpostească în locuri călduroase. Oamenii fugeau aproape către vapor, grăbindu-se să intre în aerul mai cald din saloane și se așezau la întîmplare oriunde găseau loc liber.

Era una dintre cele mai scurte zile ale anului. Deși nu era încă ora șaptesprezece, se întunecase binișor afară. Vaporul se umpluse complet. Sabahattin se așezase pe un scaun, stînd cu spatele către ușa de intrare. Pe cînd vaporul se îndepărta de debarcader, prin minte îi trecu ideea că ar fi mult mai bine dacă ar putea sta în salonul de jos. Aici era un loc de trecere. Toți cei care intrau sau ieșeau treceau pe lîngă el. Își aprinse o țigară și își aranjă ochelarii. Între timp, examina cu atenție pe cei care stăteau în fața lui sau pe canapelele mai apropiate. Toată lumea tăcea. Sabahattin nu putea să observe pe fața călătorilor din vapor altceva decît dorința atotstăpînitoare de-a ajunge mai devreme acasă.

Sabahattin era așezat chiar în capul canapelei și își sprijinea cotul de brațul ei arcuit. Stînd mai comod, se cufundă în gînduri. Se împlineau șaptesprezece zile de cînd n-o mai văzuse pe Ayșe. Dorul, arzînd cu flăcări mari în suflet, era ca un rug imens...

Chiar atunci un călător ceru voie de la ceilalți să-i permită să se așeze în locul rămas liber de lîngă Sabahattin. Toată lumea se înghesui să-i facă loc, iar el se trase mai la margine. Grăsanul reuși cu mare greutate să se așeze. Sabahattin căzu pe gînduri și nu văzu cum scrumul țigării, pe care și-o aprinsese, căzu pe jos. Cînd simți căldura apropiindu-se de degetul arătător, duse țigara la buze și trase de două ori din ea, o aruncă jos și apoi o stinse călcînd-o. Chiar atunci observă că omul care se așezase ultimul lîngă el îl măsura pe ascuns din cap pînă în picioare. Dar Sabahattin nu-l știa pe omul acesta, așa că nu-i dădu nici o importanță.

Trecu destul timp pînă cînd se trezi din visare. Probabil că nu mai era mult pînă la debarcader...

Vaporul începu să încetinească. Se apropiau de pod. Sabahattin se gîndi să iasă din vapor abia după ce pleca toată lumea. Ancorară la debarcader cu un zgomot surd. Ca la o comandă, toți călătorii se ridicară în picioare. Cei care erau mai în față începură să coboare.

Omul de lîngă el nu făcea nici o mișcare. Deodată, în sufletul lui Sabahattin începu să încolțească bănuiala. Greșise așezîndu-se aici. Ieșeau și ultimii pasageri. Se ridică în picioare și se îndreptă către ușa de ieșire. La cel de-al treilea pas pe care-l făcu, simți că l-a apucat cineva de braț și că-l strînge puternic. Nici nu apucă să întrebe ce se întîmplă, că cel de lîngă el îi spuse cu mare asprime :

— Să nu încerci să fugi ! Vom merge împreună pînă la Siguranță. Mie nici unul nu mi-a scăpat vreodată din mînă, să știi !...

E adevărat că Sabahattin își simțea brațul strins ca într-o menghină. Își dădea și el seama că n-avea nici un sens să încerce să fugă, în afară de cazul în care i-ar fi ieșit în cale un prilej cu totul excepțional. Coborîră de pe vapor braț la braț. Merseră de-a lungul cheiului Galata, pe sub pod. Grăsanul opri un taxi. Urcară împreună și se așezară pe bancheta din spate. Taxiul trecea pe pod ca un animal încet în mișcări. Sabahattin stătea în partea dreaptă. Putu să vadă malurile Süleymaniye și Fatih, pe cînd treceau peste întunecatul Corn de Aur. În pofida luminilor răzlețe și palide, toate cartierele, pînă la Sultan Selim erau cufundate în întuneric. Nu se auzea decît zgomotul roților taxiului.

Inima lui Sabahattin era ca o mare moartă, care se întinde calmă, nemișcată, lipsită de viață. Nu simțea nici cea mai mică emoție. Trecură pe lîngă Vakîf Han. Se opriră în fața unei clădiri la care numai ferestrele de sus erau luminate. Întîi coborî Sabahattin și după el veni și grăsanul acela pe care nu-l cunoștea, dar în a cărui plasă picase. Trecură prin holul puțin luminat și începură să urce scările.

Pe lîngă zgomotul stins de pași pe care-l făceau puținele persoane ce coborau și urcau scările acestei clădiri înalte, nu se mai auzea nimic altceva. Cei doi se opriră în fața ușii cu geam mat de la ultimul etaj. Grăsanul trecu înainte și-i făcu lui Sabahattin semn să-l urmeze.

O luară la dreapta pe un hol întunecos. În momentul în care ajunseră în fața ușii din partea stîngă, aceasta se deschise brusc. Becul lumină fața tînărului care ieșea dinăuntru. Tînărul roșcat și cu mustața tunsă scurt, îi privi cu atenție pe cei doi.

— Ferit, cine-i ăsta ?

— Sabahattin, ăla care se ascunde de luni de zile. L-am prins mai devreme pe vaporul de Kadîköy și l-am adus.

Șeful poliției se uită la Sabahattin cu un fel de ură amestecată cu milă. Intră din nou în cameră. Consultă o listă, apoi porunci :

— Pune-l la numărul treizeci și patru.

Ușa se închise. Coborîră pe aceleași scări. Tăcerea de la parterul acestei clădiri ajungea greu în stradă. Sabahattin privi afară melancolic. Cine știe cînd va mai ieși de aici.

Ajunseră la subsolul clădirii. Cei doi paznici care stăteau pe scaunele fără spătar, se ridicară amîndoi în picioare, din cămăruța unde își făceau cafeaua. Unul era în civil iar celălalt purta uniformă. Ferit le ordonă :

— Percheziționați-l și băgați-l la treizeci și patru.

După percheziție ușa celulei cu numărul treizeci și patru fu încuiată în urma lui Sabahattin. Cei doi paznici se așezară la locul lor și își continuară liniștiți discuția. În rest — numai tăcere. Deținuții puteau auzi tot ce-și spuneau paznicii.

Sabahattin cercetă din ochi celula. Avea trei metri lungime și un metru și jumătate lățime. Se întinse pe patul gol, cu părțile metalice ruginite. Drept saltea puseseră două scînduri groase de lemn. Nu mai era nimic altceva acolo. De-ar fi fost măcar o saltea umplută cu paie ! S-ar fi simțit altfel...

Fără să se dezbrace de paltonul lui vechi și uzat, se întinse pe cele două scînduri. Își pusese șapca sub cap, dar în puțină vreme capul și gîtul, obișnuite cu o pernă mai moale, începură să-l doară. Își așeză brațele sub cap și se simți ceva mai bine. Putea să audă și el discuțiile din camera unde se prepara cafea. Niște pași se opriră lîngă ușa celulei lui.

— Vrei un ceai ? se auzi întrebat.

Sabahattin simți atunci acut că este închis, că nu mai poate respira aerul drag al libertății. Va trebui să înceapă să-și numere iarăși orele de captivitate.

— Da, vreau.

După vreo două minute se deschise ușa. Un polițist pe a cărei față se citea bunătatea îi dădu un pahar cu ceai. Sabahattin apucă să-i spună, înainte ca acesta să închidă ușa :

— Dac-ar fi și un covrig...

Polițistul zîmbi.

— Dacă este vreun vînzător de covrigi pe aproape, am să trimit să-ți ia...

Sabahattin îi întinse niște mărunțiș. Agentul își alese douăzeci și cinci de kuruși din mîna lui. Apoi strigă către celelalte celule :

— Mai vrea cineva covrigi ?

Începură să se audă voci din toate celulele. Nu întotdeauna aveai norocul să dai peste un paznic atît de cumsecade.

Sabahattin își amestecă ceaiul și începu să înghită greu. O să fie perfect dacă va putea să mănînce și covrigul pe urmă. Ușa se deschise din nou. Agentul îi dădu covrigul și restul. A regretat apoi că nu i-a cerut cinci covrigi pentru acei douăzeci și cinci de kuruși. Nu găsești oricînd agenți buni la inimă...

Primele ore începuseră bine aici. Se așeză iarăși pe scîndurile patului. Închise ochii. Fața senină și drăgălașă a soției lui îi apăru ca de obicei în minte. Ayșe se plimba pe un cîmp întins și părul ei lung flutura în bătaia vîntului. Părea că nu știe nimic de ceea ce se întîmplă cu soțul ei. Parcă de o parte era lumea întunecoasă, de cealaltă parte lumea luminoasă, albastră. Lui Sabahattin i se părea amîndouă aceste lumi apropiate de el, însă nu reușea să intre cu hotărîre într-una sau într-alta. Se plimba la hotarul dintre ele.

Se ridică în picioare. Ușa avea o ferestruică, de mărimea unei coperte de caiet, acoperită cu gratii de fier. Deasupra ei ardea un bec galben, prăfuit. Un păianjen își făcuse cuib acolo. Oricum, insecta părea mai mulțumită cu viața ei.

Sabahattin încercă să se miște prin celulă, dar nu făcu nici patru pași că dădu de un perete. Se întoarse, făcu iarăși patru pași și dădu de ușă. Nu te puteai mișca în celula aceasta ! La ce spațiu îngust aveai dreptul !

Noaptea își închipui că se plimbă pe malul mării. Un drum lung, lung de nisip, pe care puteai să mergi la nesfîrșit... Se uită la ceas, să vadă cît timp trecuse, avea senzația, că de cînd se așezase pe pat, se scurseseră luni întregi de zile.

Trecuse de mult de unsprezece noaptea. Rosti fără să-și dea seama : „Într-un timp atît de scurt am trecut eu prin lume. Acum, de cîteva ore, a început deja noaptea mea."

Erau înaintate orele grele ale nopții. Sabahattin uită de sine, își părăsi gîndurile și alunecă în somn.

54

Cînd se sculă nu-și dădu seama dacă era noapte sau zi. Rămăsese zgribulit pe scîndurile neprimitoare ale patului. Aerul rece și umed, nesănătos, îi înfrigurase întîi umerii, apoi îi amorțise picioarele obosite și într-un tîrziu îl trezise din somn. Pe măsură ce creștea gerul nopții, îi venea din ce în ce mai greu să adoarmă. Se gîndi că dacă se scoală în picioare o să-i fie și mai frig, dar nici așa întins și nemișcat nu putea rămîne pentru că-i amorțea fiecare părticică a trupului și frigul creștea din ce în ce mai repede. Se ridică în capul oaselor și încercă să-și miște de cîteva ori brațele. Apoi se ghemui, cu pumnii strînși la subsuori, să se încălzească.

Era a treia noapte de cînd stătea aici. Ieri, către seară, reușise să-și ia ceva de mîncare. Înțelesese din discuția purtată în șoaptă de agenții care fuseseră seara de serviciu, că lui urma să i se dea numai apă...

Înseamnă că acesta era ordinul în urma interogatorului care i se luase ieri dimineață. L-au întrebat de cîteva persoane, dar el nu le-a dat nici un răspuns mulțumitor.

Sabahattin se uită la ceas. Mișcarea asta ajunsese un tic nervos, aproape. Era ora trei și jumătate, noaptea. Ieri arsese unul dintre ziarele pe care le luase. Celula se umplu se de un miros de hîrtie arsă care-i irită nările. Pe cînd încerca să-și încălzească mîinile, ziarul se prefăcuse deja în cenușă. Flacăra vie luminase celula și descoperise ochilor lui Sabahattin o bucățică mică de pînză ascunsă lîngă piciorul ruginit al patului. Cînd dădu mai la o parte bucata de lemn care o acoperea, ieși la iveală un pachețel de pînză cu dungi negre. Îl scoase de acolo. În pachet se afla o bucată de pîine neagră și într-o foaie de ziar un pumn de sare.

Pîinea nu era chiar așa de veche. Probabil că deținutul care stătuse în celula aceasta înaintea lui Sabahattin o pusese acolo, dar îl eliberaseră înainte de a mai fi nevoie s-o mănînce. Sabahattin puse la loc pîinea și sarea. Legă cu grijă pînza de metalul ruginit.

Se întinse din nou pe scîndurile patului. Ce straniu e trupul omului ! Întinzîndu-se, Sabahattin simți că-i este și mai frig. Se întoarse pe partea dreaptă și-și strînse genunchii la piept. Se încovrigase ca un cîine care doarme în frig. Peste puțin timp îi amorți umărul. Pînă dimineață stătu cînd pe o parte, cînd pe cealaltă.

Deși nu se uitase la ceas, înțelesese deodată că e dimineață. Din camera în care se făcea cafea și ceai, se auzeau zgomote. Sabahattin auzi vocea celui care pregătea ceaiul și a celui care îl distribuia. Începuse să simtă în nări mirosul care se împrăștia prin celule. I-ar fi plăcut să poată bea o cană de ceai fierbinte.

Trecuseră astfel trei zile monotone. La prînz și seara rupea o bucățică de pîine din pachetul descoperit sub pat, punea sare pe ea și mînca. Cerea un pahar cu apă de la paznic pe care îl bea, apoi își continua firul gîndurilor de unde îl întrerupsese. Acum însă nu mai putea sta în picioare multă vreme, se prăbușea imediat pe pat. Nu mai avea nici o putere.

Pe seară se auzi un zgomot de pași dinspre scări. Ușa celulei se deschise brusc.

— Pregătește-te, mergi sus !...

Sabahattin răspunse șoptit, ca și cum și-ar fi vorbit sieși :

— Să mergem...

Urcară scările înguste. La parter Sabahattin putu să vadă strada pe fereastră. Simți suflarea vîntului umed. Agentul cărunt care-l însoțea de această dată, zîmbi imperceptibil, de parcă ar fi vrut să spună : „Dorești să pleci de aici...“

I se părea că toată lumea se uită la el. De fapt, dintre cei ce treceau pe acolo, unii îl priveau, dar alții nu-i dădeau nici un fel de importanță, pentru că aici fiecare avea în primul rînd impasul său de trecut. Toți cei de aici, necăjiți, se zbăteau gîndindu-se la întrebarea : „Cînd și cum voi scăpa oare de aici ?“

La ultimul etaj trecură iarăși pe coridorul cunoscut. Intrară într-o cameră cu tavanul jos. În spatele unei mese lungi stăteau doi bărbați — unul foarte slab, celălalt gras — care-și fumau țigările. Aceștia se prefăcură că nu observă intrarea lui Sabahattin în încăpere. Citeau niște hîrtii albastre bătute la mașină, pe care le aveau în față. Figurile lor nu exprimau nimic. Tăcerea ținu așa vreo două minute. Apoi cel gras ridică privirea către el :

— Stați jos, domnule Sabahattin.

Sabahattin se așeză imediat pe scaunul din fața lui. În încăpere se lăsă din nou tăcere. Ușa se deschise și apăru îngrijitorul aducînd trei ceaiuri pe o tavă. Așeză cu grijă cîte un pahar de ceai în fața fiecăruia dintre ei. Sabahattin se uită la ceaiul lui de parcă n-ar fi fost adus acolo pentru el. Cei doi polițiști își puseră cuburile de zahăr apoi, cel mai gras spuse, măsurîndu-l pe Sabahattin din priviri :

— Beți-vă ceaiul. După cum puteți observa și dumneavoastră, nu mai e nici o altă persoană pentru care să fi fost adus.

— Am crezut că ceaiul a fost pus din greșeală în fața mea, pentru că de trei zile numai apă mi s-a dat de mîncare.

— Îl puteți bea pe acesta !

Tăcură încă o perioadă de timp. Camera cu tavanul jos nu avea decît o singură fereastră. Pe acolo se putea vedea acoperișul casei de peste drum. Pe acoperiș se așeza cîte un porumbel, imediat un altul îi urma. Apoi doi cîte doi se înălțau din nou în aer. Cel gras bău și ultima înghițitură din ceașcă.

— Ai un prieten foarte apropiat, Nihat, începu el. Unde este acum ?

— Nu l-am mai văzut pe Nihat de luni de zile.

— Totuși ai stat la el o vreme. Te-a adăpostit în casa lui.

— Mi se pare că se împlinesc șase luni de cînd nu l-am mai văzut pe Nihat.

— Bine, am înțeles că nu l-ai mai văzut, dar spune-mi, te rog, unde este el acum...

— Unde să fie, dacă nu acasă ?

— Uite, asta este întrebarea pe care ți-o punem noi. Acasă nu mai este de o lună de zile. Unde l-am putea găsi ?

— Vă spun sincer că nu știu.

Omul cel gras și cel slab schimbară între ei priviri semnificative. Totuși pe fața lor nu se mișca un mușchi. Ai fi putut crede orice după expresia lor.

Atunci își aminti de o frază a lui Kafka, ca o lumină vie : „De ce oare oamenii își provoacă atîtea chinuri unii altora ?“

Poate că unii puteau răspunde la această întrebare din lumea întreagă, dar asta nu înseamnă că necazurile pe care oamenii și le pricinuiesc unii altora pot înceta dintr-o dată.

Grăsanul apăsă pe sonerie. Îi ordonă agentului care intră :

— Du-l pe domnul Sabahattin la locul său.

De cum spuse asta, își aplecă iarăși capul pe dosarul din fața lui. Interogatoriul acesta scurt aproape că-i făcu plăcere lui Sabahattin pentru că îi prilejuise scoaterea din celulă — deși pentru așa de scurtă vreme. Va putea iar să vadă, pentru cîteva minute, strada, trecătorii de afară...

55

Se uită la ceas. După ora pe care o arăta, trebuia să fie seara. În celulă începea din nou o noapte rece. Sabahattin nu văzuse celelalte celule, însă își închipuia că acolo trebuiau să existe, rele sau bune, un pat mai ca lumea și o saltea. Nu auzise nici o plîngere de genul acesta. Într-adevăr, aici erau suverane legi inumane. Oare conform căror legi acești oameni, sprijineau conducerea anilor 1944—1945 ? Toată lumea își punea întrebarea aceasta, dar nimeni nu știa să dea un răspuns.

Pășea prin celula lui, dar nu reușea cu nici un preț să învingă frigul. Ușa se deschise deodată. În fața lui Sabahattin apăru agentul cu fața binevoitoare pe care-l întîlnise cînd venise aici.

— Vrei ceai ? întrebă el privindu-l fix.

— Vreau, da, să trăiți...

— Aduc acum...

Încuie ușa pe dinafară. Sabahattin se gîndi că mai sînt încă oameni buni pe lume. Cîteodată apar în fața ta ca o binecuvîntare cerească.

Ușa se deschise din nou și polițistul îl întrebă întinzîndu-i cana cu ceai fierbinte :

— Dumneavoastră nu v-au venit încă lenjeria de pat și pătura ?

— Nu... Deși am trimis cu trei agenți diferiți cîte un bilet acasă, n-a venit nimic. Probabil că nu i-a ajuns încă nici o veste soției mele, pentru că, dacă ar fi știut unde sînt, pînă acum mi-ar fi adus tot ce-mi trebuie, fără îndoială.

— Mai dați-mi și mie o dată adresa dumneavoastră.

Scrise adresa pe o hîrtie și lista cu cele necesare și le înmînă agentului. Ușa celulei se închise iar. Sabahattin strînse în palme cana de ceai fierbinte. Bău încet, cu sorbituri rare, încercînd să-și încălzească și mîinile. Însă genunchii și tălpile rămîneau reci în continuare. Se ridică în picioare și își începu iarăși plimbarea prin celula strîmtă. Își spuse, simțind parcă nevoia de a-și împărtăși grijile cuiva :

— Oricum, afară trebuie să fie un frig groaznic. În noaptea asta iar n-o să pot dormi. Ce-aș putea face ?

Îl oboseau foarte tare plimbările acestea de trei-patru pași înainte și tot atîția înapoi. Nu știa de ce, dacă stătea în picioare mai multă vreme obosea mai tare decît dacă mergea. Iar celula aceasta îi dădea senzația că e făcută special ca să-l oblige pe deținut să stea mai mult în picioare decît să se miște.

Se întinse obosit pe scîndurile de lemn ale patului. N-avea nici o altă soluție decît să se ghemuiască acolo, încercînd să se mai odihnească puțin. După ce se întoarse de pe o parte pe alta, îl doborî somnul într-un tîrziu, reușind să-l atragă în peștera sa de întuneric.

Păianjenul, care își făcea cuib și își întinsese plasă între gratiile becului de cincisprezece vați, se mișcă puțin. Se strecură printr-o crăpătură din tencuială, care era aproape de tavan, într-un loc mai ascuns și dispăru acolo.

Cînd se trezi din somn, Sabahattin își simți partea dreaptă amorțită. Nu se mai putea mișca. Întîi se obișnui cu gîndul că trebuia să se ridice în picioare și să se plimbe puțin prin încăpere. Își mișcase de cîteva ori brațele și picioarele, dar în zadar, nu putea deloc să scape de amorțeala cumplită a trupului. Un gînd îi trecu prin minte : „De-aș putea alerga măcar o sută de metri !“... La școală era unul dintre elevii care alergau cel mai repede. Zilele acelea începură să i se deruleze prin minte ca un film de mult uitat.

Bătu în ușă pentru a se putea duce la latrină. Întîi nu răspunse nimeni. Poate că dormeau și paznicii. Bătu din nou, cu mai multă putere. Se auzi vocea polițistului care îi dăduse seara ceaiul.

— Ce număr ?

— Treizeci și patru.

Ușa se deschise. Pe fața polițistului nu se vedea nici urmă de mahmureală. Era vioi și proaspăt ca și cum abia și-ar fi început tura.

— Picioarele mi-s reci ca de gheață. Ajutați-mă, vă rog, să merg pînă la W.C.

— Țineți-mă de braț și sprijiniți-vă de mine.

Porniră așa împreună. Se opreau la fiecare pas. Sabahattin se străduia din răsputeri să-și facă picioarele amorțite să meargă.

Se întoarse apoi în celulă, însoțit de agent. Polițistul i se adresă din nou :

— Încercați să vă mișcați puțin prin celulă. Eu mă duc să vă caut un salep cald.

După o scurtă perioadă de vreme, Sabahattin se mai învioră. Se simțea mai bine chiar după ce venise de la latrină. Nu se putea încă așeza pe pat, stătea în picioare, făcînd mișcări încete de gimnastică. În celelalte patru celule era tăcere. Nu venise încă cel care prepara ceaiul de dimineață.

Ușa se deschise iar, și fața lui Sabahattin se lumină deodată văzînd în mîna agentului cel simpatic o cană cu salep și un covrig. Inimile mari vor învinge pînă la urmă răul de pe lume.

— Să trăiți ! Ați venit exact la timp...

Agentul nu-i răspunse nimic ; îi zîmbi însă prietenos. Sabahattin rupse grăbit o bucată de covrig și luă o înghițitură de salep fierbinte. Trupul îi fu cuprins de o căldură plăcută, liniștitoare. După două minute își sorbise și ultima picătură din băutura binefăcătoare și, dînd paharul peste cap, încerca să mai soarbă și ce se prelingea pe pereții paharului.

Deși se zbătea în aceste condiții grele, Sabahattin tot mai avea puterea de a gîndi că viața este totuși frumoasă.

Puțin mai tîrziu, începu să audă zgomotul care-i devenise cunoscut, produs de cel ce distribuia ceaiul în cămăruța unde-l pregătea. Agentul cel binevoitor împărțise în celule ziarele de dimineață și plecase. Îți puteai da seama chiar din primele minute că îl schimbase agentul cel răutăcios și morocănos. Cînd bătu în ușă pentru a cere să meargă la W.C., acesta îi răspunse din locul unde stătea :

— Mai așteaptă, ce te grăbești !

Și se hotărî abia a doua oară să-i deschidă, cînd Sabahattin îl mai chemă din nou.

Faptul că locul unde se pregătea ceaiul era foarte aproape de celule, făcea ca atmosfera umedă și rece a

subsolului să fie cît de cît încălzită... De aceea frigul din timpul nopții, era suportabil.

Reuși să mai adoarmă după ora zece dimineața pînă seara. Se trezi înspăimîntat, încercînd să se apere de atacul unui om puternic și înarmat pe care-l visase tot timpul. Frigul înlănțuitor îi cuprinsese iarăși umerii și picioarele. Dac-ar fi avut o pătură, și-ar fi așezat jumătate drept cearșaf, iar cu cealaltă jumătate s-ar fi învelit. Așa ar fi putut scăpa, cît de cît, de atingerea rece și obsedantă a fierului ruginit al patului. În frig și gîndurile erau negre și dezordonate, frînte la jumătate. Se întrerupeau brusc și lăsau un val greu de singurătate în urma lor.

Cu unul din ultimele lui chibrituri, Sabahattin dădu foc ziarului de dimineață ca să-și mai încălzească mîinile.

Miezul nopții îl găsi încovrigîndu-se, stînd din cînd în cînd în capul oaselor, încercînd să se miște prin celulă. Timpul înainta cu greu și somnul cînd se apropia, cînd se îndepărta. Deodată, un somn ca de gheață îl cuprinse, închizîndu-l parcă într-o cameră metalică și rece.

56

Agentul cu fața ciupită de vărsat își aranjă, la șoldul stîng, pistolul și, deși ușa mare la intrarea Direcției era închisă, tremură ușor cînd trecu prin dreptul ei, din cauza vîntului care se strecura printre crăpături. Coborî scările întunecoase, neprimitoare, către subsol, cu ușurință și obișnuință. Cei doi agenți de serviciu stăteau pe scaun lîngă camera unde se făcea ceaiul și moțăiau. Polițistul îl atinse pe umăr pe cel îmbrăcat în civil. Acesta se trezi brusc, speriat. Se cunoșteau bine, pentru că lucrau la aceeași secție.

Agentul care venise de sus se aplecă spre paznic și îi șopti :

— Trebuie să-l duc pe numărul treizeci și patru la interogatoriu.

Apoi îi făcu cu ochiul prietenului său și rîse satisfăcut.

Deschiseră încet ușa cu numărul treizeci și patru. Sabahattin întîlni întîi ochii mici și răutăcioși ai agentului cu fața ciupită de vărsat. Simți deodată că n-are putere nici în brațe, nici în picioare. Părea că-i împietriseră mușchii pe sub piele de frig și oboseală. Cum o să reușească oare să se miște ?

— Hai, băiete, hai, scoală-te, mergem sus !

Sabahattin încercă să-și mai revină și se ridică în picioare. Își încălță pantofii. Urcară scările, agentul mergînd în față. Sabahattin îl urma.

Încăperea unde îl ducea polițistul se afla tot la etajul de sus. Totuși, de data asta, camera era deosebită de cea unde-l interogaseră. Atît așezarea sa, cît și atmosfera cu care te izbea de îndată ce intrai, aducea mai degrabă cu o cameră de tortură. În primul rînd, era aproape goală și nu avea nici o fereastră. Ahmet Hulusi stătea în spatele unei mese micuțe. Țigara care era întotdeauna prezentă în colțul gurii o ținea acum între degete și se vedea că nu trăsese din ea de mai multă vreme. În cameră mai erau încă doi bărbați în picioare, privindu-l cu multă ură.

Ahmet Hulusi îi arătă cu mîna scaunul de lîngă masă. Sabahattin se așeză acolo. Ahmet Hulusi începu primul discuția :

— N-are rost să mai lungim vorba de pomană. Îți atrag atenția, dacă îmi vei da un răspuns cinstit la întrebările pe care ți le pun, va fi bine de tine, să știi. Se opri puțin. Trase adînc din țigara începută de mult și suflă fumul spre tavan. Spune-mi acum, unde se ascunde prietenul tău Nihat.

— Am mai fost întrebat o dată de același lucru. Nu l-am mai văzut pe Nihat de luni de zile. Nu mai știu nimic de el.

— Tu te-ai ascuns în casa lui în urmă cu puțin timp. Știm asta bine. E limpede deci, că îți poți imagina unde se ascunde. Spune-ne și nouă ce posibilități are.

— Poate că s-a dus la el la țară.

— Nu. Nu s-a mai dus acolo de multă vreme. E în Istanbul, dar unde ? Spune tot ce știi în privința asta...

— Dumneavoastră puteți afla orice, prin rețeaua pe care o aveți de informare. Din moment ce nu știți dumneavoastră, cum aș putea ști tocmai eu ? Cum poate un deținut să afle ce se întîmplă afară ?

Ahmet Hulusi își aprinse o altă țigară. O vreme se uită lung la Sabahattin.

— Ascultă, am primit un ordin clar în privința asta. Trebuie neapărat să-l găsim pe Nihat.

Se ridică de la locul lui. Începu să se plimbe nervos prin cameră. Veni și se opri în fața lui Sabahattin.

— Ce răspuns îmi dai, da sau nu ?

— Nu, nu știu nimic.

În momentul în care rosti aceste cuvinte, unul din cei doi agenți se repezi să-i prindă brațul. Dar Sabahattin se ridică brusc în picioare și în același timp îl respinse cu putere. Omul nu se așteptase la asta, se zăpăci, însă își reveni repede. Încercă să-i prindă brațele la spate. Sabahattin se feri însă și de astă dată și, cu o nouă lovitură, aproape că-l răsturnă pe cel de lîngă el. Acesta se înfurie strașnic.

— Animalule, vită ce ești, ce-ți închipui, c-o să poți scăpa din mîinile mele ?

— Vorbește cuviincios, îi răspunse Sabahattin, și-i trase un pumn zdravăn.

În vreme ce primul agent uluit se ținea cu mîna de falcă, celălalt, care pînă atunci nu se amestecase între ei, veni și-l lovi pe neașteptate pe Sabahattin. Un șuvoi de sînge negru îi țîșni din nările zdrobite. Profitînd de zăpăceala lui, cei doi bărbați reușiră să-l pună la pămînt, deși cu mare greutate. Îl legară de mîini și de picioare. Îi prinseră încheieturile picioarelor într-o curea de piele. Începură să-l bată la tălpi cu cravașa. Cînd unul dintre ei obosea, îi dădea celuilalt cravașa să continue. Sabahattin aproape că-și pierduse cunoștința.

La un semn al lui Ahmet Hulusi, tortura încetă. Tălpile picioarelor lui Sabahattin erau pline de sînge și răni deschise. Abia reușiră să-l ridice și să-l pună pe scaun. Nu mai era în stare să stea în picioare. Ahmet Hulusi îl privea insistent cu o atenție rece, ținîndu-și liniștit țigara în gură.

Sabahattin nu mai putu să reziste :

— Ce faceți dumneavoastră este inuman ! Ce legi vă îngăduie să-i schingiuiți pe cei care-și iubesc patria ?

— Noi nu cunoaștem nici legile pămîntului, nici pe cele ale cerului. Avem noi legile noastre pentru cei ca tine.

Cu o forță neașteptată Sabahattin se repezi din locul său. O secundă păru să uite cu totul de durerea cumplită pe care o simțea în picioare. Unul dintre cei care-l bătuseră îi dădu o lovitură puternică la glezne.

În aceeași clipă văzu negru în fața ochilor. Cravașa cu care fusese lovit pînă atunci la picioare îl lovi de cîteva ori în creștetul capului. Una dintre lovituri îi nimeri și în ochiul drept. Apoi își pierdu cunoștința și se prăbuși la pămînt.

Cei din jurul lui se zăpăciră puțin. Ura și furia lor se transformaseră deodată în frică. Urmară discuții deslînate.

— I-ai pulsul. Mai respiră ? Nu, nu, n-a murit încă, a leșinat numai.

Urmă o agitație scurtă. Îl purtară pe brațe. Trecură pe coridor și îl duseră în fața unei ferestre care dădea spre curtea interioară a clădirii. Și nu se știe cum Sabahattin căzu de la etajul patru printr-o fereastră cu gratii. Căzu la pămînt în stare de inconștiență. În aer brațele i se deschiseră larg. Pe fața lui nu se putea citi expresia pe care o au cei care mor căzînd de la înălțime...

Cei trei polițiști cu fețele insensibile întocmiră în grabă un proces-verbal. Ultima propoziție a acestuia suna astfel :

„În timp ce deținutul era escortat spre celulă s-a aruncat de la etajul patru".

Lector : DIANA RADU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 23 aprilie 1986.
Coli de tipar : 16,5

Tiparul executat sub cd. 35
la Întreprinderea poligrafică IAȘI
str. 7 Noiembrie nr. 49

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

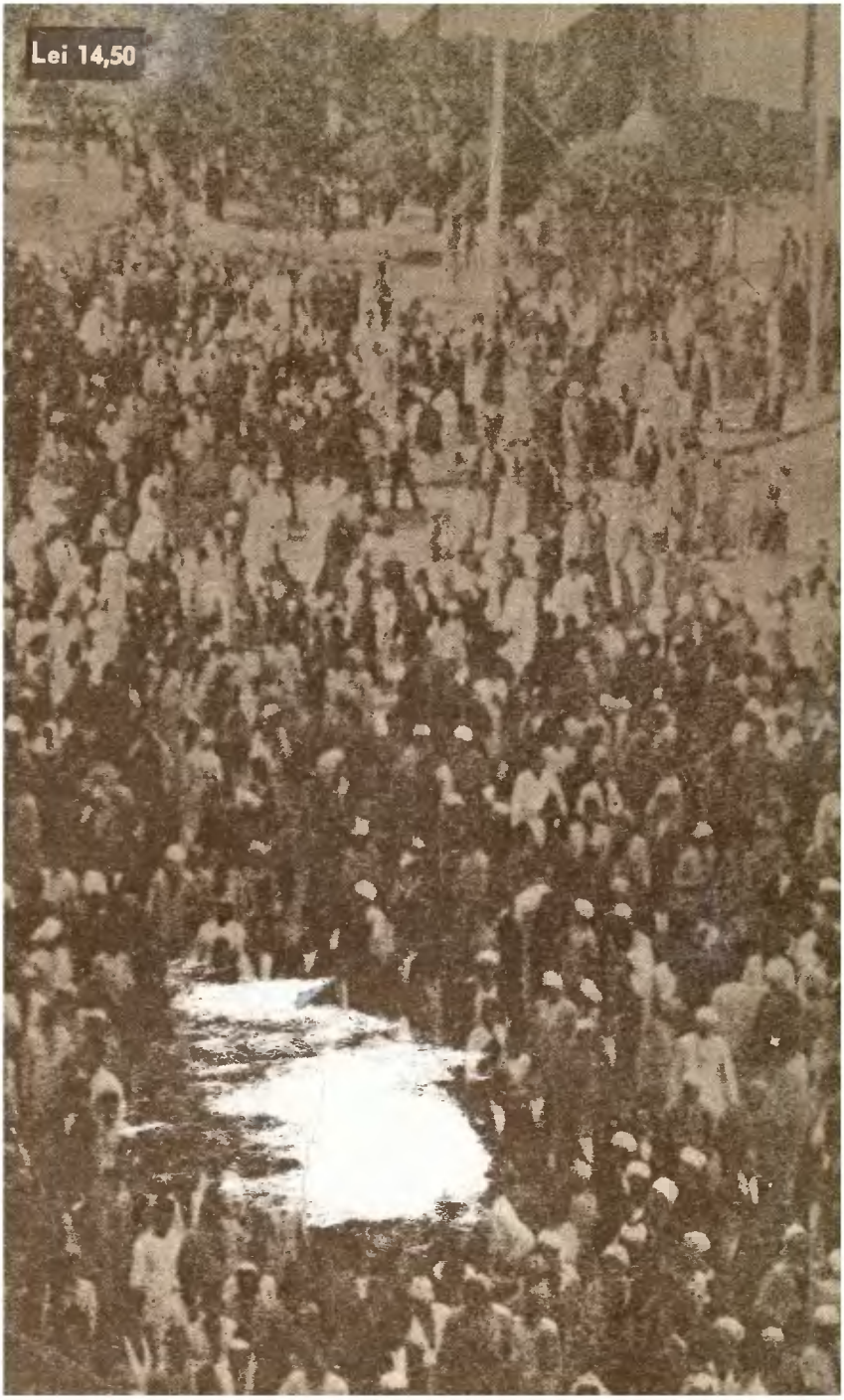
Lei 14,50